TARJEI VESAAS

Paukščiai

TARJEI VESAAS

Paukščiai

Iš norvegų kalbos vertė
IRENA VARNAITĖ

VILNIUS

UDK 839.6-3
Ve-194

Tarjei Vesaas FUGLANE
Oslo, Gyldendal, 1997

Knygos leidimą parėmė
NORDBOK

ISBN 5-415-01346-6

Pirma dalis

1

Matis pažvelgė į dangų, ar šįvakar nedebesuota. Dangus buvo giedras. Tada pasakė savo seseriai, norėdamas ją pradžiuginti:

– Tu – kaip žaibas.

Jis krūptelėjo nuo šio savo ištarto žodžio, tačiau neišsigando, nes dangus buvo žydras.

– Turiu omenyje, su tais tavo virbalais, – pridūrė.

Hėgė abejingai linktelėjo ir toliau mezgė didelį megztinį. Virbalai žibsėjo. Ji nėrė didžiulę aštuonlapę rožę, kuri netrukus puoš kokio nors vyro nugarą.

– Taip, žinau, – pasakė Hėgė paprastai.

– Aš juk tave gerai pažįstu, Hėge.

Jis lėtai tekšnojo didžiuoju pirštu sau per kelį, kaip visada, kai galvodavo. Aukštyn–žemyn, aukštyn–žemyn. Hėgė jau seniai nustojo prašiusi jį mesti šį erzinantį įprotį.

Matis kalbėjo toliau:

– Bet tu ne vien rožes žaibiškai išmezgi, tu viską taip darai.

– Na jau, na, – nutraukė Hėgė.

Matis patenkintas nutilo.

Jam buvo tokia pagunda tarti žodį „žaibas". Mačiui atrodė, kad, tariant žodį „žaibas", jo galvoje brėžiasi keistos lini-

jos, ir jį tai traukė. Jis mirtinai bijojo žaibo danguje ir niekada netardavo šio žodžio karštą arba labai apsiniaukusią vasaros dieną. Šįvakar čia buvo saugu. Šį pavasarį jau dukart praūžė audros su baisiomis perkūnijomis. Audrai ypač įsisiautėjus, Matis kaip paprastai pasislėpė išvietėje, nes kažkas jam sakė, kad į tokį namelį žaibas dar niekada nėra trenkęs. Ar taip būna visame pasaulyje, Matis nežinojo, bet čia, ačiū Dievui, bent jau iki šiol to nebuvo atsitikę.

– Taip, žaibas, – jis burbtelėjo lyg sau, lyg Hėgei, kuriai jau įgriso šie netikėti jo gyrimai. Tačiau Matis dar nebuvo baigęs.

– Aš manau, kad tu ir galvoji kaip žaibas, – pasakė jis.

Tai išgirdusi, ji skubiai žvilgtelėjo aukštyn, tarsi baimindamasi, kad užsiminta apie kažką pavojinga.

– Šiam kartui užteks, – griežtai ir tvirtai tarė ji.

– Kas yra? – paklausė jis.

– Nieko. Tik sėdėk ramiai.

Hėgei pavyko sutrukdyti tam, kas galėjo atsitikti. Jau taip ilgai ją slėgė kvaišelio brolio nelaimė, kad vos tik Mačiui ištarus žodį „galvoti", ji pašokdavo tarsi įgelta.

Matis buvo kažką pastebėjęs, bet siejo tai su savo amžina sąžinės graužatimi, nes jis nedirbo kaip kiti žmonės; jis ir vėl užtraukė savo seną giesmę, girdėtą namuose:

– Rytoj turi surasti man kokį nors darbą. Šitaip ilgiau nebegalima.

– Taip, – ji ištarė negalvodama.

– Nebegaliu, kad ilgiau taip būtų. Nieko neuždirbu namams...

– Ne, jau seniai nieko nebeparnešei, – jos balsas suskambo truputį nerūpestingai ir dygiai. Ji tučtuojau pasigailėjo, bet per vėlai: šiuo atžvilgiu Matis nepakęsdavo jokių pastabų, nebent pats apie tai kalbėdavo.

– To man neturi sakyti, – paliepė jai, o jo veidas įgavo keistą išraišką.

Ji paraudo ir nulenkė galvą. Tuo tarpu Matis varė toliau:

– Turi kalbėti su manimi kaip su kitais žmonėmis.

– Gerai, kalbėsiu.

Hėgė sėdėjo nuleidusi galvą. Ką ji galėjo padaryti su šitais neįmanomais dalykais? Kartkartėmis žodžiai jai patys išsiveržšdavo ir skaudžiai žeisdavo.

2

Brolis ir sesuo sėdėjo ant sukiužusios trobos, kurioje jiedu gyveno, priebučio laiptelio. Buvo gražus, šiltas birželio vakaras, ir senas pastato medis migdančiai kvepėjo po saulėtos dienos.

Jie čia jau ilgai sėdėjo, neištardami nė žodžio, iki pradėjo šnekėti apie žaibą ir apie uždarbį namams. Sėdėjo šalia vienas kito, ir tiek. Sėdėdamas Matis sustingusiu veidu žvelgė į medžių viršūnes. Toks jo sėdėjimas seseriai buvo taip pat įprastas reginys. Ji žinojo, kad kitaip jis negali, – antraip tikrai būtų paprašiusi jį liautis taip daryti.

Abudu gyveno čia visiškai vieni – nebuvo matyti jokių sodybų, bet tuoj už eglyno ėjo plentas ir buvo didelis sodžius. Šitoje pusėje blizgėjo platus kalnų ežeras, o jo krantai nuo čia buvo toli toli. Ežeras plytėjo prie pat šlaito, ant kurio stovėjo troba, ir čia Matis su Hėge turėjo valtį ir lyną jai pririšti. Mažas iškirstas miško plotelis aplink namą buvo aptvertas ir priklausė jiems, bet už tvoros buvo nebe brolio ir sesers valdos.

Matis galvojo:

Ji nežino, į ką aš žiūriu. Jam knietėjo pasakyti, į ką.

Juk Matis ir Hėgė turi savo antrininkus! Šito Hėgė nežino.

Jis to nepasakojo.

Tuoj pat už tvoros iš žalio eglyno stirksojo dvi nudžiūvusios epušės belapėmis, baltomis viršūnėmis. Jos augo labai arti viena kitos, ir todėl žmonės jas praminė *Matis ir Hėgė*, nors į akis to nesakydavo. Matis tai išgirdo visai atsitiktinai. Vardai buvo sujungti į vieną žodį: maždaug „Matisirhėgė". Šis žodis buvo vartojamas jau seniai, dar iki Mačiui nugirstant.

Dvi nudžiūvusios epušių viršūnės viena šalia kitos tarp žalių, smailių augančių eglių viršūnių.

Matis tuo piktinosi ir negalėjo liautis žiūrėjęs į epušes. Tačiau Hėgė nieku gyvu neturi to sužinoti – nuspręsdavo jis tvirtai kiekvienąkart, kai jie sėdėdavo šitaip kaip dabar. Ji tik supyks ir įsisiautės, o viršūnės juk vis vien bus taip vadinamos.

Tuo pat metu Matis jautėsi savotiškai apsaugotas, kol tos viršūnės visąlaik stirkso ten. Jos tik trukdo ir daro žalą, kur auga, bet savininkas neina ir nekerta jų visiems matant, ir nesukūrena krosnyje. Tai būtų per daug baisu, visai kaip žudymas – čia, priešais žmones, kuriuos ir taip skaudina tie vardai. Štai kodėl jis to ir nedaro.

Norėčiau vienąkart susitikti šitą žmogų, pamanė Matis. Bet jis juk niekad neateina čionai.

Matis toliau galvojo:

Kažin kas dėjos jo galvoje – to, kuriam buvo taip smagu sugalvoti šiuos vardus viršūnėms? Neįmanoma sužinoti. Nieko daugiau nebuvo galima padaryti – tik šitaip sėdėti ant laiptelio lauke ir galvoti apie tai vasaros vakarais. Bet tas, kuris

taip praminė, buvo vyras. Matis nemanė, kad vardus sugalvojo moteris, – moterų atžvilgiu jis buvo nusiteikęs draugiškai. Jį labai papiktino, kad ir Hėgė buvo prilyginta nudžiūvusiai viršūnei: kam kam, o jau jai tas netiko! Tą juk visi gali matyti. O Hėgė tokia įžvalgi ir protinga...

Dėl ko taip skaudu?

Tu žinai, jis atsakė, kažkaip beprasmiškai, tačiau labai teisingai. Reikėtų nusigręžti nuo jų, nusisukti, o aš – pirmiausia, ką darau rytais, ir paskiausiai, prieš eidamas gulti, – tik ir žiūriu į jas. Nieko kvailesnio nė nebegali būti.

– Mati?

Jis buvo staigiai pažadintas iš susimąstymo.

– Ką ten matai? –paklausė ji.

Jis taip gerai žinojo šiuos jos klausimus. Jis neturėtų šitaip sėdėti kaip dabar, jis neturėtų daryti to, neturėtų daryti ano, jis turėtų būti kaip visi žmonės, o ne Kvailelis, kaip vadina jį, ir nebūti tik pajuokos vertas, kur tik nueina, o dirbti ar ką nors daryti žmoniškai.

Jis iškart įsistebeilijo į seserį. Keistomis akimis. Jos visada būdavo suglumusios, drovios kaip paukščio.

– Nieko nematau, – atsakė.

– Negi?

– Tu keista, – pasakė jis, – jeigu kiekvieną kart apsidairęs vis ką nors pamatyčiau, tai kaip čia būtų? Tada čia būtų visko pilna.

Hėgė tik linktelėjo. Ji kažkaip sugrąžino jį ir galėjo toliau dirbti. Ji niekada nesėdėdavo ant priebučio laiptelio rankas susidėjusi, kaip Matis, jos rankos greitai mezgė, – rankos ir turėjo tokios būti.

Matis gerbė jos darbą: tai buvo duona jiems, taip jie ir vertėsi. Pats jis nieko neuždirbdavo. Niekas jo nenorėjo. Jie vadino jį Kvaileliu ir kikendavo, kai tik užeidavo kalba apie jį ir darbą. *Darbas ir Matis* buvo du nesuderinami dalykai. Darbščiame kaimelyje sklido daug istorijų apie tai, kas atsitikdavo, kai kvaišelis Matis panorėdavo dirbti, – viskas nueidavo niekais.

Tu mano snapas į akmenį... – jam staiga šovė į galvą čia besėdint, ir jis krūptelėjo.

Kas?

Bet tai praėjo.

Vaizdas ir žodžiai persmelkė jį. Ir taip pat greitai pranyko – vietoj to visai priešais jį iškilo balta siena.

Jis vogčiomis žvilgtelėjo į seserį. Ji nieko nepastebėjo. Sėdėjo čia, mažutė ir tvarkinga, bet jau nebejauna mergaitė – jai buvo keturiasdešimt metų.

Jeigu jis dabar pasakytų tokį dalyką jai? Snapas į... ji nesuprastų.

* * *

Hėgė sėdėjo visai šalia jo, tad jis gerai matė jos tiesius, tamsiai rudus plaukus. Staiga jis pastebėjo, kad tarp rudų plaukų yra vienas kitas žilas plaukas. Ilgi sidabro spalvos siūlai.

Gal šiandien mano akys pasidarė kaip vanago? – pamanė linksmai nustebęs. Šito dar niekad nebuvau pastebėjęs. Nedelsdamas sušuko:

– Bet Hėge!

Ji tučtuojau pakėlė akis, nuraminta jo tono, ir paklausė:

– Kas dabar?

– Tu pradedi žilti!

Ji nulenkė galvą.

– A, taip.

– Tokia žila, – pasakė jis. – Nebuvau pastebėjęs iki šiandien. Ar žinai tai?

Ji neatsiliepė.

– Bet juk per anksti, – pasakė jis. – Tau juk dar tik keturiasdešimt. O jau tokia žila.

Tuo pat metu jis pajuto iš kažkur žvilgsnį. Ne Hėgės. Iš kažkur atklydusį. Veriantį žvilgsnį. O gal tai vis dėlto Hėgės žvilgsnis. Jis išsigando ir suprato pasielgęs kvailai, pats to nežinodamas; jis juk buvo tik pastabus.

– Hėge.

Pagaliau ji pakėlė akis.

– Na kas gi dabar?

Ne, tai, ką jis norėjo pasakyti, jau buvo nuplaukę. Ir nė jokių žvilgsnių daugiau.

– Nieko tokio, – pasakė jis. – Gali megzti toliau.

Dabar ji nusišypsojo ir tarė:

– Na gerai, Mati.

– Tai nieko dėl to? – paklausė susirūpinęs. – Kad pasakiau, jog turi žilų plaukų?

Ji tik atmetė savo plaukus kažkaip linksmai ir užsispyrėliškai.

– Tikrai ne. Matai, aš jau žinau.

Jos žibantys virbalai visą tą laiką nenustojo judėję. Jam atrodė, kad jie patys mezgė visą dieną.

– Taip, tu tikrai labai protinga, – pasakė jis, kad atitaisytų tai, ko neturėjo sakyti.

Tai buvo jam kita galimybė pasakyti vieną tų žodžių, kurie šmėžavo galvoje, švietė ir viliojo. Ten toliau šmėžavo daugiau tokių aštrių žodžių, ne jam skirtų žodžių, bet kuriuos jis vis tiek slapčia tardavo, kurie burnoje palikdavo malonų skonį ir nuo kurių imdavo tvinksėti galvoje. Ir jie visi buvo truputį pavojingi.

– Ar girdi, Hėge?

Ji atsiduso:

– Taip.

Nė žodžio daugiau. Ne, ji jau tokia yra. Gal jis per daug ją gyrė?

Bet iš tikrųjų, juk per anksti žilti, jis sumurmėjo taip, kad ji neišgirdo. Kažin kaip yra man pačiam? Reikia pasižiūrėti, kol nepamiršau.

– Jau gulsi, Mati?

– Ne, aš tik... – jis norėjo pasakyti: pasižiūrėsiu į veidrodį, bet susilaikė ir įėjo vidun.

3

Tik įėjęs trobon, Matis pastebėjo, koks gražus vakaras. Didžiulis ežeras buvo ramus kaip tvenkinys. Mišku apaugę vakariniai šlaitai už jo skendėjo migloje, kaip dažniausiai ir būdavo. Kvepėjo ankstyva vasara. Plentu, kurį užstojo eglynas, burzgė automobiliai tarsi savo malonumui. Ir dangus buvo giedras – naktį nebus perkūnijos.

Tiesiai per žaibą, pamanė jis ir krūptelėjo.

Tiesiog per patį žaibą, galvojo jis.

Jeigu tik *išdrįstum*.

Jis stovėjo paskendęs mintyse prie savo atverčiamo suolo.

Nuo mažens Matis miegodavo ant atverčiamo suolo troboje – taigi jį gerai pažinojo. Buvo tvirtai nusprendęs, jog ir miegos ant jo iki gyvenimo pabaigos. Atverčiamas suolas buvo suraižytas nuo tų laikų, kai Matis buvo nedidelis berniukas ir gavo peiliuką. Ant nedažyto medžio taip pat buvo matyti išblukusios storos pieštuko linijos ir brūkšniai, išlikę nuo to laiko, kai jis gavo pieštuką. Šie brūkšniai ir keistos figūros buvo kitoje dangčio pusėje, ir kiekvieną vakarą Matis žiūrėdavo į jas, kol užmigdavo, ir jam jos patiko, nes niekada nesikeisdavo. Jos tokios ir buvo, kokios turi būti. Jis galėjo jomis pasikliauti.

Hėgė miegodavo mažame kambarėlyje už jo. Matis atsiplėšė nuo minčių ir įėjo į miegamąjį, nes ten kabėjo vienintelis veidrodis visuose namuose.

* * *

Matis įėjo į jos kambarėlį. Čia kvepėjo švara, bet jame nieko daugiau nebuvo. Tik veidrodis, kurio jam dabar ir reikia.

– Hm! – pratarė, vos išvydęs save veidrodyje.

Iš tikrųjų jau seniai bebuvo šitaip žiūrėjęs į veidrodį. Retkarčiais užeidavo čionai pasiimti veidrodžio, kai ruošdavosi nusiskusti. Bet tada visą dėmesį sutelkdavo tik į skutimąsi, ir tai gerai nenusigramdydavo barzdos šerių.

Dabar tarsi veidrodis žvelgė į Matį.

– Ne, ne, – kažkas sakė jame. Tylus riksmas, kurio jis negalėjo sulaikyti.

– Nelabai yra į ką čia žiūrėti, – burbtelėjo.

– Neriebus, – pridūrė.

– Ir mėsos nedaug.

– Blogai nusiskutęs, – pasakė.

Nuskambėjo liūdnai.

– Bet vis dėlto kažkas yra, – pridūrė skubiai, žiūrėdamas toliau. Veidrodžio stiklas taip pat nebuvo geras – iškreipdavo atvaizdą, tačiau ilgainiui jie abu su Hėge priprato prie šito.

Valandėlę pastovėjus šiame švara kvepiančiame moters kambarėlyje, Matį užplūdo mintys.

Dabar stoviu ir žiūriu į save veidrodyje kaip mergaitė, pagalvojo, ir pajuto, kad jam darosi gera. Į šį nebeskaidrų veidrodį buvo žiūrėję daug merginų, kai jos rengdavosi.

Prieš jį ėmė plaukti daug gražių, gundančių paveikslų.

Galvosiu apie *jas*.

Tačiau ir vėl susitvardė.

Ne, negalima galvoti apie mergaites savaitės viduryje. Negalima taip daryti. Niekas taip nedaro.

Jis nebuvo tikras: juk kartais aš tai darau – prisipažino.

Bet niekas to nežino.

Matis žvelgė sau į veidą. Pagavo savo paties žvilgsnį, ir tą pačią akimirką žvilgsnis tapo atkaklus. Žinoma, galiu, kol niekam apie tai nepasakoju.

Taigi esu toks, koks gimiau.

Jis vėl pagavo savo žvilgsnį: jo akys išsiplėtė, buvo plačiai atmerktos ir pilnos laukimo.

Kas tai?

Na, ne, pasakė nustebęs balsas jame, bet neaišku, kam tai buvo pasakyta. Kartais reikia šitaip pasakyti, beveik be priežasties ar dėl kur kas menkesnės priežasties, nei jis turėjo dabar.

– Bet *nėr* į ką čia daug spoksoti, – ištarė garsiai. Reikia mesti iš galvos tai, kas dabar nepridera ir kas jį buvo užvaldę.

Veidas priešais jį buvo susimąstęs ir įtemptas. Išblyškęs. Tačiau pora akių traukė prie savęs ir nenorėjo jo paleisti.

Jam taip knietėjo pasakyti tam priešais:

Iš kur, po galais, atsiradai!

Kodėl atėjai?

Jis nesulauks atsakymo.

Bet atsakymas slypėjo tose akyse – akyse, kurios buvo ne jo, o atklydusios iš toli ir žiūrėjusios naktį ir dieną. Atsakymas artėjo. Žiebėsi. Tą pačią akimirką viskas baigėsi ir išnyko.

Kuokteléjęs Matis, jam staiga toptelėjo.

Kvailelis.

Kaip jie juoktųsi, jeigu matytų mane stovintį čia ir žiūrintį į save veidrodyje.

Pagaliau jis prisiminė, dėl ko užėjo į Hėgės kambarėlį. Pažiūrėti, ar nėra žilų plaukų.

Priekyje – nė vieno. Jis kraipė galvą ir įdėmiai apžiūrinėjo užkritusį kuokštą, ieškodamas žilų plaukų. Nė vieno. Po to jis kiek įstengdamas apsižiūrėjo toliau už ausų.

Niekur nė vieno žilo plaukelio. O jis juk buvo tik trejais metais jaunesnis už Hėgę, o jai keturiasdešimt.

Bet po trejų metų aš pasivysiu Hėgę.

Nė vieno žilo plauko. Tikrai pasakysiu Hėgei ir ją išgąsdinsiu, pamanė, užmiršęs, kad jai visai nepatinka kalbėti apie šitą dalyką.

* * *

Jis išėjo dideliais žingsniais. Hėgė tikriausiai sėdi kaip anksčiau ant priebučio laiptelio ir mezga.

Ji iš tikrųjų buvo čia. Megztinis pats savaime didėjo jos spėriose rankose. Jos rankos šoko kažkokį tylų šokį, tuo tarpu megztinis rezgėsi be jokios pagalbos.

– Na? – ištarė ji, jam taip skubiai išeinant.

Matis parodė į savo plaukų kuokštą.

– Nė vieno žilo plauko, Hėge. Buvau viduje ir pažiūrėjau veidrodyje.

Hėgė nebenorėjo leistis į šį pokalbį.

– Na žinoma, – nukirto.

– Tai argi ne puiku? – paklausė jis.

Ji ramiai atsakė:

– Aišku, puiku.

– Taip, tik pažiūrėk į save, – pasakė, – aš tik galvoju, kad tu norėtum...

Ji pratrūko:

– Ak...

Tą pačią akimirką Matis nutilo. Hėgei kažkas atsitiko, kas privertė jį staiga sustoti.

– Ar kas atsitiko? – paklausė išsigandęs.

Pagaliau ji atsistojo.

– Mati, Mati.

Jis žvelgė į ją sunerimęs.

– Na, sakyk.

– Nemanau, kad čia kas nors linksma, kaip tu šįvakar užsivedei ir niekaip nesiliauni.

– Bet argi mes *linksminamės*? – paklausė jis. Ir pasakyk tu man tokį keistą dalyką.

Hėgė bejėgiškai pažvelgė į jį, tarsi staiga nusigandusi. Reikėjo greitai ką nors daryti, nes Matis jau buvo pasirengęs kažkam, su kuo ji negalės susitvarkyti.

– Mes turim daugiau džiaugsmo, nei tau atrodo! – atkirto jam, tarsi nagu įdūrė. – Tik tu negalvoji apie tai. Mes turim džiaugsmo kiekvieną mielą dieną!

Matis susigūžė, tačiau paklausė:

– Kada?

– Kada? – pasakė ji griežtai.

Hėgė vėl jį užsipuolė. Reikėjo kaip nors šitai sustabdyti.

– Pagalvok, Mati, – pasakė, pamiršusi įgelti kaip paprastai. Stovėjo valdinga, nors ir buvo mažesnė už jį.

Matis atsakė:

– Taigi taip galvoju, kad beveik viską užmiršau.

– Tai gali prisiminti ir daug džiaugsmo!

Jis galvojo ir neatsakė.

Hėgė vėl prabilo. Reikėjo jam taip tvirtai įkalti į galvą, kad neliktų nė mažiausio plyšelio panašioms mintims.

– Mums *daug linksmiau* nei kitiems!

– Ar tikrai? – netvirtai, vos girdimu balsu sumurmėjo jis.

– Taip! – pasakė ji. – Ir to niekada neturi pamiršti.

Daugiau nė žodžio. Matis truputį pagyvėjo, bet prieštarauti nedrįso. Hėgė protinga ir tikrai žino, kas yra džiaugsmas. Geriausia neneigti ir neapsikvailinti. Ji piktai žiūrėjo į brolį.

– Šito aš nežinojau, – tik pratarė jis.

Staiga jam galvoje nušvito, ir jis linksmai pareiškė:

– Gerai, kad pasakei.

– Ką?

– Nes to nežinojau.

Mačiui buvo linksma, jis nusijuokė.

– Bet ar jau eisi vidun? – paklausė.

2.-1004

Užuot atsakiusi, Hėgė linktelėjo jam truputį pavargusi ir įėjo vidun.

4

Tą vakarą Hėgė atsigulė taip pat anksčiau nei paprastai. Bent jau anksčiau įėjo į savo kambarį. Matis norėjo paklausti kodėl, bet, jam dar neišsižiojus, ji nekantriai nutildė jį:

– Taip, taip, palauk iki rytojaus, Mati. Būk malonus, šiandien pakaks.

Tai išgirdus, daugiau klausinėti jam nebesinorėjo. Jos nuotaika pagedo, ji galėjo tik pykti. Matis stebėjosi, ką jis padarė blogai. Tai greičiausiai dėl plaukų. Ar jau taip baisu, kad jos plaukai žili, o jo ne? Bet čia jis niekuo dėtas.

Tačiau juk Hėgė jį maitino – ji „kietai" laikė jį. O svarbiausia – ji protinga, ir už tai jis labiausiai ją gerbia.

Hėgė išėjo iš jo kambario, daugiau nieko nepasakiusi. Likęs vienas, Matis sėdėjo ir svarstė šiuos reikalus.

Rytoj turiu apeiti ūkius ir sužinoti, ar kas neturi man darbo, galvojo jis, šiandien dėl to jau kankindamasis.

Nes štai kur *visa bėda*: Hėgė maitina mane apskritus metus. Ir taip jau keturiasdešimt metų, – jis pridėjo dar trejus metus, taip nesumažindamas skaičiaus.

Maitina mane. Maitina mane.

Tas žodis buvo kartus, tarsi kramtytum epušės žievę.

Ir šitaip jis kramtydavo metų metus. Kai taip sėdėdavo vienas kaip dabar, būtinai turėdavo lyžtelėti tos žievės. Tas žodis karčiausias iš visų, kuriuos žinojo.

Rytoj eisiu į darbą.

Jeigu tik man kas nesutrukdys, pridūrė dėl visa ko.

Tarsi iš atminties rūko iškilo daugybė dienų, kai jis pradėdavo kam nors dirbti. Kokiame ūkyje laukuose ar miškuose. Visada atsitikdavo kas nors, kas jam viską taip sugadindavo, jog nebegalėdavo pabaigti dienos darbo. Ir toje vietoje jo daugiau nebekviesdavo. Tie protingieji, kuriems viskas priklauso ir kurie turi darbo pasiūlyti, – tie praeidavo pro jį, tarsi jo nematydami.

Ir taip tekdavo grįžti namo pas Hėgę tuščiomis rankomis. Ji buvo taip su tuo apsipratusi, kad nepasakydavo nė vieno skaudaus žodžio. Tačiau Hėgė išlaikė jį. Jis juk žino, ką ji *galvoja* apie tai.

Rytoj reikia susiimti. Drožti tiesiai į ūkius ir klausti darbo.

Šitaip būti nebegali, pasakė jis piktai į tuščią erdvę. *Privalau* gauti darbo, Hėgė pražilo.

Jį tarytum kas apšvietė: Hėgė pražilo per mane.

Pamažu jam paaiškėjo tiesa. Jis didžiai susigėdo dėl savo elgesio.

5

Jau buvo vėlus vakaras. Matis neįprastai ilgai užsisėdėjo. Vis tiek dar nesinorėjo gulti, ir jis vaikštinėjo lauke. Kai *slegia* šitoks rūpestis, gulėti ir vartytis lovoje tiktai blogiau.

Gal ir Hėgė dar nemiega. Ji išėjo anksti, kad nematytų manęs.

– Ir ne taip jau daug džiaugsmo žinoti *tai*, – ištarė jis garsiai, taip garsiai, kad tikriausiai per sieną ji išgirdo savo kambaryje.

Jam dabar buvo skaudu.

Staiga jis krūptelėjo nuo netikėtos minties.

Tu neturi manęs palikti! – su šia mintim jis atsisuko į kambarį, kur buvo Hėgė. Kad ir kas atsitiktų tau ir man, tu vis tiek neturi manęs palikti.

Tai nebuvo nauja mintis, tik kiekvienąkart ji atrodė nauja ir kiekvienąkart tokia pat skaudi. Kiekvienąkart jis turėdavo atmesti tą mintį, kad tai – kvailystė. Hėgė niekada nė žodžiu neužsiminė, kad jį paliks. Kodėl jis turėtų kankintis, apie tai galvodamas?

Reginys jo neapleido. Jis matė Hėgę, nueinančią savo keliu tolyn. Visą savo mantą ji nešėsi ryšulyje po pažastimi.

Išeini?

Taip, Mati.

Pavargai nuo šito, Hėge.

Taip, Mati.

Taigi ji nuėjo.

Hėgė jo nebesiklausė, tik mažėjo ir mažėjo, paskui virto juodu taškeliu – ir tokia pasiliko. Visai išnykti šiame tuščiame žaidime ji negalėjo.

* * *

Kaip tik dabar atsitiko didelis įvykis. Susimąstęs ir regėdamas Hėgę nueinančią savo keliu, Matis sėdėjo įprastoje vietoje ant priebučio laiptelio ir žvelgė per ežerą į vakarinius šlaitus. Ežeras dabar buvo juodas, o šlaitai gilūs ir tamsūs. Nuostabios vasaros sutemos visur – danguje ir žemėje. Tik Matis jau nebuvo aklas tokiems dalykams.

Jų troba stovėjo pelkėtame tarpeklyje tarp kalvų, iš ežero kylančių aukštyn. Eglyne sumišai augo beržai ir epušės. Mažas upelis tekėjo tarpekliu. Kartais Mačiui atrodydavo, jog čia taip gražu, kaip jokioje iš tų vietų, kurias jis buvo regėjęs – iš tų nedaugelio vietų, kurios jam buvo žinomos šiose apylinkėse.

Gal jis ir dabar sėdėjo tai jausdamas; šiaip ar taip, mintimis buvo nuklydęs toli ir nepajuto, kaip dar labiau sutemo – jeigu tai buvo galima pavadinti sutema, o ne kuo nors neįvardijamai švelnesniu.

Tą akimirką ir atsitiko nelauktas dalykas.

Šitoje vėjo pusėje visiškai ramu, ką tik pamanė, tuo pat metu žvelgdamas į dvi epušių viršūnes ir nakties dangų. Kažkas sijojosi pro medžių viršūnes tarsi pro rėtį – jis įsivaizdavo, jog mato, – taip buvo šviesu. Jokio vėjo, tik kažkas byrėjo tarsi pro rėtį, o šioje pusėje buvo taip ramu, kad nedrebėjo nė vienas žaliųjų epušių lapelis.

Ir tada pasigirdo silpnas garsas! Kažkoks keistas garsas. Tuoj pat jis įžiūrėjo ore virš savęs lyg ir trumpus sparnų mostus, po to pasigirdo kažkokie tylūs šauksmai bejėge paukščio kalba.

Jie sklido tiesiai virš namo.

Jie tiesiog persmelkė Matį. Apimtas tylaus jaudulio, jis sėdėjo budrus ir sumišęs:

Ar tai kažkas stebuklinga?

Ne, visai nestebuklinga, bet...

Tai slanka nuplasnojo virš jų. Ir paukštis neskraido be niekur nieko šiuo paros metu; slanka pasirinko skrydžiams kelią virš jo namų!

Kada tai prasidėjo?

Šito čia dar nebuvo pastebėjęs ankstesniais pavasariais. Bent jau per visą tą laiką, kiek siekia jo atmintis. Jis dažnai būdavo lauke iki vėlumos, tad būtų pamatęs ar išgirdęs paukštį skraidant.

Šįvakar jis praskrido tiesiai virš jų, virš Hėgės ir jo. Ir nuo dabar jis taip ir skraidys – kas rytą ir kas vakarą.

Matis pažvelgė į savo namą. Dabar tai buvo kitas namas – į jį reikia žiūrėti kitomis akimis. Slankos skrydis buvo kažkas, kas driekėsi puikiomis juostomis per slėnius toli nuo visko, kas buvo jo, Mačio. Apie tai jis visada galvodavo. Dabar, šįvakar, tai atsitiko: paukštis ėmė ir praskrido tiesiai pro čia.

Gal jam tai tik pasivaideno?.. Jis žinojo: jis dažnai ką nors šitaip regėdavo. Ar kas nors yra girdėjęs, kad pastovioji slanka šitaip imtų ir nuskristų? Jis to nežino. Ir kodėl ji ėmė skraidyti pro čia?

Matis sėdėjo ir laukė beveik nekvėpuodamas. Jeigu tikrai praskrido slanka, tai netrukus paukštis vėl praskris tuo pačiu keliu – dar ir dar sykį per tą trumpą vakarinio skraidymo valandą. Jis tai žinojo iš anksčiau matytų šių paukščių skrydžių jam pažįstamose vietose. Anksti rytą paukštis skrenda tuo pačiu keliu – jam sakė vienas paukščių medžiotojas. Išdžiūvusioje pelkėje Matis kartais matydavo slankų snapų žymes greta jų gražių kojų pėdsakų.

Jis sėdėjo ir susijaudinęs laukė, kaip jam atrodė – ilgai, ir jo abejonės vis stiprėjo.

Bet š – š – š – š, štai! Tie patys plakantys sparnai, vos įžiūrimas ir skubantis pats paukštis ore tiesiai virš namo, skrendantis į priešingą pusę. Vėl dingo, paslėptas švelnios sutemos ir miegančių miško viršūnių.

Tada Matis tvirtai pasakė:

– Pagaliau slanka pasirinko kelią.

Jis nežinojo, kaip ir kodėl tai pasakė. Bent jau tiek galėjo pasakyti ir padaryti – ir niekas jo nesiklausė.

Atrodė, tarsi kažkas pasibaigė po ilgo ir sunkaus laiko.

Pirma mintis buvo papasakoti Hėgei – tuoj pat viską iškloti. Ar ji miega, ar ne, jai tučtuojau turi būti patikėta ši paslaptis, bet Matis susilaikė. Jeigu tai *tiesa* – paukštis netrukus praskris trečiąkart; pats Matis buvo toks netikras, jog ėmė laukti trečio skrydžio. Sėdėjo laimingas ir laukė.

Kai pamatysiu triskart, Hėgė turės tuo patikėti. Tada visi turės patikėti.

Tss, štai ir vėl.

Visiškai kaip ir pirma: sparnų plakimas, greitas kaip strėlė šešėlis sutemoje, o po to švelnus šauksmas – ar kas girdėjo, ar ne. Tiesiai čia, virš stogo – ir dingo begalinėje erdvėje. Ir vėl liko tik paprastas vėlus vakaras.

Tačiau slanka ėmė skraidyti. Dabar aš kai ką žinau, – greit sumetė jis, daugiau nebesirūpindamas. Aiškiai pajuto, jog viduje yra pasikeitęs.

Ir mieganti Hėgė.

Dabar ir Hėgė taps kitokia.

6

Mieganti Hėgė, kuri kaip žaibas mezga aštuonlapes rožes ir megztinius ir pakelia visus sunkumus; dabar Matis nebebuvo tikras, katras jų svarbesnis. Šią akimirką jis galėjo išdrįsti svarbesniu laikyti save.

Matis gana triukšmingai įėjo į jos kambarėlį.

Kvailai padarė. Hėgė jau seniai gulėjo, gal net miegojo – taigi buvo ne laiku pažadinta. Jos balsas buvo griežtas:

– Kas vėl? – pratrūko, dar jam nespėjus pasakyti nė žodžio iš savo perpildytos širdies. Šis tonas jam buvo labai gerai pažįstamas. Matyt, ji buvo ką tik užmigusi, ir tada jis įtrepsėjo. Bet jis taip pat žinojo ir kas bus toliau: ji jau krenkštelėjo, kad sušvelnintų savo dygią įžangą.

– Kas yra, Mati? – paklausė tyliai nuvargusiu, draugišku ir atgailaujančiu balsu.

Matis atėjo su didele naujiena. Vargu ar jis žinojo, kaip tai pasakyti. Reikėjo paprasčiausiai imti ir pasakyti.

– Šįvakar čia ėmė skraidyti slanka! – ištarė įtemptu balsu.

Stovėdamas prie jos lovos, jis jautėsi beveik svetimas.

Hėgė jo balse kažką išgirdo. Liežuvis pynėsi iš nuostabos ir baimės. Tačiau buvo pripratusi prie tiek daug nuostabių dalykų, kuriuos Matis skubėdavo jai papasakoti, – dalykų, kuriuos dažniausiai būdavo galima paaiškinti ir kurie tapdavo paprasti.

Ji ramiai pasakė:

– Slanka? O taip. Na, eik miegoti, Mati.

Matis nesuprato.

– Eik gulti, Mati, –pasakė ji švelniai, nes pamatė sutrikusį jo veidą.

Matis sudejavo iš nevilties.

– Ar negirdi, ką pasakiau? Slanka pasirinko kelią ir ėmė skraidyti tiesiai virš stogo! Ji dabar skraido. Dabar, kai tu sėdi savo lovoje.

Hėgė sėdėjo kaip sėdėjusi, ta pačia veido išraiška.

– Žinoma, girdžiu. Na ir kas? Tegul ta slanka skraido, kur jai patinka.

Jis jos nesuprato, tarsi ji kalbėtų su juo svetima kalba.

– Tau tai nieko nereiškia! Ar esi girdėjusi, kad slanka pakeistų savo kelią ir skraidytų tiesiai virš žmogaus galvos?

Ji trūktelėjo petimi.

– Ką aš žinau.

– Ne, šito tu tikrai negirdėjai. O dabar turi apsirengti ir išeiti laukan.

– Laukan? Dabar, naktį?

– Žinoma! Ir tu turi pamatyti.

– O ne, – pasakė ji.

– Turi! Ji kaip tik dabar skraido. Jeigu tai taip pat nesvarbu, tada...

Hėgė vėl atsigulė – jos tai daugiau nelietė. Ji nusižiovavo mieguista ir pavargusi.

– Tau tikrai buvo smagu pamatyti slanką skraidant, – pasakė, – bet aš juk galėsiu pamatyti kitąkart. Jeigu jau čia skraido, tai čia ir skraidys, ar ne?

Matis išsižiojęs žiūrėjo į ją.

– Jeigu jau čia skraido, tai čia ir skraidys, – pakartojo pasibaisėjęs. – O tu aštraus proto? – išsprūdo jam nejučia.

– Ką turi galvoje? – paklausė ji.

Jis žvelgė į ją išsigandusiomis akimis.

– Tu visai nieko nesupranti, – pasakė tvirtai.

Jis stovėjo prie jos nusivylęs ir bejėgis.

Ji vos palytėjo jo ranką. Matis suprato, kad tai buvo jos draugiškumo ženklas. Jis nematė, kokia pavargusi ir nelaiminga Hėgė atrodė tą akimirką. Ji gulėjo apsivilkusi nuo skal-

bimo išblukusiais naktiniais marškiniais ir nežiūrėjo į jį, nusisukusi veidu į sieną.

– Rytoj galėsim apie tai pašnekėti, Mati. Eik gulti, ar girdi?

Mačiui tai atrodė tikra beprotybė – šitaip atsisakyti.

– Sakau, kad ji skraido *dabar*. Ir tu nenori išeiti su manim laukan? Nesuprantu, kodėl tu abejinga. Atrodo, tau niekas nieko nereiškia!

Ilgiau Hėgė nebegalėjo kęsti. Ji trinktelėjo ranka į lovos kraštą ir sušuko:

– Tu nesupranti, ką kalbi! Ir taip kalbi *tu*, kuris...

Ji staiga nutilo.

– Kas aš esu? – išsigandęs paklausė jis.

Atsukusi jam nugarą, Hėgė šaukė:

– Palik mane ramybėje! Daugiau nebegaliu šito ištverti, jeigu tu nenustosi... Gal gali dabar jau gulti! Jau labai vėlu, ir mums reikia pailsėti, Mati!

Ji krūptelėjo, dar labiau pasisukdama į sieną. Jis pamatė, kad jos pečiai ėmė drebėti. Tai jį labai sukrėtė, privertė pasijusti kaltą – nesvarbu, ar buvo kaltas, ar ne.

Matis buvo suglumęs. Ar jis jai buvo negeras? Jis tik norėjo nudžiuginti ją su ta slanka. Jis nesuvokė, jog Hėgei tai nebuvo toks didelis įvykis kaip jam. Šiuo metu slanka skraido, o Hėgei nė motais, ji ant jo šaukia ir guli, verkdama iš nesuprantamo bejėgiškumo.

– Hėge, bet aš nenorėjau tau nieko blogo, tik norėjau, kad tu...

Dabar ji pašėlo:

– Ar girdėjai, ką sakiau! – suriko. Tada jis skubiai atsitraukė atbulas tuos kelis žingsnius, kurių reikėjo išeiti iš jos kam-

bario. Atsargiai uždarė duris, tarsi Hėgė miegotų ir jos nebūtų galima žadinti.

Kokie skirtingi žmonės, lauke pagalvojo sumišęs, – bent jau Hėgė ir aš.

Manau, kad ji net nepatikėjo manim.

Bet aš ir mačiau, ir girdėjau, kaip skraido. Prisieksiu, kad mačiau. Tik šį vakarą daugiau neskraidys.

O dabar padainuokim, tarė balsas jame. Ne, jis nepradėjo dainuoti. Atrodė, taip tiko uždainuoti po šito: šį vakarą nebeskraidys. Esu juk buvęs daugelyje įvairiausių susirinkimų, tad gerai žinau, kaip yra.

Šįvakar baigta. Nes dabar paukštis susirado mylimąją.

Kai jis pažvelgė aukštyn, ten, kur buvo praskridusi slanka, švytėjo šviesūs ruožai. Tiesiai virš jo namo.

Dabar nebebuvo visiškai tikras dėl šių ruožų, jeigu reikėtų patvirtinti, kad tai tiesa, bet jis jautė, jog čia, viršuje, kažkas atsitiko ir yra nebe taip kaip anksčiau. Rytoj paukštis vėl skraidys taip pat nuostabiai kaip šįvakar. Tada ir Hėgė pamatys, net jeigu turėčiau ją pririšti čia, lauke.

Nuo dabar bus kitaip, pamanė prieš užmigdamas, kaip vaikas susirangęs ant savo atverčiamo suolo.

Man?

Nuo šios minties jį užplūdo šiluma.

7

Matis užmigo, galvodamas apie slanką, ir sapnavo nuostabų sapną – nesvarbu, kam už tai turėtų būti dėkingas.

Pirmiausia, dar prieš sapną, jis išgirdo perspėjimą:

Mes atskrendam, atskrendam, sakė balsas. Tai tu čia?

Žinoma, galėjo atsakyti jis.

Ilgai užtruko, Mati, kalbėjo malonus balsas, bet dabar viskas baigėsi.

Ir tai iš tikrųjų atsitiko. Šviesus ruožas aukštai virš namo ir žemai iš abiejų namo pusių, ir vos vos girdimas garsas – kaip ir dera tokiems garsams. Visas namas iškart tapo naujas – viduje ir iš lauko.

Bet ne namas svarbiausia, pasakė jis.

Ne, net ne namas, tik jis, Matis, buvo svarbiausias. Šviesos ruožai perėjo per jį ir taip pat labai pakeitė. Kai jis sulenkė savo dešinę ranką, norėdamas išbandyti savo naujuosius raumenis, jie taip išsipūtė, kad perplėšė išilgai visą marškinių rankovės viršų. Jis pasižiūrėjo į šiuos lygius, gražiai apvalius raumenis ir nusijuokė.

– Tai geriau, – pasakė.

– Su šitais galima spūstelėti, – pasakė ir įdėmiai apsižvalgė aplinkui.

– Kur jūs? –pašaukė.

Pasislėpusios giraitėje, jos juokėsi:

– Mes ten, kur ir visada.

Jo namas iš tikrųjų buvo naujas; jis išėjo pasižiūrėti į save lango stikluose. Dar niekada nebuvo regėjęs tokio vyriško vaikino kaip tas, kurį matė žvelgiant iš tamsaus stiklo. Jis galėjo apžiūrėti save iš visų pusių, ir iš visų pusių atrodė puikiai.

Matis išdidžiai sušuko:

– Ar ką nors matote?

– Taip, gali būti tikras, – atsakė iš giraitės, – mes nieko kito nematome.

– Luktelėkite, – paprašė jis.

Tačiau atsiliepė visas choras:

– Laukti dabar?

– Ką darysi, Mati?

– Pasiruošk, Mati!

– Taip, galite būti tikros, – atsakė jis jų pačių žodžiais.

Jis linktelėjo, ir tą pačią akimirką į galvą atėjo patys tinkamiausi žodžiai, kuriuos reikia sakyti mergaitėms ir kitiems žmonėms, jeigu jau yra reikalas. Ne vien tik bejėgiškai mirksėti, kaip anksčiau. Dabar jis juokėsi ir žaidė su savo nauja kalba, bandydamas vieną kitą iš tų drąsių žodžių.

– Ei, ten, giraitėje! – pasakė jis, – ar pasiruošusios?

– Mes pasiruošusios, – atsakė jos, – kuriai ateiti?

– Ar ateisi? Tu, apie kurią aš galvoju, – pasakė jis ir įtempė raumenis taip, kad marškinių rankovė ėmė veržti.

Tvyrojo tokia įtampa. Tačiau tuoj pasigirdo balsas:

– Tai ir noriu padaryti.

Kiti balsai tarsi skradžiai prasmego.

Ten, priešais savo giraitę, stovėjo ji, daugiau nebesislėpdama. Jis tūkstantį kartų bandė ją įsivaizduoti, ir vis dėlto ji buvo kitokia. Tačiau kažkaip ją atpažino ir nė trupučio nebijojo. Ji atėjo tiesiai prie jo, skleisdama malonų kvapą.

Jis dar negali jos paliesti.

– Padaryk ką nors, – pasakė.

Ji iškart suprato.

– Taip, – atsakė ji, – pažiūrėk.

Ji pamojavo ranka, ir oras prisipildė paukščių balsų.

– Taip, ir tu gimei per slankos skraidymą, – pradėjo Matis, – ir aš apie tave seniai galvoju. Jeigu turi ką pasakyti, tai sakyk dabar.

– Pasakyti? – paklausė ji.

– Taip.

– Ne, nieko daugiau nebesakysiu, – tarė ji.

Matis pažvelgė tiesiai jai į akis. Tuo pat metu slapčia sulenkė kairę ranką, ir marškinių rankovė negarsiai drykstelėjo. Lygūs, apvalūs, dideli rankų raumenys blizgėjo saulėje tiesiai priešais jos veidą.

– Nėra ko rūpintis, – pasakė jis ramiai, – turiu daug marškinių.

– Ir tai kaire ranka? – paklausė nustebusi.

– O taip, – pasakė jis ir užbaigė tą kalbą, – dešinė rankovė jau seniai perplyšo.

Ji nieko daugiau nebesakė – buvo taip nustebinta to, ką matė, kad nebeturėjo žodžių. Šito jis ir troško. Visi jo norai pildėsi. Ir dar: jis viską kalbėjo kaip reikia.

– Dabar darysi tik tai, ką nori, – tarė jai. – Tu – auksas.

Ji tuoj priėjo arčiau.

– Dabar geriau suprantu, kodėl taip ilgai laukiau, – pridūrė jis.

Ji visą laiką tylėjo, nes turėjo paslaptį, kurią norėjo jam pasakyti. Ji tik priėjo arčiau. Jai pamojavus ranka, pasigirdo paukščių čiulbesys, o dabar ji lingavo visu kūnu, kerėdama.

Lingavo visu kūnu, o jis nesuprato, kas darosi. Nenusakoma. Ji tik priėjo arčiau. Ji buvo visai prie pat jo, gimusi per slankos skrydį; ji buvo jo.

8

Kaip paprastai, Hėgė atsikėlė pirmutinė. Matis jau buvo nubudęs, bet gulėjo, vėl išgyvendamas savo sapną. Jis girdėjo Hėgę vaikščiojant savo kambaryje, paskui ji išėjo. Matis tuoj nusisuko į sieną ir apsimetė miegąs. Taip buvo saugiausia, prisiminus, kaip jie išsiskyrė vakar vakare.

Eidama pro jį į virtuvę, Hėgė stabtelėjo. Įsitempusi. Bet tai praėjo, ji vėl triūsė. Greitai pasigirdo pažįstami ryto garsai – barškėjo puodeliai ir peiliai.

Bus kitaip, pagalvojo Matis, mintimis kažkur nuklydęs. Jis susirado drabužius ir apsirengė. Jautėsi visai kitaip, tarytum jį būtų rėmusios dvi stiprios rankos; slankos skraidymas ir sapnas laikė jį iš abiejų pusių. Jis toliau klausėsi, ar ko nors svarbaus neatsitiks ir šiandien. Gal nelauktas žodis ar dar kas nors malonu, dabar, kai viskas apsisuko kitaip.

Dar ne, bet ši diena neturėtų būti tokia kaip kitos iš tų begalinių dienų; reikia pačiam tuo pasirūpinti.

– Ankstyva varna, – tarė Hėgei, stovėdamas virtuvės tarpduryje. Prisiminė tik nuotrupą senos patarlės ir pasakė vietoj „labo ryto".

Jis nesijautė tvirtai. Vakar paskutinis Hėgės žvilgsnis buvo labai liūdnas. Jis negalėjo kitaip galvoti, kaip kad tik dėl jo kaltės ji gulėjo ir verkė, nusisukusi į sieną.

Ir kaip tik po to *jis* susapnavo!

Šiaip ar taip, Hėgė pamiegojo, ir viskas baigėsi. Maža ir greita, ji stovėjo ir raikė duoną. Atrodė, tarsi ji stengtųsi būti nerūpestinga ir rami, kad užglaistytų vakarykštį elgesį. Į jo pasilabinimą apie ankstyvą varną ji atsakė:

– Tu taip gerai nusiteikęs?

Širdyje jis nusijuokė, tačiau paklausė:

– Kodėl?

– Tai argi ne?

– Nežinai, kodėl aš toks, – pasakė jis.

Ji nė žodžiu neužsiminė apie vakarykštį. Ir tada leidosi į kiek per daug rizikingą reikalą:

– Manau, kad žinau: tai todėl, kad tu šiandien išeisi ir pagausi didelį laimikį, kaip kalbėjome. Ir tada tikrai ateisi kaip ta ankstyva varna, rakinėdama snapą.

Ak! Jis pamiršo, kad buvo žadėjęs eiti ieškoti darbo. Tačiau pasirodo, kad Hėgė šito nepamiršo. Reikia pripažinti, kad tai truputį pritemdė džiaugsmą.

– Prašovei pro šalį, – pasakė jis.

– Bet argi tu ne...

– Dabar virš mūsų ėmė skraidyti slanka, – pasakė, nutraukdamas ją. Pasakė aiškindamas priežastį, kodėl padėtis pasikeitė. Žinoma, jo visai netraukė leistis į nemalonią kelionę po ūkius ir prašyti darbo dabar, kai nutiko tiek daug džiaugsmingų dalykų.

Tačiau Hėgė nė kiek tuo nesižavėjo.

– Na tai kas? – pasakė. – Negi svarbu, ar čia slanka skraido, ar ne?

– Ne, nežinau. Esi tokia tikra, kad ir tu nežinai?

Dabar jis buvo drąsesnis, bet tai mažai padėjo.

– Valgyk, – pasakė Hėgė.

Matis valgė. Jis vis dar gyveno savo sapne. Vėliau jam reikės atverti akis Hėgei – kas svarbu yra nutikę, bet su kuo ji nenorėjo sutikti.

Staiga jis nutraukė tylą.

– Hm! – ištarė ir bato galu triskart brūkštelėjo į grindis.

– Na?

– *Tavęs* tai neliečia.

– Neatrodo, – pasakė Hėgė. – Atrodai taip, tarsi būtum pasirengęs kažką paporinti.

Matis keletą kąsnių nurijo tylėdamas, bet buvo neįmanoma susilaikyti.

– Keista, ką galima susapnuoti tik panorėjus, – pasakė.

Hėgė nebuvo nusiteikusi šiam žaidimui.

– A, vadinasi, tu sapnavai, – pasakė ji taip, tarsi tai būtų tuščias reikalas.

– Hm! – vėl ištarė Matis.

– Verčiau jau sakyk, o tai dar sprogsi.

Kadangi ji taip pasakė, sapnas tapo dar svarbesnis ir tikresnis. Atrodė beveik tikrenybė.

– Pasakyti, ką sapnavau?

Ji linktelėjo.

– Negaliu papasakoti, – pasakė rimtai, žvelgdamas į ją didelėmis akimis.

– Tuomet, man regis, nieko gero nesusapnavai, – pasakė Hėgė irzlokai ir iš palaikio kavinuko įpylė jam silpnos kavos, kurią jie visada gerdavo namie. Ji jau buvo bepamirštanti jį.

Matis pasakė:

– Žinok, apie tai, ką sapnavau, padorūs žmonės nekalba.

– Argi?

– Nėra čia ko smalsauti ir klausinėti, Hėge. Taigi žinok *tai*.

Ji nė trupučio netapo smalsesnė, tik tarytum perliejo šaltu vandeniu:

– Patikėk, įvyksta atvirkščiai, nei sapnuoji. Sapnuoji priešingai, nei yra iš tikrųjų.

– Ką! – sušuko jis. Jos žodžiai privertė jį krūptelėti. Atrodė, kad jai norisi jį įskaudinti. Tačiau ji nesupranta, ką kalba, va kas. – Tai bjauriausia, ką tu galėjai pasakyti, – ištarė pasipiktinęs ir nebenorėjo daugiau valgyti. Jis taip staiga atsistojo nuo stalo, kad pakėlė stalo viršų, prie kurio sėdėjo įsispraudęs. Silpna kava pasiliejo, o vienas puodelis sudužo.

– Kaip priteršei, Mati.

– Taigi kas dėl to kaltas?

Dabar ji turėtų suprasti, kur nusuko ir kaip viską jam pagadino.

– Bet tu man negadinsi reikalo! – pasakė jis.

– Nurimk, Mati.

Jis susitvardė:

– Nesvarbu, nes dabar viskas bus kitaip. Vakar naktį prasidėjo.

Hėgė prisiminė, kokia pikta ji buvo vakar, ir ėmė gailėtis.

– *Išeisiu* su tavim kokį vakarą ir pamatysiu tą slanką. Tik nusiramink.

– Niekada nebebus taip kaip pirmąkart.

Hėgė nebetęsė pokalbio, nukraustė stalą ir čiupo savo įpusėtą megztinį. Tuo pat metu stebėjo Matį, ko jis imsis. Jis jautė, kad Hėgė jį stebi, ir griežtai paklausė:

– Ar dar kas yra?

– Taip, žiūriu, ar eisi į ūkius, kaip sakei.

Ji buvo negailestinga.

– Taip, bet slanka...

Hėgė tvirtai laikėsi savo.

– Čia nepadės jokie paukščiai ir slankos skraidymas. Jeigu pasakei, kad eisi, tai ir turi eiti.

Matis nusigando. Aišku, kažkas ypatinga atsitiko Hėgei, nes ji tokia užsispyrusi. Negi ji dar nesupranta, kokia tai kančia? Jis atsistojo iš savo saugios vietelės ir sunerimęs paklausė:

– Ar tai šitaip viskas pasikeitė namuose po slankos?

– Mes niekada neturime pasiduoti, – pasakė Hėgė, – kaip tūkstantį kartų esu tau sakiusi.

– Gali sau kalbėti.

Jis susimąstė.

– Kodėl aš neturiu raumenų, nuo kurių plyštų marškiniai? – pasakė garsiai ir šiurkščiai.

Hėgė neatsiliepė.

– Tu manęs niekada neklausinėk! – toliau kalbėjo jis susijaudinęs.

– Apie ką?

– Apie tai, apie ką *neklausinėjama*.

– Nusiramink, – griežtai pasakė Hėgė.

Tai buvo sunkūs dalykai jiems abiem.

– Ar galiu palaukti iki rytdienos? – paprašė jis, turėdamas omenyje žeminantį vaikščiojimą po sodybas ieškant darbo. Juk ji dažnai būdavo tokia gera sesuo, bet dabar ji supykdavo daug greičiau nei anksčiau.

– Šiandien yra *šiandien*, žinai.

– Gerai, taip ir padarysim, – pasakė Hėgė.

9

Šiandien buvo šiandien.

Matis sukiojosi aplink namus.

Trys dalykai buvo sapne, galvojo jis.

Aš buvau trejopai kitoks.

Gražų vasaros rytą jis sukiojosi aplinkui. Hėgė tikriausiai sėdi viduje įsižeidusi, kad jis nenori eiti ieškoti darbo. Nieko nepadarysi. Tas nauja buvo per daug arti ir per daug svarbu. Pūtė gaivūs vėjai, ir dvelkė silpni kvapai.

Trys dideli pasikeitimai. Šį rytą jie vėl išnyko – kitaip nereikia nė galvoti. Liko tik atsiminimas apie tai, kas skamba po juo, kur jis žengia. Tarsi jis užmintų ant kokios stygos žemėje, ir styga suskamba – kerinti ir tikra.

Kitoks trejopai, bet šiandien buvo šiandien. Keista, kad Hėgė daugiau neįstengia suprasti, pamanė, leisdamasis prie ežero.

Čia stovėdamas, jis mėtė akmenis į vandenį kaip vaikas. Ežeras buvo visiškai ramus, nebuvo ko nė bandyti žvejoti, todėl Matis galėjo nejudinti savo sukiužusios valties.

Tie trys dalykai. Jie buvo kažkur čia, aplink jį, o vakar naktį jie ir jis buvo viena. Jis buvo visiškai kitoks, toks, koks ir norėjo būti.

Jis stovėjo ir svaidė į vandenį kumščio didumo akmenis, žvelgdamas blausiomis akimis, mintimis kažkur nuklydęs.

– Mati! Valgyti! – pašaukė Hėgė nuo namų. Geras namų šeimininkės šūktelėjimas.

Tie trys dalykai šoktelėjo.

Jai nereikėjo šaukti: „Ateik tuoj pat!" – Matis būdavo grei-

tas, kai pasigirsdavo kvietimas valgyti. Jis tuoj nuskubėjo šlaitu į viršų ir įėjęs atsisėdo prie stalo.

– Valgyk, kol yra ko valgyti, – pasakė Hėgė ir pastūmė valgį prie jo. Jis gerai žinojo, kad jos tonas susijęs su jo atsisakymu eiti ieškoti darbo. Todėl ji taip ir kalba.

– Jeigu tik galėtum būti kitoks trejopai, – tarė valgydamas.

– Kokie tie trys dalykai?

– Tai susiję su tuo, ko tau nepasakiau. Ir su mergaitėmis, ir...

– Gerai, valgyk.

– Tu visada tokia, kokia esi, – jis pasakė piktai. – Tu negali šito suprasti.

– O taip, – pasakė Hėgė, – tai ar galvoji eiti rytoj?

Ji tokia užsispyrusi ir keista, pamanė jis. Bet juk taip jie turi duonos.

– Jeigu pasakiau, tai taip ir padarysiu, – atsakė jis ir sudrebėjo nuo minties, kad turės stovėti bejėgis, varstomas tų stipriųjų ir spėriųjų darbininkų žvilgsnių.

Hėgė greitai mezgė. Matis beveik maldaujamai paklausė:

– Ar eisi pažiūrėti paukščio, kai atskris šįvakar? Šiandien rytą sakei, kad kada nors pasižiūrėsi.

– Šįvakar ne, nes tai labai vėlu.

– Bet sakei...

– Verčiau pamiegosiu, – pasakė Hėgė ryžtingai.

Matis užsispyręs kalbėjo:

– Bet jeigu niekada nebenubusi! Tada labai gailėsies.

Ji krūptelėjo. Jis nesuprato, kodėl jo žodžiai taip ją paveikė.

– Mati! – sušuko ji. – Nutilk!

Jis išbėgo. Ji kažką sakė jam pavymui, bet jis išsigandęs nėrė pro duris.

* * *

Vakare jis sėdėjo ant priebučio laiptelio ir nervingai žaidė pirštais. Hėgė vis dėlto atsigulė.

Atėjo laikas paukščiui imti skraidyti.

Pasigirdo jo riksmas, o tada ir sparnų plakimas – kažkokie bejėgiai greiti mostai.

Paukščio sparnų plakimas buvo girdėti aukštai švelniame nakties ore, bet jie plakė pačioje Mačio širdyje. Jį lietė kažkas minkšta, tamsu, kažkas nepažįstama. Matis tai jautė. Aš ir slanka, – jo mintys buvo padrikos.

Iš džiaugsmo jis pasižadėjo: rytoj eisiu, kaip Hėgė nori, jeigu tik nebus audros su perkūnija. Žaibas yra žaibas, tada neisiu, ir ji tai žino.

Jis klausėsi, kol slanka vėl praskrido du kartus, po to nuėjo gulti į vasaros prišildytą kambarį, kur tvyrojo prietema. Tačiau nors jis vėl laukė to sapno, buvo apviltas. Nė trupinėlio to, ką buvo sapnavęs, – jokios giraitės su mergaitėmis.

10

Epušės „Matis ir Hėgė" stiebėsi į ryto saulę ir mėlyną dangų. Matis praėjo pro jas ir plentu ėmė kopti aukštyn. Ėjo kietai sučiaupęs lūpas: kodėl čia ėmė skraidyti slanka, jeigu viskas lieka kaip buvę? Gal geriau būtų tik kantriai palaukti ir pažiūrėti, ar kas neatsitiks? Hėgė pasakė „ne".

Dabar jam jau nebe taip norėjosi ieškoti darbo kaip tą vakarą, kai jį pasveikino paukštis.

Jeigu Hėgė būtų kitokia, ji niekada nebūtų pasiuntusi jo į šitą nenaudingą kelionę, būtų supratusi, kad neturi to daryti. Bet Hėgė niekada nebus kitokia. Jai kažkaip ir nereikia būti kitokiai. Kaip ir nereikia.

Jis sliūkino toliau, vilkdamas kojas.

Netrukus išėjo iš miško, ir priešais jį atsivėrė visas sodžius. Beveik su kiekviena sodyba buvo susiję prisiminimai apie vieną ar kitą nesėkmingą dienos darbą.

Plentu važiavo mašinos ir ėjo žmonės. Automobiliai, kaip paprastai, spaudė žmones prie griovio. Kelio pakraščiai buvo papilkėję nuo sukeltų dulkių.

Kartais Matis eidavo šiuo keliu, net jeigu neieškodavo darbo. Tai būdavo, kai Hėgė pasiųsdavo jį su keliomis kronomis kišenėje į parduotuvę nupirkti maisto arba kai jam reikėdavo nunešti ten užbaigtą megztinį. Kiekvieną sykį tai buvo rizikinga: galėjo gerai pavykti, o galėjo baigtis ir gėdingai, ir skausmingai.

Aplinkui ūkiuose žmonės dabar kaip tik traukė į darbą. Matis juos regėjo, kur tik pasukdavo galvą. Vasaros pradžios darbai. Daugiausia ravėjimas laukuose. Žmonės atrodė stiprūs ir sumanūs, ėmėsi darbo kaip kažko savaime suprantamo – kaip kvėpavo ar gyveno. Kai kas įsikandęs rūkė rytinę pypkę, kiti švilpavo, dar kiti tik mosikavo rankomis.

Ar eiti tiesiai prie žmonių ir klausti? Ar eiti tiesiai į pirmą geriausią sodybą? O ne. Jie tik sumiš, nes turės sugalvoti kokį nors melą, kad šiandien jiems neparanku. Jis praėjo pro keletą sodybų. Jam atrodė, kad žmonės tikriausiai lengviau atsidūsta, kai jis praeina pro šalį ir jie pamato jo nugarą.

Bet vargu ar *jie* sapnavo tokį sapną kaip aš! – pamanė jis. Nuo šios minties jam pasidarė gera.

Jis prisiminė daug dalykų, dėl kurių teko raudonuoti, – dėl vienų daugiau, dėl kitų mažiau. Su kai kuriais jaunais vyrais, kuriuos dabar čia susitinka, Matis buvo bandęs dirbti kartu, ir prisiminimai apie tai vertė jį nudelbti akis į kelią. Kiti taip pat skubėjo pro šalį, tarsi norėdami pamiršti kažkokį bendrą pralaimėjimą.

Šiandien tikrai bus kitaip. Hėgė tai gerai žino, ir aš žinau.

Dabar apsisuksiu ir grįšiu, pagalvojo jis. Negaliu eiti į šitas sodybas, kur mane jau visi pažįsta.

Tačiau keista: vos tik taip pagalvojęs, padarė visai priešingai. Išsuko iš plento ir užkopė į vieną kiemą. Kas jam darėsi? Vienas prisiminimas atgijo. Jis prisiminė vieną įvykį, susijusį kaip tik su šita sodyba, kuris nesibaigė gėdingai.

Gal ten yra kažkas, kas jam suteiks stiprybės ir šiandien?

* * *

Matis susitiko ūkininką kaip tik už namo kampo. Jis stovėjo su vienu vaikinu ir mergaite, kiekvienas turėjo po lengvą kauptuką ir rengėsi eiti į ropių lauką. Matis nežiūrėjo į juos, kol priėjo visai arti. Tada jo veidas išniro prieš juos tarsi iš už kampo.

– Laba diena, ar turi man darbo? – paklausė jis skubiai ir išsigandusiomis akimis klausiamai pažvelgė į ūkininką. Tik neleisti sau persigalvoti. Matis taip pasisuko, kad vaikinas ir mergaitė atsidūrė jam už nugaros.

Ūkininkas atsakė jam taip pat ilgai negalvojęs.

– Taip, jeigu gali retinti ropes.

Matis prasižiojo, paskui plačiai nusišypsojo.

– Argi nežinojau, – ištarė. – Jeigu jau reikalai pasikeitė, tai taip ir turi būti.

– Apie ką tu?

– O, apie kažką, kas man šiandien labai pasikeitė. Bet kažkas, ko tu visai nežinai, – atsakė Matis.

Mergaitė ir vaikinas paėjo taip, kad dabar buvo priešais Matį. Jie ėmė taip žvalgytis, jog Matis gerai žinojo, ką reiškia tie žvilgsniai, – jie nieko gera jam nežadėjo.

– Tai susiję su slankos skrydžiu, – skubiai ir nervingai pasakė Matis ūkininkui.

– Slankos skrydžiu?

– Taip, negi nežinai, kas tai yra? – paklausė Matis pagyvėjęs.

Dabar ūkininkas, žinoma, gerai prisiminė, kas per vyrukas stovi priešais jį, bet jau buvo per vėlu – jis nenorėjo atsiimti savo žodžio.

– Girdėjau apie slankas, – pasakė jis, – bet tu gi norėjai į ropių lauką, ar ne? Verčiau paieškokime tau kauptuko, o tada galėsime palenktyniauti retindami.

Ūkininkas pamanė, jog reikia tai pridurti, – tikriausiai negalėjo susilaikyti to nepasakęs.

Matis turėjo jautrią galvelę ir gerai suprato.

– Taip, gal galime palenktyniauti ir kas greičiau bėga, – pasakė jis ir tyliai nusijuokė. Jam pavyko tai padaryti taip, kad juokas nuskambėjo beveik kaip tikras.

Ūkininkas truputį nustebo, bet paskubėjo nusijuokti kartu.

– Taip, pažiūrėti, kuris pirmas atbėgs į ropių lauką, ar ne?

Jie abu juokavo, kaip dera tikriems vyrams.

– Bet ar nenorėtum užkąsti prieš pradėdamas? – paklausė surimtėjęs ūkininkas.

Matis papurtė galvą.

– Mes juk turime valgio namie.

Puiku, kad galima šitaip pasakyti, prisipažino jis.

Dabar buvo pats laikas dirbti. Matis gavo kauptuką ravėjimui ir su visais kitais nuėjo į ropių lauką. Šis laukas siaubingai platus, pagalvojo Matis, jo galo neregėti, jis užsisuka už kalno ir dingsta.

Matis atsigręžė į ūkininką ir tarė nepatenkintu balsu:

– Kam tau reikia tiek daug ropių?

Jis stovėjo paniuręs ir pasimetęs.

– Ką, jau? Dar net nepradėjus? – pasakė ūkininkas. Žodžiai skambėjo lyg ir beprasmiškai, tačiau Kvaileliui Mačiui buvo aišku, ir jis nuleido galvą.

– Ar galiu imti štai šitą? – paklausė skubiai, kad pakeistų temą. Jis parodė į ropių vagas tiesiai prie savo kojų.

Ūkininkas linktelėjo.

– Manau, kad esi anksčiau dirbęs tokį darbą, Mati, taigi žinai, kokį tarpą palikti tarp augalų, kurių neišrauname?

Ūkininkas turėjo tai pasakyti, nes retinimas – svarbus darbas, kuris gali nulemti derlių ir sykiu atpildą už darbą.

– Kaip galėjau sulaukti beveik keturiasdešimties ir šito nežinoti? – pasakė Matis. – Trūksta tik trejų, – pridūrė. Čia reikia pasirodyti svarbiam. Jis net šiek tiek didžiavosi savo atsakymu.

– Tikra tiesa, – atsakė vyras, – bet aš klausiau, kokį atstumą *tu* išmokai palikti tarp augalų. Gal norėtum man parodyti?

Matis parodė su smiliais. Kaip papuola.

– Ne, – pasakė vyras. – Tai tu išmokai iš kažko, kas nelabai žinojo. Štai *taip* turi būti.

Matis vėl nuleido galvą.

Vaikinas ir mergaitė susižvalgė. Jie taip sustojo, kad galėtų dirbti šalia. Matis gavo dvi ropių vageles tarp mergaitės ir ūkininko. Tai Mačiui labai patiko.

– Pirmyn! – pasakė vaikinas garsiai, – pradedame! Kas pirmas pasieks kitą galą?

Jis pažvelgė į mergaitę ir nusijuokė. Šiedviem patiko juoktis ir žiūrėti viens kitam į akis. Mačiui kilo šioks toks įtarimas, vos tik jis tai pastebėjo.

Bet „pirmyn!" – dabar reikėjo tik imtis darbo. Matis bandė daryti taip kaip kiti ir taip pat greitai judėti. Piktžolės augo vagų šonuose, tarp ropių ant vagų viršaus – visur. Dabar jas reikėjo išrauti ir numesti saulės atokaiton. Ropės irgi augo per tankiai, taigi reikėjo ir jų daugybę išrauti. Matis turėjo darbuotis greitai ir kruopščiai su kauptuku, o kur buvo sunku prieiti – su rankomis.

Jis nervinosi. Paprasčiausiai negalėjo susidoroti.

Netrukus ėmė darytis tas pats, kas visada: dirbant jo mintys tampa nebesuvaldomos ir atima iš jo sugebėjimą dirbti.

Vos tik jis apie tai pagalvojo, taip ir atsitiko: pirštai tapo negrabūs, darė priešingai, nei jis norėjo, ir lėtino spartą.

Kažkas kostelėjo jam iš kairės. Pats ūkininkas, pasilenkęs prie savo ropių daigų, juos rūpestingai retino.

Matis iškart sukluso. Žinoma, tai nebūtinai turėjo ką nors reikšti. Kartkartėmis žmonės kosėja be jokių ketinimų.

Tačiau Matis vis labiau ir labiau nervinosi, pirštais grabinėjo tarp augalų ir rovė ne tuos, kuriuos reikėjo. Savo kauptuku jis nesidarbavo – šis buvo per daug nelankstus.

– Aš nepripratęs prie šito kauptuko, – pasakė, – per ilgas kotas.

– Na, tai padėk jį, – pasakė ūkininkas. – Gali taip pat gerai dirbti su pirštais. Su pirštais galima net ir geriau dirbti.

– Gerai, kad pasakei, – nuoširdžiai pareiškė Matis. Ūkininko žodžiuose jis pajuto draugišką paramą – paramą, kurios jam reikėjo prieš jaunąjį vaikiną ir mergaitę.

Pirmuosius metrus jis suspėjo su vaikinu ir mergaite. Jis juk turi dešimt pirštų piktžolėms išrauti. Šaunu, kad mergaitė ir vaikinas varėsi kartu su juo. Jie net buvo linksmi, nepaisant šito sunkaus darbo. Matis jau seniai suprato, kad jie įsimylėję. Dėl to buvo apmaudu, bet ir įdomu ir smagu į juos žiūrėti. Matis nebuvo tikras, ar kada nors jam teko būti taip arti įsimylėjusiųjų poros.

Mergaitė žvelgė į Matį laimingomis akimis. Jam nereikėjo *jos* bijoti, jos akys buvo tiesiog apgirtusios iš meilės šalia esančiam vaikinui – tokia ji buvo laiminga. Ji juokėsi iš visko, ką jis sakė. Pagaliau ji atsigręžė ir į Matį, kuris susijaudinęs laukė. Nuo to jam pasidarė taip gera – žodžiais neapsakysi. Toks apskritas, besijuokiantis iš džiaugsmo mergaitės veidas buvo atsuktas į jį.

– Gerai, kad atėjai su mumis, taip mūsų daugiau šitame bjauriame lauke, – prabilo ji. Atrodė, jog ji sako, ką galvoja. Ir Matis buvo pasirengęs tikėti kiekvienu jos žodžiu. Patikėti savimi. Jis įsidrąsino ir, norėdamas atsidėkoti ir pradžiuginti mergaitę, metė paskutinį kozirį:

– Ar esi kada girdėjusi kalbant apie slankos skrydį? – paklausė ją. Jie buvo taip arti vienas kito, kiekvienas prie savo vagų, kad jis galėjo tai pasakyti tyliai ir tik jai.

Ji atsakė greitai ir nerūpestingai:

– Žinoma, girdėjau. Na ir kas?

– Nieko.

Matį labiausiai kankino mintis: dabar šnekuosi su mergaite. Ir gal tai tik pati pradžia.

– Bet vargu ar slanka kada taip skraidė virš tavo namo? – toliau kalbėjo jis, jausdamasis neįprastai tvirtai.

Mergaitė papurtė galvą. Tuo pat metu ji greitai ravėjo, saujomis rovė storas, vešlias garšvas ir metė jas, kad suvystų saulės kaitroje. Matis darbavosi, kiek leido jėgos, savo vagoje greta jos. Ir jie šnekėjosi.

– Netikiu, kad virš tavo namo skraido slanka, – pasakė ji, negalvodama nieko blogo.

– Kas žino, – atsakė Matis.

Viduje jis kunkuliavo.

– Štai kaip, – pasakė mergaitė išsiblaškiusi, visą dėmesį sutelkusi į ravėjimą ir į vaikiną šalia jos.

Daugiau jie apie tai nebešnekėjo. Mačiui atrodė, jog papasakojo tikrai gudriai. Jam patiko ši mergaitė, bet ji šalia turi mylimąjį, todėl jam nederėtų per daug šnekėti su ja.

Jis žino, kad yra griežtos taisyklės. Dar tik kelis žodžius reikia pasakyti jai, ir tada jis liausis.

– Aš... – pradėjo, bet su ja nebebuvo ryšio. Vaikinas dabar stovėjo prie jos ir įgnybo jai į nuogą koją. Matis iškart jos neteko. Tarsi niekada nieko ir nebūtų buvę.

Taigi taip, reikalai klostosi kiek kitaip nei sapne, iškart nusprendė jis. Gal ir gerai, kad taip pasibaigė, – tokios griežtos taisyklės daugeliu atžvilgių.

Blogiausia, kad jis sugaišo daug laiko, šitaip galvodamas; dabar įsimylėjėliai ėmė tolti nuo jo savo vagose. Netrukus jie jau buvo gerokai jį aplenkę, jis bematė tik jų nugaras. Matis krūptelėjo ir atsisuko į ūkininką. Tada dar kartą krūptelėjo: ūkininkas varė *tris* vagas. Pradėdamas jis turėjo dvi, kaip ir aniedu tenai.

– Kodėl tu ravi tris vagas? – paklausė Matis tiesiai.

– Na... – tarė ūkininkas neryžtingai, – šitaip geriau varytis kartu. Šiaip ar taip, yra toks būdas, – paaiškino ūkininkas, pilnomis saujomis raudamas lipikus ir dedešvas, kad net grumstai tiško.

Matis nebegalvojo apie tai, tik pasislinko arčiau prie ūkininko ir tarė pašnibždomis:

– Manau, šitiedu įsimylėję. Bent jau taip atrodo.

Ūkininkas linktelėjo.

– Gal jau anksčiau tai žinojai?

– Taip, – atsakė ūkininkas. – Dėl to juos ir paėmiau, – paliudijo taip pat pašnibždomis ir mirktelėjo Mačiui. – Tokie labiausiai tinka ropėms retinti, supranti. Jie nepastebi, kaip nuobodu ir sunku ravėti ir retinti. Kas kita su tokiais kaip tu ir aš, žinai.

Koks protingas žmogus. Mačiui buvo net baisoka šalia jo, nors jis taip draugiškai jį priėmė šįryt ir iš tikrųjų buvo draugiškas jam visą šį laiką. Ne, jis nebijo, jis gali šnekėtis su šiuo vyru, puikiai žinodamas, kad dirbti gali būti sunku ir nuobodu.

– O taip, *mes* žinome, kas yra retinti ropes, – jis pasakė.

– Dar ne, – atsakė ūkininkas ryžtingai. – Juk dar nepavargome, vos pradėję.

Taip Matis turėjo dar kartą nuleisti galvą.

– Žinoma, ne, – pasakė.

Nors ir ravėdamas tris vagas, ūkininkas sparčiai varėsi į priekį. Tada vėl grįžo prie dviejų vagų, kaip įprasta. Po to dar greičiau ėmė tolti nuo Mačio.

– Tu mane palieki? – bejėgiškai sušuko Matis.

– Taip jau reikia, – pasakė ūkininkas. – Na, varykis iš paskos taip greitai, kaip gali.

– Bet juk matai, kaip man sekasi.

– Hm, – pratarė ūkininkas, palinkęs virš dedešvų.

Taip Matis liko vienas. „Hm" – paskutinis ūkininko ištartas žodis. Ką tai galėtų reikšti? Matis vėl susinervino, didėjo įprasta sumaištis tarp minčių ir darbo. Jo vagos driekėsi iš paskos lyg uodega, kuri vis ilgėjo ir ilgėjo. Tinginio uodega, kaip žmonės tikriausiai vadina.

Tai visai ne tinginio uodega, aš negaliu greičiau dirbti, pasakė jis pats sau.

Tačiau Mačiui buvo gėda dėl šios uodegos, nes jis buvo labai jautrus tokiems dalykams. Jo vagos švietė apaugusios žaliomis piktžolėmis, o iš abiejų pusių tiesėsi nuravėtos rudos vagos su lygia ropių daigų eilute viršuje.

Jeigu tik būtų galima kaip nors sustabdyti ravėtojus, kad jie nepaliktų jo užpakalyje. Negeri dalykai darėsi. Ūkininkas buvo labai greitas, jis jau pavijo įsimylėjusiųjų porelę, ir dabar visi trys netrukus pereis per nedidelę kalvos keterą ir išnyks anoje nuokalnėje.

Taip ir atsitiko.

Matį pralenkė, jis liko tarsi visiškai vienas lauke. Stovėjo vienišas ir prakaitavo. Saulė kepino, ir jo marškiniai nemaloniai prilipo prie įkaitusios nugaros.

Šitiek daug ropių! – galvojo jis pasipiktinęs. Kam jų reikia? Tarsi be ropių *nebūtų* kitų dalykų!

Matis jau seniai neberavėjo pasilenkęs, jis atsiklaupęs keliais šliaužė į priekį. Jo pirštai nebedarė to, ką turėjo daryti, jie nebepaisė jo minčių, kartkartėmis stabdydami visą darbą.

Visa tai jam buvo taip gerai pažįstama iš anksčiau, buvo susitaikęs su tuo. Jis skubėjo kaip paprastai, bet mintys plūdo nevaldomos. Netrukus jis susigriebė, jog rauna ropes, o palieka garšvas. Jis krūptelėjo, atsistojo ir stovėjo drebėdamas.

Nejaugi aš...

Ne, ne.

Antai ūkininkas ir įsimylėjusiųjų porelė jau begrįžtą nuo anos keteros pusės, kiekvienas varo po dvi naujas vagas. Kai jie pasirodė, mergaitė kilstelėjo galvą ir pamojo Mačiui, kuris stovėjo apimtas nevilties. Vos vos mostelėjo ranka, raudama dvi saujas piktžolių. Tačiau taip jam dar niekad nėra buvę.

Aš jai už tai atsilyginsiu, žinoma, jeigu nenusikalsiu taisyklėms, pasižadėjo jis. Kai jie netrukus lenks vienas kitą, jis turės galimybę pasakyti tai, nesvarbu, kad ji turi mylimąjį.

Valandėlę jo rankos darė tai, ką reikėjo. Jis šliaužė keliais į priekį ir rovė piktžoles, ir retino ropes. Dabar, kai jie ėjo vienas priešais kitą, atrodė, jog Matis tikrai dirba sparčiau: atstumas tarp jų greitai trumpėjo. Tačiau Matis nustojo ravėti, jis įsigalvojo apie įsimylėjusiųjų porelę.

Tai buvo tikra įsimylėjusiųjų pora.

Nenuostabu, kad ūkininkas buvo patenkintas jais ir dirbdamas pažvelgdavo į juos ir nusišypsodavo. Jis negalėjo galvoti vien tik apie darbą – su tais dviem visiems buvo malonu lauke. Jie juokėsi ir plepėjo, ir tuo pat metu dirbo spėriai ir

šauniai. Retkarčiais jie sugebėdavo visiškai priartėti vienas prie kito, ir Matis pastebėjo daug dalykėlių, ką jie tada darydavo ir ką buvo verta sužinoti.

Štai kokia buvo tikra įsimylėjusiųjų pora. Laimingas ūkininkas spėjo su jais ravėti savo vagas. Tarp tų žmonių ir Mačio dabar plytėjo tamsi išravėta juosta. Jo paties dvi vagos, bjaurios ir apleistos, driekėsi priešais.

Tačiau jis negalėjo be jų: jis turi girdėti ir matyti tuos du švytinčius jaunus žmones, tą kunkuliuojantį džiaugsmą, jų keistas akis.

Dabar jie ravėjo kaip tik priešais jį. Skambėjo sidabrinis juokas, nepaisant varginančio darbo.

Matis atsistojo.

– Nors ir esate įsimylėję, aš noriu... – pradėjo jis beviltiškai, žiūrėdamas tiesiai į švytinčią mergaitę, bet užsikirto. Ir mergaitė, ir vaikinas nustebę laukė. Jie net nustojo kikenti. To priežastis buvo Matis, nors pats to nežinojo: tokia pagarba švietė jo veide ir girdėjosi jo balse.

Ūkininkas taip pat atsitiesė ir tylėdamas stovėjo ten, kur ravėjo.

Jie laukė veltui. Pagaliau ūkininkas negarsiai paragino:

– Tai sakyk, Mati.

Nei mergaitė, nei vaikinas neištarė nė žodžio – abu nekantriai laukė.

Jie visi laukė veltui. Matis nieko daugiau nebepasakė, tačiau jis tarsi įstengė užmegzti kažkokį ryšį ir nebesikankino vienišas. Jis norėjo pasakyti daug daugiau ir kitaip, bet, kaip ir visada, tai išgaravo iš galvos, susipainiojo su kitokiais dalykais.

4.-1004

– Tai todėl, kad esate įsimylėję! – pagaliau pasakė, tęsdamas mintį nuo ten, kur buvo sustojęs.

– Taip, įsimylėję, – atsakė mergaitė.

– Ir su manim taip turėtų būti, – išpoškino jis, dar nesuvokdamas, ką kalba.

– Reikalai gali pasitaisyti, – pasakė mergaitė ir linktelėjo jam lyg niekur nieko.

Jis pagalvojo: jai galėjau papasakoti savo sapną nuo pradžios iki galo.

– Ką čia daugiau ir bepasakysi, – burbtelėjo sumišęs. – Tai ir norėjau pasakyti.

– Gaila, – tarė mergaitė.

– Pirmyn! – šūktelėjo vaikinas, primindamas tiedviem, kad ir jis yra čia ir kad vyksta lenktynės retinant ropes.

Netoli jų juokėsi ūkininkas, laimingas, kad turi tokius nuostabius darbininkus. Jis neteikė reikšmės kvaileliui Mačiui – kam jis ką nors reiškė?

– O, gerai, gerai, – atsakė mergaitė į ženklą pradėti. – Girdžiu, girdžiu, būk tikras.

„Pirmyn", – tyliai pasakė balsas Mačio viduje. Jis atsigręžė į vaikiną, kuriam taip buvo šlepteleta.

Visi vėl ėmėsi darbo.

Saulė vis labiau kepino. Slėnyje tarpvagiuose gulėjo išrauti ir vyto gležni ir vieniši augalai. Dirva kvepėjo šiluma.

* * *

Matis pasižiūrėjo atgal į ūkininką, ar šis dar nesijaučia pavargęs ir nelaimingas. Ne, nė nepanašu – toks stiprus ir protingas vyras. Matis dabar buvo pavargęs ir ištroškęs ir nebe-

suvaldė pirštų. Mergaitė pakėlė jam ūpą, bet greit jis vėl krito nuo sunkaus darbo, su kuriuo neįmanoma susidoroti. O dabar visi trys tolo nuo jo už jo nugaros, ir čia liko tuščia ir liūdna. Kartkartėmis jis turėdavo sustoti, nes mintys sumišdavo. Tada jis imdavo rauti ropes, palikdamas piktžoles.

Dar vienišesnis pasijuto, kai pasiekė keterą ir kitoj pusėj reikėjo leistis nuokalne. Tie trys buvo tarsi skradžiai žemę prasmegę.

Jo vagos rėžė akį vešlia žaluma. Jis rausė ir galvojo: juk turiu pelnyti sau duoną. Paskui minutę prisėdo. Niekas jo nematė, o sumišusios mintys nebesuvaldė rankų. Be to, buvo taip gera sėdėti pavargus.

Jis krūptelėjo pamatęs, kaip tie trys vėl išniro iš už keteros. Jie vėl čia! Jis ėmė grabalioti ir išrovė daug gražių daigų. Šiaip ar taip, smagu, kad kažkas eina į šitą pusę, kur jis buvo toks vienišas. Įsimylėjusiųjų porelė taip nebečiulbėjo kaip pirma, bet vis dėlto burkavo. Ir ūkininkas dar nebuvo pavargęs. Kai turi tokį didelį lauką, nepavargsti, dirbi, ir tiek. Ūkininkas net nepakėlė akių.

Kažkoks keistas garsas privertė juos krūptelėti. Šaukė Matis.

– Prašau, sustokit! – sušuko jis garsiai. Šauksmas tiesiog išsiveržė.

Ūkininkas tuoj atsitiesė, purvina ranka braukdamas nuo kaktos prakaitą. Jis buvo suprakaitavęs.

– Kas yra, Mati?

Mačio reikalai buvo prasti. Nors dar nenuvaręs savo vagų per lauką, jis pasijuto toks pavargęs. Po nosimi jam atsirado lyg ir ūsai iš nugulusių dulkių. Gal ir kitiems atsirado ūsai, bet jam buvo nė motais. Matis neryžtingai nuėjo prie ūkininko.

– Argi nematai, kad atsilieku?

Ūkininkas abejingai atsakė:

– Na ir kas?

– Ar žinojai?

– Taip, taip, – užbaigė šią šneką ūkininkas.

– Man nepatinka toks sudėtingas darbas, – rimtai pareiškė Matis.

– Ne – tai ne, – atsakė ūkininkas, lenkdamasis prie ropių.

Mačiui knietėjo paklausti: „Ar nenori, kad liaučiausi dirbti?" – bet susilaikė. Įsimylėjusiųjų porelė pasinaudojo pertraukėle truputį pasignaibyti.

Ūkininkas stačiai paklausė:

– Ar mums paimti tavo vagas?

Pilkas debesis praplaukė prieš akis. Kažkas pažįstama iš ankstesnio gyvenimo, visai taip, kaip būdavo iki slankos skrydžio.

– Dar ne, – atsakė jis tvirtai.

Ūkininkas ėmė darbuotis kauptuku.

Matis nuėjo į savo vietą, bet eidamas pažvelgė į mergaitę maldaujančiomis akimis, ar ji negalėtų ko nors padaryti, kad jam būtų lengviau ar smagiau: ji tokia laiminga ir jauna ir turi savo vaikiną.

Jis kostelėjo, tarsi duodamas ženklą, kad jam reikia skubios pagalbos.

Ji, žinoma, suprato. Nusišypsojo jam, tarsi prisiminusi, kad mes esame, tu ir aš, ir mojame rankomis vienas kitam šitame lauke.

Daugiau nieko ir nereikėjo. Jis išgirdo taip aiškiai, kad net pakartojo žodžiais:

– Taip, štai mes čia, lauke, tu ir aš. – Jis tai ištarė šiltai ir švelniai, bet ne taip paslaptingai kaip ji.

– Taip, esame čia, – pasakė mergaitė.

Ji iš tikrųjų stovėjo ir žiūrėjo į jį, nors jis buvo toks silpnas ir nevykęs kaip niekad. Žiūrėjo įdėmiai.

– Pirmyn! – pasakė vaikinas ir įgnybo jai į koją; atrodė, jog tai buvo linksmiausias jo pokštas. Ir mergaitės dėmesį vėl užvaldė jos mylimasis.

– Taip, – pasakė ir ūkininkas.

Ūkininkas, kuris turi šį didžiulį lauką. Jie pažvelgė į spartuolį, ir jiems buvo aišku, ką tas turi galvoje, sakydamas „pirmyn!".

Ir vėl tie trys nuskubėjo tolyn, aplenkdami Matį. Matis žvelgė jiems įkandin. Atrodė, kad jie kaip tik turi viską, apie ką jis sapnavo: tuos tris dalykus. Šie žmonės buvo sukurti ne iš ko kito, tik iš tų trijų dalykų. Jie buvo tiesiog kupini šių dalykų ir negalvojo apie juos, atrodė, net nežino, kad juos turi. Kaip jie gali lyg niekur nieko ravėti ropių lauką?

Jis atsigulė ant pilvo ir ravėjo toliau, o jo mintys blaškėsi. Padėkit man, galvojo jis.

Tačiau mintys pynėsi kaip anksčiau: norėdamas išrauti piktžolę, jis rovė ropę.

Negi niekas *nenori* man padėti, pamanė jis, ir akyse jam ėmė tavaruoti juoda ir raudona.

Svarbiosios ropės ėmė jį siutinti: jos likdavo stirksoti menkos ir panašios į siūlus, kai išraudavo viską, į ką jos rėmėsi. Matis šnairavo į tas varganas ropes ir labai norėjo iškoneveikti mažąsias paliegėles, nevertas, kad čia gulėtumei ir jaustumeis nelaimingas. Mintys šokinėjo šen ir ten. Taip atsitikdavo visada, kai tik jis imdavosi darbo, – taigi niekas nepasikeitė. Ir *tai* jį labiausiai kankino šiandien: niekas nepasikeitė, viskas kaip buvę.

* * *

Ačiū Dievui, kad jį pašaukė anie, neregimi už tolimos lauko keteros:

– Mati!

Šaukė pats ūkininkas, tas protingasis. Anie – draugiškoji ir stiprusis – tylėjo, bet šito pakako. Visi trys dalykai buvo čia.

– Ar valgyti? – atsišaukė Matis žaibiškai.

– Taip, ateik! – šaukė nematomas vyras. Šie malonūs šauksmai sklido iš už keteros ir atsimušė aidu. Matis jau ėjo.

Dar buvo likęs galas pirmųjų dviejų vagų, kurias ravėjo Matis. Tačiau jis bent jau matė galą. Taigi galėjo būti ir blogiau, pamanė, truputį atkutęs, nes dabar ėjo prie gausiai apkrauto stalo.

* * *

Kai jis priėjo prie jų ir visi kartu patraukė iš lauko, jie nė žodžiu neužsiminė apie jo prastą darbą. Nepasakė nė žodžio, bet Matis buvo tikras, kad apie nieką kitą jie ir negalvoja. Iš pradžių valdęsis, jis galiausiai pratrūko:

– Galite sakyti viską, ką galvojate! – sušuko, jiems mazgojantis upelyje purvinas rankas.

– Tai apie ką mes galvojame? – paklausė vaikinas. Jis pirmąkart kreipėsi į Matį.

– Gerai žinau, – pasakė Matis. Viduje jis visas degė ir turėjo dar truputį save pakankinti.

– Na, na, – tarė ūkininkas, – eime namo ir pavalgykime. Truputį pailsėsime ir...

Jie mazgojosi rankas mažyčiame skaidriame upelyje lauko pakraštyje. Mergaitė mazgojo rankas tame pačiame duburė-

lyje kaip ir Matis. Drumstame nuo purvinų rankų vandenyje jis prisilietė prie jos. Per jį perbėgo ugnis. Tekantis vanduo nunešė purvus, ir duburėlis vėl tapo skaidrus, o jame ir rankos baltos. Bet dabar jis nebedrįso prie jos prisiliesti.

Mergaitė pažvelgė į jį, ir jis nebeturėjo laiko apie tai pagalvoti.

– Beveik kaip palietus elektros tvorą, – nebeišlaikęs pasakė.

Vėliau jis manė, kad gerai pasakė, bet ji tik nusisuko. Ji juk nesijuokė? Jos mylimasis šalia taip pat mazgojosi rankas, o nusimazgojęs apkabino ją per liemenį, tarsi tai būtų kasdienis dalykas, ir šitaip jie nuėjo į sodybą valgyti. Gal jie nebuvo nė pavargę. Matis galvojo apie tai, kaip nuo išpampusių vaikino raumenų įsitempė marškinių rankovė. Ir visa ranka apkabino savo mergaitės liemenį! Taip ir yra, jeigu viskas kaip reikiant.

– Labą dieną, Mati.

Tai buvo ūkininko žmona. Ji buvo draugiška Mačiui. Jos valgis buvo gardus, ir Matis gerai pakirto. Juk reikia ką nors gauti už darbą, pasakė jis sau. Apsnūdęs ir apsunkęs nuo mėsiško valgio, atsigulė lauke ant žolės. Jis jau nebematė, kur paliko tie įsimylėjusieji. Užmigo.

11

Pamiegojęs vidurdienio saulės atokaitoje, Matis nubudo kaip išvirtas. Pirmiausia, ką jis pamatė, galvai prašviesėjus, buvo trys ropių retintojai tame pačiame lauke. Pasilenkę virš vagų, toli, tame bjauriame lauke. Iš nuravėto ploto buvo matyti, kad jie jau ilgai ten dirba.

Jie išėjo, nepažadinę jo. Didesnės gėdos jis nė nebegalėjo užsitraukti. Jam stovint ir bandant susitaikyti su tuo, kas nutiko, iš namo išėjo ūkininko žmona ir, priėjusi prie jo, tiesiai pasakė:

– Tai aš liepiau jiems nežadinti tavęs. Jis norėjo tave papurtyti, bet aš pamaniau – verčiau jau pamiegok, – buvai taip kietai įmigęs. Jau kokios dvi valandos, kai jie išėjo.

Matis sumirksėjo, nežinodamas, ką pasakyti. Ūkininko pati buvo draugiška. Ir dabar jis suprato, kodėl šįryt staiga iš plento pasuko į šią sodybą. Jis prisiminė šitą veidą vienąkart jau matęs anksčiau.

– Tikriausiai neišsimiegojai praeitą naktį? – paklausė ūkininko žmona, pasiūlydama jam tinkamą atsakymą.

– O taip! – pasakė jis. – Aš dvi naktis nemiegojau. Virš mūsų namo ėmė skraidyti slanka.

Matis pasakė taip, kad ūkininko pati nustebo, bet tik akimirką, kol prisiminė, kas stovi priešais ją. Jis tai gerai suprato.

– Žinoma, –ramiai atsakė. – Tuomet nieko nuostabaus, kad reikėjo numigti. Tai kaip ta slanka ėmė skraidyti? – kantriai paklausė moteris.

Matis nušvito.

– Paprasčiausiai atskrido. Vėlai vakare. Ir po to aš ėmiau sapnuoti tokius keistus sapnus.

– Na taip. Tačiau sapnus verčiau pasilaikyti sau, todėl nekalbėsime apie juos, – pasakė ūkininko žmona. Ji turėjo daug darbo.

Ji taip pat protingas žmogus, pripažino Matis. Jis susirimęs pažvelgė į ravėtojus, prakaituojančius ropių lauke. Ūkininko žmona suprato.

– Dabar sakyk, ko geriau norėtum – ar eiti pas juos į lauką, ar su manim į vidų išgerti puodelį kavos?

– Verčiau jau kavos, tai būna taip retai, – atsakė jis pagyvėjęs.

– Man regis, gerai pasirinkai, – pasakė ūkininko pati.

– Bet smagu žiūrėti į įsimylėjusius, – pasakė Matis, nenorėdamas meluoti.

– Žinoma, bet tegul tie įsimylėjusieji retina ropes, o mes išgersime kavos.

– Gerai, jeigu taip tinka.

Tokios turi būti moterys, galvojo jis, sekdamas iš paskos į virtuvę.

Jie gėrė skanią kavą. Ūkininko pati paklausė, ką veikia jo sesuo.

– Tie amžini megztiniai, žinai.

Po to jie sėdėjo tylėdami. Pagalvojus apie Hėgę, kuri turi jį maitinti, Mačiui pasidarė skaudu.

– Aš juk baisiai daug valgau, – jis ėmė pasakoti. Šiai moteriai negalima meluoti. – Suvalgau viską, ką ji uždirba.

Ūkininko žmona nieko į tai neatsakė, tik vis pylė jam kavos.

– Dabar ji ir pražilo, – pasakė jis.

Moteris tylėjo.

– Nelengva su manimi, – jis tarė.

Tada ūkininko pati atsistojo ir šiurkštokai tarė:

– Nekalbėk apie tai, Mati.

Nekalbėti? Bet jam norėjosi papasakoti apie save ir savo seserį. Nedažnai taip atsitikdavo – sėdėti ir gerti skanią kavą ir atverti moterims savo širdį.

– Na, jei ne, tai ne, – pasakė.

Jo balsas virpėjo.

Moteris surado reikalą išeiti į gretimą kambarį ir užtrukti tiek, kad Matis pabūtų vienas. Kai ji vėl įėjo, Matis nebuvo nė pajudėjęs, užplūstas sudėtingų ir nesuprantamų minčių, parengęs svarbų klausimą, ir pradėjo:

– Bet ar galiu tavęs kai ko paklausti?

Ji linktelėjo, bet be didelio noro.

– Gali klausti. Tada pažiūrėsime – atsakysiu ar ne. Ar galėsiu.

Matis paklausė:

– *Kodėl yra taip, kaip yra?*

Moteris papurtė galvą. Tai buvo viskas. Paklausti dar kartą jis nebedrįso. Kantriai laukė. Kantriai iš išorės, baisiai nekantriai viduje. Jis vėl pasisuko į ją. Ji dar kartą papurtė galvą.

– Dar gersi kavos? – paklausė ji.

Jis suprato ir nesuprato. Visas drebėjo. Žvelgė į mįslių bedugnę.

– Galima truputį, – pasakė jis apie kavą.

– Bet dabar juk ėmė slanka skraidyti? – vėl prabilo, tarsi klausdamas.

– Taip, šito tai mes niekada nematėme virš savo namo, – greitai pasakė moteris, nudžiugusi, kad gali kalbėti apie tai. – Dabar pasėdėk čia, – pasakė ji, išeidama trumpai valandėlei, kol skausmingas klausimas susigulės ten, gilumoje, iš kur iškilo.

* * *

Laikas bėgo. Matis sėdėjo.

– Dabar galvoju – jie prakaituoja, – pasakė ūkininko žmonai. Moteris ruošė valgį, greitai ateis laikas vakarieniauti.

– Kaip manai, ar man eiti padėti?

– Jau per vėlu. Jie netrukus pareis. Sėdėk ramus, – pasakė ji, pamačiusi, kad jis nežino, ką daryti. – Jie nė nenorėtų, kad dabar pasirodytum lauke.

Ji atrodė ir kalbėjo valdingai. Matis neramiai sukiojosi ant kėdės, bijodamas susitikti su darbininkais. Netrukus ūkininko pati išėjo į kiemą ir pašaukė juos namo. Dabar taip norėjosi būti ten ir mazgotis rankas upelio duburėlyje.

Štai ir jie. Durys buvo atlapos. Jie truputį užgaišo lauke. Turėdamas tokią gerą klausą, Matis įtemptai klausėsi, ar kas nesakė „kvailelis". Taip. Vaikinas ištarė tą žodį. Bet Matis neišgirdo, apie ką kalbant tas žodis buvo pasakytas. Dabar visi trys įėjo. Matis kankinosi ant kėdės. Susigėdęs atsigręžė į ūkininką:

– Turėjau eiti į lauką ir nuravėti tuos savo vagų galus, bet mane pakvietė kavos.

Ūkininkas vos linktelėjo. Jam įsiskaudo nugara, todėl jis nebebuvo toks draugiškas kaip šįryt.

– Mes seniai nuravėjom tą uodegą, – atsakė jis. – Negalėjome taip palikti.

Įsimylėjusiųjų porelė praėjo pro Matį, lyg jo nematydama. Abu atrodė sumišę.

– Na eikš, pavalgyk, Mati, – vis dėlto pakvietė ūkininkas, pamiršęs visa, kas nutiko.

– Taip, dabar neblogai užvalgyti, – atsakė Matis. Tuo pat metu jam buvo labai neramu.

Kas jam padėjo, sėdint prie stalo, – tai vis dėlto tie įsimylėjusieji. Iš tokių jaunų kaip jie jis turėjo tikėtis tik kreivų žvilgsnių ir kikenimo, bet jie laikėsi ramiai ir maloniai žvelgė į jį. Ūkininko žmona, be abejo, kieme pasakė jiems, kaip elgtis. Jis žino – taip buvo nutikę daug kartų. Man visai nesvarbu, nuo

ko tai priklauso, pasakė sau, ir tuojau vietoj nerimo jį užplūdo malonus jausmas.

Tik gaila, kad šiedu jauni žmonės dabar taip pavargę, jog nebegali būti tokie meilūs kaip šįryt. Labai gaila, kad taip yra! – pagalvojo. Jam taip norėjosi pakalbėti su mergaite apie tai dabar, sėdint vienam priešais kitą ir valgant. Jis įsistebeilijo į ją. Mergaitės numazgotos rankos ilsėjosi ant stalo ir buvo tokios pat mielos kaip ji.

– Pavargai, – pradėjo jis įsidrąsinęs.

Pats to nežinodamas, paklausė švelniai, kaip motina, ir visi prie stalo nustebę sužiuro į jį. Mergaitė išraudo ir vos įstengė atsakyti.

– Taip, – ištarė skubiai ir tyliai, paskatinta to, ką jautė esant gera ir draugiška ir kas ją patraukė.

Visi laukė, ką dar Matis pasakys, ir jis prabilo:

– Tuomet ir įsimylėjusiųjų labai gaila! – pasakė. Dabar, žinoma, jam viskas susimaišė ir pasidarė nebesuprantama. Tačiau sakė tai, ką galvojo.

Visi nusijuokė su palengvėjimu ir valgė toliau. Turėjo nusijuokti ir Matis. Gal ir jis protingas? Jis žvengė kaip arklys, o kiti juokėsi iš jo žvengimo. Tada tapo visiškai tylu. Juoką tarsi kas nukirto. Kas? Niekas nežinojo.

Jie atsikėlė nuo stalo. Šiandien darbas buvo baigtas, ir ūkininkas paklausė, ar įsimylėjusiųjų porelė galės ateiti jam patalkininkauti rytoj.

– Žinoma, galime, – atsakė jie ir išėjo. Matis ilgai žiūrėjo įkandin. Vargu ar jis rytoj beateis, todėl nebegalės džiaugtis, žiūrėdamas į juos.

– Tu tikriausiai nenorėsi *manęs* rytoj? – prisivertęs paklausė. Po to, kaip jam praėjo ši diena, klausti buvo beveik įžūlu.

Nejaukiai pasijuto ir ūkininkas.

– Iš tiesų, nelabai didelė nauda, – turėjo atsakyti. – Na, o kaip pačiam atrodo? Bet dabar mums reikia atsiskaityti už šią dieną.

– Ne! Aš juk nieko nepadariau. Taip jau yra.

– O, šiokį tokį uždarbėlį turi gauti.

– Na tai tada už dvi vagas! – pasakė Matis beveik paklaikęs. – Bet tik ne už daugiau. Suskaičiuok – kiek.

Buvo sunku abiem. Matis pastebėjo, kaip žmona mirktelėjo vyrui. Vyras tarė:

– Gerai, taip ir suskaičiuosim. Už dvi vagas. Tai dabar atsiskaitėm.

Ūkininkas užmokėjo ir, kaip įprasta, padėkojo už darbą.

– Hm! – burbtelėjo sau Matis.

– Kas yra?

– Nieko. Tik atsiskaitėm.

Teisingai atsiskaityta, murmėjo jis sau. Nuo šitų nuostabių žodžių jam pasidarė gera. Šit kokia kalba tarp vyrų!..

Jis pasiėmė skrybėlę.

– Tai taip, – pasakė prie durų. Ūkininkas su žmona nepatikliai pažvelgė į jį.

12

Namuose Hėgė sėdėjo lauke su savo mezginiu. Ji sėdėjo taip, kad matytų keliuką, einantį žemyn nuo plento. Matis pastebėjo ją, nelyginant pilką siūlų kamuoliuką, vos tik įsukęs į iškirstą plotą.

Tokia mažutė, žiūrint iš čia. Susigūžusi. Nieko.

Kažin kas ten, jos *viduje*? – susimąstė jis. Protinga ji. Už tai ją labai gerbia. Kartais ten būna kaip ugnikalnyje, kiek jis žino.

Jai derėjo būti jaunesniajai iš jųdviejų, tada jis būtų matęs ją, mažą trupinėlį, ir būtų galėjęs maitinti su šaukštu ir žiūrėti, kaip valgis varva jos burnos kampučiais. Viskas būtų pasisukę kitaip, ir šitai taip pat.

Medžių šešėliai ėmė ilgėti. Vakarėjo ir darėsi vėsu. Gera ir palaiminga, iškentus dienos sąmyšį ir karštį.

Kai jis parėjo, Hėgė atsistojo.

– Manau, pavalgęs? – pasisveikino.

– O kaipgi, – atsakė Matis oriai, džiaugdamasis, kad gali papasakoti, ką gera buvo nuveikęs šiandien. – Ten, kur *aš* buvau, valgio per akis, – pridūrė.

Hėgė ėmė klausinėti, kur jis šiandien buvo ir ką veikė, – norėjo sužinoti, kaip praėjo visa jo diena. Ir teko papasakoti, nieko nepadarysi.

– Tai ir išbuvau tame ūkyje iki dabar.

– Aha.

Jeigu tik jis galėtų, kaip dabar, pridėti visos dienos uždarbį prie uždarbio už megztinius!

– Bet su manim buvo iškart atsiskaityta, – skubiai pasakė.

– Tai už ką gi?

Tokia ji buvo nepakenčiama.

– Žinoma, už dvi vagas! Jeigu jau atsiskaityta. Kitaip būtų buvę neteisinga.

– Žinoma, – pasakė Hėgė.

– Na, žinai, ką reiškia atsiskaityti, tu, megztinių mezgėja?

Matis taip susijaudino, kad balsas ėmė drebėti, ir jis skubėjo papasakoti apie įsimylėjusiųjų porelę.

– O tada paklausiau ūkininko žmoną, bet ji negalėjo atsakyti į mano klausimą, – užbaigė jis.

– Vėl? Į šitą klausimą? – paklausė Hėgė suirzusi.

– Taip, ji buvo tokia, – pasakė Matis.

– Nesvarbu, vienąkart turi liautis, – griežtai pasakė sesuo.

– O kodėl?

– Todėl, kad tai kvaila, – Hėgės balse skambėjo kartėlis.

Jis susigūžė ir nutilo. Nebuvo pasakyta, ko jis paklausė ūkininko žmoną, – Hėgė iš anksto žinojo.

* * *

Tačiau vėliau vakare Hėgė pareiškė, kad ateis pasižiūrėti jo slankos, ir jis priėmė tai kaip padėką už tai, kad jis dirbo ir jam buvo sunku. Pamažu jis ėmė suvokti slanką vos ne kaip savo paties kūrinį. Dabar Hėgė išėjo paskui jį.

– Gerai, kad susiprotėjai, – pasakė jis.

Lauke buvo ramu, kaip tik tinkamas oras. Matis džiaugėsi ir gręžiojo galvą į visas puses, klausydamasis, laukdamas.

Pagaliau paukštis atskrido, atsinešdamas visa tai, kas žodžiais neapsakoma. Hėgė tuo įsitikino. Vienas blyksnis, vienas sparnų prisilytėjimas tavo viduje, ir vėl išnyko.

Hėgė nieko nepasakė, bet atrodė bent jau draugiškai nusiteikusi.

Matis tarė, labai susijaudinęs:

– Ir taip ji skraido ir skraido.

Hėgė pasakė, kad dabar galima eiti miegoti, bet Mačiui atrodė, kad ji tikrai buvo sujaudinta.

Todėl jis palietė jos ranką. Labai norėjo papasakoti, kad jų namas dabar kitoks, tapo kažkuo geresnis už kitus namus,

kažkaip pakylėtas aukštyn. Neįmanoma viso to paaiškinti, bet jis galėjo bent jau paliesti jos ranką.

– Dabar pamatei, – tepasakė, nenorėdamas būti suprastas, jog savinasi slanką.

Hėgė užsimiršusi tarė:

– Taip, bet juk ne tu ją čia atskraidinai. Kalbi taip.

Kaip gavęs į žandą. Pažvelgė į ją išsigandęs. Ji šitaip pasakė tokią akimirką? Jį apėmė pyktis.

– Kas tu per padarą! Visada viską sugadini!

– Nutilk.

Jis nesileido nutildomas ir žvalgėsi aplink, ar ko nors negalėtų vienaip ar kitaip panaudoti prieš ją. Pirmas dalykas, už ko užkliuvo žvilgsnis, buvo tų dviejų nudžiūvusių epušių viršūnės. Pamiršęs ankstesnius pažadus elgtis gerai, jis parodė į viršūnes:

– Matai jas? Pasakysiu tau kai ką: jas pravardžiuoja mūsų vardais! Jų vardai kaip mūsų! Dabar pagaliau tai sužinosi. Ir tavo vardu pravardžiuoja.

Jis tikėjosi pamatyti Hėgę sugniuždytą, sutrikusią. Nieko panašaus. Ji tik paklausė, visai nesusijaudinusi:

– Vadinasi, tu žinai?

Jis žiūrėjo, išplėtęs akis.

– Maniau, kad šiuose namuose tik aš tai žinau, – pasakė ji ir paplekšnojo jam per ranką.

Ji čia išdidžiausia, pripažino jis. Staiga tapo tokia. Ji kalbėjo apie tuos gėdos medžius:

– Na, ką jie mums daro? Jie nieko mums nedaro. Tai kvailas berniūkščių prasimanymas. Tai tik vaikiška.

Ji išaugo. Ir Matis išaugo, nes stovėjo šalia jos ir buvo jos brolis, nes viena nudžiūvusi viršūnė buvo jo ir nieko jam negalėjo padaryti.

Antra vertus, *ne visai* su ja sutiko. Jai daug lengviau taip kalbėti. Tačiau buvo gera jos klausytis. Jis jautėsi stipresnis, žiūrėdamas į ją. Ji pažvelgė tiesiai jam į akis ir ryžtingai pasakė:

– O dabar šito daugiau nebeminėsime. Medžiai stovės čia tol, kol norės, kas mums darbo.

– Gerai, – atsakė Matis ir nutilo.

13

Po dviejų dienų Hėgė pasakė:

– Mati, man atrodo, tau reikėtų vėl pabandyti.

Tai skambėjo beveik kaip įsakymas.

– Eiti dirbti?

– Bent jau pasiklausinėti, kadangi tau taip pasisekė praeitą kartą, kai buvai išėjęs.

– Tai kad dabar bus kitaip, – atsakė jis, nerodydamas jokio ženklo, kad jos paklausys.

– Tai ar negali nueiti į vieną kitą vietą, kol lauki *šito*? – griežtai pasakė Hėgė.

Buvo ankstyvas rytas, ir atrodė, kad bus graži diena. Dvi dienas Matis sėdėjo ant kranto, mėtė akmenis ir galvojo. Iš neturėjimo ką veikti pasiirstė valtimi ir pažvejojo, kaip paprastai nieko nepagaudamas. Hėgė tiek ir norėjo – nematyti, kaip jis sėdi tenai žemai ir svaido tuos kvailus akmenis. Ne darbo ieškoti jį siuntė, – iš *to* nieko nebus.

5.-1004

Jai prakalbus griežtai, reikalas išsisprendė.

– Bet ne ropių retinti! – ėmė maldauti jis.

– Man visiškai tas pats, žinai, kad tik pareitum su pinigais, – nukirto Hėgė.

– Priklausys nuo to, kokios bus mano mintys, – pasakė Matis, – tai jos viską daro. Na tu ir užsispyrusi, – leido sau pridurti.

– O, tikrai pasiseks, – pasakė Hėgė. – Yra daug smulkių darbų tiems, kurie nori dirbti.

Bjauru, kaip ji nori juo atsikratyti. Ji buvo labiau užsispyrusi nei anksčiau, nekantresnė nei anksčiau, jis tyliai kaltino ją.

* * *

Kur jam ieškoti? Jis išėjo, kaip jam buvo įsakyta. Su tais ūkyje, kuriame buvo paskutinį kartą, atsisveikino amžinai. Ten jie, žinoma, dirbo tą patį darbą. Mintimis jis nuklydo pas juos.

Taip, ten buvo jie, tie trys. Ką tik atėję į lauką. Dar truputį buvo likę ravėti to juodo lauko. Labai keista praeiti pro juos, kuriuos taip gerai pažinojo nuo tos dienos, su kuriais taip daug išgyveno. Įsimylėjusiųjų porelė, matyt, buvo geros nuotaikos, kaip ir dera rytą.

Ar jie mato jį, einantį keliu?

Ne.

Pamojuok ranka, troško jis. Tai būtų kaip aukso dėmelė prisiminimui. Aišku, mergaitė. Jis nenorėjo, kad pamojuotų vyrai, – tada pasijustų nejaukiai. Bet mergaitė. Ne, ji, matyt, nieko kito nežino, tik gnaibymąsi.

* * *

Truputį toliau dvi mažos mergytės sėdėjo žolėje tiesiai virš kelio. Sėdėjo saugiai už tvoros su savo žaislais, čiauškėjo ir

žaidė su lėlėmis. Tokios mažytės, kad buvo visai be nuodėmių. Jos šnekėjosi, vis dėlto viena rado laiko paklausti dainuojančiu balseliu, ramiai žvelgdama į jį savo apvaliomis mėlynomis akimis:

– Tai kur eini, Kvaileli?

Paklausė tarsi iš pareigos, dainuodama ir nesmalsaudama. Gyvendami prie pat kelio, vaikai gerai pažinojo savo artimiausius kaimynus. Todėl ir Kvailelį gerai pažinojo iš matymo.

Ramiai, ramiai, įsakė jis sau, jos nesupranta, ką kalba.

– Niekur, – atsakė.

Daugiau jos nebeklausinėjo, joms buvo visiškai nesvarbu, kur jis eina.

Vis dėlto Matis nuskubėjo šalin nuo jų. O keli blizgantys automobiliai, pralėkę pro šalį, pataisė jam ūpą. Buvo taip smagu sutikti automobilius, kurie tau nepažįstami. Niekas juose sėdintis nežinojo, kad jis Kvailelis. Jis žiūrėjo tiesiai į sėdinčius automobiliuose; galbūt jie mano, kad jis toks pat protingas kaip jie.

Taip jis slampino pro sodybas. Jau seniai reikėjo pradėti darbo dieną. Tačiau kai tik priėjo vieną pastogę, jis sustojo, norėdamas pasitikrinti kojas. Jis turėjo vieną bandymą, sugalvotą kažkurią dieną, kai jam buvo taip pat beviltiškai sunku.

– Jeigu norite lipti aukštyn, aš tikrai sužinosiu iš trūktelėjimo, – pasakė jis kojoms ir ėmė laukti.

Ne, nebuvo jokio trūktelėjimo į šios sodybos pusę, jo kojos buvo protingesnės. Jis bandė ir bandė šiandien prie kiekvienos sodybos, bet nieko iš to neišėjo.

Kažin ką pasakys Hėgė, jeigu aš taip vaikščiosiu?

Apie šį kojų bandymą Hėgė ničnieko nežino, tai – paslaptis. Ji sunkiai susitaikydavo su tokiais dalykais.

* * *

Pagaliau jis priėjo parduotuvę – iš tikrųjų tik apie ją ir galvojo visą laiką. Čia netiko joks bandymas, nes namas stovėjo prie pat kelio, kaip kokie spąstai, į kuriuos visi pakliūva. Jis buvo ir prie pat ežero, prie savotiškos prieplaukos.

Joje galima nusipirkti ledinukų. Matis mėgo ledinukus. Pardavėjas niekada nesijuokdavo iš jo, kai jis elgdavosi bejėgiškai.

Parduotuvėje šiuo dienos metu nebuvo pažįstamų, tik keletas turistų dviratininkų – lengvai apsirengusių jaunuolių, kurie gėrė limonadą. Matis žinojo, jog negalima per ilgai spoksoti į juos. Prisivertė to nedaryti. Pasirausė kišenėje pinigų ir surado penkiasdešimt ėrių, kurias žinojo ten esant.

– Ledinukų už penkiasdešimt ėrių, – pasakė abejingai, tarsi tai buvo kažkas, ką jis pirkdavo kas antrą dieną.

– Mėtinių? – paklausė pardavėjas dėl tvarkos.

Pardavėjas žinojo jo įpročius. Buvo smagu, jog tie svetimi parduotuvėje klausosi. Matis buvo dėkingas už šitą trumpą nepavojingą pokalbį.

– Taip, kaip paprastai, – atsakė. Be to, šiandien jis turėjo svarbesnį klausimą.

– Ar žinai, kaip slanka gali pakeisti savo kelią ir imti skraidyti virš namo, kur ji anksčiau nebuvo skraidžiusi? – paklausė. Tai buvo sudėtingas klausimas, kurį jis išmoko pakeliui į krautuvę.

– Šiaip slankos savo kelio nekeičia, – samprotavo pardavėjas. – Jeigu pasirenka kelią naujoje vietoje, tai, manau, greičiausiai jaunas pernykštis patinėlis, kuris pradeda savarankiškai gyventi.

Kalbėdamas pardavėjas mentele krapštė ledinukus skardinėlėje. Geltonos, blizgančios skardinėlės sienelės maloniai žvilgėjo.

– Taip manai? – pasakė Matis prislėgtas.

– Taip, juk gerai? Gal tu neseniai ką nors pamatei?

– O ne, ne taip, aš manau. Nieko nepaprasta, ką *tu* sakai. Nesumenkink dalykų, jeigu jie yra svarbūs!

Jis pasiėmė pirmą ledinuką.

Tuo tarpu vienas dviratininkų pasakė:

– Tai nelabasis, pažiūrėkit į debesis! Iš tikrųjų mus tuoj užklups audra.

Matis krūptelėjo taip, kad vos nenurijo ledinuko. Pažvelgęs pro langą, jis irgi pamatė tamsias debesų virtines, kylančias virš kalnų keteros. Saulė dar švietė.

– Ar bus audra su perkūnija? – išsigandęs jis tiesiai paklausė turistą, kuris stovėjo įdegęs ir visas apžėlęs plaukais.

Nepažįstamasis pažvelgė į jį truputį nustebęs, bet atsakė šiurkščiai, kreipdamasis labiau į savo spalvingą kompaniją nei į Matį.

– Taip, bus baisi audra su perkūnija. O mes tikėjomės gražaus oro kelionėje.

Niekas čia, parduotuvėje, Mačio nebejaudino. Bus audra su perkūnija – namo, namo, – galvoje kirbėjo vienintelė mintis. Jo slėptuvė buvo toli, ir ten reikėjo eiti.

Jis lėkte išlėkė iš parduotuvės. Pro pravertas duris Matis išgirdo pardavėją kažką atsakant į dviratininko klausimą apie jį. Vėl kažkas neįvertino jo geros klausos. Jis girdėdavo pro sieną ir per ilgesnį atstumą nei kas kitas; buvo išmokęs išgirsti tai, ko neturėtų girdėti.

– Jis truputį kuoktelėjęs, – pasakė pardavėjas viduje.

Ir pardavėjas. Šituo Matis nebūtų patikėjęs. Bet kodėl ne? – turėjo pripažinti tą pačią akimirką. Pardavėjas sako taip, kaip yra. Jis iš tikrųjų truputį kvaišas. Taip, žinoma. Ir tuoj išgirdo:

– Bet jis turi narsią seserį, ant jos viskas ir laikosi.

Laimei, krautuvės durys užsidarė, tad jam nebeteko išgirsti tolesnio pokalbio. Gal jie daugiau nieko nebepasakė. Šitas tai nė piršto nepajudina – tikriausiai jis dar pasakė.

Akimirksniu visa tai užtemdė perkūnijos baimė. Dabar svarbiausia buvo parsigauti namo ir pasislėpti vienoje saugioje vietelėje. Jis lėkė kiek įkabindamas, rankoje laikydamas ledinukų maišelį. Vis dar švietė saulė, kaitri kaip visada prieš audrą.

Užpakalyje piktai supypsėjo automobilis, ir jis išsigandęs metėsi į kelio pakraštį kaip nusviestas ryšulys. Automobilį staigiai stabdė, ir, važiuodamas pro šalį, kažkas pro atvirą langelį pasakė:

– Neik kelio viduriu, idiote!

Balsas buvo išsigandęs ir piktas. Pro nuleistą langelį Matis pastebėjo porą piktų akių, žiūrinčių į jį. Visiškai nepažįstamas vyras.

– Tik per plauką, – pro langelį pasakė drebantis balsas. – Jūs galėjot pakliūti po mašina, šitaip lėkdamas be galvos.

Langelis užsidarė, ir automobilis nuvažiavo, paleidęs gūsį nuodingų dujų tiesiai į Matį.

Įkvėpęs dujų, Matis vėl kėblino namų link pačiu kelkraščiu. Jis žinojo – vyras būtų taip pasakęs bet kam: jis šaukė išsigandęs. Tas vyras buvo turistas, jis nežinojo, su kuo kalba. Matis tai kartojo sau ir kartojo, ir tuoj pajuto, kad yra paslėptas nuo šimtų milijonų žmonių, kurie visiškai nieko nežino

apie jį. Tarsi draugiškas rūkas tvyrojo tarp jų ir jo. Jį guodė mintis: begalinė daugybė žmonių nežino, kad jis kvaiša.

Tačiau dabar jis ėjo lenktynių su audra. Buvo patyręs daugybę audrų su perkūnijomis. Vienos išlįsdavo kaip iš maišo, kitos prasidėdavo lėtai ir ilgokai griaudėdavo, kol tapdavo pavojingos. Dar kitos visą laiką griaudėdavo nuošalyje – šitos pasukdavo kitu keliu. Nustatytų taisyklių nebuvo. Šiandien debesys rinkosi labai lėtai. Matis galėjo beveik tiksliai sumesti, kad suspės laiku pareiti namo.

Mergytės, kuri šūktelėjo jam einant iš namų, nebebuvo matyti. Tačiau tie trys lauke vis dar triūsė.

Argi ji nepamojuos?

Ne.

Ji jau tikriausiai pavargusi.

Nebegalvosiu apie tai, netrukus ims griaudėti, o tada nebegalima galvoti apie tokius dalykus. Nė nesinori galvoti. Taip jau yra su tomis perkūnijomis.

Staiga atsitrenkė į vyrą, kurį truputį pažinojo, bent jau pasišnekėdavo jį susitikęs, ir nusiramino. Vyras pakėlė ranką, tarsi Matis būtų autobusas, kurį jis norėtų sustabdyti.

– Sustok! Labai skubi, Mati?

– Matai gi, koks oras, – rimtai pasakė Matis.

– Koks oras?

– Tuojau prasidės audra, ar nematai? O tada geriausia būti namie.

Vyras gerai žinojo, kas darydavosi su Mačiu griaudžiant. Jis pažvelgė į debesis:

– Gali būti ramus. Esu tikras, iš šių debesų nebus jokios audros. Matai, jau baigia išsisklaidyti.

Matis papurtė galvą, nepatikėjęs tuo, ką išgirdo: tai juk pasakyta jam nuraminti. Baisi perkūnija – pasakė dviratininkas parduotuvėje, o tai, be abejo, buvo panašiau į tiesą.

– Ką aš sakiau? Pažiūrėk, Mati.

Jiems bestovint, debesys praskydo ir tarp debesies ir kalno gūbrio pasirodė mėlynas dangus. Jis suklydo dėl to perkūnijos pavojaus, nebuvo jokių audros debesų. Nuostabiai mėlynas ir giedras dangus, kaip čia, apačioje.

– Matai? – pasakė vyras, – bus geras oras – tie debesys greit skirstosi.

Matis lengviau atsiduso.

– Ar nori karamelių? – paklausė dėkingas.

Ir vyras nuėjo sau, čiulpdamas geltoną karamelę.

Matis vėl ėmė eiti įprastu žingsniu. Tačiau jau gerokai įdienoję, nėra ko nė klausinėti darbo dabar – nusprendė. Jis jautėsi ne itin gerai, nes reikėjo grįžti namo pas Hėgę ir pateikti ataskaitą apie darbo paieškas. Vos tik praėjo audros pavojus, jį ėmė graužti sąžinė kaip kasdien.

Jis buvo prie tako, einančio žemyn į jų trobą. Į orą stiebėsi nudžiūvusios viršūnės. Jis nė nepažvelgė į jas.

* * *

Ne, jis nė nepažvelgė į jas, nes pastebėjo kažką nepaprasta, kas privertė jį viską pamiršti. Ką jis pamatė, leisdamasis taku!

Paukštį.

Vidury tako stovėjo didelis, švytintis paukštis.

Nematytas paukštis. Aukštai iškelta galva, pasukta į žemyn einantį Matį.

Kas jis? – pamanė nustėręs.

Viduje buvo neįprastai tuščia. Jis stovėjo visiškai nejudėdamas, ir paukštis stovėjo visai nejudėdamas. *Ką aš matau?*

Paukštis stovėjo, bet dabar, kai buvo pastebėtas, nebegalėjo ilgiau likti, kur buvo nutūpęs; dabar jis nuskrido. Tyliai suplasnojo sparnais ir pranyko tarp medžių. Tai – ne slanka, tai buvo daug didesnis paukštis ir labai skyrėsi nuo slankos. Ir ką gi jis darė ant šito tako?

Kas čia dedasi? – pamanė jis. Ar tik Hėgei kas neatsitiko! Apie nieką kitą jis nebegalėjo galvoti. Tekinas pasileido taku žemyn pasižiūrėti.

Ne. Jis iškart pamatė Hėgę, sėdinčią savo įprastinėje stebėjimo vietoje, kaip visada, kai jis kur nors išeidavo. Ji sėdėjo ant laiptelio lyg mažas kamuolėlis. Jos pirštai greitai judėjo – jis tai greičiau pajuto nei tikrai pamatė nuo tako.

Matis nusileido prie jos ir, išplėtęs akis, tarė:

– Kas čia dedasi!

Hėgė skubiai pažvelgė į jį, nieko nesuprasdama.

– Kas tau?

– Tenai aukštai skraido keistas paukštis, – pasakė užsikirsdamas.

Ji vėl ėmė megzti. Atrodė, tarsi jis norėtų sustabdyti valandėlę šiuos virbalus.

– Mačiau didelį gražų paukštį! Tiesiog čia, viršuje, vaikščiojo taku, – pasakė susijaudinęs.

– Tikrai, – atsakė ji gan trumpai, bet ne taip atžariai kaip paprastai. Ji iš tikrųjų išgirdo jo balse, koks puikus buvo tas paukštis. Ir kad kažkam čia, jų namuose, jis buvo puikus. Tyla. Nelaukta pauzė. Kažkas, kas neturėjo pavadinimo.

Matis pasakojo:

– Jis nuskrido, vos tik suspėjau pamatyti.

Tačiau jam dingtelėjo, kad nebereikės ilgai laukti to nepakenčiamo klausimo, kodėl jis jau sugrįžo dabar, kai turėtų būti darbe. Geriau pradėti pačiam:

– Parėjau namo, nes atrodė, jog nebus jokio darbo. Žinojau, kad taip bus. Ir dar kažkas pasakė, kad bus audra. Bet nieko nebuvo.

– Taip, – pasakė Hėgė.

– Bet man pamojavo pažįstama mergaitė, – pasakė jis. Retkarčiais norima jis pateikdavo kaip tikrovę. Jam atrodė, kad taip ir yra.

– Taigi, – pratarė Hėgė.

Ji nesupyko, tik buvo keista. Taip gražiai atsispindėjo jo veide tas švytintis paukštis.

14

Rytą jis didžiai susijaudinęs mąstė:

Šiandien aš ir slanka.

Kaip? – jis negalėjo paaiškinti. Jam ir nereikėjo paaiškinimo. Ore virš namo buvo ruožai, palikti skraidančios slankos, kai jis miegojo praeitą naktį, ir dabar bus kiekvieną naktį. Atrodė, kad miegoti nuodėmė.

Kuo daugiau Matis galvojo apie slanką, tuo tikresnis buvo, jog atsitiks kažkas gera. Kažkas bus kitaip. Štai kodėl rytą vakarą slanka skraido virš namo, bet visada, kai žmonės tūno pasislėpę savo namuose.

Jam tai atrodė svarbu. Pats jis gali išeiti ir atsisėdęs stebėti, sekti skrydžius ore, kada ir kiek tik panorėjęs. Slanka ir jis.

Šiandien – nauja diena su slanka.

* * *

Matis buvo užvaldytas slankos. Jis nuolat pradėdavo kalbą apie ją su Hėge. Hėgė jau pavargo nuo to, bet jis buvo tikras, jog gali taip pasakyti, kad Hėgė nežinotų, apie ką eina kalba, ir taip išlieti savo širdį. Anksti rytą, kai Hėgė padavė jam valgyti, jis jai pasakė:

– Ji skraido ten ir šen su manim.

– Kas taip? – paklausė ji kantriai.

– Šitaip.

Jis braižė pirštais ore virš savęs slankos skrydžio ruožus. Hėgė vėl įniko į darbą. Ji visąlaik labai užsiėmusi. Mačiui taip norėjosi pasidalinti su ja tuo, ko buvo kupina jo širdis dabar, šią valandėlę, bet Hėgė buvo akla, nesupras.

– Palauk, Hėge, *taip daug dabar.*

– Tai paskubėk, – tarė ji.

– Taip mažai žinai apie tai, kas yra dabar.

Pasakė draugiškai, truputį prisibijodamas, – juk šnekėjosi su viena protingųjų.

– Na, sakyk, – tarė Hėgė.

– Ruožai šen ir ten, – pasakė jis. – Ir kai tu miegi. Kiekvieną mielą naktį, – užbaigė.

Dabar Hėgė pažvelgė į jį kaip į suaugusį ir tada jam pasakė vieną dalyką:

– Tau gerai, kad šitaip matai. Aš taip negaliu, turiu tau prisipažinti.

Dabar ji nutilo, kaip tik imdamasi aštuonlapių rožių. Šiandien Hėgė vėl išgirdo gaidą jo balsę, kuri privertė ją suklusti.

– Tai kaip tu matai? – paklausė jis užsimiršęs. Pagadino tą valandėlę. Ji krūptelėjo, nors pati buvo kalta.

* * *

Tačiau širdyje Matis dainavo: jis ir slanka. Jam norėjosi eiti į miškelį tiesiai po nematomu ruožu danguje; dabar tai buvo jo kelias, kelias, kur laukia džiaugsmas. Ir šįkart jis nenusivylė; netrukus teko sustoti.

Tu esi tu, tarsi sakė balsas jame, – bent jau taip jis girdėjo.

Buvo pasakyta paukščio kalba. Parašyta paukščio raštu.

Jis stovėjo prie išdžiūvusios pelkės, tiesiai po slankos pasirinktu keliu. Stovėjo pakerėtas ir žiūrėjo. Skaitė naujieną sau, ar kaip ten ją pavadintum. Rudame lygiame dykvietės paviršiuje buvo matyti neryškūs paukščio pėdsakai, daugybė duobučių. Čia būta slankos. Gilios duobutės buvo nuo slankos snapo, kuriuo ji kapstė kažkokį lesalą arba kartais tiesiog baksnojo rašydama.

Matis pasilenkė ir skaitė, kas buvo parašyta. Žiūrėjo į šiuos lengvus, šokančius pėdsakus. *Toks* lengvas ir puikus paukštis, – galvojo jis. Taip lengvai mano paukštis vaikšto pelke, kai pavargsta nuo dangaus.

Tu esi tu, – buvo parašyta ten.

Tai bent pasveikinimas.

Jis susirado žabarėlį ir tuščiame rudame lopiniuke juo išbadė atsakymą. Ne įprastomis raidėmis, – tai buvo slankai, todėl ir jis rašė paukščio ženklais.

Slanka tikrai pastebės, kitąkart atskridusi. Čionai tik aš ateisiu, ir tik aš rašau.

Čia buvo ramu ir paslaptinga. Geresnės susitikimo vietos nebūtum radęs. Dideli medžiai augo aplinkui mažytę pelkę, saulė apšvietė miško laukymę, kaitino ir džiovino pelkę taip, kad joje galėjo šokti tie, kurie buvo lengvi ir baikštūs.

Ar neatsisėdus čia visai likusiai dienai ir vakarui ir nepalaukus, kol atskris paukštis, o gal ir nutūps šalia jo?

Jis tvirtai pasakė „ne" šitai pagundai. Jis nedrįso. Paukštis gali išsigąsti, ir kažkas gali sudužti, kas nieku gyvu neturi sudužti.

Dabar čia buvo pasveikinimas, ir to pakaks.

Rytoj jis vėl ateis pasižiūrėti, kaip slankai sekėsi perskaityti. Jis parėjo namo švilpaudamas ir nieko nepasakojo, nes Hėgė šitų dalykų nesupranta.

15

Nekantraudamas jis nuėjo kitą dieną ir nenusivylė. Netoli nuo jo išbraižytų ženklų buvo kažkokie nauji, palikti paukščio snapo.

Matis tikėjosi šito, tačiau buvo taip sukrėstas, kad turėjo atsisėsti ant akmens. Iš tikrųjų, kažkas tarp jų užsimezgė.

O ką sako paukštis savo nuostabia kalba?

Matis neabejojo: tai buvo apie didelę draugystę. Bakst, bakst, bakst snapu. Tai reiškia amžiną draugystę.

Jis išsitraukė žabarėlį ir iškilmingai išraižė, kad jaučia tą patį.

Buvo lengva rašyti paukščių raštu. Jie turi daug ką papasakoti vienas kitam. Dabar čia buvo ir daugiau pėdsakų. Mačiui atrodė, kad ištripinėta šokant. Vienišas paukštis kažkam šoko.

Tačiau negalima tik sėdėti pasaloje ir stebėti.

Matis apsidairė ir garsiai pasakė:

– Dideli dalykai.

Pasakė paprasta žmonių kalba. Skambėjo šiurkščiai ir kasdieniškai. Jis norėtų pradėti kalbėti tik paukščių kalba – pareiti namo pas Hėgę ir kitaip nebešnekėti. Tada ir ji, ko gero, imtų suprasti kai ką, kas dabar nuo jos paslėpta.

Matis negalėjo išdrįsti, aiškiai įsivaizduodamas, kas atsitiktų. Jie tikriausiai mane uždarytų. Jie nė girdėti nenori apie gražiausią iš visų kalbų, jie išjuoktų ją.

Džiaugsmui dar liejantis per kraštus, jis pasilenkė ir išbraižė daugiau ženklų. Šią akimirką būtų galėjęs prirašyti visą pelkutę. Tik to nederėjo daryti – slankai reikėjo vietos jos raštams. Kasdien jie skubės čionai lengvais žingsniais, tarsi šokdami, ir išbraižys, ką palieps širdis.

* * *

Trečią dieną po atradimo ir ketvirtą viskas buvo taip pat. Hėgė paklausė, ką jis darąs tame miške taip dažnai.

– Hm! – sumurmėjo jis.

Ji nebeklausinėjo.

Jam vis labiau knietėjo patykoti paukščio, bet sugebėjo atsispirti tam norui, nekantriai laukdamas kiekvienos naujos dienos.

Penktą dieną nebebuvo jokio naujo pasveikinimo jam. Kas atsitiko? Ir ar nebuvo miške tyliau nei įprasta?

Jį nutvilkė skaudi mintis: slanka nebegyva.

Ne ne!

Po keturių dienų susirašinėjimo Matis taip įsitraukė, kad, neradęs pelkėje naujų raštų, ėmė įsikalbėti baisias nelaimes. Vis dėlto, prieš eidamas namo, jis kažką nuo savęs išbraižė žemėje. Vakare jis sėdėjo ir laukė slankos. Hėgė miegojo.

Drėgnas ir minkštas oras, kaip ir turi būti. Staiga jis suprato: vienądien slanka *nebeskraidys*. Ir vienądien slankos nebebus.

– Kas čia verkšlena apie nelaimes? – staiga ištarė į drėgną orą nusiraminęs: atskrido jo dingęs, pažįstamas, palaimą nešantis paukštis – tuo pačiu keliu, taip pat rėkdamas. Matis vos susilaikė nepažadinęs Hėgės iš miego.

Kai kitą dieną nuėjo į susitikimų vietą, jam taip pat buvo parašyta nauja žinia.

Tokie dalykai dedasi mums, pamanė.

Dar buvo neprirašytas lopelis, kurį išraižys šokančios kojos.

16

Tačiau po poros dienų Matis pasijuto blogai. Staiga. Jis be perstojo vaikščiojo laukan–vidun, laukan–vidun. Kai Hėgė paklausė, kas yra, atsakė:

– Kaip ir pilvą skauda. Bet tik kaip ir.

– Ar ką negera suvalgei, ar nuo oro?

– Nei viena, nei kita, – atsakė jis, vėl eidamas laukan.

Slankai grėsė didžiausias pavojus – štai kas buvo.

* * *

Tą rytą jis sutiko paauglį vaikį, einantį keliu aukštyn, ir vaikis paklausė, ar tiesa, kad slanka skraido tiesiai virš jų na-

mo. Žinoma, atsakė Matis, apsidžiaugęs, kad kažkas paklausė. Iki tol jis turėjo versti žmones klausytis apie šitą įvykį.

Tada jį visą nukrėtė drebulys, ir, kaip šuo, ėmė gailėtis savo žodžių. Jis šnekėjosi su medžiotoju; atpažino jį iš to, kaip sužibo jo akys.

– Bet dabar nustojo skraidyti! Jau per vėlu šią vasarą. Jau seniai jos nebemačiau.

Vaikis nusijuokė – jis geriau žino.

– Manai, nežinau, kada nustoja skraidyti?

Mačiui nepasisekė su šiuo pramanu. Matis norėjo paprašyti vaikį nieko nedaryti paukščiui, bet pavėlavo, kaip dažniausiai atsitinka, kai liečiamas svarbus reikalas.

– Lik sveikas, – pasakė vaikis greitai ir nužirgliojo spyruokliuodamas. Įdegęs saulėje ir tvirtai suręstas – matyt, vienas iš tų bernų, kuriuos visi noriai samdo ir kuriems daugiausia moka. Ir vienas iš tų, kurie patinka mergaitėms, kai apie jas sukiojasi.

Tačiau Matis negalėjo pamiršti, kaip žybtelėjo jo akys. Tai buvo medžiotojas, – ko gero, jis vėl ateis su šautuvu ir, atsigulęs pamiškėje, patykos slankos ir būtinai ją nušaus.

Gal net šįvakar. Ko čia stebėtis, kad jam skauda pilvą?

Hėgei apie tai nepasakos, nes dar paaiškės siaubingas dalykas, kad jis pats ir išplepėjo medžiotojui. Jis bandė save įtikinti, kad dabar visi tai žino, bet nesėkmingai. Šiandien jis papasakojo medžiotojui, kuris buvo atėjęs tik tam, kad jį ištardytų. Per vėlai Matis suprato.

Pilvą vis labiau suko.

Buvo gražus, šiltas, apsiniaukęs vakaras. Oras tiesiog kvepėjo lietumi, tvyrojo rūškana. Matis ėjo aplink namą, veidu

visąlaik atsisukęs į krūmus, tarsi norėdamas kažkam sutrukdyti tykoti su šautuvu.

Jis suprato, kaip tai beviltiška. Aplinkui miške galėjo būti pasislėpęs koks šimtas tokių berniokų su šautuvais, net jeigu jis nė vieno nemato. Tačiau jis jautė, jog turi vaikščioti aplink ir žvalgytis į krūmus, į vis tirštėjančią tamsą, vis labiau ir labiau bijodamas tų nematomų šautuvų. Jų galėjo būti daugybė.

Ne, ne, ne.

Jis suko aplink namus. Argi tai padės? Paukščiai skraido aukštai ore, ir jis negali jų perspėti, kol jie neatsidurs tiesiai virš stogo, – net ir tada negalės perspėti.

Jis staiga susigūžė: pirmąkart praskrido. Jo širdis sustojo.

Paukštis atskrido.

Vienas, du, trys – ir nuskrido. Kaip brėžis per Matį. O paukštis skraidė netrukdomas – joks šautuvas neiššovė.

Gal jis tik įsivaizdavo? Ne, baimė išliks. Kažkur čia tikrai kyšo šautuvas, jis tik neiššovė, paukščiui skrendant pirmąkart.

Matis suko ir suko beprasmiškus ratus aplinkui. Galiausiai sušuko: „Ei!" – perspėdamas, pasisukęs į krūmus. Niekas neatsiliepė.

– Ei! – sušuko garsiau.

Jokio atsako. Tačiau netrukus krūmuose kažkas trakštelėjo – tyliai ir grėsmingai.

Kur? Jis nesuprato, iš kur tas garsas atklydo. Sušuko garsiau. Iš tikrųjų krūmuose kažkas buvo.

– Nešauk! – sušuko tiesiai. – Niekam nevalia čia daryti bloga! – rėkė.

Miške tvyrojo mirtina tyla.

Netrukus slanka gali skristi atgal.

6.-1004

– Negalima! – jo šauksmas nuskambėjo silpnai ir dusliai. Jam pačiam nebuvo aišku, ar tai buvo perspėjimas pasislėpusiam medžiotojui nedaryti nusikaltimo, ar perspėjimas paukščiui neskristi čionai. Greičiausiai ir viena, ir kita.

Šįvakar miškas buvo neatpažįstamas. Miškas, kuriame Matis jausdavosi saugus, šįvakar buvo klastingas ir nejaukus. Vasaros vakaras tarsi sroveno iš dangaus erdvės į laukymę ir ją užliejo, tačiau kažkur iš krūmų tikriausiai kyšojo šautuvo vamzdis. Tai viską stingdė ir griovė.

Matis jau buvo bešaukiąs trečiąkart, kai išgirdo paukščio sparnų švilpimą, bet taip ir liko pražiota burna, neišleidęs nė garso.

– Ne, – sakė balsas viduje tyliai, lyg skundas. Bejėgis.

Pykšt! – nugriaudėjo miškelio gilumoje, toli, kad Matis nė neįžiūrėjo tos vietos. Ir viršuje, ore pasigirdo paukščio riktelėjimas.

Pykšt! – dusliai ataidėjo nuo šlaito.

Matis stovėjo, kojomis įaugęs į žemę. Pirmiausia šūvis nugriaudėjo pro jį kaip tamsa, po to negyva slanka nukrito iš vakaro dangaus ir šleptelėjo žemėn už keleto žingsnių.

Matis vis dar negalėjo pajudėti. Pabandė susigaudyti minčių maišalynėje. Tačiau iš krūmų išniro berniokas, ir tą akimirką Mačiui paklusо jo kūnas: jis pašoko ir pakėlė šiltą paukštį su įsmigusiu švinu, suglostė sušiauštas plunksnas ir pamatė juodą jo akį.

Paukštis žiūrėjo į jį.

Ne, ne, negalvok taip. Šitaip negalima. Paukštis nebegyvas.

Nebegyvas – kodėl jis turi būti nebegyvas?

Jis pirmiausia pažiūrėjo į mane.

Dabar medžiotojas ėjo pasiimti slankos, beveik bėgte, džiaugdamasis laimikiu. Tas pats vaikis, su kuriuo šnekėjosi šį rytmetį – linksmuolis ir stipruolis.

Matis vis dar stovėjo, laikydamas paukštį rankoje.

– Tai bent šūvis! – pasakė berniokas, rankoje siūbuodamas tamsų blizgantį šautuvą. – Vos įžiūrėjau – lėkė kaip strėlė, todėl šoviau aklai.

Matis nieko neatsakė.

– Na, žinoma, tu tokių dalykų nesupranti, bet tai buvo velniškai geras šūvis. Matau, po šūvio ji nė nebetrūktelėjo.

Matis stovėjo užsimiršęs, laikydamas paukštį. Nebylus, nuleidęs ranką su paukščiu, tarsi pamiršęs, ką laiko.

Berniokas nustebęs paklausė:

– Manai, kad ji tavo?

Matis tylėjo.

– Duok šen, noriu eiti namo ir jiems parodyti, kaip taikliai šaudau, – pasakė berniokas, kabindamas šautuvą ant peties, pasirengęs eiti. Jis draugiškai mirktelėjo ir linktelėjo Mačiui.

Matis neištiesė rankos su paukščiu, neparodė jokio ženklo, kad paklus, tik bejėgiškai žvelgė į bernioką. Tas staiga žengtelėjo atgal.

– Kodėl nieko nesakai? – vėl pradėjo, jau nebe toks laimingas kaip tada, kai iššoko iš miško.

Matis susitvardė, – norėjo kažką pasakyti apie tas juodas akis, pažiūrėjusias į jį, bet dabar pastebėjo, kad tų akių nebėra. Jos buvo apvilktos. Ką apie jas bepasakysi. Matis nepaleido paukščio iš rankų.

Berniokas pasijuto nuviltas po tokio meistriško šūvio. Matis sugadino jam džiaugsmą. Vis dėlto berniokas nebuvo ak-

las. Stovėjo jaunas ir stiprus, kupinas gyvenimo džiaugsmo, bet šis nebylus Kvailelis kėlė jam baimę.

Jis paklausė kitu tonu:

– Kas yra, Mati?

Tyla.

Vaikinas paklausė veik bejėgiškai:

– Ar pyksti ant manęs už tai?

Tyla kaip ir anksčiau.

Matis papurtė galvą, apimtas nevilties. Reikėtų kažką pasakyti – pasakyti „ne" ar dar ką nors.

Jis pažvelgė į žemę. Ant žolės, kur nukrito paukštis, buvo truputis kraujo. Kraujas dar lašėjo iš snapo. Tada Matis pakėlė galvą ir pasižiūrėjo į bernioką, netardamas nė žodžio.

Vaikis taip pat nebebandė jo šnekinti. Ir neatėmė paukščio iš Mačio, nepanaudojo jėgos, kuria taip didžiavosi. Pasitaisė šautuvą ir lėtai nuėjo, susidūręs su kažkuo, ko nesuprato ir ko nepamirš.

Matis stovėjo su slanka. Kraujas iš ilgo snapo lašėjo ant žolės.

Likęs vienas, Matis vėl atgavo kalbą, jis pusbalsiu murmėjo:

– Apvilktos.

– Daugiau nebe...

– Švinas sparne.

Jis visai nematė to bernioko ir ką tas veikė. Nesijautė padaręs blogai, kad neatidavė paukščio. Parėjo į priebutį ir, vilkdamas kojas per slenkstį, įėjo trobon. Slanką padėjo ant stalo.

Tai, ką jis išgyveno, nebuvo siaubingas sapnas. Tai buvo tikrovė.

Slanka gulėjo apvilktomis akimis, su įstrigusiu sunkiu švinu. Slanka tikrai žiūrėjo į jį, kai jis pakėlė ją nuo žemės.

* * *

Negalvodamas apie tai, kaip dažnai jam būdavo griežtai atsakoma, kai jis ateidavo netinkamu laiku, Matis pasibeldė į kambarėlio duris. Hėgė, žinoma, jau seniai miega.

– Turi atsikelti, Hėge! Privalai! – pasakė neatpažįstamu balsu.

Hėgė nemiegojo. Ji tuoj pat atsiliepė – nenoriai ir piktai – kad nesikels.

– Vis tiek turi keltis, Hėge, nes atsitiko baisus dalykas!

– Kam atsitiko?

To jis negalėjo pasakyti.

– Pamatysi.

Mačio balsas buvo toks, jog ji iškart atsakė:

– Ateinu, na, kas ten yra?

Ji atėjo tiesiai iš lovos, susivėlusi ir susirūpinusi savo pačios reikalais, ir išsigandusi, ko Matis toks susijaudinęs. Ji nieko nepastebėjo, bet Matis parodė į stalą, kur gulėjo paukštis.

– Ar matai?

– Oi! Kas čia ant stalo? Ir priteršta, – pirmiausia pasakė ji įprastu priekabiu tonu, išvydusi ant stalo kraujo lašus. Tačiau, pamačiusi jo veidą, tuoj susitvardė. Ji pakankamai gerai pažinojo miško gyvenimą, kad suprastų, koks čia paukštis.

– Tai tavo slanka?

Matis sustingęs linktelėjo.

– Taip, neseniai girdėjau šūvį, – pasakė Hėgė. – Ir tau *atidavė* slanką? Medžiotojas?

– Ne, buvo ne taip, – paaiškino Matis, – tai ne jo paukštis, nors jis ir nušovė jį!

– Tu jį paėmei?

– Jis man leido pasiimti. Argi tai jo paukštis? Bet ar gali *suprasti*, Hėge!

Hėgė nieko jam neatsakė – ji nieko negalėjo suprasti. Abu buvo atsisukę į paukštį ant stalo. Mačiui tai buvo per sunki mįslė. Vis labiau painiojosi.

– Negali to suprasti?

– Ne, – atsakė Hėgė.

– Na, tai tau vis tas pats, – Mačio balse suskambo kartėlis. – Kai atsitinka kas rimta, tu visada šitaip.

Jis buvo labai susijaudinęs, ir Hėgei reikėjo kažką sugalvoti:

– Žinai, paukščiai ir patys greitai krinta. Nušaunami ar ne – turiu galvoje.

Matis papurtė galvą.

– Girdėjau, kad jie, paukščiai, gali baisiai ilgai gyventi. Ir jis į mane pažiūrėjo.

– Kas?

– Nagi paukštis. Kai aš jį pakėliau nuo žemės.

– Dar buvo gyvas?

– Nežinau, bet tikrai į mane pažiūrėjo.

– Na, nebegalvokim apie tai, – pasakė Hėgė. – Jeigu buvo nebegyvas, tai ir į tave nebežiūrėjo. Tuščia jo.

Matis pratarė:

– Po to apvilko akis.

Norėdama užbaigti, Hėgė ryžtingai pasakė:

– Nebegalvok apie tai. Išnešk paukštį, nenoriu, kad jis būtų ant stalo. Nevalgysime jo.

Matis sudrebėjo.

– Valgyti jį? Ne...

– Eik ir padėk jį po kokiu dideliu akmeniu, Mati.

– Po dideliu akmeniu? Kodėl?

– Kad jam nieko nebeatsitiktų.

– Teisingai, – ištarė dėkingas.

– Tada tuoj pat sugrįžk ir gulk miegoti. Juk žinai, nieko nepadarysi. Reikia su tuo susitaikyti.

– Taip, bet...

– Viskas, Mati. Taip jau yra.

– Pats galėjau taip pasakyti, – pasakė Matis. – Kam tavęs klausiau?

Hėgė nuėjo į kambarėlį, truputį drebėdama iš šalčio, nes buvo plonai apsirengusi. Matis išsinešė slanką ir viską padarė taip, kaip Hėgė buvo liepusi.

17

Matis suprakaitavo ir pavargo, kol pabaigė šį sunkų darbą. Pagerbdamas ir norėdamas apsaugoti paukštį, jis užvertė ant jo akmenį, tokį sunkų, kad niekas negalėtų pakelti. Tikrai didžiulį akmenį – tam prireikė visų jo jėgų. Buvo jau vidurnaktis.

Tada atsisėdo ant to paties akmens atsipūsti. Tik staiga jam šovė į galvą:

O jeigu tai būtų buvus Hėgė...

Mintis švystelėjo tarsi ledinis vėjas tykią birželio naktį. Jis išsigando savo paties minčių, regėdamas save vienišą sėdintį čia, kai tuo tarpu Hėgė ir paukštis kiekvienas guli po sunkiu savo akmeniu.

Ir jis matė plėve apvilktas akis.

Ir matė – upės nustojo tekėti.

Jis murmėjo apie tai, tačiau be to džiaugsmo, kuris jį apimdavo. Neramus žvelgė į pievą, žolę ir miegantį gyvenimą. Jam pasidarė šalta. Kad ir kas būtų, jis turi grįžti namo, pas Hėgę. Nesitraukti nuo jos šiąnakt po to, kas įvyko.

Dar kartą pasibeldė į jos duris.

– Įleisk, Hėge, man reikia būti su tavim, – pasakė pro pravertas duris. Įžiūrėjo seserį prie sienos, po veidrodžiu.

– Na, įeik, – pasakė ji neįtikėtinai noriai.

Ji net ir dabar nemiegojo. Jam įėjus, draugiškai paklausė:

– Padarei, kaip liepiau?

– Taip, bet...

– Ar dar kas atsitiko? – skubiai paklausė ji.

Tik blogiau, kad ji nusiteikusi draugiškai, nes dabar turėtų jį išbarti, kam trukdo.

– Taip, *atsitiko*, tik negaliu tau pasakyti. Bet dėl to man reikia būti šiąnakt su tavimi.

– Nėra ko bijoti, – pasakė Hėgė nei iš šio, nei iš to.

– Bijoti? Ko čia bijoti?

– Na, nežinau, tik iš balso man pasigirdo, kad bijai. Pamiršk paukštį.

– Ne! – sušuko jis. – Bet aš kalbu ir apie kitus dalykus.

– Tai eikš ir gulkis šalia. Esu tikra, kad nori miego.

Jis priėjo ir atsigulė šalia Hėgės. Ji kvepėjo moterimi, nors ir buvo jo sesuo. Jo mintys klaidžiojo.

Ji paklausė:

– Ar nusiavei batus?

– Taip.

– Taip siaubingai atsitiko su tuo paukščiu, – vėl pradėjo jis.

– Dabar jis guli po akmeniu, – pasakė sesuo ramindama.

Keista kalba.

– Kodėl taip sakai?

Užuot atsakiusi, ji porą kartų ranka palietė jo smakrą. Gera. Viskas tarsi nutolo.

– Dabar miegok, Mati.

– Visai kaip paukščio sparnas, – pasakė apie jos atitrauktą ranką.

Hėgė ramiai atsakė:

– Štai mes kaip ir anksčiau. Nebebijok.

Jis jau buvo beišsižiojąs aiškinti, kodėl čia atsigulė; bet jeigu pasakysiu, tai tu šiąnakt nebeužmigsi, Hėge, pamanė.

– Ką nori pasakyti? – paklausė ji, gerai pažindama Matį. Jis krūptelėjo.

– Nieko!

– Tuomet galėsi pasakyti kada nors ateityje, – pasakė Hėgė, – nes dabar reikia nutilti ir pamiegoti.

Jis laukė jos rankos, bet laukė veltui.

Tačiau tos juodos akys.

Dabar apvilktos.

Ir dar didelis sunkus akmuo ant jo.

Nei valktis, nei akmuo nebegali paslėpti tokios akies, jeigu ji į tave pažiūrėjo.

– Hėge, – ištarė jis švelniai.

Ji nebeatsiliepė, matyt, tikrai miegojo; jo artumas teikė jai ramybės.

Antra dalis

18

Dobilų laukai buvo taip arti, kad kai vėjas pūsdavo į šitą pusę, per miškelį atsklisdavo jų kvapas. Buvo pats vidurvasaris. Dabar Matis ir vėl nerimavo, kad kažkaip tapo svarbiausiu žmogumi namuose. Argi jo nepaprašys pagelbėti šienapjūtėje? Tai nedavė jam ramybės nuo ryto iki vakaro. Suaugęs bernas per pačią šienapjūtę... negi jis slankios dykas?

Namie nė žodžiu nebuvo užsiminta apie šienapjūtę, bet šitokiu metu jie tikėjosi sulaukti iš ko nors prašymo, kad Matis ateitų ir pagelbėtų dirbant lauko darbus. Štai kodėl jis dabar svarbiausias. Jeigu žmogus nėra toks pasitikintis savimi, tai ir gera, ir skaudu.

Jie girdėjo, kaip pjaunamosios mašinos pradeda burgzti vos prašvitus arba kaip jos ilgai tarška iki vėlumos. Matis krenkštelėjo – dabar jis turi teisę taip daryti, nes buvo pats svarbiausias. Gal kas nors pasirodys.

Ne.

Taip jie ir sėdėjo tylėdami.

Reikia pasakyti, jog Hėgė dirbo kaip žaibas, kaip ir anksčiau. Tik pradėdavo megztinį – ir jau baigtas.

Tačiau šiandien niekas nepaprašė. Matis retkarčiais kostelėdavo, tarsi norėdamas pasakyti, kad vis dar laukia. Kitą dieną taip pat niekas nepaprašė.

Na, iš tiesų, jie viską žino iš anksto. Visi žino, ko vertas Kvailelis. Hėgė ir Matis tai žinojo, bet kai burzgia pjaunamosios ir visi dirba taip, kad devyni prakaitai žliaugia, tuomet negali nelaukti kvietimo.

– Dabar taip viską greit daro, – tarsi teisindamasis prabilo Matis. – Dirba su mašinomis.

Nors Matis bandė kalbėti ramiai, tačiau buvo susijaudinęs – taip sunku būti svarbiausiu asmeniu.

Prieš guldamas jis pasakė:

– O slanka dabar guli po akmeniu.

Hėgė nenorom nustojo mezgusi.

– Tai kas?

– Nieko, tik tiek. Slanka dabar guli po akmeniu, kad ir ką aš veikčiau.

– Esi plepys, – pasakė Hėgė dygiai ir išėjo į savo kambarį. Tarpduryje ji ėmė gailėtis tų savo šiurkščių žodžių.

– Taip negalvoju, – pasakė ji.

Matis nustebo. Hėgė nedažnai atsiimdavo, ką pasakiusi. Tačiau jis pasinaudojo proga ir ramiai pareiškė:

– Ne, tai tu nesupranti.

Ji neprieštaravo.

Pavasarį jis nebūtų drįsęs jai šitaip pasakyti. Matis buvo tikras, kad ji nustebo, tik to neparodė.

* * *

Kitą rytą Matis ėjo per rasotas šienaujamas pievas – ne tyčia ar norėdamas pasirodyti. Priežastys buvo neaiškios: greičiausiai jį traukė darbo triukšmas, tos burzgiančios pjaunamosios. Gulė pradalgės, kilo žaiginiai, triūsė ir jaunas, ir se-

nas. Visi atrodė stiprūs ir protingi. Pamatęs ką nors gražaus, jis sustodavo nė negalvodamas.

Taip jis susitiko vyrą, einantį per kelią ir nešantį kartis žaiginiams. Vyras negalėjo praeiti pro šalį.

– Vaikštinėji? – buvo priverstas užkalbinti Matį.

Matis su viltimi žvelgė į vyrą. Ir tas negalėjo nepasakyti:

– Jeigu sukaugiuosime šieną, tai gal galėtum padėti išardyti kauges? Kokį rytą, kai bus sausa?

– Gerai, – apsidžiaugė Matis. – Esu ardęs kauges anksčiau.

Iš vyro veido buvo matyti, kad jis tarytum nuramino savo sąžinę, tada nuėjo sau.

Namie Hėgė pasakė, kad tai buvusios tik tuščios kalbos. Tačiau Matis pasijuto atsikratęs tos atsakomybės, kuri jį kankino jau beveik dvi savaites. Dabar Hėgė vėl tapo svarbiausiu asmeniu.

* * *

Dabar naktis.

Ką daryti, jeigu aplinkui tik stiprūs ir protingi?

Niekada to nesužinosi.

Bet ką tada daryti? Net ir tada reikia kažką daryti. Visą laiką.

Virš šito namo driekiasi ruožas. Pats paukštis nušautas ir užsimerkęs, ir akmuo ant jo, bet ruožas išliko.

Ką daryti?

Ką daryti su Hėge? Jai atsitiko kažkas negera.

Niekada to nesužinosi.

Tačiau dabar lauke ūžauja vėjas – ūžauja ar neūžauja.

19

Kartą liepos pabaigoje Matis žvejojo. Bent jau išplaukė savo valtimi. Šitos paskutinės savaitės nebuvo nė kiek džiaugsmingesnės. Taip, išskyrus tą dieną, kai jis draikė šieno kauges, – ta diena tikrai buvo, bet ir ji buvo vienintelė.

Šiandien Hėgė paliepė jam plaukti ežeran.

Jis sėdėjo valtyje, bet jo žvilgsnis kažkur klaidžiojo. Ežeras blizgėjo, platus ir šiltas. Matis nusiyrė toli nuo kranto, beveik prie pat akmeningos salelės. Kažkur nuburzgė viena ar dvi motorinės valtys, bet šiaip buvo tuščia. Sausumoje jis įžiūrėjo pažįstamas sodybas, o ten žemiau pakrantėje – daugybę nepažįstamų.

Jo žvejybos įrankiai buvo prasti, bet blogiausia tai su valtimi, kuri leido vandenį. Matis sėdėjo susimąstęs, kol vanduo pradėjo semti batus. Tada krūptelėjo ir ėmė pilti vandenį lauk. Po valandėlės jis vėl paskendo mintyse. Meškerė buvo pririšta valties gale, o valas atsipalaidavęs tabalavo be naudos. Kaitri liepsnos saulė kilo iš ežero gelmės; sėdint valtyje, atrodė, tarsi būtumei tarp dviejų saulių. Niekas, išskyrus Matį, nežvejoja tokią dieną, kai ežeras ramus kaip tvenkinys.

Bet dėl to...

Pagauni žuvį, kai mažiausiai tikiesi, galvojo Matis. Taigi ne aš dabar kvailas.

* * *

Jis prisiminė pokalbį su Hėge prieš pat sėdant į valtį:

– Tu manai, kad jie iš tavęs juokiasi, bet jie to visai nedaro.

Štai šitaip pasakė Hėgė. Jam tai atėjo į galvą dabar, žiūrint į visas tas sodybas. Pabandė prisiminti ką nors, kas tikrai būtų norėjęs jį įskaudinti ar išjuokti. Tačiau, išskyrus įkyrius vaikus, negalėjo prisiminti nė vieno. Jie pravardžiuodavo jį jam negirdint, bet taip jau daro žmonės. Jį tai išmušdavo iš vėžių.

Suburbuliavo, ir vanduo ėmė sunktis į jo batus. Reikėjo kuo skubiau semti vandenį.

Dabar man negalima galvoti, nes nuskęsiu, pasakė jis, semdamas taip įnirtingai, kad vanduo srove liejosi per valties kraštą. Jeigu tik galvosiu, valtis tuoj prisisems, ir aš nuskęsiu. Verčiau jau galvosiu sausumoje.

* * *

Tačiau netrukus ir vėl susimąstė – taip išėjo savaime. Žuvys taip pat nekibo. Jis turėjo daug gražaus laiko.

Jis galvojo apie savo praėjusias dienas. Dauguma jų buvo tarsi apgaubtos rūko. Kol Matis buvo mažas, tėvas maitino šeimą. Tėvas buvo kaip Hėgė: nedidelis ir nepavargstantis. Taip pat protingas. Visi buvo protingi, išskyrus jį. Kiek jis atsimena, visada būdavo labai sunku priversti jį imtis kokio darbo. Tėvas pasidavė. Mama į jį žiūrėdavo taip, tarsi niekada nebūtų praradusi vilties, kad kažkas pasikeis. Netrukus ji mirė – jis dar nebuvo paaugęs. Praėjus vos keletui metų, per nelaimingą atsitikimą darbe žuvo tėvas. Kiekvienąkart, kai tik jis tai atsimindavo, jį apimdavo siaubas.

Ir taip jiedu liko su Hėge. Jau daug metų jie gyvena taip kaip dabar. Kada pirmąkart buvo pavadintas Kvaileliu, jis neturėjo nė mažiausio supratimo apie tą kvailumą, bet tai iškilo prieš jį kaip nesugriaunama siena.

Jis žiūrėjo į pakrantes, kartodamas sau, kad niekas nenori jo įžeidinėti. Jis dėkojo už tuos žodžius ir bandė įsikalti juos į galvą.

Tada vėl ėmė semti. Vanduo užsispyręs tyliai sunkėsi, norėdamas jį paskandinti.

Aš noriu gyventi, nenoriu nuskęsti!

Jeigu tik jam dabar pavyktų pagauti didžiulę žuvį. Pareiti namo, pas Hėgę, su didžiuliu laimikiu.

Žuvys atrodė kaip permatomi maži šešėliai dugne ant smėlio, tiesiai po plūduriuojančia jo valtimi. Jos irgi plūduriavo nejudėdamos, visai kaip Matis, bet labai jautrios menkiausiam pavojui. Vos tik Mačiui pajudinus ranką, žuvys šaudavo į vieną ar kitą čia pat juoduojantį duburį. Nė viena nekibo. Žuvys buvo gudrios. Visur gudrumas, kur tik pasisuksi.

Ir dar Hėgė, staiga dingtelėjo jam.

Kažkas negera atsitiko Hėgei.

* * *

Matis nesirengė dėl to sukti sau galvos čia, ežere, bet kurgi dėsies: šiąnakt Hėgei buvo bloga naktis. Todėl, vos tik išaušo rytas, ji išsiuntė jį į ežerą.

Jis pabudo vidurnaktį ir išgirdo kažką, kas jam nepatiko. Kažkas buvo girdėti jos kambarėlyje, ir jis, nusėlinęs pirštų galais, pažiūrėjo vidun. Pamatė Hėgę gulint nusisukusią į sieną. Jis įjungė šviesą; ji nesujudėjo.

Pasijuto kaltas: jeigu Hėgė nuliūdusi – jis dėl to kaltas.

– Ar ir vėl aš? – paklausė švelniai, stovėdamas prie durų.

– Ne, kuo tu čia dėtas? – atsakė ji neatsisukdama.

– Tai kas tada?

– Niekas, – pasakė ji. – Nežinau, kodėl aš taip.

Ji atsisuko ir pažvelgė į jį paklaikusiomis akimis. Buvo blogiau, nei jis tikėjosi. Jis susidūrė su painiais dalykais, kurių nė kiek nesuprato. Hėgė vėl prabilo:

– Nieko negaliu padaryti! Eik į savo kambarį, Mati.

Kaip paprastai, jis stovėjo tarsi priešais tamsią užuolaidą. Hėgė nelaiminga. Jam kai kas atėjo į galvą: tai ji maitina jį, kiekvieną mielą dieną, už pinigus, uždirbtus mezgant.

Jis pajudino ją:

– Hėge, juk turi mezgimo! – pasakė.

Ji tik suvirpėjo.

– Mezgimo? Na, atstok, nesupranti, ką kalbi.

Tada jis turėjo pasakyti tą kitą dalyką, kurio buvo tikėjęsis išvengti, nes jam buvo gėda.

– Tu mane maitini, Hėge, visą laiką.

Ji nepratarė nė žodžio.

– Tai tu man palaikai gyvybę, – vėl pasakė jis. – Argi to maža? Juk tai taip svarbu.

Jis nemanė, kad būtent taip ir yra, bet pasakė, kas atėjo į galvą.

Ji norėjo linktelėti patvirtindama ir taip trinktelėjo galvą į sieną, kad net dunkstelėjo.

– Man atrodo, tai svarbu, – pasakė jis bejėgiškai. – Man svarbu.

– Žinoma. Man taip pat, Mati.

Tačiau to jai neužteko. Ji gulėjo nusisukusi į sieną, nenorėdama parodyti savo veido.

– Daugiau nebesirūpink dėl šito, Mati. Tai mano pačios reikalai. Tai tikrai praeis.

– Na tai atsisuk, – paprašė jis.

– Ne, – atšovė ji piktai.

Tąkart jis taip ir nebepamatė jos veido.

Stovėjo nuleidęs rankas. Ką jai pasakyti? Pati nežino, kodėl ji taip. O ji tokia protinga. Nepavykus jos paguosti, jis vėl nusliūkino į savo kambarį. Ji tik šiemet tokia pasidarė. Kas yra?

Rytą, valgant pusryčius, ji buvo tokia pat kaip visada, bet paklausė, ar jis negalėtų plaukti pažvejoti?

Jis klusniai atsakė: „Gerai", – ir susiruošė.

Ką ji dabar veikia namie?

Niekas neturi jos matyti?

Jis sėdėjo valtyje, giliai paskendęs mintyse.

20

Valties dugne suburbuliavo. Dabar garsiau. Matis atitoko ir krūptelėjo: vandens jau buvo iki kelių! Tikriausiai šiandien jis pramušė sutrūnijusią valtį dar kitoje vietoje, spirdamasis kojomis, nes dabar vanduo sunkėsi daug greičiau nei pirma.

Jis per ilgai galvojo. Nepastebėjo, kad vanduo semia kojas. Vanduo buvo toks vasariškai šiltas, kad, galvodamas apie kitus dalykus, jo net nepastebėsi.

Tačiau šitas vanduo toks pat mirtinai pavojingas kaip bet koks kitas, jeigu nemoki plaukti. Jis paprasčiausiai pradeda skęsti.

– Nenoriu! – sušuko, išsproginęs akis. Apsemtas iki kelių, jis ėmė iš visų jėgų semti vandenį aptrupėjusiu kaušu ir pilti per kraštą.

7.-1004

Man dar nėra nė keturiasdešimties, mąstė, – tikrai per anksti.

Tačiau semti vandenį – tuščias darbas, matė jis, išpiltas šalto prakaito. Atrodė, kad vandens ne mažėja, o daugėja. Jis ėmė šaukti trūkčiojančiu balsu:

– Gelbėkit, skęstu!

– Gelbėkit, kas nors!

– Ei, kas nors, greičiau!

Veltui! Jis taip toli tuščiame ežere, ir per tokį atstumą jo riksmo negirdėti. Ten, tolimose sodybose, skendinčiose šiltame rūke, niekas negirdėjo jo balso. Kad ir kaip sėmė, valtyje vandens vis daugėjo.

Staiga vandenyje pasirodė dvi akys ir įsistebeilijo į jį.

– Ne! – suriko jis.

Jo žvilgsnis buvo prikaustytas prie anų dviejų, spoksančių į jį iš vandens. Nebežiūrėjo į nieką kitą, tik į tą porą akių.

Bet jis nenori.

– Nenoriu! – suriko išblyškęs.

Semdamas vandenį, jis pagaliau pastebėjo pliką, akmenuotą salelę. Visai čia pat. Jeigu tik galėtų iki jos nusikapstyti, išsigelbėtų.

Jo galva iš tikrųjų dirbo greitai ir tiksliai. Jis numetė kaušą, klestelėjo ant suolelio ir ėmė irkluoti.

Nors valtis jau buvo gerokai panirusi, apsunkusi nuo vandens, ji vis dėlto pajudėjo. Matis irklavo iš visų jėgų – smarkiau, nei leido jėgos. Jis nebegalvojo, ar užteks jėgų, ar ne: jis turi pabėgti nuo tų akių vandens paviršiuje.

– Hėge! – sušuko paklaikęs.

Ji niekaip negalėjo išgirsti, bet Matis vis tiek turėjo pašaukti ją vardu. Jis visada pasitikėdavo tik Hėge.

Tuo tarpu valtis lėtai artėjo prie salelės. Vandens joje vis daugėjo, jis sunkėsi pro naujus plyšius aukščiau. Meškerė tabalavo dar vienišesnė nei pirma.

Jis nebešaukė. Jam toptelėjo mintis, kad tikrai įstengs nusigauti iki jos! Greit būsiu ten. Kupinas pasitikėjimo, jis užgulė irklus. Ir yrėsi pirmyn, – dar nespėjo pasijusti saugus, o akmenuotoji salelė jau buvo tiesiai jam už nugaros.

Valtis čiūžtelėjo dugnu ir sustojo, priekiu įsirėžusi į žemę. Matis išlipo taip uždusęs, jog griūte griuvo ant žemės, ranka braukdamas ir tėkšdamas šalin prakaitą.

Tik per plauką.

Bet vis dėlto įstengė.

Jo širdis buvo kupina didžiausio dėkingumo.

Salelė buvo tik nedidelė povandeninės kalvos dalis, iš kurios plyšių stirksojo reti žolės kuokštai. Bent jau yra kur atsisėsti. Matis susigriebė, jog reikia pabandyti gelbėti valtį. Pirmiausia pabandė išsemti vandenį, bet turėjo mesti šį darbą: vienas neįstengė ištraukti vandens pilnos valties toliau į krantą. Valtyje vandens vis daugėjo, ir ji vis labiau grimzdo – tokia sukiužusi buvo. Kadangi buvo seklu, ji neskendo, o stovėjo įsirėžusi į dugną. Matis atsisėdo ant kranto, rankose laikydamas virvės galą.

Nebuvo ką daryti, kaip tik sėdėti. Nebus ramybės, kol nepasirodys kita valtis. Matis tvirtai laikė virvę. Jos nebuvo prie ko pririšti. Tokiu ramiu oru valtis stovėjo nejudėdama, tačiau Matis nedrįso paleisti virvės: gali pakilti vėjas ir nuplukdyti tą griuveną, o šito negalima leisti; valtimi ir vėl bus galima plaukioti, džiugiai pažadėjo Matis.

Kokia laimė atsipalaiduoti ir pamažu vėl imti galvoti. Ne, jis dar neskuba *su šituo.* Saulė kepino, buvo net gera su šlapiais drabužiais. Jam buvo taip karšta, jog neturėjo jėgų nė nusirengti. Dar negalvojo, kaip parplauks namo, jis išsigelbėjo – visa kita susiklostys savaime.

– Jeigu *to* nebūčiau padaręs, kas čia dabar būtų! – pasakė garsiai ir laisvai šioje salelėje. Čia buvo galima šnekėti su savimi kiek tik nori.

Po įtampos ir tokių pastangų, palaimingai kepinamas saulės, jis jautėsi nusilpęs ir mieguistas. Sugrįžti į krantą nebus didelio vargo. Anksčiau ar vėliau kas nors išplauks į ežerą ir jį pamatys. Valgyti taip pat dar nenorėjo, tik ėmė miegas. Galima numigti, kol kas nors atplauks.

Tačiau jis bijojo užmigęs paleisti virvę. Tai buvo vienintelis ryšys, siejąs jį ir viską, kas jam brangu. Kai pajuto, kad miegas jau lenkia, jis prisirišo valtį prie savęs – vienintelio, prie ko buvo galima pririšti. Apsuko virve kulkšnį ir surišo tvirtą mazgą. Valtis saugiai rėmėsi į dugną, bet kažin ar ilgai.

– Aš tave saugau, tai tu saugosi mane, – pasakė jis valčiai. Netrukus viskas išnyko.

21

Šįkart Matis nieko nesapnavo. Nubudęs nežinojo ir kiek miegojęs. Jis nė negalvojo apie tai, nes nubudo pažadintas komandos „opa!", suskambusios visai šalia.

Mergaičių balsai:

– Trauk! Opa!

Tuo tarpu virvė aplink kulkšnį ėmė veržti ir stipriais trūktelėjimais nutempė jį prie vandens.

Kas čia, po galais?

– Ne! – išsigandęs sušuko, kas pirmiausia atėjo į galvą, ir atsisėdo, trindamas užmiegotas akis. Visi miegai išgaravo.

– Dar kartą! – pasigirdo šauksmas.

– Na. Trauk! Opa!

Dar vienu trūktelėjimu arčiau vandens. Jis ėmė gintis.

– Paleiskit!

Tada suprato: tai – pokštas.

Virš jo skardeno linksmas juokas. Jis priminė jam saldžius geltonus žirnelius. Mergaitės balsas kalbėjo:

– Tu, vyruti, kelkis, arba atsidursi ežere.

Kita mergaitė pasakė:

– Ar nebūtų geriau išsėmus vandenį iš tavo valties? Ji jau remiasi į dugną.

Matis papurtė galvą, kad įsitikintų, ar jam nesivaidena. Tada trinktelėjo kaire ranka į akmenį, – taip suskaudo, jog net sudejavo. Širdis taip plakė, kad, rodės, iššoks per gerklę: jis nesapnavo, o buvo čia kartu su maloniomis mergaitėmis.

– Ar atrišti valtį nuo tavęs? – paklausė jos juokdamosi. – Taip kvailai atrodo.

– Žinoma, kvailai, – atsakė jis negalvodamas, vis dar stengdamasis prasiblaivyti. – Nieko čia nepaprasta ar nauja, – pridūrė dar budresnis, o jo akys dar labiau išsiplėtė.

Jos nesiklausė, ką jis sako. Nesuprato, apie ką jis kalba. Viena pasilenkė prie jo ir atrišo mazgą nuo kojos. Matis droviai žiūrėjo į ją, jausdamas, kaip jos rankos liečia jo basą koją, – taip neįprasta, jog sunku net patikėti. Pagaliau jis apsižvalgė:

valtis, kuria buvo atplaukusios mergaitės, gulėjo spindinti ir naujai nudažyta, ištraukta į krantą šalia jo sukiužėlės. O štai ir dvi linksmos jaunos mergaitės per atostogas įdegusiais kūnais. Valtyje gulėjo dvi išblukusios nuo vėjo striukės ar kažkas kita, mergaitės buvo tik su maudymosi kostiumėliais, pasirengusios nerti į vandenį.

Matis skubiai pažvelgė į jas. Dabar nieko negalima kvailai daryti ar sakyti. Jeigu jis tai pagadins, vėl ilgai neatsigaus.

– Tarsi mano norai ir svajonės pildytųsi, – pasakė pradžiai, žiūrėdamas į tolimus krantus. Jis neturi spoksoti į *jas*.

– Aš iš tikrųjų ne taip jau mažai apie ką *svajoju*, – netikėtai užbaigė.

Mergaitės nustebusios sužiuro į jį.

– O?

– Taip, bet apie tai manęs daugiau nebeklausinėkit, – paprašė jis. – Niekam apie tai nepasakoju.

– Žinoma, ne, – pasakė viena jų, – mes pačios svajojame, taigi žinome, kas yra svajonės.

Jos draugiškai pažvelgė į jį.

Jos taip pat protingos, pamanė jis.

– Bet aš esu matęs daugybę tokių kaip jūs! – staiga prabilo vėl. Reikėjo būti „kietam" su jomis. – Vasarą čia pilna tokių keliuose, parduotuvėse – visur! – pridūrė. – Nemanykit...

Jis nutilo. Tik užsispyręs žvelgė į jas. Jam atrodė, jog galima į jas žiūrėti tol, kol jis tai daro atkakliai ir piktai.

Mergaitės šypsojosi vis taip pat draugiškai.

– Taip, mes juk *tai* žinome, – pasakė jos. – Nė negalvojam, kad tu jau toks paprastas.

Matis greitai žvilgtelėjo į jas didžiai dėkingas, kad jos nieko apie jį nežino. Net nusistebėjo, kad jam taip pavyko pasakyti. Neabejodamas išdėstė joms viską, ką galvojo, ir žiūrėjo joms tiesiai į akis.

Tačiau tuoj pat jis vėl nusisuko ir paklausė tyliai, kitu tonu:

– Iš kur jūs, po galais, atplaukėte?

Jos nerūpestingai parodė į miglotus, melsvus krantus, kurie Mačiui buvo nepažįstami.

– Mes čia jau dvi savaitės. Šiandien sumanėme ilgėliau pasiirstyti, nes toks gražus oras, – paaiškino viena.

– Ir tada pasukome čionai, į šitą salelę, nusimaudyti, – pridūrė kita ir mirktelėjo jam, – bet priplaukusios arčiau, pamatėm kažką keista.

Nedrįsk, sakė balsas viduje kiekvienąkart, kai jis panorėdavo atsisukti į jas. Jis vis dar žiūrėjo įbedęs akis į nepažįstamus krantus. Jos tuo tarpu pasakojo:

– Iš pradžių pamanėme, kad atsitiko kokia nelaimė, bet kai priplaukėm arčiau, pamatėm, kad nėra ko jaudintis.

– Taip, atsitiko keista nelaimė, – pasakė Matis, pradėdamas savo istoriją. Jis jautėsi iki skausmo laimingas.

– Savotiška nelaimė vis dėlto atsitiko, – pasakė viena mergaičių. – Atrodo, kad tu vos įstengei atplaukti į salelę.

Matis suprunkštė.

– Dabar, kai *jūs* atplaukėte, tai nebesvarbu, – pradėjo jis iš visos širdies.

– Puikiai pasakyta, – pagyrė jos.

Šiuos žodžius jis paslėps giliai savyje. Jos mano, kad gerai pasakyta. Turbūt protingai.

– Ar esate mane mačiusios anksčiau? – paklausė, širdyje drebėdamas, bet negalėjo nepaklausti. – Turiu omenyje – kelyje, parduotuvėje ar kur nors kitur?

Jos papurtė galvas. Nuostabus reginys.

– Žinai, mes gyvename toli, todėl čia nieko nepažįstame.

– Ir nieko apie mane negirdėjote?

– Kaip galėjome girdėti, jeigu nežinome, kas esi?

Lyg skustuvu, pamanė jis. Kai kas gali taip atsakyti.

Nors ir žiūrėdamas į tolimus krantus, šnairomis jis matė ir mergaites. Matė, kaip jos papurtė galvas. Jos nieko nežino. Nuostabu.

– Džiaugiuos tai girdėdamas, – pasakė jis, nepajėgdamas išreikšti, kaip tai puiku.

Jiedvi tai pavertė juokais:

– Ar apie tave taip blogai kalbama?

Tfu! Kas jam darbo, tegul plepa kvailystes. Kita vertus, tai ko jis klausė, šią akimirką jam atrodė mirties ar gyvybės klausimas.

– Į ką ten ežere žiūri visą laiką? – išgirdo.

Jis skubiai atsakė:

– Į nieką.

– Tikriausiai į kažką žiūri.

– Na, ne todėl, – ramiai tarė jis, – bet mane labai gundo.

Visas šypsenas tarsi vėjas nupūtė, ir visus mirkčiojimus taip pat; mergaitės surimtėjo, nes Matis dabar buvo toks.

– Nedrįsti į mus žiūrėti?

– Mane ima pagunda pažiūrėti, – tyliai pasakė Matis nė nepajudėjęs.

Mergaitės nutilo. Mačio širdis buvo apnuoginta ir bejėgė. Abi draugės pažvelgė viena į kitą, nieko nesuprasdamos. Jo balsas, jo veidas, jo akys išsklaidė juokus lyg dūmus. Jos buvo sutrikusios ir susijaudinusios.

– Mes galime vėl išplaukti, – pasakė viena sumišusi, – nuplaukti į krantą ir pakviesti ką nors, kad tau pagelbėtų ištraukti valtį.

– Ne, ne! – sušuko jis maldaujamai.

Kita mergaitė surado išeitį:

– Eime, Ana, maudytis, kaip ketinome. Dabar kaip tik geriausia.

– Žinoma, – lyg su palengvėjimu atsakė toji vardu Ana, – tai bus smagu.

– Iki pasimatymo! – tarė jos Mačiui pro petį.

Tada nėrė į vasariškai šiltą vandenį. Sukosi lengvos kaip žuvys, plaukdamos nuo kranto. Matis atvirai žiūrėjo į jas.

Ir jos turi sugrįžti, mąstė jis, virpėdamas iš džiaugsmo. Jos turi sugrįžti savo valties. Jos turi išlipti į sausumą.

– Nedrįstu nė galvoti, – ištarė tyliai, pamatęs, kad mergaitės plaukia tolyn. Jos plepėjo. Netrukus liovėsi kalbėtis ir pamojavo jam.

– Ei!

Matis nepajudėjo. Paskui greitai kilstelėjo savo sustingusią ranką ir droviai nuleido.

Dabar jos plaukė čionai, keldamos sūkurius, vėl gerai nusiteikusios ir laimingos.

– Leisk išgelbėti tau gyvybę ir perkelti į krantą! – sušuko jam, brisdamos vandeniu, taškydamosi ir iškišdamos kojų pirštus.

– Čia pakankamai toli! – išsigandęs sušuko joms, tarsi šaute iššovė. Ir nuo jų žodžių jį tuoj vėl užliejo karštis.

– Turime visą dieną, – atsakė jos, purkšdamos raudonomis lūpomis burbulus.

– Jeigu pasakysi, kuo tu vardu, tai perkelsime taip atsargiai, tarsi būtum stiklinis.

Jis papurtė galvą. Tačiau mergaitės neatstojo. Joms dabar buvo linksma, jos plaukiojo, suko ratus apie salelę ir pasakojo jam apie save:

– Mano vardas Ana, o ji – Ingerė – tikra tiesa! O dabar tavo eilė.

Matis papurtė galvą:

– Pasakiau ne!

– Jeigu ne, tai ir tupėk ten, kol persigalvosi, tu, užsispyręs ožy, – pasakė taškydamosi.

– Jūs nieko nežinote! – sušuko Matis joms. – Nustokite! Nereikia taip kalbėti.

Nesupratusios jos nuplaukė šalin nuo jo, taškydamosi, nardydamos ir žaisdamos.

Jos neturi manęs palikti, mąstė jis. Neturi! Tai – vienintelis kartas. Paskui jis nulenkė galvą ir tarsi viską atšaukė: tikriausiai būtų geriau, jeigu jos dabar taip ir nuplauktų. Jos dar nieko nežino apie mane.

Mergaitės išbrido iš vandens, gaudydamos kvapą, atmetė plaukus, iš valties pasiėmė rankšluosčius, nusišluostė ir atsigulė degintis saulėje visai šalia tos vietos, kur sėdėjo Matis, – salelė buvo tokia maža, kad jos buvo priverstos čia atsigulti.

– Atsiprašome, – pasakė Ingerė, – bet salelėje nėra kur pasislėpti – visur vien tik aštrūs akmenys, išskyrus šitą vietelę. Tau teks susitaikyti su mūsų kaimynyste.

Netrukus abi mergaitės užsnūdo. Saulė tvieskė į jas. Matis alsavo maloniu kvapu, sklindančiu nuo jų.

Mačiui atrodė, kad jo viduje dabar siautėja audra. Jis negalėjo nė pasijudinti. Negalėjo šokti į savo valtį, nes ji buvo įsirėžusi į dugną, pilna vandens. Matis karštligiškai dairėsi, ar nepamatys kokios valties, kad galėtų pamoti. Nebuvo matyti jokios.

Ačiū Dievui, pasakė balsas jame.

Kad ir kaip pasimetęs, Matis žinojo, jog šito neatsisakytų nė už ką. Jos nežino, kas jis, jis gali čia sėdėti ir būti kitas žmogus. Ir todėl jis pasidavė pagundai ir atvirai pažvelgė į jas, snaudžiančias šalia.

Kas tai?

Kažkas keista. Neįtikėtina.

Ir negali ilgai trukti.

Pažįstu kvapą, apie kurį visada žinojau.

Matyti tai.

Jis krūptelėjo, pamatęs, kad Ana viena akim, ta iš jo pusės, slapčia žiūri į jį. Matis nusuko savo žvilgsnį tarsi nudegęs.

Tokios pagundos niekada neturėjau. Ką dabar pasakys Hėgė?

Audra jame nerimo. Nė viena nesujudėjo. Jų nuogi kūnai skleidė malonų kvapą.

Truputį vėliau Matis pasakė – lyg niekam, – ir nugara perbėgo šaltis:

– Peras.

Ana plačiai atsimerkė ir truputį pasikėlė, visai šalia jo.

– Ką sakai?

– Peras.

Baisu, ką jis padarė, bet nebegalėjo priešintis. Atrodo, Ingerė protingesnė už Aną. Ji pasikėlė, ir jai iškart tapo aišku, ką reiškia Mačio žodis.

– Jo vardas Peras. Pagaliau pasakė, kai pagąsdinome.

Ana nušvito.

– Žinoma! Na tai sveikas, Perai. Malonu, kad pagaliau pasakei.

Matis linktelėjo, pasibaisėjęs savo poelgiu.

– Tai mes tave perkelsime į krantą. Pažadas yra pažadas, reikia tesėti. Bet dar valandėlę pasilepinkim, Perai, gerai? – pasakė Ana.

– Žinoma, – už jį atsakė Ingerė. Buvo baisu, kad Ingerė permato jį ir gali atspėti jo norus. Matis pasijuto taip, tarsi būtų pakylėtas ir skrietų ore.

– Taip, bet jeigu Hėgė... – pradėjo ir staiga nutilo. – Nieko! – pasakė.

Bet jos vis tiek išgirdo.

– Kas yra Hėgė? Mylimoji?

– Ne mylimoji, o mano sesuo. Bet ne taip... – Jis vėl nutilo. – Visai nieko, girdite! Mūsų namuose viskas kaip reikiant, kai yra kas nors labai protingas, o Hėgė labai protinga.

– Visiškai tuo neabejoju, – pasakė Ingerė.

– Taip. Jeigu tik visada būtume protingi, tuomet nebūtų jokių vargų, – pasakė Ana.

– Taip, pasijustume kaip ką tik išgaląsti peiliai, – pasakė Matis, žaisdamas pavojingais žodžiais.

– O taip, – atsakė abi kartu.

Na, pasiruošk, Mati – pasigirdo lyg perspėjantis murmesys už nugaros. Pakankamai įsakmus murmėjimas, bet šito nieka-

da nebeatsitiks. Man negalima šitaip elgtis – apgaudinėti žmones. Žinau, kad taip negalima. Bet tik šį vienintelį kartą!

– Kas padaryta, nebeatitaisysi, – ištarė garsiai, rimtu balsu, tęsdamas savo mintį.

– Taip, ir tai gan protingi žodžiai, – atlaidžiai pasakė Ingerė.

* * *

Ar tai laimė? Laimė jau atėjo plikoje akmenuotoje salelėje, be jokio perspėjimo. Jis nieko nedarė, kad laimė ateitų. Jis net gali sąmojingai kalbėti.

Dvi gulinčios mergaitės jo nė trupučio nebijo. Jis gali ištiesti ranką ir paliesti – taip jos arti. Saulė jas auksino jam, auksino jas ištisas dvi savaites.

Jam reikėtų kažką padaryti. Ir tai turėtų būti kažkas nepaprasta.

– Ana ir Ingere, – pasakė jis švelniai. Pirmąkart ištarė abu vardus.

Jos kilstelėjo ant alkūnių, sudomintos jo rimto tono ir švytinčių akių.

– Taip? Klausome, – pasakė laukdamos.

Dar niekas niekada nebuvo ištaręs jų vardų taip švelniai, kaip jie buvo ištarti dabar. Nejučiomis ir jos atsakė nuoširdžiai: taip, klausome tavęs. Tai nebuvo paprasta akimirka.

Ir Matis buvo visiškas šios akimirkos šeimininkas. Sėdėjo, žiūrėdamas į šias dvi jaunas moteris.

– Tik tiek, – pasakė atsargiai, nes jausmai liejosi per kraštus.

Taip jis tarsi išsakė viską. Atrodė, jog ir mergaitės pajuto, kad jis pasakė tai, ko jos labiausiai ilgėjosi. Pasakė taip, jog jos tai priėmė palankiai.

– Perai, – ištarė jos savo ruožtu, žvelgdamos į jo bejėgį veidą, kuris dabar buvo pasikeitęs. Šiame suvargusiame ir nelaimingame veide buvo kažkas neapsakomai gražu. Nė vienas nesujudėjo.

* * *

Tai negalėjo tęstis. Matis tai žinojo. Audra jo viduje, kuri jam grasino, pamažu ėmė artėti. Jam reikia būti tvirtam ir atsiplėšti nuo jos.

– Ana ir Ingere, – prabilo jis pasikeitusiu balsu, kuris privertė jas sunerimti.

– Kas yra? – paklausė Ana, truputį išsigandusi.

– Čia taip gera, ar negalime dar pagulėti? – paklausė Ingerė.

Ana apsidairė: ežeras, padūmavę melsvi krantai, kalnų keteros; jos kūnas taip pat nebuvo pamirštas. Ji staiga užsidegusi atsisuko į Matį.

– Jeigu čia ne rojus, kuriame gyveni, tai aš jau nebežinau, – pasakė, susinervinusi nuo jo įdėmaus žvilgsnio.

– Ne taip jau lengva čia būti, – burbtelėjo Matis.

– Ką tuo nori pasakyti?

– Jūs nieko nežinote! – pasakė jis. – Sėdite čia ir galvojate apie kažką kita – ne apie tą patį, ką aš galvoju.

Iš jų veidų buvo aišku, kad jos nenori tęsti pokalbio.

– Apie ką?

– Ar matote manyje ką nors keista? – paklausė jis. Nenurimdamas vis suko prie to paties.

Ana pareiškė tvirtai ir ryžtingai:

– Mes nenorime žinoti apie tave nieko daugiau nei žinome dabar, Perai, ir prašau, nutilk!

Ir Ingerė pasakė:

– Taip, nutilk!

Tai užčiaupė jam burną. Ir ne tik burną: baigėsi ir murmesys jo viduje. Jau daugiau nebereikia būti „kietam". Kokios nuostabios šios mergaitės.

– Taip, viskas eina kaip sviestu patepta, – pasakė jis. – Kai tylima, nepasakoma nieko.

Sąmojinga – pamanė pats.

Jos pritardamos linktelėjo.

Abi ėmė juoktis, atsipalaidavusios nuo kažko, kas buvo smagu, bet tuo pat metu sunku ir sudėtinga. Jos sumerkė kojų nykščius į vandenį.

– Tikrai džiaugiamės, kad šiandien esi šitoje salelėje, – tarė Ingerė.

Matis laukiamai žiūrėjo į Aną.

– Aš taip pat, – skubiai pasakė Ana.

– Aš taip pat, – pasakė Matis lyg niekur nieko.

– O dabar mes tave su malonumu pargabensime namo, – pareiškė jam atsikeldamos, ir tai vėl beveik jį apakino.

22

Ana ir Ingerė išstūmė savo valtį į vandenį. Stipri ir gera valtis suposi, tuščia ji buvo tokia lengva, jog visai negrimzdo.

– Eikš, Perai.

– Taip, bet kaip su šita? – parodė Matis į pilną vandens savo kiuženą. – Turiu ją pasiimti, kitaip niekada daugiau nebeišplauksiu į ežerą.

– Kaip tai padarius?

Matis žino kaip. Šiuo atveju jis ramus.

– Aš nurodinėsiu, o jūs turite daryti viską, ką pasakysiu, – pareiškė.

Jo širdis buvo kupina dėkingumo už tai, kas jam nutiko. Taigi jis liepė mergaitėms įbristi į vandenį, o tada paprašė jas kartu su juo siūbuoti valtį, kad vanduo išsiteliūškuotų per kraštus. Jos padarė tiksliai taip, kaip jis norėjo, – išliejo dalį vandens, ir maža valtelė ėmė plaukti. Tada jis liepė joms siūbuoti vienoms, o pats traukė virvę. Jos stengėsi ir siūbavo, ir traukė, ir pagaliau valtelė pakrantėje išniro iki pusės.

Mergaitėms patiko šitas sunkus darbas. Jos juokėsi be priežasties, pasiėmusios gerą kaušą, išsėmė vandenį iš valties. Šone aukštėliau buvo skylė, ir Matis tuojau sumetė, ką daryti: nusimovė vieną puskojinę ir atsistojęs peiliu užkamšė skylę jos skiautėmis.

– Dabar bus gerai, jeigu niekas nesėdės valtyje. Skylė bus virš vandens.

Jam sukosi galva, kad tenka darbuotis joms matant, ir dar taip sėkmingai.

Ana taip pat pagyrė:

– Matome, kad tu viską išmanai apie valtis.

Matis išdidžiai nusijuokė.

– Palaukit, – pasakė.

Jis turi didelę paslaptį, kurią greitai joms atskleis: jis puikiai irkluoja. Ir tik jis irkluos.

Jo valtelė buvo virve tvirtai pririšta prie mergaičių valties. Ingerė jau buvo besėdanti ant suoliuko ir beimanti porą irklų, kaip buvo įpratusi.

– Ne, ačiū. Irkluosiu, žinoma, aš, – pasakė Matis.

– Taip?

Tai bent akimirka!

– Taip, aš dar daugiau išmanau apie irklavimą!

– Na, žinoma. Tada, aišku, irkluoti turi tu. Be to, esi vyras.

– Ir tai teisybė, – pripažino jis. – Aš daug žinau ir kaip užkamšyti skyles, – pridūrė.

– Taip, Ingere, vadinasi, tau teks pasitraukti, – pasakė Ana.

Ingerė su Ana atsisėdo ant suoliuko valties gale. Matis paėmė irklus kaip šeimininkas.

– Tai šito nenorėjau pasakoti, – paaiškino mergaitėms. Dabar jis pasijuto toks pasitikintis savimi, kad galėjo atskleisti naująjį pramaną.

– Apie ką?

– Apie irklavimą, žinoma.

Nuo tokio pasitikėjimo savimi Matyje viskas kunkuliavo. Jis dar niekada taip nesidžiaugė, kad puikiai irkluoja; irkluodamas galėtų varžytis su tais gudriaisiais, jeigu taip atsitiktų. Jis ėmė irtis ilgais, ramiais mostais.

– Geras daiktas, – pasakė.

– Mūsų valtis?

– Na žinoma... O kas gi kitas? – paklausė, truputį pagalvojęs.

Jos nusijuokė, lengvai ir džiugiai.

– Ne, žinoma, niekas kitas.

– Gali išlipti, kur panorėsi, – pasakė Ingerė. – Turime daug laiko, namo grįšime tik vakarienės, vis tiek plaukiojame čia be tikslo ir tinginiaujame.

– Pasirinkau kursą, – trumpai pareiškė Matis.

8.-1004

Taip turėtų būti. Reikėtų sugebėti šitaip kalbėti apie daugelį dalykų: aš viską apie tai žinau. Ir: aš pasirinkau kursą. Ir daugybę kitų.

Jo mostai pasidarė silpnesni ir nelygūs.

– Ei tu? – šūktelėjo jos jam.

Jis krūptelėjo. Mergaitės įdėmiai sužiuro į jį.

– Tu vos neužmigai, Perai.

– Po velnių, – pasakė jis, užgniauždamas savo svajonę.

Buksyruojamoji valtis užpakalyje šokinėjo ir suposi; viskas gerai, kol joje niekas nesėdi.

Matis pažiūrėjo į mergaites. Jos, matyt, nežinojo, ką šiandien jam padarė.

– Ana ir Ingere, – pasakė jis iš širdies gelmių.

Jos sužiuro į jį laukdamos. Tai buvo jo balsas. Daugiau jis nieko nebepridūrė.

– Žiūrėk, dabar irkluok kaip pagal liniuotę – tu taip gyreisi, – priminė jos, žaisdamos viena su kita kojų pirštais valties dugne. Jos suprato: šitas keistas vyras joms už kažką atsidėkojo, ir džiaugsmas nuėjo net į kojų pirštus.

– Visada iriuos tik tiesia linija. Tik tai aš ir galiu, – nelauktai išpyškino Matis ir krūptelėjo, bet, laimei, jos tikriausiai neišgirdo šių neapgalvotų žodžių.

– Tai gerai, – atsakė jos.

Iš pradžių Matis irklavo tiesiai savo namų link. Pamažu jis sugalvojo geresnį planą: *nusiirs ten, kur yra žmonių*. Jam norėjosi, kad žmonės jį pamatytų sėdintį šioje draugijoje, – šitos progos negalima praleisti. Jis nusiirs į senąją prieplauką prie parduotuvės, viduryje gyvenvietės. Ten visada kas nors praeina, tad pamatys šį nepaprastą išsilaipinimą.

Atplauksiu kaip karaliaus sūnus, mąstė jis. Visi, kas panorės, galės ateiti ir pamatyti.

– Pirmiausia atsiirsime į prieplauką prie parduotuvės, kur perku. Ten visada yra žmonių, kurie mus pamatys.

– Žmonių, kurie mus pamatys? Kam to reikia? – paklausė abi vienu balsu.

Jis nesuprato.

– Tai ar tu tuščiagarbis, Perai? – paklausė Ingerė, smiliumi tingiai braukdama per vandenį, valčiai plaukiant.

– Tuščiagarbis? – pakartojo jis nesuprasdamas.

Jis matė, kaip Ana davė ženklą Ingerei. Tada Ingerė pasakė:

– Savaime suprantama, išlaipinsime tave ten, kur tau reikia, – daugiau nė žodžio apie tai.

Matis tuojau pakeitė kursą, – nebeplaukė tiesiu kaip strėlė kilvateriu. Jis yrėsi į prieplauką ir gyvenvietę. Ši diena iškilo virš Mačio tarsi didelė ir aukšta arka.

Hėgė nepatikės nė vienu žodžiu, ką jai papasakosiu grįžęs namo. Būtinai turiu nuplaukti ten su jomis. Bet atsiirti į prieplauką šitaip – tai jau vis vien svarbiausias numeris.

– Svarbiausias numeris, – pasakė jis garsiai, tyčia abejingu balsu.

– Ką turi galvoje, Perai?

– Svarbiausioji diena, žinoma! Šiandien, žinoma!

Jo galva dirbo taip, kaip reikia.

– Gerai pasakyta, – pagyrė jos. Mergaitės visą laiką gyrė jį, kad ir ką jis sakė.

Ingerė dar pridūrė:

– Po to ir mes atsiminsime šią dieną, Perai.

Tačiau nuo šių žodžių Mačio veidas apsiniaukė: po to. Jos išvyks, prisimins šį susitikimą kažkur svetimoje vietoje, kur jo nebebus su jomis. Kad *po to* niekada nebūtų!

Mergaitės ėmė įdėmiai jį stebėti. Ana tučtuojau paklausė:

– Ar kas atsitiko?

Jis smarkiai mostelėjo irklais, po to dar kartą. Ingerė iškart suvokė, ką geriausia pasakyti šią akimirką:

– Juk matai, Ana, kad *jam* nieko neatsitiko.

Ji protingiausia, pamanė Matis, susižavėjęs žiūrėdamas į Ingerę.

Taip, dabar jis žiūrėjo tiesiai į jas, nors jos ir buvo beveik nuogos. Drovumas, kurį jautė saleléje, išgaravo, dabar jie buvo kaip seni bičiuliai.

– Ana ir Ingere, – pasigirdo iš ten, kur jis sėdėjo.

Jos laukė.

Nieko daugiau. Užteko ir šito.

Gyvenvietė ir prieplauka greitai artėjo. Matis ėmė irtis dar greičiau. Buvo sunku pasirinkti: ar irkluoti lėčiau – tuomet ši nuostabioji valandėlė truks ilgiau, – ar irkluoti iš visų jėgų – tuomet mergaitės dings greičiau, bet jos prisimins, koks jis puikus irkluotojas. Iš dviejų išeičių pasirinko pastarąją.

– O, tai plauksime dar greičiau, Perai? – paklausė nudžiugusios mergaitės.

Jis pasirinko teisingai.

– Niekada nebus per greitai, – atsakė Matis, – bet jūs to nesuprantate. Kadangi sėdite veidu į krantą, dabar pažiūrėkite, ar matyti žmonių prieplaukoje ar kelyje prie prieplaukos.

– Nematome nieko, bet mes dar ir per toli.

Ana kažką pamatė:

– Ten važiuoja automobilis.

– Automobiliai nesiskaito, – pasakė Matis, – jie tik lekia pro šalį ir nieko nemato.

Netrukus Ana iš savo stebėjimo posto pranešė:

– Dabar prieplaukoje stovi vienas vyras, bet neįžiūriu, į kurią pusę jis atsisukęs.

Ingerė žaismingai įsiterpė:

– Dabar, Perai, iš tavo parduotuvės kažkas išėjo. Atrodo, bus sutikimas!

– Dabar abudu nuėjo.

Pranešimai Mačiui birte biro.

Jis sunkiai darbavosi irklais, smarkiau nei galėjo. Bet kuria kaina jis turi šauniai priplaukti. Niekada daugiau gyvenime jis neturės galimybės šitaip atsiirti – su dviem žaviomis mergaitėmis ant suolelio.

– Mus jau pastebėjo! – pasakė Ana. – Stovi pora berniukų ir spokso. Dabar jau įžiūrime, kur didelis, kur mažas, kas į kurią pusę žiūri ir visa kita.

– A, berniukai, – pasakė Matis šaltai, – galėtų jų čia ir mažiau būti.

– Dabar atvažiuoja vienas dviratininkas ir sustoja.

– Ne, jis eina į parduotuvę.

– Taip, taip, suprantu, jau prasidėjo, – pasakė Matis rimtai. Jis jau labai pavargo, o rankos nutirpo. Smarkiai irkluoti – ne jam, bet dabar jis turi ištverti. Skubiai žvilgtelėjęs pro petį, pamatė žmones prieplaukoje. Tada sutelkė visą dėmesį tik į kilvaterį – kaip išlaikyti tiesią liniją iki paskutinės minutės.

Dabar jau prieplaukoje stovėjo daugiau žmonių, – jie matė, kad čia Kvailelis, bet visai kitoks Kvailelis. Buvo verta su-

stoti ir pasižiūrėti į šį atplaukimą: kaip nugalėtoja iš toli atplaukė blizganti valtis, nutvieksta saulės, o jos gale sėdėjo dvi įdegusios mergaitės, lėtai ir draugiškai modamos prieplaukos pusėn. O Matis vadovavo ir žinojo viską apie irklavimą, ir vairavo tvirtai ir saugiai, ir buvo visiškai nekuoktelėjęs.

Viskas iki smulkmenų ėjo kaip iš pypkės.

Tempiamoje Mačio valtyje prisirinko šiek tiek vandens, ir darėsi sunkiau irkluoti. Nepaisant to, Mačiui pavyko išlaikyti greitį tol, kol reikėjo pasukti nuo prieplaukos stulpų. Nė vienas iš tų, kurie jį matė, nežinojo, kad jo jėgos jau beveik išseko, bet dabar jos vėl sugrįžo – tik iš susijaudinimo ir džiaugsmo.

Ne toks jau mažas būrelis stovėjo prieplaukoje ir laukė. Gal kokie penki, šeši. O keliems dar tie šeši gali papasakoti vėliau! Štai kas. Šešiskart šešiskart šešiskart šešiems. Žinoma.

Mačiui pakako laiko apgalvoti, kaip viską užbaigti, o dabar jau laikas. Kai valtis įplaukė ir pasuko prie prieplaukos krašto, vairininkas oriai atsikėlė nuo irkluotojo suolelio ir padėjo irklus šonuose.

– Na, mergaitės, dabar reikės pačioms imtis irklų, – tarė ramiai, bet taip garsiai, kad visi išgirdo. – Atplaukėm į krantą.

– Jos, be abejo, pačios mato, – taikliai pasakė vienas berniukas. Jį tuojau nutildė kažkuris iš tos grupelės:

– Nutilk...

– Dabar tik pasiimsiu savo valtį, – toliau kalbėjo Matis, atsisukęs į mergaites.

Mergaitės nusijuokė švytėdamos.

Stovinčiųjų ant kranto grupelė nedrįso paleisti liežuvių, nes čia buvo šios dvi savimi pasitikinčios mergaitės, o ir pats Kvailelis viską darė taip lengvai ir užtikrintai, kad negalėjai

jo nė atpažinti. Stovėdamas ir žiūrėdamas į sukiužusią Mačio valtį, tas pats berniukas vėl cyptelėjo:

– Buvai nuskendęs, Mati?

Matis tarsi jo negirdėjo. Ramiai atrišo savo valtį nuo naujosios. Tada vėl pasisuko į mergaites:

– Ana ir Ingere, – ištarė jis tuo ypatingu balsu, kuriuo, jo manymu, reikėjo tarti tuos vardus.

Jos pažvelgė į jį, stovintį ant prieplaukos krašto ir bandantį susitvardyti.

– Ačiū už kelionę! – pasakė jis, stovėdamas tarp žmonių. To dar nebuvo patyręs – taip stovėti, taip sakyti, tokioms mergaitėms.

Ana ir Ingerė, šios auksinės mergaitės, atsakė:

– Tai tau ačiū, Perai. Mes niekada šito nepamiršime.

Dabar tai norėčiau numirti, staiga dingtelėjo mintis. Tačiau tuoj susitvardė. O ne, tada nebegalėčiau jausti jokio džiaugsmo dėl to.

Berniukas suspigo:

– Peras? Jis visai ne Peras. Tai juk Matis!

Mačiui tarsi kas dūrė į nugarą, bet kad tik ko blogiau neatsitiktų. Kad tik berniukai nepasakytų visos teisybės: tai juk Kvailelis! Taip mes jį vadiname. Viešpatie, jie neturi šito pasakyti.

Jis skaičiavo sekundes.

Ir jo buvo pasigailėta. Turbūt Ana ir Ingerė tai padarė, pamanė jis, nes jos dabar stovėjo savo valtyje, jaunos ir žavios, reikšmingai žvilgčiodamos Mačio pusėn ir šaltai į tą berniuką, vos tik jis išsižiodavo ką nors sakyti.

– Matis ar Peras – mums tas pats, – išdidžiai pareiškė jos. Berniūkštis gavo, ko nusipelnė, ir turėjo užsičiaupti.

Jos pamojavo rankomis:

– Ačiū už šią dieną, Perai. Dabar ir mes irsimės namo. Gal dar kada susitiksime.

* * *

Mergaitės apsisuko. Matis stovėjo rydamas. Tačiau iškėlęs galvą. Paskui ėmė rišti savo sukiužusią valtį prie geležinio kablio.

Tie penki ar šeši čia stovintys nieko neklausinėjo, buvo kažko sutrikę. Net kažko susijaudinę. Vienas net pranešė Mačiui:

– Jos tau mojuoja.

Matis tuojau atsitiesė ir pamojavo joms. Greitai valtis ėmė mažėti. Mergaitės irklavo taip pat gerai, bet dabar buvo ir lengviau.

Tada kažkas iš stovinčiųjų įsidrąsino:

– Tai tu, Mati, susiradai mergaičių.

Matis dabar buvo stiprus.

– Taip, – atsakė jis.

Berniukas atkuto:

– Ar eisi vėl su jomis pasiirstyti?

– Galbūt, – atsakė Matis nė nemirktelėdamas.

Jis tikėjo tuo. Vos tik spėjus pasakyti, tai tapo tikra. Kodėl tai negali pasikartoti vėl?

– Šiandien mums daug kas nutiko, – pridūrė, kreipdamasis į berniuką.

Kažkas nusijuokė, bet jų juokas nebuvo užgaulus. Bent jau Mačiui pasirodė, kad neužgaulus. Pririšęs valtį, jis galėjo eiti. Jis ir šie žmonės prieplaukoje buvo draugai, jie buvo malonūs

jam ir jo neišdavė. Jis namo *nėjo*, jis tarsi skrido namo, pas Hėgę. Eidamas keliu, nenuleido akių nuo vandens: valtelė ežere mažėjo ir mažėjo – taip jau yra...

23

Kol jis parėjo namo, susijaudinimas truputį atslūgo. Kaip tik tiek, kad galėtų rišliai viską papasakoti. Laimingoji valtis išnyko už mėlyno kyšulio. Matis suprato – išnyko amžinai. Mergaitės išvyks, ir jis daugiau niekada jų nebesusitiks.

Vis dėlto įvykis buvo nenuginčijamai tikras ir didis. Jam nereikėjo pridėti nieko pramanyto, kai pasakojo seseriai – grynos tiesos buvo daugiau negu reikėjo. Klausydamasi jo, Hėgė atrodė įknibusi į mezginį labiau nei paprastai ir tik retkarčiais atsakydama ką nors burbtelėdavo.

– Na, ar girdi? – paklausė jis, – nes tokie dalykai dukart neatsitinka, galiu tau pasakyti.

– Žinoma, – atsakė ji, – girdžiu kiekvieną žodį ir galiu tau viską pakartoti.

Tą akimirką jis negalvojo, kaip liūdna, kad tai atsitiko tik vienąkart ir niekada daugiau nebepasikartos; pasakojant tas įvykis vis dar nušvisdavo auksu.

Jis pasakojo toliau. Sunku net patikėti, kiek daug visko nutiko jam ir toms dviem mergaitėms. Hėgė klausėsi patenkinta mina. Matį truputį erzino, kad ji mezgė kaip mezgusi. Ji niekada nemegzdavo sekmadieniais, o ši diena, be abejo, buvo ne mažiau svarbi kaip koks sekmadienis. Pagaliau jis pasakė:

– Negi negali trumpam padėti tą mezginį?

– Kodėl?

– Šiandien man kaip sekmadienis.

Ji pasidėjo megztinį ant kelių ir ėmė klausytis. Jis priėjo prie labai svarbaus momento. Dėkingas Matis pasakojo jai apie tai, kaip jos su juo atsisveikino.

„Mes niekada šito nepamiršime, – pasakė jos. – Peras ar Matis," – pasakė jos.

* * *

Ne, Ana ir Ingerė daugiau nebeatplaukė į šią ežero pusę. Tačiau Matis dabar gyveno truputį kitokiame pasaulyje nei anksčiau. Jis jautėsi labiau pasitikintis savim, ėjo keliu labiau pasitikėdamas savim, kitaip įeidavo į parduotuvę. Visi žinojo apie tą įvykį – tai buvo matyti iš jų veidų. Tie pirmieji šeši padarė savo darbą kaip ir turėjo padaryti. Po to viskas klostėsi savaime.

Štai kas dabar vyko krautuvėje: pardavėjas atsvėrė mažą pakelį kavos ir, žiūrėdamas į svarstykles, lyg tarp kitko paklausė:

– Vėl buvai irstytis?

– Ne.

Matis atsakė trumpai ir taip pat lyg tarp kitko, bet širdyje juokėsi. Šitaip reikia kalbėti apie didelius dalykus. Kaip tik šis pardavėjas prieš kiek laiko visko prišnekėjo jam už nugaros, tačiau reikia į tai nekreipti dėmesio. Be to, jis pasistengė pirmąkart nebepirkti ledinukų – kas dabar tie mėtiniai ledinukai? Jis išėjo nešinas kava ir cukrumi tarsi medkirtys, dirbantis gūdžiame miške.

* * *

Kartą jis paklausė, ar tiesa, kad Ana ir Ingerė išvažiavo; jis sutiko žmonių iš tos pusės ir įsidrąsinęs paklausė. Išvažiavo. Jų atostogos pasibaigė.

24

Vietoj mergaičių atėjo audra, kuri pusę vasaros teikėsi susilaikyti. Anksčiau ar vėliau audra turėjo prasidėti. Ji kilo praėjus trims dienoms po nutikimo ežere. Ketvirtos dienos rytą.

Matis pastebėjo, vos tik išėjęs laukan: oras buvo sunkus kaip švinas – čia jau nebe juokas. Dangus buvo tamsus ir sustingęs. Savaime aišku, tokie debesys neša tik lietų, bet... Matis tuojau pajuto tokį pat švino sunkumą savo kūne ir suprato, ko reikia laukti. *Jėgos*, atrodė, senka. Tuo tarpu jis stebėjo Hėgės veidą.

Hėgė apsimetė, jog nieko nevyksta.

– Argi nematai! – pagaliau pratrūko jis.

– Nematau nieko nepaprasto, – atsakė ji, triūsdama po namus. – Ką gi tu matai?

– Audra.

– Tuščia jos, – pasakė ji.

Matis vis vaikščiojo: laukan–vidun.

Per savo gyvenimą, bijodamas perkūnijos, jis buvo pastebėjęs daug keistų ženklų, kuriuos prisiminė ir tikrino šiandien. Pats tikriausias ženklas buvo tas švino sunkumas jame ir ore.

Hėgė ramino:

– Žinai, jokios audros nebus. Tuoj nusigiedrys – ir po tavo audros.

– Šiandien manęs neapgausi, dar niekad nesu matęs, kad būtų taip bjauru prieš audrą, – pasakė jis.

Vos tik ištarė tuos žodžius, tyliai sugrumėjo griaustinis, tarsi dar miegodamas, bet toks pat grėsmingas.

Mačiui pasidarė karšta.

– Ar girdėjai?

– Taip, bet neaišku, ar dar griaudės. Nusiramink, – pasakė Hėgė. – Palauk šįkart *čia*, namie, viskas bus gerai, pamatysi.

– Bus audra – toks pat tikras dalykas, kaip kad tu čia plauni puodelius. Klausyk!

Nugriaudėjo dar kartą, šįkart garsiau nei pirma, kaip visada esti.

– Vis tiek luktelėk, – patarė Hėgė.

– Verčiau ir tu eitum su manim, – pasakė Matis, vis labiau nervindamasis.

– Niekur aš neisiu. Palauk.

Tokiais atvejais Matis būdavo kurčias visoms kalboms ir geriems patarimams. Papilkėjusiu veidu jis nulėkė į savo įprastinę slėptuvę nuo griaustinio. Išvietė buvo saugiausia vieta. Per daugybę metų Matis girdėjo begalę pasakojimų apie žaibą ir kur jis trenkia, bet niekada dar nėra trenkęs į tokią būdelę. Keista, bet tiesa.

Dar jam neįėjus vidun, sugrumėjo trečiąkart – daug arčiau. Buvo keistai tylu. Paukščiai nuščiuvo. Vienintelis garsas, kurį išgirdo, buvo mėsinės musės zyzimas, – ji nuskrido, blykstelėjusi mėlyna šviesa įsielektrinusiame ore.

Jis užsidarė būdelėje.

Ilgai laukti nereikėjo– audra ėmė siautėti. Lauke tyliai, bet grėsmingai šnypštė žaibas, o Matis sėdėjo susigūžęs ir užsimerkęs ir skaičiavo: viens, du, trys – kol vėl nugriaudės. Paskui įsikišo pirštus į ausis ir taip ėmė juos sukti, kad ausyse baisiai braškėjo, bet tai nelabai padeda, kai ima rimtai griausti.

Oi! *Tik paklausyk...*

Dar siaubingiau.

Ir Hėgė šitaip griaudžiant.

Ką ji dabar daro? Sėdi ir mezga megztinius šitokiu oru? Šnypščiant žaibui? Ne, to ji tikriausiai nedaro. Gal turi tiek proto.

Audra įsisiautėjo. Dar nelijo. Mačiui tai buvo pirmoji, blogiausia audros dalis, dar be lietaus. O gal šiandien senieji ženklai negalioja? Negali būti tikras, ar ši vieta vis dar saugi.

Bet tokia diena juk turi vieną kart ateiti. Anksčiau ar vėliau viskas ateina.

Čia taip pat nebesaugu.

Jis įnirtingai suko pirštus ausyse. Dabar šnypštė ir griaudėjo vienu metu. Na, tegul trenkia, sakė jis nutirpęs. Viens, du, trys. Jis neskaičiavo, kiek trunka tarp žaibo ir griaustinio, jis skaičiavo savo gyvenimo laiką. Vieną akimirką jam pasirodė, jog sudrebėjo žemė. Ėmė lyti kaip iš kibiro. Su kiekviena audra man vis baisiau ir baisiau, nes audros darosi pavojingesnės.

Hėgė sėdi virtuvėje ir nė kiek nebijo. Nieko nebijo.

* * *

Siaubas truko ilgai. Lietus barbeno į stogelį. Lašėjo ir varvėjo – stogas buvo sukiužęs, kaip ir viskas čia.

Tačiau turi juk baigtis. Audra jau ėmė rimti, ir tai buvo nuostabiausia.

Taigi ir ši diena nebuvo jokia išimtis iš taisyklės.

Būdelė pasirodė esanti saugi. Kūnas atsipalaidavo kaip ir protas. Dar porą kartų sugrumėjo silpnai, bet nebepavojingai, o lietus pylė. Puiku, kad audra rimsta. Tuojau bus galima lėkti su paskutiniais audros šuorais namo, pas Hėgę.

Dabar!

Jis atplėšė duris ir išlėkė tiesiai į lietų. Aitriai kvepėjo šlapiais lapais ir žole. Taip kvepia tik šitokiomis akimirkomis.

Per blyksinčią žaibo liepsną, pamanė, stovėdamas ant priebučio slenksčio ir purtydamas nuo savęs vandenį. Nė akimirkos neabejojo, kad Hėgė rami sėdi savo virtuvėje – Hėgė niekada nebėgdavo nuo perkūnijos.

Sesuo iš tikrųjų sėdėjo virtuvėje. Darbas virte virė. Bent jau dabar.

– Tu visą laiką šitaip ir sėdi!

– O, čia tu, – pratarė ji, neatsakydama į klausimą.

– Per blyksinčią žaibo liepsną, – pasakė jis, ir lietaus nuplautas jo veidas nušvito. Staiga tapo išdidus.

25

Po audros, kaip paprastai, Matis išėjo į žvalgybą. Jo kūnas buvo atgijęs. Šlaitais tekėjo baltos srovelės. Tačiau šįkart Matis nebėjo labai toli, jis staiga sustojo kaip įbestas.

Ką *tai* reiškia!

Epušių Matis-ir-Hėgė viršūnių dabar stirksojo tik viena. Antrąją nukirto žaibas, buvo matyti tik baltas galas, gerokai žemiau. Nedegė – lietus tuojau užgesino.

Ten žaidė mirtis.

Matis ilgai stovėjo. Nes tai – blogas ženklas! Tačiau katram iš jų? Katra buvo Matis, o katra – Hėgė?

Iš pradžių norėjo pašaukti Hėgę, bet apsigalvojo. Gal Hėgė ir žino *kas*, bet tuomet jis nedrįstų atvirai pasakoti jai. Tačiau jam reikia sužinoti, kieno epušė, jis turi pabandyti tai padaryti gudriai.

Jis ramiai sugrįžo pas Hėgę.

– *Sėdėjai* ir mezgei?

– Taip, – atsakė ji. Buvo visiškai aišku, apie kokį laiką jis galvoja.

– Galėjo ir blogiau baigtis.

– Na?

– Trenkė kaip tik už tvoros, – ištarė jis mediniu balsu tarsi kokį nuosprendį.

– A, taip, – pasakė Hėgė, – taip, vienas trenksmas buvo baisesnis už visus kitus.

– Nukirto vieną viršūnę.

– Aha, – pasakė Hėgė, skaičiuodama akis.

– Vieną tų nudžiūvusių epušių!

Hėgė nė nekrustelėjo.

– Argi? – tik paklausė.

– Na jau jeigu ir tai nesvarbu, – supyko jis tada, – nebeturiu ką tau pasakyti.

– Žaibas trenkia į nudžiūvusius medžius, – pasakė Hėgė.

Ji pasakė tiesiai, negalvodama.

– Išeik ir pažiūrėk, ar nėra daugiau nulaužtų medžių, Mati, – pridūrė.

– Einu, – atsakė Matis noriai, nes tai buvo geras reikalas, su kuriuo jis galėjo lengvai susidoroti.

Lauke jis ėmė apžiūrinėti medžių viršūnes. Netrukus suprato, jog Hėgė jį apgavo. Ji nenorėjo klausyti apie žaibo nukirstą epušę, todėl paliepė jam suskaičiuoti viršūnes. O kodėl ji nenori klausyti?

Jis sugrįžo ir pranešė:

– Daugiau nė vieno.

– Gerai, – atsakė Hėgė lyg niekur nieko.

* * *

Tačiau Matis sunerimo: juk žaibas nukirto epušę. Jis vaikščiojo vidun–laukan, vaikščiojo keliu, tačiau negalėjo išspręsti šio painaus reikalo.

Tai – gyvenimo ir mirties klausimas, staiga jam toptelėjo.

Ką žaibas nukirto?

Iš Hėgės jis nieko daugiau nebegali sužinoti, – ji nepasakys, ką žino. Taigi liko tik eiti pas svetimus, tačiau jau vien nuo šios minties jam darėsi bloga. Ir reikia būti dar ir gudriam. Bet tai – gyvenimo ir mirties klausimas: jeigu tai ne Hėgė, vadinasi, aš!

Ko tu norėtum? – paklausė balsas viduje.

Negalima šitaip galvoti! – įsakė sau ir nustojo galvoti. Nebegalvoju apie tai!

* * *

Jis apsimetė, jog jam reikia nueiti į parduotuvę, – dabar jis ten vaikščiojo dažniau.

Po didžiojo įvykio prieplaukoje į parduotuvę jis įeidavo ramiai, tiesiog visiems matant, ko niekad anksčiau nedarydavo. Kas žino, gal jis dabar tapo gerbiamas žmogus – tinkamas atlygis už tai, kad atsiyrė su mergaitėmis.

– Ar nereikia šiandien nueiti ko nors nupirkti? – paklausė jis vieną popietę. Jis net nusiskuto.

– Nebeatpažįstu tavęs, – pasakė Hėgė. – Įkyrėjai man su savo parduotuve.

Tegu sau kalba. Ji nežino, kokia jo tikroji priežastis, kad tai – gyvenimo ir mirties klausimas.

– O pinigų? – paklausė jis ir tarsi tapo mažesnis.

Ji surado pinigų pirkiniams ir kelias ėres Mačiui.

– Tai...

– Šįkart nepirksiu ledinukų, jeigu tu galvoji apie juos, – skubiai pasakė jis.

– Kodėl nepirksi? Mes gyvename nė kiek ne blogiau negu anksčiau.

– Juk negalvosi apie ledinukus, kai žaibas nukerta medžių viršūnes, – atsakė Matis, paliesdamas šią paslaptingą temą. Tačiau Hėgės tai nepaveikė.

– O, galima nusipirkti, – pasakė Hėgė, išgąsdindama Matį savo lengvabūdiškumu.

– Argi nebėra svarbesnių dalykų, apie ką galvoti? Manau, kad ir tu supranti.

– Paimk dešimt ėrių, – pasakė Hėgė nepasikeitusia mina. – Nusipirk ledinukų kaip paprastai.

– Atsargiai! – tarė susijaudinęs Matis. Jis paliko tas dešimt ėrių ant stalo ir pasiėmė tiksliai tiek, kiek reikėjo rimtiems pirkiniams. Reikia kuo skubiau išeiti, kol ji dar labiau jo neišgąsdino.

9.-1004

Jis norėjo tik vieno – turėti nekaltą priežastį išeiti į plentą ir gal sutikti ką iš artimiausių kaimynų, kuris, be abejo, geriausiai žino apie epušių viršūnes. Pardavėjas gyvena truputį per toli, kad žinotų, katra epušė yra Hėgė, katra Matis. Mačiui reikia sužinoti, ką nukirto žaibas.

Dabar, per patį darbymetį, kelyje gyvenvietės žmonių nebuvo. Pro šalį burzgė automobiliai. Jis nuėjo į parduotuvę ir nusipirko, ko reikia, ramiai ir išdidžiai. Čia dar buvo pora nepažįstamų turistų, kurie pirko sausainių ir limonado, kaip visada.

Mačiui jau ruošiantis išeiti, atsitiko nemalonus dalykas. Kadangi jis nenusipirko įprastinio ledinukų pakelio, pardavėjas, pamanęs, kad jam nebeužtenka pinigų, įbėrė mentele truputį mėtinių ledinukų ir padarė tūtelę. Ją padėjo prie kitų pirkinių, mirktelėjęs Mačiui.

Matis išraudo. Jis buvo matęs pardavėją taip darant vaikams. Skubiai pasigriebė du ar tris maišelius su pirkiniais, o ledinukus paliko ant prekystalio.

– Pasiimk ir šitą, – pasakė pardavėjas. – Sumokėsi kitą kartą.

Išgirdęs tuos žodžius, Matis sumišo. Jam duoda saldainių kaip kokiam vaikui, nors jis žino svarbius dalykus – apie nulaužtus medžius, žaibą ir perspėjimą apie mirtį. Jis paėmė dovaną, burbtelėjo „ačiū" ir įsidėjo į burną vieną ledinuką. Buvo pažemintas. Blogiausia, kad pardavėjas buvo malonus. Matis pabandė gelbėtis iš padėties.

– Žinoma, tu juk negali kitaip, – garsiai ir aiškiai pasakė pardavėjui.

Taip buvo geriau. Pardavėjas pažvelgė į jį.

– Ko negaliu?

– Nes esi toks, koks esi! – atsakė Matis, jausdamasis išsisukęs iš keblios padėties.

Pardavėjas labai patenkintas nusijuokė, vėl pasijutęs padėties šeimininku.

– Na ne, aš manau.

Matis išėjo.

Išėjęs iš krautuvės, jis nesusilaikė ir už kito žando įsikišo antrą ledinuką, ir nuo jų burnoje tapo taip saldu, kaip jau seniai bebuvo buvę.

* * *

Visą laiką kelyje jis sutikdavo tik nepažįstamus. Jis žingsniavo keliu, tuščiomis akimis žvelgdamas į tarškančius automobilius, laikydamasis arčiau epušių viršūnių, kurios buvo matyti nuo kelio. Tačiau darbo diena pagaliau baigėsi, ir žmonės ėmė traukti namo iš savo laukų. Tie, kurie dirbo kitiems ūkininkams, dabar vienas po kito ėjo keliu. Antai ateina vyras, ir Matis pasuko tiesiai prie jo, paruošęs įžanginį klausimą:

– Tai ką šiandien dirbai?

Blogai pasirinkta. Vyras buvo pavargęs ir tik dėbtelėjo į Matį.

– Tai ką *tu* šiandien dirbai? – paklausė jis priešiškai ir norėjo eiti tolyn.

Matis krūptelėjo. Tačiau dabar jam negalima išsigąsti.

– Turiu svarbų reikalą, – pasakė jis sausai. – Paklausiau tik todėl, kad žmonės taip daro.

Dabar vyras susivokė, ką sutiko, ir prakalbo kitu tonu.

– Šienavau. Dar yra nemaža tokių, kurie nebaigė šienauti, – tarė jis, sėsdamasis ant nuožulnaus kelkraščio akmens.

– Tai sakyk greitai, Mati, kas yra. Žinai, esu pavargęs ir alkanas.

– Nežinau, kaip *išreikšti*, greitai to negalima pasakyti! – išbėrė Matis nusigandęs.

– Tai gal galime atidėti ir pakalbėti apie tai kitąkart.

Matis neatsakė, tik linktelėjo dviejų epušių pusėn, kurių viršūnės buvo vos matomos ir kurių viena buvo nukirsta žaibo.

Vyras nebeturėjo laiko.

– Na, jeigu jau negali net pasakyti, kas yra, tai, man regis...

– Aš linktelėjau, – paaiškino Matis, nutraukdamas kalbantįjį.

– Na?

– Ar matai, į ką rodau?

– Į mišką.

– Ne į *visą* mišką, – pasakė Matis, žvelgdamas tiesiai į epušių viršūnes.

– A, taip, tuomet matau, žinau, kas tai, – atsakė šienpjovys, staiga sumišęs. Jis – gudruolis, suprato Matis.

– Tai tu taip pat protingas, – pareiškė jis šienpjoviui. – Dabar man lengviau.

Vyras nė nežinojo, kokio didelio pagyrimo susilaukė iš Mačio. Tačiau Mačiui buvo svarbu tinkamai išdėstyti žodžius.

– Ar matai ir vieną, ir kitą? – paklausė jis, patenkintas savimi.

– Žinoma.

– Bet ar matai, ką žaibas padarė vienai?

– Ak, taip, – pasakė gudruolis.

Dabar kelias buvo atviras.

– Bet *katras*?

Tuo viskas buvo pasakyta, bet kartu viskas ir užbaigta. Vyras persimainė.

– Nežinau, apie ką kalbi, – nukirto jis, nebenorėdamas tęsti pokalbio.

Matis suvaitojo. Vyras per daug gerai žino, ką Matis turi omenyje. Todėl ir nebenori kalbėti.

– Ar tai ne ta, kuri dabar sėdi namuose? – paklausė Matis, pasibaisėjęs savo padaryta nuodėme. Jis žinojo, kad padarė kažką siaubinga.

– Kas – kuri? – paklausė šienpjovys kvaila veido išraiška.

Mačiui pasidarė baisu. Kas – kuri? Taip, kas – kuri! Jis nedrįso apie tai galvoti.

– Ne, nieko! – pasakė išsigandęs. – Turiu omenyje ne tą, apie ką tu galvoji! Ji sėdi namuose ir verda kavą, ir nieko kito! Ji namuose ir verda kavą, kaip kiti!

Šienpjovys atsistojo nuo kelkraščio akmens, aiškiai nebenorėdamas klausytis.

– Na, reikia eiti namo. Rytoj vėl bus diena, supranti.

Tačiau Mačiui pagunda vėl buvo pernelyg didelė – jis taip nebetoli mįslės įminimo. Reikia pabandyti apeiti iš kitos pusės.

– Kuo vardu viena ir kita?

– Nežinau.

Šienpjovys pasakė taip atžariai, užkirsdamas kelią tolesniam klausinėjimui. Ir tada nuėjo.

Matis liko stovėti toks pat sutrikęs kaip ir pirma, pasibaisėjęs savo paties žodžiais. Dar ką nors klausinėti apie šį dalyką jis nebedrįso.

Širdies gilumoje Matis neabejojo, jog tai buvo Hėgė, epušė Hėgė, tai ją paženklino žaibo iškrova. Hėgė buvo vyresnė, ir visa kita. Bet jis nenorėjo prisipažinti, kad taip galvoja, – kažkoks niekšas galvoja už jį tokiomis akimirkomis.

– Dabar gyvename nežinioje – ir tu, ir aš, – pareiškė jis Hėgei.

– Kodėl? – paklausė Hėgė. Visą gyvenimą būdama šalia, ji buvo įpratusi šitaip klausinėti Matį.

– Negaliu pasakyti, bet tai baisu, – atsakė jis. – Kai sakau „nežinioje", galvoju apie kažką baisaus.

– O taip, gyvensim kaip gyvenom, – pasakė Hėgė, – gaunu daugiau užsakymų nei galiu suspėti.

Jis suprato, jog ji vėl galvoja, ar jie namuose turės duonos.

– Kalbi apie valgį?

– Taigi turiu apie tai kalbėti.

Matis buvo pritrenktas. Jam atrodė, jog apie Hėgę renkasi šešėliai. Jis turi ją perspėti.

– Ar atsimeni nušautąjį paukštį?

– Na taip.

– Bet dar ir ne tai, – pasakė jis.

Hėgė tylėjo ir laukė.

– Bet tai, apie ką galvoju, susiję tik su vienu iš mūsų! – tvirtino jis užsispyręs.

– Na, šiaip ar taip, viskas bus gerai, – tarė Hėgė lyg tarp kitko. – Beje, – pridūrė, atlošdama galvą, – tu tiek visko prisigalvoji šiomis dienomis, Mati, kad nebepažįstu tavęs.

Išgirdus šį paliudijimą, jo veidas nušvito iš džiaugsmo. Hėgė žino, kaip jį nudžiuginti, kai nori. Jam reikia išeiti ir pasėdėti vienam su savo džiaugsmu...

Sėdėdamas vienas, jis staiga krūptelėjo: apie *tai* nepagalvojau! Jeigu ji – tas paukštis, tai kas bus su manim? – paklausė save.

Apie tai nepagalvojau.

Kad ir kaip galvočiau, vis tiek blogai.

Jis skubiai nuginė šias mintis, sugrįžo pas Hėgę ir pasakė:

– Nebekalbėkim apie šitą reikalą.

– Ir aš taip manau, – pritarė Hėgė.

27

Matis užkamšė ir palopė savo valtį, kad vėl galėtų plaukioti. Jis daug irstėsi šią vasarą, pagavo kelias mažas žuveliūkštes, bet dažniausiai plaukiodavo skersai ir išilgai didžiulio ežero, nusiirdavo prie krantų, kurių nebuvo matęs. Irkluoti jam visada sekėsi: mintys sruvo tiesiai į irklus tvarkingomis linijomis ir nebeužtemdavo, kaip dirbant žemės darbus.

Kažkas nauja buvo šią vasarą ežere. Ana ir Ingerė neregimos buvo šiame atvirame ežere. Jokios vilties jas susitikti, bet ką žinai?.. Kodėl jos negali gyvos ir tikros pasirodyti iš kokio siauro užutėkio ir pamatyti jo. Pasirodyti iš už kokio kyšulio – gražios ir gyvos. Daugiau nieko ir nereikia.

Jis nusiirdavo toli į ežerą, kad iš visur būtų matomas.

Jos nepasirodė.

* * *

Grįžęs namo, jis stabtelėjo priešais Hėgę:

– Ar ir dabar tau neatrodo, kad ir tu pasikeitei?

Ji neatsakė. Tačiau jis matė, jog šįkart jo kalba jai nepatinka.

– Ar taip gali būti?

Jis spoksojo į ją.

– Gali būti, niekas nežino, – pasakė. – Leisk pažiūrėti tau į akis, Hėge.

Ne, ji neleido. Ko ji bijo, kad jis nesužinotų? Staiga jį apėmė baimė. Gal tai lietė jį?

– Tu negali manęs palikti! – sušuko.

Dabar ji pakėlė akis.

– Nepaliksiu, Mati. Juk seniai galėjau tai padaryti.

Šiaip jau to būtų užtekę, kad jis nusiramintų. Šiandien buvo kitaip. Jis nebeturėjo jokios ramybės. Ir dar tas mezgimas!

– Atidėk tą mezginį nors valandėlei! – pasakė, išplėšdamas megztinį ir sviesdamas ant suolo. Po to sugriebė Hėgę už riešo. Jo akys buvo išsigandusios.

– Kas tau darosi?

– Tu neturi išeiti! – tik pasakė jis.

Jį užplūdo neaiškios mintys: kad medis, į kurį trenkė žaibas, buvo vardu Hėgė; kad jis pats taip nusprendė, norėdamas išsigelbėti; kad todėl Hėgei, galimas daiktas, gresia mirtinas pavojus. Jis įsikibo į Hėgę ir pastatė ją. Ji leido jam tai daryti nesipriešindama, tarsi žinodama, jog vieną dieną tai turėjo prasiveržti.

– Eime į lauką.

Ji išėjo kartu.

Kieme, išsigandęs ir sutrikęs, jis pasakė:

– Mes ir čia ilgiau nebegalime būti. Turime išvykti toli. Kiek galint toliau!

– Negalime taip iškart imti ir išeiti, mums reikia pasiimti kelionei maisto ir dar kai ko, – ramiai atsakė Hėgė.

– Kaip?

Jos ramus tonas jį visai išmušė iš vėžių.

– Jeigu išvyksime toli, mums reikia pasiruošti, supranti?

Ji kalbėjo taip, tarsi būtų buvę visai natūralu jiems leistis į kelionę. Susijaudinęs Matis ja patikėjo. Tada suprato, jog prišnekėjo kvailysčių.

– Tai eime bent jau pasivaikščioti, jei jau kitko negalima! – paprašė. – Netoli, į mišką, jeigu jau kitko negalima!

Ji sutiko iškart.

– Eime, Mati.

Matį graužė sąžinė.

– Hėge, tu nežinai, ką tau padariau, – pasakė jis. – Bet tai pavojinga. Tau reikia labai saugotis, kad išliktum gyva.

Hėgė nepatenkinta trūktelėjo petim.

– Ak, nutilk, tu šiandien kaip nesavas. Mes abu – tu ir aš – dar ilgai gyvensime.

– Kažkas yra *padaryta*, aš negaliu tau papasakoti, – vos pralemeno Matis.

Vargu ar kada anksčiau Hėgė buvo mačiusi jį tokį – taip prislėgtą. Dabar ji sugriebė Matį už rankos.

– Na, eime, šiandien aš *su tavim einu pasivaikščioti*. Nestovėk taip.

Be aiškaus tikslo jie nužingsniavo į eglyną, augantį tarp ežero ir kelio, į kurį ėjo siauras takas.

Tačiau Matis turėjo tęsti nuo tos vietos, kur buvo sustojęs, turėjo išpažinti tai, kas jį graužė.

– Aš tai padariau, – prabilo jis, – bet negaliu to papasakoti. Yra kaip tik taip, kaip sakau.

– Taip, taip, taip, – sakė Hėgė, ramindama jį, – nebenoriu nieko girdėti apie tai. Taigi viskas gerai, supranti? Baigta.

– Taip šneki! – pasakė dėkingas Matis.

Jie ėjo greitai, tarsi skubėdami kažkur nukakti. Matį ginė atgaila, ir Hėgė vos spėjo su juo. Jie praėjo pelkę, kur Matis ir slanka buvo kalbėjęsi paukščių kalba. Matis net neužsiminė apie tai – Hėgė sugriautų viską vienu abejonių žodžiu. Už pelkės įlindo į tankesnį mišką, į tikrą mišką, kur nebeaugo žolė, žemę dengė tik rudi spygliai ir truputis žalių samanų.

– Sustokime minutėlę! – pasakė Hėgė, pajutusi, kaip čia tylu. Pagaliau jis sustojo. Ir tuoj taip pat pajuto nuostabią tylą.

– Kur mes? – paklausė sutrikęs.

– Prie pat namų, – atsakė ji kantriai. Labai netoli, miške. Ar neatpažįsti?

Jis nežiūrėjo.

– Man taip negera, – pradėjo užuot atsakęs. – Taip baisiai gailiuosi dėl vieno dalyko.

– Mati, ar girdėjai – pasakiau: baigta!

– Taip, bet...

– Nė žodžio daugiau apie tai, juk girdėjai, pasakiau, kad viskas gerai.

– Taip neatrodo, – neatlyžo Matis.

– Sėskis štai ant to kupsto! – paliepė Hėgė, nuleidusi galvą ir apimta nevilties. Jie kaip tik buvo sustoję prie apskrito minkšto samanų kupsto.

Matis klestelėjo prieš savo norą. Hėgė nori, kad jis atsisėstų, – jos buvo ir valia, ir galia.

– Tu mane visai nuvarei, – pasakė ji uždususi, sėsdamasi visai šalio jo.

Matis nurimęs tylėjo ir nieko neatsakė. Jie sėdėjo ant mažo samanų kupstelio. Aplinkui miške nebuvo girdėti nė garso, ir

susijaudinusios jų širdys ėmė plakti ramiau. Matis sėdėjo miške šalia Hėgės ir tylėjo, nes ėmė galvoti apie naujus ir malonesnius dalykus nei tie, kurie neseniai jį buvo įstūmę į neviltį.

– Jeigu tu dabar būtum mergaitė, – burbtelėjo, bet tuoj nutilo. – Kvailystė! – pasakė. – Juk ir esi mergaitė! Turiu galvoje – *kita* mergina.

– Pasėdėk ramiai, – paprašė Hėgė. – Kas čia tau šiandien darosi, iš tikrųjų! Turi baigti.

Kadangi Matis atrodė jau šiek tiek atsigavęs nuo savo kankinančių minčių, Hėgė ėmė kalbėti įprastu, truputį irzliu ir pamokomu tonu. Tačiau Matis ją nutraukė:

– Tu nedrįsai į mane pažiūrėti, taip bijojai manęs, – pasakė, vydamas šalin mergaitės paveikslą.

– Bijojau tavęs? Ne daugiau kaip katės. Argi nežinai? Dabar pasėdėkime čia truputį ir nebesigraužkime.

Ji buvo griežta ir valdinga.

– Tau visiškai nėra dėl ko gailėtis, Mati. Tai kitiems yra dėl ko, – pridėjo.

Matis visame kūne pajuto palengvėjimą. Ką ką, bet jau Hėgę galima vadinti protinga. Jai nėra lygių – niekas nemokėtų taip palengvinti sunkumų. Jis tarė dėkingas:

– Patikėk, Hėge, taip gera... Taip gera čia ant kupsto, – pridūrė.

Atrodė, kad ir Hėgė mano, jog čia gera.

– Ateisim čionai daug dažniau, – pasakė Matis.

Tačiau jie jau pasisėdėjo ant kupsto, nes griežtoji Hėgė tarė:

– Dabar stosimės.

Hėgė pasielgė taip, kaip Matis nesitikėjo: užuot lėkusi tiesiai prie savo megztinių, ji pasakė:

– Pailsėsime truputį po viso šito. Mudu turėjome gerokai rūpesčių.

– Iš tikrųjų, – pritarė Matis, – bet tu viską sutvarkei. Truputį paėjėsime?

Jis net nušvito nuo šio nepaprasto jos pasiūlymo.

Žemė miške buvo kaip kilimas. Jie žengė tuo kilimu ir tylėjo. Tačiau miškas nebuvo platus, ir jie netrukus atsidūrė prie vandens. Prie didelio ežero – su Ana ir Ingere.

Jis blizgėjo kaip veidrodis, ir Matis tarė:

– Štai ten mes irstėmės visą dieną.

Hėgė nepaklausė kada – buvo tik vienintelė plaukiojimo diena pasaulyje. Atsitiktinai ar neatsitiktinai, Hėgė, jiems čia stovint, sugalvojo vieną Mačiui svarbų dalyką. Ji užsiminė, kad gal jis galėtų plukdyti žmones valtimi per ežerą. Tai būtų kaip tik jam.

Matis susižavėjo tuo pasiūlymu, dar net neišgirdęs iki galo, – tarsi pagavo į orą išmestą kamuoliuką:

– Žinoma! Nes tai aš tikrai galiu!

– Perkelti per ežerą mergaites, – pasakė Hėgė.

Jis skubiai žvilgtelėjo į ją:

– Taip manai?

Deja, Hėgei teko paaiškinti:

– O ne. Anoje pusėje niekas negyvena, ten tik dykvietės, taigi ten nėra nė transporto. Tačiau jeigu ten *gyventų* žmonės, galėtumei būti keltininkas.

Ši mintis įstrigo jam į galvą. Hėgės žodžių, kad ten niekas negyvena, jis neišgirdo.

– Na, žinoma, – pasakė pats sau.

Šito jis niekada nebūtų sugalvojęs. Jeigu Hėgė tai sugalvo-

jo jam pradžiuginti, ji ir dabar pataikė kaip pirštu į akį. Jis tylėjo, paskendęs mintyse, nematydamas, kur eina, kliuvinėdamas už krūmų. Hėgė pabandė jį šnekinti, tačiau Matis atsakydavo tik „hm".

– Dabar einam namo, – pasakė Hėgė, – bent man laisvalaikis jau baigėsi.

Jie tylėdami ėjo pakrante. Matis nuvedė tiesiai prie savo valties prieplaukėlės.

– Tu čia pasiliksi?

– Taip, gali eiti, Hėge, – atsakė jis imdamas triūsti. – Turiu daug darbo prie valties po šito.

Hėgė nuėjo. Jai gerokai palypėjus šlaitu, Matis sušuko, tarsi atgavęs žadą:

– *Bet nepasakyk tu man šito anksčiau!*

Atsakydama Hėgė tik pamojo ranka. Netrukus ji dingo. Bet kodėl gi nepasakė šito anksčiau. Ar ji protinga, ar ne? Tačiau kaip nepaprastai puikiai pasibaigė šios dienos rūpesčiai. Jis jau ėmė laukti darbo, su kuriuo susidoros.

Daugiau nė žodžio apie tą žaibą, pasakė jis sau. Tai neliečia nė vieno iš mudviejų! O rytoj gal aš jau turėsiu ką nors perkelti per ežerą.

Dabar jis kiek galėdamas sutvarkys valtį, nes tai nieko nekainuos.

* * *

Matis darbavosi iki tamsos. Buvo liepos pabaiga, ir vakarais jau anksti sutemdavo. Matis buvo prastas dailidė – kaip ir daug kas kita. Tačiau tą popietę jis su meile dirbo prie valties su palaikiais įrankiais, kuriuos turėjo.

Pasiteiravusi jį, Hėgė sužinojo, kad jis pradėsiąs jau kitą dieną. Ką pradėsiąs? Na, tai ką tu pasakei! Irkluos valtį, kels žmones per ežerą.

– Geresnio dalyko niekada nebuvai sugalvojusi! – užbaigė jis.

Hėgė turėjo pasakyti tiesą.

– Argi nesupranti, kad pasakiau nerimtai. Nėra žmonių, kuriuos reiktų perkėlinėti per ežerą.

– Juk nepradėsi šitaip? – paklausė jis pasipiktinęs, bet visai nesugniuždytas. – Sugalvojai mane apgauti?

– *Pasakiau*, kad ten nėra žmonių. – Apsigalvojusi skubiai pridūrė: – Iš tikrųjų, gali pradėti! Nieko blogo neatsitiks, jeigu vienąkart pabandysi. Bent jau turėsi ką veikti.

Matis visa tai girdėjo taip, tarsi kas zyztų palei ausį. Ji net nesupranta, ką jame išlaisvino. Pats jis jautėsi atsidūręs posūkio taške: jam atsivėrė galimybė.

* * *

Jis pabaigė darbą tada, kai plaktuku iki mėlynumo nusidaužė nykštį, nes jau nebebuvo matyti, kur pirštas, kur vinis.

Lipdamas šlaitu, jis mąstė, jog ši vasara vis dėlto gera, nepaisant to, kad slanka guli po akmeniu.

Trečia dalis

28

Nuo šios dienos jis – keltininkas. Mačiui buvo smagu apie tai galvoti.

Ežeras blizgėjo kaip veidrodis ir laukė jo.

Hėgė jau anksčiau buvo apgalvojusi keltininkavimo planą, kurį taip staiga išplepėjo. Ir Matis iš dalies numanė kodėl: ji bus laiminga, nematydama jo slampinėjant čia ištisas dienas. Paprasčiausiai džiaugsis nors trumpam juo atsikračiusi. Tačiau Matis buvo toks dėkingas jai už šį sumanymą, kad jos motyvas jo beveik neskaudino.

Ji aptepė sviestu kelias duonos riekes ir įdėjo į maišelį.

– Viskas man?

– Taip, to gal užteks visai dienai? Ar galvoji tuoj pat sugrįžti namo?

– Ne, žinoma, ne, – atsakė jis. Tai nuskambėjo kaip koks pažadas jai.

Ir dar Hėgė papasakojo, ką keltininkas turi daryti, kai dirba:

– Net jeigu niekas neateina tuoj pat ir nepasiprašo perkeliamas, valtininkas vis tiek turi laukti ir laukti.

Matis pažvelgė į Hėgę, ir ji išraudo. Ji buvo užklupta kažką rezganti, o jai to nesinorėjo.

– Ar galiu kelti per ežerą ten, kur siauriausia? – paklausė jis susiruošęs.

– Taip, manau, jie taip ir daro.

– Bet jeigu nėra siauros vietos, ką tada daryti?

– Na, tuomet plaukiok, kur pakliūva, – pasakė Hėgė, ir jam patiko šis sprendimas. Jis atsisveikino kaip pridera:

– Grįšiu vakare.

Hėgė linktelėjo.

Viskas klostėsi gerai.

* * *

Matis atsisėdo valtyje ant suolelio, įstatė irklus – o dabar reikia tik laukti.

Šioje ežero pusėje nebuvo nė vieno žmogaus, norinčio persikelti į kitą krantą. Tačiau jam reikia stebėti abi puses, todėl netrukus nusiyrė toliau į ežerą. Jis neturėjo jokio griežto tvarkaraščio, ir buvo smagu išbandyti valtį po visų remontų. O dar nuostabiau – pagaliau turėti nuolatinį darbą! Galų gale daugiau nebereikės laukti, kol kas pasigailės ūkiuose, daugiau nebebus tų neįveikiamų darbo dienų kartu su stipriaisiais ir gudriaisiais. Ir dar *šitoks* darbas, pamanė jis ir tvirtai mostelėjo irklais. Kai tik užsidirbsiu pakankamai naujai valčiai, nebeplaukiosiu su šita gelda. Kuo geresnę valtį turėsiu, tuo daugiau atsiras norinčių plaukioti su manimi. Tada galbūt ateis tie, kuriuos aš *labiausiai* noriu kelti.

Jis yrėsi tiesiai kaip pagal nubrėžtą liniją. Mintys nesiblaškė. Tikriausiai esu gimęs irstytis ežere, tarė jis sau. O aš blaškiausi nuo vieno prie kito.

Verčiau nusiirsiu į kitą pusę ir luktelėsiu ten.

Tačiau kai jis nusiyrė į krantą prie melsvų vakarinių šlaitų, ir ten niekas nelaukė. Ne, taip ir turi būti – jis juk dirba pirmą dieną. Žmonės pirmiausia turi sužinoti, kad atsirado keltininkas, tada stos į eilę.

Jis lėtai yrėsi palei krantą, dairydamasis, ar koks nors takas nesileidžia iš miško į krantą. Ne. Reikės laukti ne prie kokio keliuko, bet kurioje nors kitoje vietoje, kur galima priplaukti valtimi. Keltininkas visada turi laukti, pasakė Hėgė.

Pakiliai nusiteikęs, Matis išsitiesė valties dugne veidu tiesiai į saulę. Valtis aitriai kvepėjo derva, kuria išteptais skudurais tik vakar užkamšė skyles. Savotiškai kvepėjo ir saulės kepinamas padūmavęs krantas.

Matis pasirąžė patenkintas: ir aš turiu nuolatinį darbą! Guliu čia ir tinginiauju.

Nesusilaikęs nusijuokė.

Kol jis gulėjo, niekas taip ir neatėjo. Jis vėl išstūmė valtį ir pasuko į savąjį krantą, – gal dabar ten kas nors sėdi ir laukia. Gal jau visi žino šią naujieną, pastebėję, kad jis štai plaukioja per ežerą savotišku pastoviu maršrutu.

Štai ką reiškia būti keltininku: reikia būti visose pusėse tuo pat metu, bet kaip tai galima padaryti?

Jam patiko pusbalsiu tarti žodį „keltininkas": dabar jis – keltininkas, ir tai skamba neblogai. Galiu lažintis, čia nėra kito tokio keltininko, kuris irtųsi taip tiesiai. Tiesiau jau ir nebegali būti. Gaila, kad taip greit išnyksta valties palikti ruožai, jie turėtų išlikti kaip juostos kelias dienas.

Kai jis atsiyrė į tą pusę, kur buvo jo namai, taip pat nieko nebuvo. Taip norėtųsi dabar penkioms minutėms sustoti ir užlipti pas Hėgę, tačiau jis atsilaikė prieš šią pagundą. Ryž-

10.-1004

tingai atsisėdo ant kranto, ir ėmė valgyti savo sumuštinius. Jis daugiau nebebus jai našta; štai guli ir valgo, ką pasiėmęs.

* * *

Tss.

Matis įsiklausė.

Iš tikrųjų jis įtemptai klausėsi visą laiką. Ar kas nešaukia dabar nuo vakarinių šlaitų? Jis nustojo kramtyti, kad geriau girdėtų. Klausėsi ilgai, o burna buvo prikimšta duonos. O ne, niekas negali šaukti per tokį platų ežerą. Vis dėlto kažkas šaukia!

Matis tuoj pat nusiyrė. Ar tas šauksmas nebuvo jam pažįstamas? Galėjo šaukti Hėgė, bet tai neįmanoma, nes Hėgė buvo kaip tik šioje pusėje.

– Šaukia Hėgė – toli, anoje pusėje, – sumurmėjo jis ir staiga krūptelėjęs sustojo.

Ar šaukia?

Mano pirmąją dieną šitaip šaukia! Aš labiausiai bijau to, kas gali šaukti per šitokį didelį ežerą. Taip, bet *tai* Hėgė...

Kvailystė.

Gerai, kad ne naktį. Tačiau keltininkai, matyt, plaukioja ir tamsiomis naktimis. Šaukia per ežerą ir kai tamsu, ir kai šviesu.

Bent jau dabar nebešaukia. Matis irklavo iš visų jėgų, svilinamas saulės, apsipylęs prakaitu nuo tokio sunkaus darbo. Tai neturi jokios reikšmės. Jis susidoroja su šiuo darbu – tai svarbiausia. Jo mintys suvaldo irklus.

Tačiau čia buvo tuščia. Nieko nematyti ir negirdėti. Vakariniai šlaitai buvo nuožulnūs ir beveik iki viršaus apaugę mišku. Vien tik miškai, jokio namo. Už aukščiausio kalnagūbrio taip pat niekas negyvena – ten plyti tik negyvenama plynaukštė.

Kas šaukė?

Žinoma, niekas, neįmanoma šaukti per ežerą, griežtai pasakė jis. Bet kažkas buvo ne taip. Matis taip rimtai žiūrėjo į savo, kaip keltininko, darbą, kad kas nors būtinai turėjo nusileisti nuo šlaito ir išeiti iš miško. Valtininkai turi sutikti tokių žmonių. Šlaitas buvo tuščias. Kas šaukė taip garsiai, kad šauksmas sklido toliau nei paprastas žmogaus balsas?

Gal pats keltininkas turi perspėti? Jis atsistojo valtyje ir baikščiai sušuko: „Ei!" – nes, sako, taip reikia.

Atsiliepė aidas – daugiau niekas.

– Aš čia! – šaukė Matis nebyliam šlaitui, kuris turėjo tūkstantį paslapčių.

Ne, niekas neatėjo. Niekam nereikia keltininko šitoje pusėje.

Tai neteisinga.

Bet juk Hėgė pasakė, kad reikia laukti ir laukti, – pabandė pasiguosti.

Taip, bet mane šaukia!

Jis klausėsi taip įdėmiai, kad visi kiti garsai, rodės, taip pat pritilo, tik vos buvo girdėti šlamesys.

Tada kažkas šūktelėjo kitame krante, namų pusėje. Balsas, kuris atsklido iš tolo. Ir tai buvo vienišas Hėgės balsas, kaip ir pirma, jis šaukė, prašydamas perkelti ar dar ko.

– Na gerai! – atsakė jis drebančiu balsu, apsukdamas savo varganą valtį. Bet toli!

Matyt, taip turi būti, nes tai – pirma diena, pamanė sutrikęs.

Ir jis vėl yrėsi. Daug lėčiau, nes juk jis negali taip ilgai irkluoti sparčiai. Vis tiek visi bus perkelti į kitą krantą, pažadėjo.

Kaip ir anksčiau, jis yrėsi tiesia linija. Rankos dirbo neklysdamos. Jis tylėjo ir irklavo. Atsiyręs į savo krantą, su siaubu

pamatė, jog niekas nelaukia. Tik įprasta, pažįstama, tuščia vieta ant kranto priešais nuokalnę į jų namus. Jis turėjo nuryti gumulą, nes tai jį išgąsdino. Šie pažįstami krantai kėlė siaubą, jis susijaudino. Buvo tik viena išeitis: skubėti namo pas Hėgę. Jis nebetikėjo, kad tai ji šaukė.

* * *

Matis pririšo valtį ir skubiai ėmė kopti nuokalne. Nesinorėjo atsigręžti.

Hėgė sėdėjo ramiausiai megzdama. Į ją pažiūrėjus neatrodė, kad būtų supykusi, kam brolis sugrįžo per anksti. Ji tik pasakė lyg į erdvę:

– A, tai tu.

– Yra ne taip, kaip tu manai! – pasakė jis. – Šiandien ežere kažkas ne taip...

– Iš tikrųjų?

– *Tu* šauki prie vandens! – pradėjo jis, smarkiai susijaudinęs. – Ką apie tai pasakysi!

– Nepaistyk niekų, Mati.

– Vos tik aš nusiiriu į aną pusę, šaukia šitoje! Ir dar tavo balsu! Tiesiog per ežerą. Gal tai gerai?

– Negali būti, – skubiai paprieštaravo ji. Aišku, jai tai nepatiko.

– Bet aš juk taip gerai girdžiu, – pasakė Matis.

– Tu tik esi per daug susijaudinęs dėl šito darbo ir įsivaizduoji, jog girdi kažin ką. Nereikia klausytis. Leiskis vėl prie ežero lyg nieko nebuvę. Nieko ten keista ežere.

Hėgės žodžiai jį truputį nuramino.

– Negalvoju baigti.

– Žinau. Na, eik.

Paguostas jis vėl nusileido į pakrantę. Tačiau vos priėjęs prie valties, tuoj pat išgirdo visokius keistus garsus. O svarbiausia, jis išgirdo tai, ką *norėjo* išgirsti: kažkas šaukė perkelti, įsakmiai prašė Hėgės balsu, kaip tąkart.

Galbūt taip yra todėl, kad pirmąkart savo gyvenime gavau nuolatinį darbą, pamanė jis. Dėl to ir girdžiu visokius balsus. Taip sakė ir Hėgė.

O juk jis nori išgirsti šaukiant valtininką. Jis nesuprato, kodėl nepasirodo tie, kas šaukia, bet tuoj, matyt, bus kitaip.

Buvo sunku. Jie nori mane išbandyti pačią pirmą dieną, kam aš tinku. Ir aš įrodysiu!

Jis apgręžė valtį ir ėmė irtis link tolimų vakarinių šlaitų, leisdamasis į naują varginančią kelionę.

Šauksmo nebebuvo girdėti.

Pagaliau jis atsiyrė prie mišku apaugusios nuokalnės. Gėlė rankas. Jis nujautė, kad pakrantė bus tuščia, bet pilna visokių siaubų. Ši diena prasidėjo liūdnai, bet dabar ji buvo įtempta ir varginanti. Tačiau jeigu jau išbandymas, tai išbandymas. Valtis čiūžtelėjo dugnu, o Matis atsistojo ir padarė neįmanomą dalyką.

Jis atsisuko į tuos nematomuosius tuščioje pakrantėje ir ėmė kviesti pasirodyti:

– Jeigu ūkčiojate, tai tikrai čia ir esate! – šaukė į miškingą šlaitą. Matis buvo išvargęs ir susijaudinęs nuo įtampos, bet pasistiebė ant pirštų galų, kad būtų aukštesnis ir tiesesnis nei iš tikrųjų. Jis atsirėmė į irklus, pasirengęs galvotrūkčiais nusiirti nuo kranto, jeigu kas pasirodytų per daug baisu.

– Tai ateik! – pašaukė jis.

Niekas neatėjo. Mišku apaugusioje nuokalnėje buvo tūkstantis slaptaviečių. Jis vis labiau karščiavosi, balo ir raudo, nes niekas nesirodė.

– Aš čia! – suriko jis. Jo silpna galvelė nebeišlaikė.

– Taip! – pagaliau suskambėjo atsakymas. Toli, aukštai nuokalnės miške. Vienas vienintelis „taip!"

Matis trūktelėjo tarsi nudegintas. Tai nebuvo Hėgė, tai nebuvo klaidinantis balsas; tai buvo žmogus, kaip Matis, šaukiantis žmogaus balsu.

* * *

Ką aš pašaukiau?

Šiaip ar taip, žmogų.

Viršuje dabar buvo tylu, bet taku leidosi vyras.

Matis stovėjo kaip stovėjęs, pasirengęs sprukti kiekvieną akimirką, jeigu grėstų pavojus. Niekas nebuvo jam sakęs, kad keltininkui taip daryti negalima. Jis nustūmė valtį į ežerą ir stovėjo su pakeltais irklais, sūpuojamas pakrantės bangų.

Manau, kad keltininkai dažnai turi šitaip sėdėti, pasiteisino mintyse.

Ak, kartojo mintyse, ak.

Tuo tarpu nepažįstamasis jau leidosi nuokalne, slepiamas miško. Po viso to šūkavimo buvo nemalonu, nors taip ir turi būti. Tačiau tai juk išbandymas, ir Matis šį išbandymą atlaikys.

– Čionai! – sušuko, kad tas žinotų, kur eiti.

– Gerai, – atsakė daug arčiau nei pirma.

Žmogaus balsas.

Štai ir jis.

Staiga iš nulinkusių krūmų išniro vyras ir sustojo pakrantėje. Jis pastebėjo Matį, pamojo ranka ir priėjo.

Matis truputį padelsė, leisdamas šitai kvailai baimei nuvarvėti nuo jo, kaip nukrečiami lietaus lašai nuo skrybėlės. Ką jis tikėjosi pamatyti?

Ateivis buvo žmogus kaip žmogus, turėjo kuprinę. Matis įsirėžė valties priekiu į krantą, kad jam būtų lengviau įlipti. Kokia laimė būti keltininku pirmą kartą.

– Tai keltininką šauki? – pasakė nekantriai, nepažįstamajam dar nespėjus nė prasižioti. – Tai aš dirbu šį darbą šitame ežere.

Nepažįstamasis stovėjo patenkintas.

– Pasisekė, – tarė jis. – Nusprendžiau tokią gražią dieną traukti tiesiai per kalnus, o čia eiti palei ežerą, kol pamatysiu žmones. Kas nors juk perkels mane per ežerą, sumokėsiu. Nežinojau, kad šitoje pusėje *taip* tuščia, anksčiau čia niekada nesu buvęs.

– Nuo šiandien čia pastoviai dirba keltininkas, – pasakė Matis. – Tai – mano pirmoji diena. O tu – pirmasis, kurį perkelsiu. Ar nori tiesiai per ežerą? Tiesiai kitoje pusėje – mano namai. Žinoma, ten gyvena ir Hėgė.

Iš džiaugsmo Matis pamiršo paaiškinti tiksliau. Vyrui, matyt, tai irgi nelabai rūpėjo.

– Man tas pats, – truputį šiurkštokai atsakė į klausimą nepažįstamasis. – Irkis trumpiausiu keliu. Jeigu tik tavo valtis išlaikys du? Nesu tuo tikras. Taigi niekaip nepavadinčiau jos keltininko valtimi.

Taip niekindamas valtį, jis įlipo ir nusiėmė savo sunkų maišą. Iš kuprinės kyšojo kirvio kotas, – tikriausiai jis buvo med-

kirtys, atkeliavęs ieškoti darbo. Pasitikintis savimi medkirtys, kurio raumenys turbūt plėšia marškinius? Jis taip atrodo.

– Dėl valties tai palauk, – pasakė Matis. – Iš ko aš pirksiu naują valtį, jeigu esi pirmas, kurį perkeliu. Taigi neužsidirbau dar nė vienos ėrės.

– Tai iš ko gyveni? – paklausė vyras. Nenorėdamas išgirsti atsakymo, jis pusiau nusisuko ir leidosi plukdomas. Matis galėjo įdėmiai jį apžiūrėti. Sprendžiant iš kalbos, jis buvo atvykęs iš toli. Galėjo būti Mačio amžiaus ar truputį vyresnis. Iš veido nei gražus, nei bjaurus – toks jau buvo. Iš drapanų neatrodė esąs valkata. Viskas kaip reikiant. Pirmiausia, ką galėjai pasakyti iškart, – jis buvo iš tų stipriųjų ir protingųjų – kaip visi kiti. Tačiau kad ir kaip ten būtų, Matis irklavo ir džiaugėsi.

– Kiek tau metų? – paklausė jis.

– Keturiasdešimt treji – na, kas?

– Nieko, – atsakė Matis, jis mielai būtų pasakęs savo metus, bet vyro tonas privertė nutilti.

– Reikėjo apie tai pagalvoti! – tarė staiga supykęs nepažįstamasis, traukdamas maišą, kuris dabar mirko apsemtas. Tiesa, valtis buvo naujai užkamšyta, bet tik vienam žmogui plaukioti, o įsėdus dviem, padidėjus svoriui, daugiau plyšių atsidūrė žemiau vandens linijos.

Kaip nors teisintis Matis neišdrįso. Valtis leido vandenį, o šis gudruolis pakankamai piktai užgiedojo. Matis skubiai paklausė:

– Ar pasiklydai, nes nusileidai ten, kur nėra tako?

Nepažįstamasis jau buvo paaiškinęs, bet dabar šaipydamasis atsakė:

– Juk negalėjau pasiklysti, jeigu nusileidau tiesiog prie keltininko, ar ne?

Na ir gudruolis.

Vyras vėl prakalbo:

– Bet ar turi kaušą ar ką nors panašaus? Juk neišplauksim iš čia!

Matis nulenkė galvą. Valtis buvo per daug prasta. Padavė kaušą, ir vyras ėmė semti. Atrodė gan rūškanas. Matis buvo pavargęs ir irklavo lėtai, tačiau plaukė tiesiai.

Jie persiyrė į šitą pusę. Ilgai tylėjęs, visai prie kranto vyras vėl prakalbo:

– Gal gali padėti man surasti, kur pernakvoti? Bet esu pavargęs ir neturiu noro toli eiti.

Paskutiniai žodžiai nuskambėjo kaip skundas, kad Matis sugaišo tiek daug laiko, plaukdamas per ežerą.

– Gali apsistoti pas mus, nes į valtį pritekėjo tiek daug vandens, – susigėdęs burbtelėjo Matis.

– Tai kur gyvenate?

– Čia, žinoma, – atsakė Matis, rodydamas aukštyn, į trobą uždarame slėnyje.

– Na, gerai, – atsakė vyras truputį draugiškiau, – dabar būtų geriausia, jeigu galėčiau apsistoti.

– Būtų geriausia? – pakartojo Matis. Jo požiūris į vyrą staiga pasikeitė.

– Atėjau čionai kirsti miško, – ėmė pasakoti nepažįstamasis, dabar tapęs draugiškesnis.

Priėjęs artyn, protingas nepažįstamasis, aišku, pamatė, koks tai vargingas namelis. Jis nužvelgė Matį. Hėgė sėdėjo lauke su savo mezginiu. Ji nustebusi šiltai pažvelgė į juos.

– Aš jį perkėliau per ežerą, – pareiškė Matis, – pačią pirmąją dieną! Bet dabar aš taip pat pavargęs.

– Labą dieną, – tarė vyras, – ar tikrai galiu čia pernakvoti?

– Aš jam jau pažadėjau nakvynę, – pasakė Matis, irgi norėdamas dalyvauti pokalbyje. –Jis juk gali permiegoti mūsų tuščiame kambarėlyje ant aukšto, ar ne?

Hėgė stovėjo sutrikusi. Tai buvo kažkas nauja. Atrodė, kad ji nusiteikusi svetingai, – žiūrėjo į keliauninką draugiškai ir smalsiai.

– Aš jam pažadėjau, kad gaus ir pavalgyti, – pasakė Matis, nors apie tai ir nebuvo užsiminęs.

– Jūs turbūt pažįstami? – paklausė Hėgė brolio.

– Ne, – atsakė vyras.

– Ne, plaukiant jis nieko nesakė, – ėmė pasakoti Matis, – nė savo vardo. Jis turėjo semti vandenį.

Vyras žengtelėjo į priekį ir pasisakė esąs Jorgenas.

– Bet aš turiu valgio maiše, jūs nesirūpinkite, – pareiškė jis.

– Aš pažadėjau jam, kad gaus pavalgyti! – pasakė Matis, nepaisydamas vyro tvirtinimo.

Kambario, valgio, galbūt gyventi čia? Hėgė stovėjo pagyvėjusi ir tuo pat metu sutrikusi. Matis didžiavosi tuo, ką padarė. Jis įėjo paskui Hėgę į trobą ir papasakojo daugiau apie Jorgeną.

– Jis taip pat protingas, – paaiškino. – Tikiuos, tu ant manęs dėl to nepyksti, Hėge?

Tai buvo tik gudravimas; Matis gerai žinojo, jog Hėgė visiškai nepyksta. Ji buvo įsitempusi – kažkas jai buvo užėję, ji kitaip žengė grindimis.

– Rytoj gal aš dar ką nors perkelsiu per ežerą, – pasakė Matis. – Kad dabar galėčiau pareiti namo, pas tave, su kuo nors kiekvieną dieną! Bet reikia ieškoti, galiu tau pasakyti.

Hėgė užlipo ant aukšto sutvarkyti kambario. Matis atsisėdo šalia Jorgeno ten pat apačioje. Nė vienas nepratarė nė žodžio. Matis buvo toks pavargęs, kad net svyravo į šonus.

29

Jorgenas nesirengė taip greit išeiti iš jų namų. Netrukus jis susirado darbą kertamame miške, visai netoli, ir tada paklausė, ar negalėtų gyventi kambaryje ant aukšto. Matis ir Hėgė, laimingi ir nustebę, atsakė „taip". Labiausiai Hėgė.

Matis tuoj pastebėjo, kad Hėgė visai pasikeitė. Pastebėjo, kad ir jis pats pasikeitė.

Jorgenas buvo nešnekus. Sugrįžęs namo iš miško, truputį pasisukiodavo virtuvėje, taisydamasis valgį. Tada užlipdavo į savo kambarėlį ir ilsėdavosi. Jis nesistengė susipažinti su tais kitais. Tačiau brolis ir sesuo negalėjo atsistebėti: kažkas atėjo čionai ir nori pasilikti.

* * *

Be to, Matis dirbo keltininku.

Kasdien jis išplaukdavo valtimi. Tokio laimikio kaip pirmą dieną jau nebebuvo – niekada nebepasitaikė, jog kas nors panorėtų persikelti per ežerą. Kartais kokios motorinės valtys nuburgzdavo tiesiai prie vakarinių šlaitų ir sugrįždavo, ir vėl kažkur nuplaukdavo. Tačiau tai buvo kažkas, kas vyko

visiškai ne Mačio pasaulyje. Matis buvo tikras keltininkas su irkline valtimi ir dirbo, net jeigu nebuvo ko perkelti, ir nebekvailiojo, ir nebegirdėjo šauksmų. Greit jis įprato snausti, laukdamas kur nors pakrantėje. Kasdien jis keliskart perplaukdavo ežerą, jeigu vėjas nebūdavo per daug smarkus. Ir valtis buvo tik *vienam* žmogui – tada į ją neprisisunkdavo vandens. Buvo nuostabu, kad jis turi darbą, su kuriuo susidoroja ir kuriam pritaria Hėgė. Ne jo kaltė, jeigu niekas neateina ir nepasiprašo perkeliamas.

Vienintelė blogybė, žinoma, ta, kad jis neuždirba nė vienos ėrės naujai valčiai, bet reikalai gali pasitaisyti. Kiekvieną dieną gali atsirasti daug norinčių persikelti per ežerą.

Be viso to, Jorgenas apsistojo pas juos ir, atrodo, nori pasilikti.

– Dabar mes kaip kiti, – pasakė Matis vieną dieną.

Hėgę tai užgavo.

– Nekalbėk niekų! Mes kaip visi žmonės – ir dabar, ir anksčiau.

– Taip, – atsakė jis nuolankiai.

– Taigi kad šito daugiau negirdėčiau, Mati.

Matis jautė, jog Hėgė labai pasikeitė. Ji nebebuvo tokia maloni jam kaip anksčiau. Retkarčiais pažvelgdavo į jį tokia veido išraiška, kurios jis nesuprato.

– Oi, nesielk šitaip, – sakydavo ji tiesiai kiekvienąkart, kai jis ką nors padarydavo ne taip protingai, kaip reikėtų.

– Ko tu taip pasikeitei? – paklausė jis, pasijutęs nelaimingas. – Ko tu pyksti? Aš toks kaip ir anksčiau, o tu pyksti.

Ji persimainė.

– Kvailystės.

– Aš maniau, kad bus visiškai kitaip, – pasakė Matis, įdėmiai spoksodamas į ją. – Galvojau, kad nepyksti, bet...

– Turi pasakyti, ką galvoji, Mati. Šito nesuprantu.

– Negi pasakyti *dabar*? – paklausė jis dvejodamas ir nenoromis.

– Na, tai baik taukšti tuos niekus.

Abu nusileido.

Matis, žinoma, pastebėjo, kaip Hėgė žiūri į gudruolį ir stipruolį medkirtį Jorgeną. Jorgenas, savo ruožtu, tik praeidavo, kvepėdamas mišku, tylėdamas, ir daugių daugiausia, ką pasakydavo, buvo tai, kad oras šiandien toks ir toks. Vakarais jis sugrįždavo, parsinešdamas namo miško kvapų. Hėgė klausdavo, ar negalėtų padėti jam virtuvėje, padaryti šį ar tą. Ne, jis buvo įpratęs virti pats. Taigi Hėgė turėdavo eiti sau. Apie save jis taip pat nieko nepasakojo. Jeigu kas *apie tai* užsimindavo, jis apsimesdavo, jog negirdi. Arba sakydavo: negi tai svarbu? Aš juk nieko blogo nepadariau.

Hėgė slapčia žiūrėdavo į Jorgeną. Matis įsidėmėjo, kaip Hėgės veidas pasikeisdavo, pagyvėdavo ir kaip ji paniurdavo nuo vienintelio žodžio. Aš galvojau visai apie ką kita, pasakė Matis jai.

30

Kiekvieną mielą dieną Matis išsiirdavo į ežerą. Niekas neateidavo paprašyti perkeliamas. Tačiau vis tiek keltininkai turi būti savo vietoje ir laukti.

Jam tai net patiko. Sesuo, priešingai, patiko vis mažiau ir mažiau. Kasdien ji darėsi blogesnė jam ir sekė viską, ką jis daro. Dažniausiai viskas, ką jis padarydavo ar pasakydavo, būdavo negerai. Vos tik jie likdavo vienudu, ji imdavo kabinėtis prie jo.

– Ai, šitaip negalima, pasistenk tai suprasti, – iškart pareikšdavo.

Ji ėmė tvarkingiau rengtis nei anksčiau. Jis matė ją stovinčią ir besičiustijančią, užuot gaišus tas minutes aštuonlapėms rožėms.

Matis pastebėjo, jog ji dabar tapo dabitiškesnė, ir tuo net džiaugėsi. Merginos *yra* dabitiškos. Tačiau tai jam kėlė nerimą.

– Eisi kur?

Ji krūptelėjo, taip buvo užsisvajojusi.

– Ne.

– Tai kodėl puošiesi?

– Šiaip sau. Bet aš negaliu nė žingsnio žengti, kad nesekiotum man iš paskos, – pridūrė.

Jis susigėdo: ji sakė tiesą.

Tačiau kad ji nori būti gražesnė nei anksčiau, tai taip pat tiesa. Ji gražinosi dėl medkirčio. Kodėl? Negalvosiu apie tai, tvirtai nusprendė jis.

Atrodė, kad Jorgenui tai nedaro jokio įspūdžio. Mačiui tai patiko. Jorgenas dirbo miške, šeimininkavo namuose ir visą laiką sėdėdavo užsidaręs savo kambaryje.

Jokio pavojaus.

Negalvosiu apie tai.

Matis abiem rankomis ginė šalin tokias mintis.

* * *

Vieną šeštadienio vakarą Jorgenas skubiai nulipo laiptais ir priėjo prie Mačio. Mačiui tai buvo įprastinė diena, kai jis nesulaukė nė vieno keleivio. Jau buvo po vakarienės. Matis sėdėjo didžiajame kambaryje, Hėgė buvo savo kamarėlėje. Ji, žinoma, stovi priešais veidrodį, nepatenkintas pagalvojo Matis. Buvo mėnesiena. Tuo metu Jorgenas ir nulipo, neįprastai skubiai, garsiai trepsėdamas. Matis pažvelgė į jį, sulaikęs kvapą.

Jorgenas priėjo prie jo.

– Manau, kad tau reikėtų plaukti ežeran!

Matis pašoko.

– Ar šaukia?

Ir tuo metu įėjo Hėgė. Išsipuščiusi.

Jorgenas atrodė kažkoks nustebęs, suglumintas to, ką išgirdo:

– Tikrai nežinau... taigi gali būti... kažkas šūktelėjo, kad nori persikelti...

Matis susijaudino.

– Pagaliau įvyko, – ištarė tyliai.

Jorgenas stovėjo ir prisispyręs žiūrėjo į jį. Štai pagaliau prasideda naktinis plaukiojimas, kurio Matis bijojo ir kurį retkarčiais regėdavo mintyse. Keltininkas turi būti tam pasirengęs.

– Tu tikrai išgirdai, Jorgenai, – pasakė jis, – nes aš žinojau, kad vienąkart reikės išplaukti naktį. Ir Hėgė sakė.

Senu įpročiu jis pažvelgė į Hėgę. Ji nusisuko, skubiai nuėjo prie lango ir ėmė žiūrėti į mėnesieną.

– O jūs, keltininkai, niekada nesate laisvi, – pasakė Jorgenas, – turite išplaukti, kai pašaukia.

Matis linktelėjo. Jis rengėsi net truputį iškilmingai, apsivilko šiltą striukę ir dar kažką. Paskui atsistojo priešais Jorgeną ir nusigręžusią Hėgę:

– Pamatysite, kai pareisiu, – nieko daugiau negaliu pasakyti. Bet negreit.

– Žinoma, negreit, nes tau reikia nusiirti į kitą pusę, jeigu čia apačioje nieko nebus, – pasakė Jorgenas.

Matis išžirgliojo.

Jam baisu, bet pasirodyti Jorgenui, kad bijo, jis nenori. Jis išplauks į ežerą, Jorgenas pamatys.

Lauke raudonas kaip kraujas rudenis mėnulis apšvietė žalią žolę. Neapsakomai gražu. Matis tai regėjo, bet neturėjo laiko grožėtis; jis nuėjo tiesiai prie valties. Niekas čia nestovėjo, ir nieko nebuvo girdėti, – jis išėjo, patikėjęs Jorgeno žodžiais. Protingasis Jorgenas tikrai bus išgirdęs.

Virš ežero pūtė silpnas vėjelis. Mažos bangelės gurgėjo akmenukais ir raibuliavo mėnesienoje.

Bet jeigu valtis neatlaikys? Kai Jorgenas įsėdo, ji vos vos atlaikė. Nuo to laiko niekas į ją, be manęs, ir nebuvo įlipęs.

Ką darysi, tam, kas įsės, teks semti lauk vandenį, *kad ir kas jis būtų*. Nes tai nebus paprastas žmogus, galvojo Matis.

Iš tų, kurie naktį šaukia keltininką, galima daug ko tikėtis. Tačiau kad ir kas jis būtų, aš vis tiek irkluosiu *tiesiai*, jis pamatys. Visi pamatys! – užsispyręs pasakė Matis ir nusiyrė.

* * *

Ežere raudonas mėnulis atrodė mažesnis. Bet čia buvo taip gražu, jog beveik norėjosi tapti naktiniu keltininku visam laikui ir miegoti dienomis.

Matis nustojo irkluoti; pakeltų irklų kraštai švytėjo. Pasisukęs į krantą, įsiklausė. Tada vėl ėmė irtis. Yrėsi lėtai, kad išgirstų, nuo kurio krašto pašauks.

Niekas nešaukė. Bet tikrai pašauks anoje pusėje, prie vakarinių šlaitų, greit nusprendė jis. Pasuko į tą pusę. O laikas ėjo. Nespėjo nė pagalvoti, kai atsidūrė beveik tiesiai po šlaitu. Jis tiesiai persiyrė ežerą, neišgirdęs nė garso.

Ties šlaitu pajuto kažkokį sunkumą, visai kaip prieš audrą. Tačiau yrėsi pirmyn, kol valtis ėmė rėžtis į smėlį.

Dabar reikia šūktelėti, kad aš čia.

Ne, nedrįstu. Užtenka jau to, kad atsiyriau šią klaikią naktį.

Tačiau balsas, kuris įsakinėja valtininkams, paliepė: juk privalai, Mati. Šūktelėk, kad atplaukei. Jeigu jau tapai keltininku.

Drebančiu balsu jis sušuko: „E-i!" – bet, kaip paprastai, viduryje užsikirto. Kaktą išmušė šaltas prakaitas. Jis susigūžė ant suolelio, užuot atsistojęs tiesiai ir tvirtai ir šūktelėjęs.

Nedaug dabar atsirastų tokių, kurie norėtų atsidurti mano vietoje, pagalvojo.

Ant šlaito buvo tylu.

Šūktelėk dar kartą, Mati, arba...

– Ei! – sušuko gailiai.

Tada tarp medžių suriko kažkoks naktinis paukštis.

Daugiau nieko ir nebereikėjo, esant tokiai Mačio būsenai... Jis užgulė irklus ir, drebėdamas iš baimės, mojavo taip, kad vanduo net putojo. Yrėsi negalvodamas. Sustojo, kai jau buvo toli ežere. Tuo tarpu siaubas atlėgo. Valandėlę jis sėdėjo, gaudydamas kvapą.

Čia, žinoma, nebuvo nieko, kas norėtų persikelti. Mudu abu – Jorgeną ir mane – apgavo. Kas apgaudinėja?

11.-1004

Jis ilgai ir lėtai plaukė namo, stebėdamasis ir susimąstęs. Naktis buvo tokia pat graži.

* * *

Šią vėlyvą valandą tik Hėgė išėjo į priebutį jo pasitikti. Ji dar neguli? Kas čia darosi? Ji dar nė nenusirengusi.

– Ar kas atsitiko, Hėge?

Ji papurtė galvą.

– Gerai, kad pagaliau parėjai, – pasakė.

Ji turbūt nė negulė, susirūpinusi dėl jo. Jį užplūdo šiluma.

Sekdamas jai iš paskos, įžengė į kambarį, kur degė lempa. Ir čia sustojo pritrenktas: mėnesienoje jis nepastebėjo, bet dabar buvo matyti, jog Hėgės veidas švyti tikra laime.

– Mati, – tarė ji nei iš šio, nei iš to.

– Kas yra?

– Nežinau, – atsakė ji.

Jis pasijuto ramus ir buvo dėkingas savo gerajai seseriai, kuri budėjo, kol jis pargrįžo gyvas ir sveikas po pavojingo nuotykio ežere.

– Tau reikėjo eiti miegoti, – pasakė jis, – nebuvo jau taip pavojinga, kaip atrodo.

– Kas? – sumikčiojo Hėgė.

– Na, kas dabar yra? – vėl paklausė jis. Ji buvo tokia keista, užmarši. – Vis tiek ačiū, kad manęs laukei, – pasakė dėkingas.

Ji linktelėjo jam, tačiau atrodė keista.

– Niekada neturi manęs palikti! – staiga pareiškė Matis.

Ji neatsakė. Jis ir nemanė ją turint atsakyti.

31

Rytą Matis pastebėjo, kad Hėgė labiau nei pirma nenuleidžia akių nuo įėjusio Jorgeno. Ji nieko kito nebemato, tik Jorgeną. Mačiui tai nepatiko. Jis žengė prie medkirčio, kuris jau buvo beišeinąs.

– Tu vakar suklydai dėl to šūktelėjimo, aš likau kvailio vietoje.

– A, gal ir taip, – pasakė Jorgenas ir išėjo į kirtavietę.

Daugiau nieko. Jorgenas buvo toks pat neprieinamas. Hėgė nustojo megzti ir sėdėjo, įdėmiai stebėdama abu vyrus. Tačiau vos tik Jorgenas išėjo, jos pirštai ėmė judėti kaip paprastai.

Viskas buvo kaip anksčiau, ir kažkas buvo nebe taip kaip anksčiau – Matis sėdėjo ir galvojo apie tai, kol suprato.

Man reikia ledinukų, tuoj pat pagalvojo.

Jis norėjo eiti tučtuojau – jam tikrai jų reikėjo po viso šito siaubo, bet kai jis užsiminė apie pinigus ir krautuvę, Hėgė pasakė „ne“.

– Dabar aš pati eisiu į parduotuvę. Juk žinai, aš jau seniai ten vaikštau.

Taip, tikrai, jis prisiminė. Kiekvieną dieną jis būdavo užsiėmęs – irstėsi po ežerą.

– Dabar dirbi keltininku, – toliau kalbėjo Hėgė, – tu ir taip labai užsiėmęs. O žmonės tiktai ir tardo, ir klausinėja tave, kai nueini į parduotuvę.

– Ne, jie taip nedaro!

– Ne, ne, bet jie gali imti taip daryti, o juk kas jiems darbo. Ar girdi?

Ji kalbėjo taip ryžtingai, kad Matis nebeprieštaravo. O ji buvo tokia nuostabiai laiminga, kai jis vakar naktį sugrįžo namo. Bet ir šiandien jos veidas švyti laime.

Netrukus ji atsinešė paketėlį su valgiu.

– Jorgenas pamiršo savo priešpiečius, – pasakė susirūpinusi. – Tuo pačiu žygiu nunešiu jam.

– Aš nunešiu, – pasisiūlė Matis, – aš žinau, kur jis.

– Ne, tu turi plaukti į ežerą, – atsakė Hėgė. – Negali juk šitaip išeiti.

Tada Matis išdėjo viską, ką galvojo:

– Net baisu, kaip tu nenuleidi akių nuo Jorgeno kiekvieną mielą dieną.

Hėgė akimirką sustingo.

– Kaip? – paklausė, kad išloštų laiko.

– Man tai nepatinka. Neturi sekioti akimis Jorgeno, – toliau varė Matis.

Hėgė nusijuokė.

– O ar tu nieko nesekioji, Mati? – paklausė ir mirktelėjo. – O kas vardu Ana ir Ingerė?

„Tai visai kas kita!" – jau buvo besakąs, tačiau atsakė kitaip:

– Taip, *tuomet* gali ir toliau žiūrėti į Jorgeną.

Ir jam pasitaisė nuotaika. Jis pagalvojo: ji tokia protinga ir gera, net pastebėjo, ką jis jaučia Anai ir Ingerei.

Hėgė su priešpiečiais išėjo į mišką, o Matis – į savo darbą.

* * *

Pakrantėje Matį apniko daug naujų minčių – apie akis po akmeniu: vokas ant voko ir akmuo ant akmens, bet niekada negalima jų uždengti.

Jis žiūrėjo į aną plytinčio ežero pusę. Jam šmėkštelėjo neaiški mintis: padėk, Mati.

Kodėl?

Jis krūptelėjo.

Ne, ne, sumurmėjo nesąmoningai ir mostelėjo irklais.

Švinas sparne ir akmuo ant akmens ant akių, galvojo jis.

32

Jorgenas neišėjo iš jų, ir tai turėjo savo gerų pusių. Miške Jorgenas gerai uždirbdavo ir gerai mokėjo Hėgei. Matis ir džiaugėsi, ir nesidžiaugė, širdį jam gniaužė baimė. Ir dėl gero, ir dėl to blogo buvo kaltas jis: juk pirmiausia jis parsivedė medkirtį į namus. Sekmadieniais Matis įtemptai laukdavo, ar Jorgenas ateis pasėdėti su jais, bet Jorgenas neidavo iš savo kambario ant aukšto arba sėdėdavo vienas pakrantėje kur nors atokiai.

* * *

Šiandien buvo kitas sekmadienis. Jorgenas buvo ant aukšto, kaip paprastai.

Matis negalėjo ramiai nusėdėti.

– Hėge, – pradėjo jis nedrąsiai. Jam reikia daugiau sužinoti apie ją ir Jorgeną.

Na ir gavo, ko nusipelnęs:

– Aš pavargau nuo tavo spoksojimo! – pratrūko ji. Iš jos balso dabar buvo aišku, jog ji pašėlo. – Negaliu nė žingsnio žengti, kad nežiūrėtum išvertęs akių! – rėkė.

Matis pasijuto tarsi gavęs lazda. Pavargo nuo jo? Ji aiškiai pasakė, kad pavargo nuo jo.

Ji tuojau pasigailėjo, kaip visada, kai supykdavo. Atlyžusi paprašė:

– Mati, pamiršk, ką pasakiau. Tai netiesa, aš nepavargau nuo tavęs.

– Jeigu pasakei, tai kaip galima galvoti, kad nepasakei? – paklausė Matis suakmenėjęs.

Hėgė išsigandusi stovėjo priešais jį:

– Kartais tenka paprašyti, kad žmogus pamirštų, kas pasakyta. Ar tau niekada taip nėra buvę? Aš nenorėčiau...

– Žinau, žinau, kas yra, – staiga pasakė Matis.

– Ką tu žinai? Kaip gali ką nors žinoti, kai nieko nėra, – žaibiškai atkirto Hėgė. – Tu man nusibodai.

Ji iš tikrųjų protinga, pamanė Matis, bet dabar jis buvo protingesnis, jis kalbėjo apie Jorgeną, o ji tai gerai žino ir negali jo pergudrauti. Jis daug galvojo apie tai plaukiodamas pastarosiomis dienomis. Jeigu Matis jai nusibodo, tai tik dėl Jorgeno. Ir reikia tuoj pat išsiaiškinti – taip negali tęstis!

– Nulipk, Jorgenai! – staiga jis garsiai šūktelėjo nieko gera nežadančiu balsu.

– Mati! Kaip tu elgiesi! – sušuko Hėgė.

– Nulipk, Jorgenai!

Pamaniusi, kad broliui pasimaišė protas, Hėgė įsikibo jam į ranką, norėdama išvesti iš kambario. Tuo pat metu ji tyliai ir piktai jam grasino:

– Užsičiaupk! Ar išprotėjai? Ką jis apie tave pagalvos? Eime laukan. Palik Jorgeną ramybėje!

– Jorgenai!

– Tai tik kvailystės! – sušuko Hėgė Jorgenui ant aukšto.

– Girdžiu, jis lipa žemėn, – pasakė Matis, nesileisdamas tempiamas pro duris.

Taip, dabar Jorgenas jau stovi ant laiptelių.

Hėgė paleido Matį, nubėgo į savo kambarį ir užtrenkė duris.

Jorgenas įėjo ir paklausė:

– Kas yra, Mati? Aš čia.

Jorgenas buvo šventadieniškai apsirengęs – tvirtas, šaunus medkirtys. Matis neatsakė į klausimą, tik stovėjo sumišęs dėl savo neapgalvoto poelgio.

– Kas čia per kvailystė? – tarė Jorgenas piktokai, eidamas artyn.

Nieko kito neliko, kaip pabandyti dar kartą.

– Tu, žinoma, ilgiau nebegali čia būti, – pareiškė Matis, imdamas karščiuotis.

Žodžiai išskrido iš burnos pirmiau, nei jis pagalvojo, bet apie tai jau daug kartų buvo mąstęs.

– Šit kaip? Ką aš padariau? – paklausė Jorgenas. Jis pasakė tai visai nepiktai ir stovėjo lyg su tuo sutikdamas.

– Tu negali išvažiuoti su mano seserim! – išsprūdo Mačiui.

Jorgenas stovėjo lyg niekur nieko.

– Nė nemanau išvažiuoti kur nors su tavo seserim. Nemanau ir iš šių namų kraustytis, ką tik čia apsistojęs.

Matis iškart pasimetė.

– Tai todėl, kad Hėgė nebe tokia, kokia buvo anksčiau, ir dėl to kaltas tu.

– Kodėl? Ką tau Hėgė pasakė?

– Hėgė nebe tokia... – pradėjo Matis, bet nutilo. Jis norėjo pasakyti: „Nebe tokia maloni", tačiau išlemeno tik: – Nebe tokia, kokia buvo.

Medkirtys užsimiršęs susijuokė.

Juokas žaibiškai paveikė Matį, jis įsiuto, daugybė padrikų minčių ėmė suktis galvoje; nieko nelaukdamas jis rėžė šitam savimi pasitikinčiam vyrukui į akis:

– Nėra čia ko juoktis! Ką tu žinai apie tai, ką *aš* žinau? Ką tu žinai apie paukštį, skraidžiusį čia virš namo, – toks nuostabus, kad tu nė nenutuoki! Bet jis čia skraidė. Dėl Hėgės. Aš daug žinau apie Hėgę. Ir tada tu atėjai!

Mačiui vos nesusisuko galva nuo jo paties žodžių, o jis norėjo jais sugniuždyti Jorgeną, kad nebedrįstų čia nė iš tolo pasirodyti.

Tačiau atsitiko priešingai.

– Taip, taigi atėjau, – ramiai pasakė Jorgenas. – Beje, kur Hėgė?

Matis parodė į jos kambario duris.

– Ką darysi? – skubiai paklausė jis, matydamas, kad Jorgenas eina tiesiai pas Hėgę.

– Luktelėk, Mati, tuoj apie viską pašnekėsim kaip reikiant.

Tai sakydamas, Jorgenas žengė pro duris, ir Mačio plykstelėjimas nuėjo perniek. Kambarėlyje pasigirdo greita kalba, po to Hėgė ir Jorgenas išėjo. Jorgenas atrodė taip, tarsi gintų Hėgę. Šįkart Hėgė droviai žiūrėjo į savo brolį.

Jorgenas apkabino mažą, apkūnią Hėgę. Tada atsivedė ją prie Mačio. Matis iš nuostabos net išsižiojo. Hėgė paraudo.

– Mudu su Hėge – geri draugai, – pasakė Jorgenas, – ir geriausia, kad tu tai žinotum.

Hėgė nė kiek nesipriešino, apkabinta Jorgeno. Ji stovėjo patenkinta, patenkinta ir truputį išsigandusi.

Matis šiaip taip išlemeno:

– Ar jūs tikrai įsimylėję?

Pagaliau Hėgė pakėlė akis. Juk tiek kartų per savo gyvenimą maitino Matį, tad dabar gali žiūrėti jam į akis.

– Taip, – atsakė ji. Ir nejučiom jos veidas nušvito tokia šypsena, kokios Matis, ko gero, nebuvo regėjęs.

Po to jos šypsena pasikeitė, ir ji tarė:

– Ir atsimink, kad tai tu man jį atplukdei.

Matis negalėjo su tuo susitaikyti, jį apėmė siaubas: dabar jis nebeteko Hėgės.

– Tai kada jūs įsimylėjote? – paklausė bejėgiškai, bet tuo pat metu atkakliai.

– Mes mylėdavomės, kai tu išplaukdavai.

Matis regėjo, kokia laiminga Hėgė, apglėbta Jorgeno. Jos veidą buvo sunku atpažinti – jokio nuovargio, jokio irzlumo, jokio nerimo. Matis staiga sumišo, buvo bepasijuntąs laimingas, bet paskui suprato: jis nebeteko Hėgės.

Ne, ne.

Gerai žinai – jos nebėra.

– Tai kodėl anksčiau nepasakei, Hėge! – pagaliau pratrūko.

– Reikėjo pirmiausia tuo įsitikinti, – pasakė Hėgė. – Bet dabar ir pats sužinojai – tu protingas.

Matis krūptelėjo nuo šio pagyrimo, kuriuo Hėgė paprastai nuramindavo jį. Jis pasiraivė. Ir paklausė taip, tarsi tai būtų gyvybės ar mirties klausimas:

– Ar tu iš čia išvažiuosi?

– Kodėl turėčiau išvažiuoti?

– Todėl, kad nedrįsai man apie tai papasakoti!

– Na ne, – pareiškė Hėgė ryžtingai, – mes neišvyksime. Ir Jorgenui čia yra vietos. Viskas liks kaip anksčiau.

Matis nedrįso tuo patikėti – jie taip daug nuslėpė nuo jo.

– Geriau jau niekad nebūčiau tapęs keltininku, – pasakė nuoširdžiai.

– Na, na, – tarė Hėgė, – geras darbas visą dieną irstytis ežere.

– Bet Jorgenas – vienintelis, kurį perkėliau per ežerą! Verčiau jau niekad nebūčiau pradėjęs!

Visą laiką tylėjęs Jorgenas pagaliau prakalbo:

– Gali ir daugiau atsirasti.

Matis tik palingavo galva. Jorgenas dėstė toliau:

– Niekada nežinai, kas gali nutikti ežere, supranti.

Matis dabar jautėsi turįs teisę būti kietas kaip akmuo ir stiprus:

– Geriau jau niekada...

Jis nebeužbaigė. Hėgė nutraukė jį, kol jis dar nesuspėjo ko nors sukritikuoti ir pagadinti reikalo. Ji priėjo tiesiai prie brolio ir padarė tai, ko jis nebeprisiminė: tvirtai apkabino jį abiem rankom. Jos veidas buvo keistas. Tada ji pasakė:

– Tegul tave Dievas palaimina, Mati, kad tapai keltininku.

Hėgė paleido jį ir, truputį susigėdusi, pasitraukė prie Jorgeno.

Matis turėjo paklausti savęs: tai kodėl, tapusi Jorgeno mylimąja, ji tokia pikta jam. Ar nepaklausus jos? Ne.

– Taigi yra visokių įsimylėjusiųjų, – užuot paklausęs, pasakė jis, pavojingai paliesdamas temą.

Jie žvelgė į jį sunerimę. Ar šįkart jis pergudravo juos? Jis svarstė.

– Ką turi galvoje, sakydamas visokių? – paklausė Hėgė...

– Taigi ne pirmąkart matau įsimylėjusius – tik tiek, – pa-

aiškino jis. – Pavasarį retinau ropes su viena pora, tai jie visą laiką gnaibydavo vienas kitam kojas.

Hėgė ir Jorgenas pasijuto laimingi. Atsipalaidavo.

– Jie buvo jaunesni, – pasakė Hėgė, – jauni vienas kitą gnaibo.

Jorgenas tylėjo.

– Ir jie buvo malonūs – visą laiką, – pasakė Matis.

Hėgė tarė:

– Žinoma, jie buvo malonūs.

– Bet kodėl tu tokia pikta? – dusliu balsu atsiliepė Matis, išgirdęs Hėgės žodžius. Jis nebegalėjo susigrąžinti savo žodžių. Beje, gerai, kad taip pasakė.

Hėgė sumirksėjo, truputį sutrikusi. Pabandė gelbėtis, bet nesėkmingai.

– Pikta? Na jau nieko panašaus.

Tai joks atsakymas, ir Matis suprato, kad įvarė ją į kampą.

– Leisiuos prie valties. Man reikia daugiau pagalvoti! – pareiškė, kol dar buvo jo viršus ir jautėsi stiprus.

– Taip, – tarė Hėgė.

Jis tučtuojau išėjo.

Nusileidęs šlaitu, sustojo susimąstęs, vėl palypėjo keletą žingsnių į kalną; ne! Tada vėl nulipo žemyn.

Tu mano paukštele slankele, pamanė.

* * *

Jis nebesiyrė į ežerą, o atsisėdo ant kranto šalia valties – taip kvepėjo derva. Tačiau į valtį jis žvelgė pasipiktinęs: kieno didesnė kaltė, kad Jorgenas atsirado, – Mačio ar valties? Nei vienas jis, nei viena pati valtis nebūtų galėję perkelti Jorgeno per ežerą į šitą pusę.

Hėgė ėmė atvirai vaikščioti pas Jorgeną, kai jis vakarais ilsėdavosi.Tai buvo pirmas pokytis namuose po to svarbaus pasiaiškinimo. Ir Matis pastebėjo, kokia linksma ir laiminga Hėgė. Matis suprato, jog ir jis turėtų būti toks pat linksmas ir laimingas, bet nesijautė nei linksmas, nei laimingas. Jis bijojo.

Pagaliau ryžosi paklausti:

– Ką jūs rengiatės daryti? Ar pasiliksite čia?

– Šito mes dar greit nenuspręsime, – atsakė Hėgė. – Tegul kol kas bus taip, kaip yra.

– Tai kada sužinosit!

– Pažiūrėsim. Nusiramink.

Ar ji nesupranta, kaip jam baisu? Ką jis darytų, jeigu ji imtų vieną dieną ir išvažiuotų ir jos daugiau nebebūtų šalia? Jis nieko kito nematė, tik Hėgę, kuri visada lengvai ranka pasiekiama.

– O dar tas paukštis, kuris buvo ant tako, – pradėjo jis, bet tuoj nutilo.

– Tas, kurį nušovė? Kas jam?

– Ne, šitam tik švinas įstrigo.

– Klausyk, Mati, tau nereikėtų tiek daug galvoti apie tuos paukščius, palik paukščius ramybėje, – pasakė ji nerūpestingai, tarsi ruošdamasi uždainuoti. Tačiau ji neuždainavo, nes Mačio akys ją tuoj nutildė.

Matis rimtai pasakė:

– Nesuprantu tavęs.

– Elkis kaip suaugęs vyras, Mati. Pagalvok, kaip suaugęs turi galvoti.

– Apie *ką gi*? – paklausė jis įsitempęs.

– Pagalvok truputį ir apie kitus, – pasakė ji. – Kai esi suaugęs, turi galvoti ir apie kitus.

– Ką apie kitus? – bejėgiškai paklausė Matis, išgąsdindamas ją. Ji neatsakė.

* * *

Jis susiruošė išplaukti. Dabar, žinoma, greitai kas nors man šūktelės nuo ežero. Vienaip ar kitaip turi dabar nutikti.

Būk suaugęs vyras, ji pasakė. Šitokių žodžių dar niekada anksčiau nebuvo sakiusi.

Jis kamšė valties skyles. Kiekvieną rytą jis turėjo tikrinti dervuotus skudurų kamšalus. Nauja valtis dabar buvo nebepasiekiama svajonė.

Būti suaugusiu vyru?

Matis suglumęs galvojo apie šį reikalavimą.

Iš laimės apgirtusi Hėgė pati nežino, ką sako, štai kokia priežastis.

Jis vis dar nebuvo išstūmęs valties ir jau nebeišstūmė, nes išgirdo silpną grumėjimą ore.

Perkūnija.

Debesų siena kaip tik kilo virš kalnų keteros. Tuojau pat kažkur nugriaudėjo.

Taigi nieko kito nebeliko daryti, pasakė jis. Per audrą nesiimu nieko kelti per ežerą. Laimei, to neprisižadėjau.

Jis pririšo valtį dar viena virve, jeigu imtų pūsti smarkus vėjas, uždengė irklus ir nubėgo į savo įprastinę slėptuvę, nieko nebegalvodamas. Per audrą jis kaip ir atleidžiamas nuo visų įprastinių susitarimų. Pusiaukelyje ant šlaito prisiminė Hėgės žodžius: būk vyras! Jis stabtelėjo ir ėmė galvoti apie tai.

Užlipęs pamatė, kaip Jorgenas įėjo į trobą. Ar jis susižeidė miške? Nepanašu. Jorgenas dar net neišėjęs į darbą, sėdi namie pas Hėgę pačiu darbymečiu.

Reikalai visai pašlijo, galvojo Matis. Jorgenas nebekerta medžių, Hėgė nebemezga. Greitai tik aš vienas beliksiu ką nors dar dirbantis.

Nugriaudė smarkiau, Matis paspartino žingsnį. Gal grįžti dabar pas Hėgę ir Jorgeną ir pralaukti troboje, kol baigsis audra, kaip dera tikram vyrui?

Ne, nedrįstu, prisipažino, ir tiesiai nudrožė į senąją saugiąją vietelę. Gal audra nebus tokia kaip anąkart, bet pakankamai baisi, kad atimtų jam žadą. Jis įėjo, užsidarė duris ir užsikimšo ausis.

Audra įsisiautėjo kaip reikiant. Lauke griaudėjo, buvo girdėti nemalonūs švilpiantys garsai. Matis visas susigūžė. Akimirką jis liovėsi galvojęs apie tai, kaip būti vyru, nes dabar reikalas bus rimtas.

Tačiau šįkart jis čia nebesijautė pakankamai saugus. Nei griaustinis, nei pirštų treškinimas ausyse nebeužgožė Jorgeno šūktelėjimo už sienos.

– Mati! Lauk! – suskambėjo įsakymas.

Lauk? Ar jis pakvaišo? – pagalvojo Matis nesijudindamas ir patikrino, ar durys užkabintos.

Lauke vėl įsakė:

– Eik lauk, Mati!

Mačiui dingtelėjo, jog aną dieną jis pats taip šaukė Jorgenui nulipti nuo aukšto.

– Ar tave *ištempti* iš būdelės? Tuoj pat eik lauk, Mati!

Kas čia? Visai nepanašu į Jorgeną. Jis pasakė – ištempsiu iš būdelės, tad pasilikti čia nebeįmanoma. Ir nors lauke trankėsi taip, kad veidas išbalo ir kojos nutirpo, jis vis tiek turėjo išeiti, kitaip kas gi iš jo beliks. Ir tik todėl, kad ten stovėjo Jorgenas ir reikalavo.

– Išeisiu! – sušuko jis pro duris.

Matis atkabino kabliuką, žaibas vos neapakino, tik atidarius duris – tarsi perskrodė jį, bet jis žengė per slenkstį ant žolės. Grumėjo tiesiai virš jo. Vis dar nelijo.

Vargu ar jis suprato, kur stovi, bet antai priešais jį Jorgenas. Pusiau apakintas Matis regėjo Jorgeną lyg pro rūką, o ten toliau, namo tarpduryje, šmėžavo Hėgė. Atrodė, tarsi ji rodytų ženklais ir motų Jorgenui palikti jį ramybėje.

– Aš čia! – lyg niekur nieko pranešė Matis ir žengtelėjo priekin. Kojos buvo kaip nesavos. Jis ėjo tiesiai į Jorgeną – tas net atšoko. Vėl sužaibavo.

– Ko iš manęs nori, Jorgenai!

Jorgenas stovėjo, neramiai laukdamas, ir tylėjo.

Matis ėjo žaibuojant ir griaudžiant, jis nesudribo kaip maišas, neužsikimšo ausų pirštais, žiūrėjo plačiai atsimerkęs ir ėjo tiesiai į Jorgeną, kuriam kažko reikia, – tegul jis pamato!

Jis priėjo, ir Jorgenas jį sutiko nejudėdamas.

– Šaunu, – tik pasakė.

Jorgenas pasakė svariai, suprato Matis. Pagarbiai pasakė.

Matis drebėjo, bet kojos žengė ir žengė. Jis žiūrėjo į Jorgeną, nesuprasdamas, ką jam jaučia – palankumą ar baimę.

– Na ką? – paklausė Matis susijaudinęs. – Sakyk, ko iš manęs nori!

– Eik į vidų ir pasėdėk su mumis, – tarė Jorgenas, – nieko daugiau. Manau, tau čia ne vieta.

Mačiui viduje ėmė virti, bet jis nedrįso pykti tokiu oru. Jis dvejojo, tačiau nusekė iš paskos. Širdis pasiutusiai daužėsi. Audra rimo, baisumas jau buvo pasibaigęs – perkūnija tilo.

Hėgė vis dar stovėjo tarpduryje, buvo matyti, jog ji nerimauja dėl brolio.

– Gal leistum mums įeiti, kaip manai? – kreipėsi į ją Jorgenas.

Hėgė linktelėjo, nežinodama, ką pasakyti. Ji įėjo iš paskos. Taigi dabar jie buvo susirinkę visi. Matis bejėgiškai spoksojo į šituos stipriuosius ir protinguosius. Jis negalėjo prisiversti sėdėti šalia jų, paprasčiausiai negalėjo sėdėti, nusilpęs nuo tokios įtampos. Silpstant griaudėjimui, jis nuėjo prie savo atlenkiamo suolo ir atsigulė. Atsipalaidavęs užsnūdo – mintys nuplaukė...

34

Po šito įvykio Matis iš Jorgeno laukė daugiau – kad Jorgenas pašauks jį dar ir kitam reikalui. Niekada nežinai, kas tokiems kaip Jorgenas gali šauti į galvą.

Širdies gilumoje Matis buvo dėkingas Jorgenui už tą nutikimą per audrą. Vieną akimirką jis pasirodė esąs vyras. Tačiau iš tikrųjų jis buvo toks pat pasimetęs kaip ir anksčiau, jį kankino kažkokia baisi nuojauta. Jis matė, kokie laimingi Hėgė ir Jorgenas, būdami kartu, kaip Hėgė nušvinta, kai Jorgenas pareina iš miško. Iš daugelio ženklų suprato, kad Hėgė atitrūkusi nuo ankstesnio gyvenimo ir nuo savo brolio.

Kas bus su manim?

Jis stebėjo tuodu:

Ar jie mano, kad aš galiu gyventi vienas?

Tiedu, žinoma, apie tai negalvoja.

Jis tiesiai šviesiai paklausė Hėgės:

– Kodėl Jorgenas ištempė mane per griaustinį?

– Norėjo pažiūrėti, kiek tu ištversi, – atsakė Hėgė. – O tu ištvėrei daugiau, nei manėme.

Tai išgirdus, Mačio kūnu perbėgo šaltis. Pažiūrėti, ar ištversiu? Jis buvo laimingas, kad ištvėrė. O tai, žinoma, tik pradžia, ką Jorgenas jam ruošia.

Sunerimęs, apniktas spėlionių, Matis irstėsi po ežerą. Nebuvo nė vieno žmogaus, norinčio persikelti. Retkarčiais nuburgzdavo viena kita motorinė valtis – tiesiai prie vakarinių šlaitų. Mačio valties niekam nereikia.

Viena, kas gerai, – kad mokausi iš Jorgeno, kaip elgtis su mergaitėmis, mąstė jis. Ne, aš nieko nežinojau. Stebiuos, kad sugebėjau taip gerai apsieiti su Ana ir Ingere.

Šie palaimingi vardai visada atgydavo čia, ežere. Jis yrėsi neskubėdamas ir vingiuodamas.

* * *

Netrukus Matis ir vėl pasiteiravo apie sprendimus.

– Ar jau žinote ką nors daugiau? – paklausė Hėgės beveik priešiškai. Savaime buvo aišku, apie ką.

– Ne, – atsakė Hėgė nerūpestingai, – nieko nežinome. Mums paprasčiausiai gera. Na, ar ir tau negali būti gera?

Jos nebegalima atpažinti: atrodė, ji pamiršo. Būdamas šalia jos, Matis regėdavo, kokia ji laiminga, – taigi ir jis gali savaip džiaugtis, būti linksmas ir vyriškas, net nerūpestingas.

12.-1004

– Galite man tiesiai pasakyti, – tarė jis.

– Ką?

– Aš viską ištversiu, – pasakė mįslingai, nors širdies gilumoje drebėjo iš baimės.

Hėgė nepatikliai pažvelgė į jį, nors ir buvo apakusi iš laimės, į kurią paniro, ir norėjo, kad ji tęstųsi.

– Ar atsimeni, kaip būdavo *anksčiau*? – pradėjo jis, bet turėjo nutilti ir išeiti – per daug prisiminimų užplūdo.

35

Vieną ankstyvą rytmetį Jorgenas priėjo prie jo. Matis sumetė: tai jau, žinoma, naujas išbandymas. Jorgenas, be abejo, tęs tai, ką pradėjo. Buvo vėsus rugsėjo pradžios rytas, virš ežero plaukė rūko kamuoliai, o pro juos švysteldavo mėlynas dangus.

Jorgenas, kaip paprastai, buvo susiruošęs eiti į mišką.

– Dabar eime į mišką kirsti medžių, – tarė jis Mačiui.

– Man reikia dirbti keltininku, – atsakė Matis.

– Nė vieno žmogaus, norinčio persikelti per ežerą dabar, rudenėjant, – pasakė Jorgenas. – Šiandien gali eiti su manimi į mišką.

Tai nuskambėjo beveik kaip įsakymas – dabar Jorgenas *taip* kalbėjo. Matis pašaukė Hėgę, ir ji tuoj pat pasirodė.

– Man eiti su Jorgenu į mišką?

– Eik su Jorgenu, – atsakė ji. – Jeigu nemokėsi kirsti, jis išmokys. Tuojau paruošiu priešpiečius.

Matis stovėjo sutrikęs.

Dėl priešpiečių galvos sukti nebereikėjo. Su medkirčiu namuose atsirado pakankamai valgio, nepalyginsi su tuo, kaip buvo anksčiau. Matis leidosi išrengiamas kelionei, bet be didelio džiaugsmo.

– Gerai, – tarė Jorgenas, kai viskas buvo padaryta.

– Kodėl turiu eiti?

– Išmoksi kirsti medžius.

Tai jam priminė, kaip jis buvo iškviestas tada, per audrą. Ir dabar, kai jau įėjo į vėžes su tuo keltininkavimu, turi nuolatinį darbą, su kuriuo susidoroja...

Į kertamą biržę jie ėjo per gyvenvietę. Taigi žmonės matė jį einant su medkirčiu, ir dar su visais įrankiais ir apranga. Buvo smagu, nors dabar tai reiškė mažiau. Kad tai būtų buvę ankstyvą pavasarį... Tai, ką jis išgyveno šią vasarą, nebuvo smulkmenos.

Jis neištvėręs nusijuokė.

– Na? – paklausė Jorgenas ir nusišypsojo.

– Nieko, prisiminiau, kaip aš stovėjau, negalėdamas retinti ropių šį pavasarį.

– Hm, – numykė Jorgenas nesupratęs; jis juk buvo atvykėlis.

Matis tai pastebėjo

– Akmenuota salelė, – tarė jis.

– Nesuprantu, ką tai reiškia, – pasakė rimtasis Jorgenas.

– Žinoma, nesupranti, – atitarė Matis.

Ir daugiau nieko nebebuvo paaiškinta.

Jie atėjo į kirtavietę. Atrodė, kad Jorgenas čia elgėsi kaip turkas: visur tarp šakų gulėjo rąstai. Matis buvo patupdytas prie pusiau paruošto rąsto, ir jam buvo pasakyta nulupti žievę. Jorgenas plėšėsi truputį tolėliau.

* * *

Matis plušo iš visų jėgų, bet tai – ne sėdėti valtyje ir irkluoti; čia jo mintys tuojau susijaukė. Ir tai buvo matyti iš rąsto, kuris atrodė kaip apkramtytas. Ten, kur darbavosi Jorgenas, lūžo medžiai, biro šakos ir drebėjo žemė.

Matis suprakaitavo. Pagaliau pranešė, kad pabaigęs.

Atėjo Jorgenas. Kažką suniurzgė, bet neatrodė nepatenkintas. Medkirčiui rąstas turėjo pasirodyti bjaurus.

– Atsipūsk truputį, – tik pasakė Jorgenas. – Aš dar vienur kitur palupinėsiu.

Matis atsisėdo. Atrodė, tarsi Jorgenas švaistytųsi žievialupiu ant nedidelio stuobrio. Mačio galvoje lyg musė kvirbėjo mintis: kodėl aš čia?

– Kodėl aš čia! – ištarė jis balsu.

– Mokytis, – atsakė Jorgenas.

– Taip, bet kodėl?

– Nėra jau taip kvaila kirsti medžius.

Daugiau Jorgenas nebeaiškino. Matis pagalvojo: tai tik todėl, kad jie ruošiasi išvykti.

– Tu mane ir į audrą iššaukei.

– Taip. Ir tu puikiai laikeisi. Dabar užkąsime ir pailsėsime.

Jis padavė valgio Mačiui.

– Aš ne tai...

– Ne, bet dabar pavalgyk. Per daug valgio neturėjai visą savo gyvenimą.

Iš Jorgeno pusės tai buvo savotiškas mažytis draugiškumo ženklas, bet Matis ne iš tų vyrukų, kurie užkimba ant šito.

– Tu kažką sumanei, mane atsivesdamas čionai!

Jorgenas lėtai kramtė sumuštinį.

– Nieko blogo nesumanyta, galiu tau pasakyti, Mati.

Jis suvalgė visą riekę, po to pasakė dar kai ką.

– Niekaip nesugalvojame, ką daryti, – staiga išpoškino ir atvirai pažvelgė į Matį.

– Su manim? – toliaregiškai paklausė Matis.

– Taip, žinoma.

Didelis medkirtys sėdėjo, kramtydamas Hėgės priešpiečius. Jis žiūrėjo maloniai. Matis jo nebijojo, tačiau, antra vertus, drebėjo nuo to, ką Jorgenas žino ir nenori jam pasakyti.

– Bet apie tai galėsim pakalbėti vėliau, – pasakė Jorgenas. – Dabar išmoksi kirsti medžius. Mokant kirsti, galima užsidirbti pinigų ir pragyventi.

– Tai kad aš ir taip pragyvenu, – išsprūdo Mačiui.

– O taip, bet geriausia, jeigu gali pats pragyventi, – pasakė Jorgenas kažkaip geraširdiškai, tačiau keistokai.

Kadangi visas šias dienas Matis įdėmiai viską stebėjo, šito užteko: jie tikrai ruošiasi jį palikti.

– Aš nesimokysiu! – pratrūko.

– Reikia mokytis, – pasakė Jorgenas tokiu balsu kaip tada, kai iššaukė Matį į patį žaibą.

Matis jau buvo benusileidžiąs, tik staiga jam toptelėjo mintis, kurios ir įsikibo. Jis skubiai paklausė:

– Ar galiu eiti namo?

Jorgenas buvo nusisukęs į kitą pusę, jis trūktelėjo nugara, bet tai nebuvo atsakymas.

Matis buvo užvaldytas savo plano; tai buvo žaibiškas planas.

– Dabar tu kvailas! – pasakė Jorgenui.

Ir pašokęs nubėgo.

Hėgė atlekiantį brolį pamatė jau visai prie namų. Ji paleido iš rankų, ką turėjusi, ir išpuolė jam priešais per tvorą ir per viržių kupstus.

– Ar jis susižeidė?

– Kas?

– *Kas*?

– Ne, jis kerta medžius, kad net skiedros lekia.

– Ačiū Dievui, kad nieko neatsitiko, – pasakė Hėgė nušvitusi. – Žinai, tu taip bėgai, jog atrodė, kad kas mirė. Negalima niekada šitaip lėkti iš kirtavietės, nes žmonės, tave pamatę, pamanys, kad ten atsitiko nelaimė.

– Pamiršau apie tai, – atsakė Matis nuolankiai. – Aš galvojau apie ką kita.

– Tai kas yra? Tau kažkas atsitiko?

– Taip, ne visai. Negaliu tau pasakyti *iš anksto*.

Matis suprato, kad jam viskas išeina atvirkščiai.

– Parbėgau namo, nes man reikia su tavim pasišnekėti, ir norėjau tave pamatyti.

Hėgė suniurzgė:

– Pamatyti mane. Ir sugalvok tu man taip! Oi, kaip mane išgąsdinai, pamaniau, kad jam kas bloga atsitiko.

Tai buvo pati blogiausia pradžia Mačiui ir jo žaibiškam planui. Na, kam jam reikėjo šitaip kvailai parlėkti namo. O jis buvo tikras, kad vėl patrauks Hėgę savo pusėn, kol Jorgenas pareis namo iš miško. Jis buvo žaibiškai sugalvojęs išeitį. Bet dabar? Dabar Hėgės išgąsčio kaip nebuvę, ji tik džiaugiasi, kad Jorgenas nesusižeidė.

* * *

Tačiau, kol jie stovėjo už tvoros, Hėgė pati padėjo jam grįžti prie jo sumanymo. Matis buvo uždusęs nuo bėgimo. Iš džiaugsmo Hėgė apkabino Matį ir timptelėjusi pasisodino šalia ant kupsto.

– Atsisėsk ir pailsėk, – pasakė linksmai. – Net suprakaitavai bėgdamas.

Dabar jis sėdi šalimais ant kupsto, tarsi tik vienudu ir būtų čia, kaip anksčiau.

Ir staiga Mačiui šovė į galvą – jis žino, ką reikia daryti.

Pirmiausia jis nusišypsojo Hėgei.

Hėgė laiminga atsakė jam šypsena.

Tada jis linktelėjo.

Ji linktelėjo jam.

Tarsi senas jų užmirštas žaidimas, dabar staiga vėl prisimintas.

Matis nebuvo toks nekaltas, kaip ji dabar galvojo. Jis prisiminė savo sumanymą.

– Va, sėdime ant kupsto, – pradėjo.

Hėgė linktelėjo. Jis kalbėjo toliau:

– Mudu ir anksčiau sėdėdavome ant kupstų.

– Žinoma, sėdėdavome, vienąkart visai neseniai, – pasakė Hėgė.

Matis nusijuokė – kaip jam sekasi! Dabar reikia būti gudriam ir atmušti Hėgę nuo Jorgeno.

– Nieko nėr smagiau, kaip su tavim sėdėti ant kupstų.

Dabar Hėgė nustebusi žvilgtelėjo į jį. Reikia skubėti pasakyti!

– Galvoju, kad galima dažniau pasėdėti ant kupstų.

– Taip?

– Kaip manai?

– Na, žinoma, *tu* tai gali, – tepasakė Hėgė.

Jis pajuto, kaip ji atsiriboja nuo jo. Jis negali trauktis ir turi išgirsti tikrą tiesą:

– O kodėl tu negali?

– Kodėl aš negaliu? – paklausė Hėgė. Buvo net skaudu žiūrėti, kaip jos akys ėmė bėgioti.

– Kodėl ne!

– Tu žinai, su kuo aš sėdžiu, – pasakė ji.

Pasakė taip paprastai, kad jo planas nuėjo šuniui ant uodegos. Nieko nebeliko. Mačio atkaklumas ir išradingumas išbyrėjo tarsi pro rėtį. Jis pralaimėjo dar nė nepradėjęs.

– Tai ir viskas, apie ką norėjau pakalbėti, – tarė jis prislėgtas ir atsistojo.

Hėgė neatsakė ir net neatsisuko į jį. Matis pridūrė:

– Keista, kad jokios naudos iš tų kupstų. O aš maniau, kad galėsiu tave palenkti savo pusėn, kol Jorgenas neparėjo.

Hėgė vis dar sėdėjo ant minkšto kupsto. Ji taip pat atsistojo ir pasakė nevilties kupinu balsu:

– Taip, iš tikrųjų. Nežinau.

– Ko gi?

– Manai, mes nekalbame apie tave?

– Žinau gerai, kad taip, – skubiai patvirtino Matis.

– Padarysime viską, ką galime, – pažadėjo Hėgė. – Apie tai pagalvojai, ar ne?

Matis beveik negirdėjo, ką ji dabar sakė. Jis matė, kaip ji praėjo pro vartelius ir įėjo vidun. Pats bandė išpainioti vieną dalyką – žaibiškas mintis. Kas iš tikrųjų yra žaibiškos mintys,

jeigu jau taip? Niekas. Jeigu pabandai jas pareikšti, jos pabyra kaip šiukšlės ant žemės, vos tik protingasis atveria burną. Tereikia Hėgei ištarti vos vieną kitą žodį, ir esi pribaigtas, o planas nueina perniek.

Padarysime viską, ką galime, ji pasakė. Ji visai nieko nesupranta.

37

Keltininko darbas baigėsi. Buvo neįmanoma nepaklusti Jorgeno valiai. Kiekvieną rytą Jorgenas vesdavosi Matį į kertamą mišką. Turi išmokti, tvirtino Jorgenas nedaugiažodžiaudamas, ir jam nebuvo galima prieštarauti. Matis prieštaravo, bet vis tiek ėjo.

Kartą jis parėjo namo po sunkios dienos, o Hėgė jį pavaišino šitaip:

– Turi išeiti šią mokyklą, – pareiškė.

Tuščias darbas aiškinti Hėgei, kad, sėdint valtyje, jo mintys srovendavo lyg spinduliai tiesiai į irklus, bet ne į kirvį ir žievialupį, – juk ji akla.

Jorgenas miške buvo malonus, ką ir besakyti. Jis paieškodavo Mačiui mažų, lengviau nukertamų medžių, ir dar gerokai prie jų padirbėdavo po Mačio. Matis nedarė jokios pažangos, tik degė noru pašnekėti su Jorgenu apie Hėgę.

Pagaliau jis tai padarė, kol jie ilsėdamiesi gėrė kavą. Matis buvo baisiai pavargęs, nors nieką nudirbęs, tik apsivertęs eglišakių krūvomis. Dabar jie gulėjo ant žemės, galvas atrėmę į akmenis, kiekvienas su savo mintimis.

Dabar pats laikas.

Tiesiai į audrą! – staiga pagalvojo Matis drąsindamasis. Tada atsikėlė. Jorgenas tuoj nubudo iš snaudulio ir sukluso.

– Dar truputį pailsėkim, Mati.

– Ne, noriu su tavimi pakalbėti! – pareiškė Matis grėsmingai, kaip šitai ir turėjo būti pasakyta.

– Kalbėk.

– Argi nematai, kad kiekvieną dieną man vis blogiau sekasi?

Tai buvo tiesa. Užuot darius pažangą, sekėsi vis blogiau. Jorgenas puikiai matė, ir todėl jam buvo nemalonu išgirsti tai iš Mačio.

– Taip, kas tau yra? – paklausė jis, bet šįkart piktu balsu.

Tas piktas balsas kaip tik ir suteikė drąsos Mačiui.

– Tikrai, kas *tau* yra! Atėmei Hėgę iš manęs! Tai kas man gali būti?

Jorgenas sunerimo.

– Taip jau nutiko, – burbtelėjo.

Abu tylėjo. Hėgė buvo tarp jųdviejų ir nė vienam nepriklausė.

Tačiau tada Jorgenas tarė:

– Ar negalėtum ir tu truputį pagalvoti apie Hėgę? Ar negalėtum pasidžiaugti dėl *to*? Ką, manai, jai buvo gera?

Matis tylėjo, pritrenktas, tarsi žado netekęs, nevaliodamas taip greit į visą šį reikalą pažvelgti iš kitos pusės. Vis dėlto Jorgenas teisus. Jo mintys bejėgiškai plakėsi lyg paukščio sparnai, nors jis sėdėjo nejudėdamas. Pasaulis pilnas galių, kurios staiga pasirodo ir užgriūva žmogų. Ta galia – ne vien tik Hėgė ir Jorgenas, ir kiti protingieji; ne, ta galia tokia triuškinanti, kad jis, Matis, perkėlė savo valtimi ir parsikvietė į namus savo paties nelaimę. Tai ką jam daryti?

– Gal baigsime šią kalbą? – pasiūlė Jorgenas, nes Matis neatsakė.

– Dabar aš blogai apie tave galvoju, – tarė Matis išsigandęs.

– Cha, tai nepadės, – pasakė Jorgenas.

– Tai kas gi padeda!

– Daugiau apie šį reikalą nebekalbėsime, – pareiškė Jorgenas šiurkščiai. – Viskas liks kaip buvę.

– Taip, – ištarė Matis. Negeros mintys ir toliau sukosi galvoje, bet jis pasakė „taip" ir nusileido. Ir vėl atsigulė ant žemės.

Jie gulėjo, kad pailsėtų nugaros. Jorgenas rankoje laikė šakelę ir užsigalvojęs plakė ja porą raudonų suskilusių musmirių, augančių šalimais. Jie ilsėjosi kirtavietėje, kur buvo pilna senų šakų ir kelmų, žolės kupstų ir rudeninių grybų. Staiga Jorgenas, norėdamas pakeisti temą, prabilo apie šituos gražius grybus:

– Pažiūrėk į juos, Mati. Suvalgytų žmogus tokią musmirę, ir viskam galas.

Purpurinis grybas, Jorgeno lazdelės perskeltas į dvi dalis, švietė savo baltu vidumi, kuriame slypėjo nuodai ir mirtis.

Matis krūptelėjo, bet liko gulėti, nenuleisdamas akių nuo grybo.

– Taip manai?

– Taip, tai baisus grybas, – pasakė Jorgenas. – Senovėje viralo iš jų duodavo žmogui, kai norėdavo, kad jis pašėltų ir imtų žudyti kitus.

Matis negalėjo atplėšti akių nuo grybo, užvaldytas baisių ir keistų troškimų, kurių negalėjo sutramdyti. Kažkokios bangos greitai sruvo tarp grybo ir Mačio, jis grimzdo į jas. Jos skverbėsi į jo protą ir kūną, užburdamos jį.

– Tikrai? – paklausė jis.

– Taip, neragauk jos, antraip aš tikrai imsiu tavęs bijoti.

– Nesakyk taip, – pasakė Matis, tikriau – sumurmėjo panosėje. Jis žiūrėjo į grybą lyg apžavėtas, paskui žvilgtelėjo į Jorgeną ir nusprendė veikti. Ta mintis jį apsėdo, nes jis atsidūrė sunkioje padėtyje: suvalgysiu *kąsnelį* grybo! Vis tiek suvalgysiu kąsnelį grybo! Suvalgysiu kąsnelį.

Jau buvo betiesiąs ranką, norėdamas paimti gabaliuką šios nuodingos bjaurybės.

– Neliesk! – pasakė Jorgenas. – Ji tikrai pavojinga. Na, ar tu esi...

Per vėlai. Matis buvo greitesnis, pagriebė baltą gabalėlį raudonu viršum ir įsigrūdo į burną. Nepajuto jokio skonio, prarijo jį vienu gurktelėjimu. Atrodė, kad gerklėje pasiliejo liepsna, nors iš tikrųjų taip nebuvo. Tačiau ėmė degti vėliau – vis dėlto tai nebuvo įprastas maistas, ir tada jis sušuko. Jo trumpas, šaižus riksmas buvo panašus į šuns amtelėjimą.

– Ką darai, tu kvaily neraliuotas! – pasakė Jorgenas.

Jorgenas rimtai įsiuto.

– Reikia išvemti! Kišk pirštus į gerklę! – ėmė šaukti.

– Per vėlu, – atsakė Matis, pusiau užspringęs. Susijaudinimas ir vaizduotė pakeitė visą jo kūną.

– Ar gabalas buvo didelis? Nagi atsakyk! O gal jau visai išprotėjai?

Jorgenas buvo įpykęs.

Matis tik vartė akis, nesuprasdamas, ar jau pašėlo, ar ne. Jis buvo nusigandęs, atrodė, kad galugerklis dega. Greitai man ims degti vidus! – staiga pamanė. Reikia paskubėti.

Jis nenuleido akių nuo Jorgeno. Stebėjo kiekvieną jo krustelėjimą, pasirengęs ką nors daryti, o musmirė brinko pilve.

Jorgenas buvo įsiutęs ir pasimetęs, nežinodamas, ar didelį grybo gabalą suvalgė Matis. Gal rimtai pavojinga? Jis pagriebė juodą kavinuką, stovintį ant blėstančių anglių, pateliūškavęs pripylė vieną puodelį karčios medkirčių kavos ir atkišo Mačiui.

– Štai! Išgerk!

– Manai? – šaipydamasis pasakė Matis ir taip pastūmė puodelį, kad kava išsipylė ant žemės. Pasibaisėjo tuo, ką padaręs, taip priešindamasis Jorgenui, bet ir didžiavosi. Pasipriešino Jorgeno valiai. Juk suvalgė gabalą musmirės! Dabar pats Jorgenas gaus: išprotėjęs Matis užsimojo.

Kai puodelis iškrito jam iš rankos, Jorgeno veidas suakmenėjo. Jis sučiupo Matį už riešo, ir užsimojimas nuėjo perniek. Ranka nutirpo medkirčio gniaužtuose.

– Ar tu *visai išprotėjai*?

Matis vartė akis.

– Paleisk!

Ir Jorgenas paleido, bet ne todėl, kad Matis jam liepė. Jis vėl pagriebė puodelį ir pasėmė vandens iš visai šalia sruvenančio upeliuko.

– Na, išgerk. Gerk! Kišk pirštus į gerklę, kad išvemtum!

– Noriu pasilaikyti, ką turiu, – atsakė Matis nebeatpažįstamu balsu. Jis įsivaizdavo, kad jo vidus vis labiau dega. Ir jis negesins tos liepsnos. Dabar tai visai nugalės Jorgeną! Jis jautė, kaip greitai darosi stiprus ir protingas.

Tada Jorgenas visiškai pakeitė taktiką.

– Taip, taip, kaip nori, – pasakė. – Nėra ko bijoti, žinoma, gali sau turėti tą mažą grybo gabalėlį skrandyje – nuo to nenumirsi. Per mažas gabalėlis. Sėsk ir elkis kaip žmogus.

– Ką? – paklausė Matis gergždžiančiu balsu.

Keista, bet jis pakluso. Atsisėdo ir atsigėrė truputį vandens tačiau buvo kaip sapne. Taip, dabar jis *kitoks*. Norėjo būti kitoks. Suvalgė tos baisybės gabalą.

* * *

Taigi kaip nebeatpažįstamai pasikeitė jo galva ir kūnas, jis tapo kažkoks lengvas ir tarsi skrido. Jautėsi esąs ir čia, ir tuo pat metu kitur. Jis kilo virš medžių lyg besvoris. Pirmas dalykas, apie kurį pagalvojo, savaime suprantama, buvo slankos skrydis.

– Sėskis ir tu, Jorgenai! – pasakė, plačiai atmerkęs akis. – Papasakosiu tau apie slanką, kuriai susmigo švinas į sparną ir kuri guli po akmeniu. Kodėl ji guli ten!

Jorgenas suniurzgėjo:

– Ką čia – slanka – po akmeniu! Įsivaizduoji? Geriausia, kad eitum namo.

Matis tik dar labiau kaito:

– Sėskis, sakau! Dabar aš įsakinėju. Vieną dieną juk turėjo taip atsitikti, supranti!

Jorgenas nuolankiai atsisėdo.

– Tai pasakok.

– Gal Hėgė tau jau papasakojo viską apie slanką? – griežtai paklausė Matis.

– Mes kalbame apie tiek daug dalykų, kad nebegaliu prisiminti, ar apie tai girdėjau.

Matis nepatikliai pažvelgė į jį.

– Ar ji galėjo papasakoti ką nors svarbesnio už mano slanką?

– Taip.

– Ji nė nepasakė, kad slanka buvo nušauta?

– Gal ir sakė, neprisimenu. Kuo jau ta slanka tokia nepaprasta?

Matis įsistebeilijo į Jorgeną paklaikusiomis akimis, apkvaitęs nuo musmirės:

– Buvome slanka ir aš, supranti! O dabar ji guli po akmeniu, bet nesvarbu, ji kaip ir skraido virš namo, *kaip ir*, supranti! Aš kaip ir slanka. Mes kaip ir skraidome čia. Mes visą laiką čia skraidysime! Jūs galite tik pabandyti...

Jis išsigandęs nutilo.

– Tu ir slanka. Žinoma. Tu ir slanka, taip, – atsargiai kalbėjo Jorgenas, laukdamas netikėtumų.

– Kodėl taip sakai! – nukirto Matis. Jis visą laiką jautėsi esąs kitoks, tarsi viduje liepsnotų didelis laužas.

– Taigi tik Hėgė ir tu sėdite viduje, supranti! – griežtai pasakė Jorgenui. – Ir tai nėra gerai, supranti. Tada nebesvarbu, kas guli po akmeniu ir kas neguli po akmeniu! Štai.

– Taip, – atsakė Jorgenas.

– Kam tu sakai taip?

– Ne, – burbtelėjo Jorgenas sutrikęs.

Vis dar spoksodamas į jį, Matis tarė:

– Ar galiu, Jorgenai, tavęs paklausti vieno dalyko, kurio nedrįsau paklausti anksčiau?

Jorgenas linktelėjo.

– Aš kaip ir slanka! Tai vienas ir tas pats. Nieko nesupranti?

Jorgenas papurtė galvą.

Matis sunkiai ėjo nežinomais keliais. Suprato, kad kažkas darosi. Kas tai? Ne, paprasčiausiai tai atsitiko. Naktį. Liepsna. Žūtis. Jo akys degė, jis nukreipė jas į Jorgeną, ir staiga Jorgenas užsiliepsnojo. Taip jam ir reikia.

Kvailystės. Aš suvalgiau musmirę – tai nuo jos. Bet šitomis savo bjauriomis akimis *žiūrėsiu* į Jorgeną. Dabar žiūrėsiu į...

Tuojau pakilo tamsus šešėlis, užgulė Jorgeną. Ir vėl kvailystės: tai tik musmirė mano viduje. Aš nemirštu. *Jorgenas* mirs.

Tą pačią akimirką jis trenkė Jorgenui. Įsikibo į Jorgeną – staigiai, kaip plėšrus žvėris.

– O taip, tu nori mane užmušti, – pasakė Jorgenas ramiai ir šaltai ir tą mirtiną smūgį pavertė niekais. Jis laikė Matį kaip vaiką.

– Atsikvošėk tu, kvaily.

Jorgenas pakėlė Matį ir nunešė keletą žingsnių prie upelio. Čia ėmė pilti vandenį ant iškreipto jo veido. Iš pradžių Matis priešinosi, bet šaltas rudens vanduo užgesino jo ugnį. Jis pamažu pradėjo rimti, tarsi atsigavo. Ir tuoj sudribo kaip maišas, dejuodamas iš gėdos ir gailėdamasis.

– Nenorėjau tavęs nužudyti!

– O ne, *tai* nėra taip lengva, – pasakė Jorgenas.

– Kur Hėgė? Ar jos jau nebėra!

Jorgenas beveik pašoko:

– Nutilk! Kokius niekus paistai? Daugiau jokių kvailysčių, kaip supratai.

Jorgeno balsas buvo griežtas ir aštrus kaip jo kirvis.

Matis pamažu atsigaiveliojo ir drebančiu balsu paklausė:

– Ką aš padariau?

– Įsivaizdavai kažką. Suvalgei grybo gabalą ir elgeisi kaip kvailys.

– Nesvarbu, jeigu tik tu gyvas! – pasakė Matis, staiga apimtas džiaugsmo.

Nuo tokio atvirumo Jorgenas iškart sutriko.

– Na, na...

Dabar Matis puolė į kitą kraštutinumą – kitaip apgirto: ėmė galvoti apie malonius dalykus ir panoro papasakoti tai Jorgenui, atsidėkodamas, kad Jorgenas gyvas ir nebuvo nužudytas, jam apdujus nuo musmirės.

– Ana ir Ingerė, – ištarė tik iš dėkingumo, kaip dovaną įdėdamas tai į Jorgeno rankas. – Ar bent kiek žinai, kas *tai*?

Jorgenas atsakė, kad nežino, ir laukė.

– Ar anksčiau tau apie jas pasakojau, Jorgenai?

– Ne. Kas jos?

– Mergaitės, – atsakė Matis išdidžiai.

– Taip, žinau.

– Aš irklavau valtį su jomis. Šią vasarą. Mes buvome vienoje akmenuotoje salelėje. Visas miestelis matė, kai plaukėme į krantą prie krautuvės.

– Taip, kaip tik tinkamiausia vieta, – pasakė Jorgenas.

Matis nustebęs sumirksėjo: Jorgenas savo atsakymu pataikė kaip pirštu į akį. Šitas tai jau žino, kas žmogui svarbu.

Todėl jis pradėjo:

– Ar galiu tavęs kai ko paklausti, Jorgenai?

– Tu jau kai ko klausei, ir aš ničnieko iš to nesupratau. Ką gi, klausk.

– Štai ką norėčiau sužinoti, – kalbėjo Matis neskubėdamas, – ar tu galvoji apie mergaites savaitės vidury?

Jorgenui tai buvo netikėta, bet jis nė nemirktelėjęs atsakė:

– Be abejo, galvoju.

– Tikrai?

– Žinoma.

– Šit kaip, – ištarė Matis, lengviau atsidusdamas. – Bet ir keista, – kalbėjo toliau, žiūrėdamas aukštyn ir nebeturėdamas jokių žudikiškų ketinimų.

13.-1004

– Kas?

– Nieko – *daug dalykų*.

– Oi, gerokai užgaišome, – staiga pasakė Jorgenas ir iš visų jėgų ėmė kirsti medžius.

Matis liko sėdėti apimtas keistos nuotaikos – džiaugsmo ir baimės – dėl to, kad taip pasielgė. Jis batais sutrypė, kas dar buvo likę iš grybo. Tada linksmai nusijuokė. Aš įsivaizdavau tuos dalykus, pakartojo griežtojo viršininko žodžius.

38

Tačiau tas nutikimas labai paveikė Matį. Kai pirmasis džiaugsmas atslūgo, vėl liko baimė, kuri nepraėjo.

Vos neužmušiau Jorgeno – kaip galėjau taip daryti?

Ar taip atsitiko tik todėl, kad valgiau grybo?

Porą dienų jis sekiojo Hėgę ir laukė, kol ji ims jį barti – ko ir buvo nusipelnęs. Hėgė nieko nesakė, ir jam beliko pradėti pačiam.

– Ar Jorgenas nieko nepasakojo?

– Apie ką?

– Apie mane ir jį, ir kas tada buvo miške, apie grybo valgymą ir kas po to atsitiko.

– Ne. Tu laukei, kad jis papasakotų?

– Ne.

– Ar kas atsitiko? – paklausė Hėgė.

– Ne, kaip matai – nieko.

Matis mintimis kažkur nuklydo. Jis stebėjosi Jorgenu.

* * *

Kitą dieną Jorgenas vėl pakvietė jį į mišką, bet Matis atsakė:

– Daugiau ten nebeisiu!

Jo balse buvo justi tokia baimė, kad daugiau Jorgenas nebekvietė. Tikras vargas jam su tuo Mačiu miške, taigi Jorgenas pasijuto net laimingas.

Matis liko sėdėti ant suolo, žiūrėdamas pro langą. Hėgė plušėjo, neramiai sukiodamasi aplinkui. Ji, be abejo, buvo išklaususi Jorgeną ir žinojo apie tą nutikimą. Ji priėjo arčiau ir atsargiai prabilo:

– Gal vėl pradėk dirbti keltininku, Mati.

– Nežinau.

– Tau juk taip gerai sekėsi.

– Dabar gali būti kitaip, – pasakė Matis.

– Niekai.

Hėgė vėl ėmė plušėti. Ji dabar plušėjo daug daugiau nei anksčiau, ypač kai čia būdavo jos mylimasis. Tvarkėsi po namus savo greitomis rankomis, visa švytėdama. Matis pastebėjo, kaip labai ji pasikeitė. Nepaisant to, kasdien jį kankino vienintelis klausimas:

Kas bus su *manim*?

Jis nebepradėjo dirbti keltininku. Kažkas pasikeitė. Jis šlaistėsi aplink namus, nieko neveikdamas, ir sudrebėjo, prie tvoros pamatęs švytint kažką raudoną. Ten augo didelė, baisi musmirė, nuo kurios pašėlstama. Augo prie pat tvoros kuolo, tarsi stebėdama dykvietę ir Matį šitoje pusėje.

Ne, ne, jis nedrąsiai galvojo priešindamasis. Sutraiškysiu ją, kol ji manęs neapžavėjo.

Jis nuėjo ir spyrė į grybą. Nuo spyrio priešais jį pažiro spalvingi, raudoni ir balti gabaliukai.

Netrukus jis atrado dar vieną dykvietėje, šiapus tvoros. Tokį pat gražų. To jis nenuspyrė, tik jį išpylė karštis, ir jis nuėjo šalin. Dabar jis žino, kad jų pilna visose nuokalnėse, už tvoros ir tarp kupstų, ir ant miško paklotės.

Namas buvo apsuptas nuodų.

Ar šitaip būdavo ir ankstesniais metais? Jis niekada nebuvo to pastebėjęs. Iš kur jie atsirado? Atrodė, tarsi augtų bežiūrint.

Jo mintys buvo aiškios:

Gal Jorgenas numirs jų apsuptas – juk jis apsuptas.

Ne, ne! Nenoriu, kad jis numirtų!

Tačiau ši mintis vėl atšliaužė kaip koks bekojis gyvūnas.

Ką aš darysiu, pasakė nusigandęs, nevaliodamas pasijudinti.

Turiu kažką daryti. Greit aš vėl jį užpulsiu.

Viskas baigėsi kaip paprastai: reikia kreiptis į protinguosius – į Hėgę, kaip anksčiau.

– Ar šiemet raudonų grybų ne daugiau kaip paprastai? – paklausė neaiškindamas.

– Ne, kiek matau, – atsakė Hėgė. – Viskas kaip visada, – pridūrė nesupratusi ir toliau tvarkėsi po namus.

39

Ir tarsi ženklas, kad niekas neapsuptas nuodų žiedu, keliuku nuokalne leidosi mergaitė.

Iš pradžių Matis nepatikėjo savo akimis. Jis ją net pažino. Tai buvo ji – iš ropių lauko praeitą pavasarį. Ji, kuri taip smagiai gnaibė savo vaikiną ir buvo tokia laiminga, pati smagiai gnaiboma. Atrodė stebuklas tą akimirką matyti ją leidžiantis nuo didžiojo kelio.

Ji nori mane susitikti, iškart pagalvojo Matis, prisiminęs savo nuotykį akmenuotoje salelėje.

Beje, ji turi mylimąjį.

Jau daugybę metų čionai neateidavo nė viena mergaitė. Čia buvo tik Hėgė. Kai tik pamatė šitą, jam tuoj dingtelėjo: Ana ir Ingerė? Tačiau kai ji priėjo arčiau, nebuvo nė viena jų. Dabar tai būtų visai neįmanoma. Vis tiek puiku – šitą jis taip pat pažįsta.

Matis pasijuto saugiai ir lengvai, nes jie juk kartą buvo dirbę drauge. Ji buvo tokia pat kaip tą dieną. Atrodė, kad abu prisiminė: mergaitė savo ruožtu linktelėjo pažinusi ir nusišypsojo. Mačio prislėgtos nuotaikos kaip nebūta. Nuodų pilnas miškas dabar stūksojo kaip koks draugiškas prieglobstis.

Vos tik jai priartėjus ir dar nespėjus nė išsižioti, Matis iškart paklausė:

– Ar jau nebemylite viens kito?

Mergaitė nusijuokė.

– Kas?

– Na, tu ir jis. Tas, kuris gnaibė tau rankas ir blauzdas.

– O kaip tau atrodo? – paklausė ji. – Negi vaikščiosim visą laiką už rankučių susikibę.

Matis gūžtelėjo pečiais. Ar jis kvailai nušnekėjo? Kai pagalvoji, tai ji, savaime suprantama, teisi. Tačiau mergaitė išgelbėjo jį iš sunkios padėties:

– Bet dabar tarp mūsų viskas baigta. Tu teisus.

Matis pajuto dūrį ar net du: vieną skausmingą, kitą malonų.

– Na, ko toks išsigandęs? – paklausė mergaitė.

– Ne, – burbtelėjo jis.

– Na, tokie dalykai greit pasikeičia, – pasakė ji. – Ir tu tai taip pat žinai, – ramiai pridūrė, – iš savo tyros, geros širdies.

Matis nedrįso jai tiesiai pameluoti, atsakydamas „taip", tik išspaudė dviprasmišką „hm". Bet koks dėkingas jis buvo!

– O dabar ar kas nors *yra*? – paklausė nervingai. – Kas nors naujas?

– Ne, dabar kaip ir nieko, – atsakė mergaitė ir abejingai papurtė galvą.

– A, – tepasakė Matis.

Mergaitė vėl nusijuokė nežinia dėl ko, bet tai nebuvo piktas juokas. Tada ji pagaliau prabilo apie savo reikalą.

– Mane atsiuntė perduoti žinią medkirčiui, kuris čia gyvena, atrodo, vardu Jorgenas ar panašiai? Tik jo galbūt nėra namie tokiu metu.

– Ne, jis miške, – atsakė Matis kažkaip priešiškai. Jis apsigavo – jai reikėjo Jorgeno.

– Tuomet galiu juk per tave pranešti. Tu sugebėsi persakyti? – leptelėjo ji.

Matis paraudo. Tačiau mergaitė buvo tokia jauna ir linksma, jog nepastebėjo.

Matis nedrįso priimti žinios Jorgenui. Jam gali viskas susimaišyti, kai reikės pasakoti. O ypač jeigu tai liečia Jorgeną.

– Būtų geriau, jeigu pasakytum mano seseriai. Ji ten, viduje. – Jo balse suskambėjo kartėlis.

Mergaitė nusišypsojo.

– Žinoma. Nepagalvojau.

Ji skubiai įtrepsėjo vidun. Matis žiūrėjo įkandin, jau seniai jai atleidęs. Jis buvo pasikeitęs nuo vasaros, nes plaukiojo su Ana ir Ingere, ir todėl išėjo tiesiai į audrą griaudžiant, ir todėl jam taip sekėsi dirbti keltininku. Jis visada gali atleisti šiai mergaitei, kad ji pasakė tai, ko neturėjo sakyti.

Todėl jam galvoje ėmė ryškėti planai, susiję su viešnia ir proga pasišnekėti su ja. Jis paėjėjo taku tolyn tiek, kad jo nebebūtų matyti nuo trobos, ir sustojęs ėmė laukti. Grįždama mergaitė turės pro čia praeiti.

Taip ir atsitiko, kaip jis sugalvojo. Netrukus mergaitė ėmė kopti taku tiesiai į Matį, tarsi jis būtų buvęs kokie spąstai. Tačiau ji viską nuleido juokais:

– Tai tu dabar čia? Stovi ir stebi, kada eisiu namo.

Jis pamanė: kaip greit tie protingieji viską perpranta. Ar beveik viską. Pats jis negali kalbėti tokiu tonu kaip ji – per daug sunkūs dalykai jį kankina, *per daug svarbūs*. Jis žengtelėjo į priekį ir rimtai paklausė:

– Ar galiu su tavim paėjėti galiuką? Tik iki plento?

– Žinoma, gali, – sutiko mergaitė.

Matis pralemeno:

– Taip pagalvojau, kadangi dabar neturi jokio mylimojo.

– To aš nepasakiau. Aš tik sakiau, kad *kaip ir* nieko neturiu. Vieną tai turiu. Kaip ir turiu, – pasakė mergaitė.

Mačio akys smalsiai išsiplėtė, ir jis sulėtino žingsnį. Jo veidas kažkaip apsiniaukė. Jis šito nesupranta.

– Tai ar dabar nebeisi su manim? – paklausė ji. – Na, kaip nori.

Kaip nori? Jis nežino. Kaip jis gali eiti su ja, jeigu ji vis dėlto *turi* mylimąjį. Tai ką jam dabar daryti?

Ji norėjo eiti, bet Matis ranka padarė tokį judesį, tarsi būtų norėjęs kažką sugriebti, o paskui persigalvojęs. Tai ją sulaikė.

Prie tako gulėjo platus plokščias akmuo. Nuo neatmenamų laikų Matis vaikščiodavo pro šalį, bet tik šiandien akmuo išsiskyrė iš bevardės aplinkos. Matis jautė, jog turi eiti, bet antai tas akmuo, ir jis pats nesuprato, kaip šitaip greit galėjo sumoti. Jis parodė jį ir skubiai tarė:

– *Ant plokščių akmenų sėdima.*

Matis tai pasakė tokiu tonu, kad mergaitė atsisėdo dar jam nespėjus pagalvoti.

Tai pasiutimas, pamanė jis ir atsisėdo šalia jos.

Ant akmens užteko vietos, Matis pasistengė neprisiliesti prie jos. Ko jis nori? Nieko tikra negali pasakyti. Nori kažką išgirsti. Būti arti. Tačiau jis žino, jog negali sėdėti kaip nebylys, – mergaitė žiūrėjo į jį laukdama, reikalaudama, kad jis nedelsiant ką nors pasakytų. Todėl jis staigokai paklausė:

– Manai, protingai buvo pasakyta?

Mergaitė žolės stiebeliu braukė sau per skruostą. Mataravo kojomis. Ji niekada negalėjo ramiai nusėdėti.

– Kas pasakyta?

– Na, apie tą plokščią akmenį ir sėdėjimą.

Mergaitė prunkštelėjo ir tuoj pat pašoko.

– Tai ir tu šito klausi? – pasakė nusivylusi. Gal jis jai įkyrėjo. Jis įkyrėjo...

– Bet kaip? – paklausė jis išsigandęs, vis dar sėdėdamas ant akmens.

Mergaitė ėmė eiti, o Matis nedrįso nė pasijudinti.

– Nežinojau, kad tai kvaila, – pasakė.

– Ne, ne, bet aš nebeturiu laiko šitam.

– Žinai, kad...

– Baikim apie tai, – nutraukė ji Matį, – nesukim sau galvos. Su mudviem tai neturi nieko bendra, tiesa?

Ji ėmė eiti. Pirmiausia draugiškai linktelėjo, gal net truputį susigėdusi, bet vis dėlto ėjo.

Matis kabinosi į prisiminimus:

– Tos kitos nebuvo tokios! Ir aš daug su jomis šnekėjausi, – pasakė jis.

Mergaitė iškart sustojo.

– Tos kitos? Nežinau, kas jos tokios.

– Turiu galvoje Aną ir Ingerę, kai sakau „tos kitos", – paaiškino jis tyliai. – Argi negirdėjai apie jas?

– Taip, žinoma, girdėjau.

– Mes plaukiojom ežere ir šnekėjomės visą dieną. Ir jos nebuvo tokios.

Mergaitė priėjo prie jo ir pažvelgė tiesiai į akis, gailėdamasi to, ką pasakė. Jo akys išsiplėtė. Ko jis laukia? Jis nežinojo, bet laukė.

– Klausyk, Mati...

Jis drebėjo.

– Taip?

Ji buvo pasimetusi. Po to, kai pažvelgė jam į akis.

– Ne, aš... – pradėjo. – Nežinau, ką tokiam kaip tu pasakyti!

Sulig tais žodžiais ji skubiai paglostė jam skruostą ir rimta nuėjo – greitai, lengvai – viens, du, trys – ir dingo.

* * *

Matis nė nebandė vertinti savo būsenos, bet viskas atsistojo į savo vietą, ir net daugiau. Ši mergaitė impulsyviai padarė

14.-1004

tai, ko nei Ana, nei Ingerė nebuvo jam padariusios. Ir jai atsirado vietos jo širdyje.

Jis sėdėjo ir sėdėjo ant akmens.

40

Tada nušvito. Kažkas pasikeitė: švystelėjo žaibas, apšvietęs jam tas painias problemas. Be perspėjimo. Jis viską suprato. Buvo aišku ir sunku.

Jis pašoko nuo plokščiojo akmens.

Kaip žaibo blyksnis, bet šįkart jo viduje, – ten nušvito. Ką! – pamanė išsigandęs. Nesugebėsiu.

Jis pamiršo mergaitę. Kaip tik jam sėdint ir galvojant apie tą palaimą, kurią ji jam suteikė, staiga ir blykstelėjo. *Išeitis* – visiška ir galutinė – vienu blyksniu.

Žaibas staiga ir negailestingai perskrodė tas painias problemas, kurios susikaupė. Jis turi priimti tai neklausinėdamas ir nebijoti, nors ir kaip būtų sukrėstas. Jis mato, ką turi daryti, supranta ir, pusiau nutirpęs, susitaiko su tuo.

Taigi, sėdint ant šito naujai pašventinto akmens, jam tapo aišku. Išeitis iš šios nevilties, kuri jį graužia. Hėgei, Jorgenui ir man, galvojo. Slankos nebuvo tarp jų, ji buvo kažkur kitur.

Pats to nesuvokdamas, jis vėl atsisėdo.

– Bus sunku, – pasakė labai garsiai. Tačiau niekas neišgirdo. Sunku būti protingam, pamanė jis.

Planas buvo slaptas. Viskas turi būti padaryta labai paslapčiomis. Todėl jis nė žodžiu neužsiminė Hėgei – ji tuojau įsikištų ir jam sutrukdytų.

Tačiau kadangi tvirtai apsisprendė, jis turi teisę paskutinį kartą pabandyti prieiti švelniau; suvokė tai praėjus pirmam susijaudinimui po to žaibo.

Todėl jis palaukė, kol kitą dieną Jorgenas išėjo į mišką, ir tada truputį iškilmingai įėjo pas Hėgę. Ji sėdėjo su savo megztiniais ir niūniavo dainą.

– Kas yra, Mati? – paklausė, nustojusi dainuoti. Jau iš tolo buvo matyti, jog jis ateina ne dėl smulkmenų.

– Tai svarbu – svarbiau, negu tu manai, – pasakė jis.

– Na, tai klok, – tarė Hėgė nekantrokai.

Mačio balsas skambėjo taip, tarsi jam džiūtų gerklė.

– Dabar turi pasakyti, su kuo nuo šiol nori pasilikti – su Jorgenu ar su manim, – pasakė jis be užuolankų, puldamas tiesiai į tą painiavą.

Hėgei nereikėjo jokio paaiškinimo. Kaip buvo matyti, nereikėjo nė pagalvoti apie tai.

– *Čia* niekas nepasikeitė, – atsakė ji neabejodama. – Tu puikiai žinai, su kuo aš turiu būti – nuo šiol.

– Taip, – pasakė Matis virpančiu balsu, – bet tuomet bus... – Jis nutilo, vos neišplepėjęs per daug.

Dabar Hėgė pareiškė savo nuomonę:

– Argi nesupranti, kad tai natūralu, kai pagalvoji?

Pagalvojęs jis turėjo pripažinti, kad iš tikrųjų. Tačiau. O juk gali būti kitaip, jis kabinosi į savo viltį. Aš girdėjau, kad gali. Kad gali baigtis niekuo, kaip tiems, kurie vienas kitą gnaibė.

Tai, ko dabar paklausė, jam buvo ypač svarbu.

– Ar esi tikra, kad viskas negali pasikeisti, Hėge?

– Tokia tikra, kaip matai mane čia sėdint, – atsakė Hėgė. – Ir ačiū Dievui už tai.

Mačio galva nulinko.

– Tuomet ką gi.

Hėgė tikrai žino, ką kalba. Jos balsas buvo tvirtas kaip kalnas. Taigi nebėra jokios vilties susigrąžinti Hėgę.

– Tai protinga ir sunku, ir gali būti nelengva tai padaryti, – pasakė jis.

– Ką padaryti? – paklausė ji nesupratusi. – Manai, kad Jorgenas ir aš negalėsime?

Jam atėmė žadą. Ji nieko nesupranta. Bet tada ji ryžtingai tarė:

– Tu privalai man tai leisti, Mati.

Trakšt. Spyna užsirakino.

– Taip, *leisti,* – pakartojo ji.

Durys užsidarė, jis daugiau nebegali grįžti prie šio reikalo.

– Dar nori ką nors pasakyti? – draugiškai paklausė Hėgė, nes Matis stovėjo tylėdamas.

Matis papurtė galvą. Hėgės žodžiai buvo tokie aiškūs, kad aiškesnių jau nebegali būti. Taigi dabar, galima sakyti, nuspręsta. Tik pirmiau jis čia pastovės.

42

Pašiūrėje jau daug metų gulėjo pora grubiai aptašytų medgalių irklams. Matis buvo užmetęs, apsieidamas su senaisiais. Dabar išsitraukė pusiau aptašytus irklus ir pradėjo obliuoti.

Jo galvoje šis planas buvo toks aiškus, kad jam net atrodė, jog šitie stori pagaliai, panašūs į irklus, yra to viso plano dalis. Taip, vienąkart ir mano galvelė padirbėjo! Jis galvojo, jausdamas kažką keista kūne, jausdamasis aklai atsidavęs kažkokioms nepažįstamoms rankoms.

* * *

Jorgenas grįžo iš miško ir pamatė jį obliuojant. Neįprastas reginys!

– Naujus irklus dirbi?

– Taip, jau seniai norėjau pasidaryti, – pasakė Matis.

– Tai vėl pradėsi dirbti keltininku? – paklausė Jorgenas, beveik užkliudydamas tą temą.

– Galbūt, – atsakė Matis, nepakeldamas akių. Dabar jis negali pasakyti visos teisybės, antraip jo sumanymas būtų sužlugdytas, tiesiog uždraustas. Galbūt jie net surištų mane.

– Gerai, – pagyrė Jorgenas. – Niekam nedera vaikščioti be darbo.

Ir Jorgenas nuėjo pas Hėgę valgyti.

Irklai buvo per dideli ir per stori, bet Matis truputį paobliavo, kad būtų tik baltesni ir apvalesni ir atrodytų labiau panašūs į irklus. Jie išliko grubūs pagaliai, ir su tokiais bus irkluojama. Su šitais irklais jis arba išplauks į krantą ir išsigelbės, arba nuskęs ir išnyks. Tai buvo svarbiausia plano dalis.

Taip sužinosiu, ką daryti. Bus matyti.

Valtis turės prakiurti giliausioje ežero vietoje, kad nuskęstų, – ji tokia sukiužusi. O aš neišmokau plaukti. Bet su šitais storais irklais galėčiau išplaukti, ir jeigu *išplaukčiau* ir grįžčiau namo, vėl būčiau su Hėge ir Jorgenu kaip iki šiolei.

Juk *ne aš* tai nuspręsiu.

Bet sunku, jis pagalvojo.

* * *

Jis nuėjo gulti tik tada, kai irklai tapo balti ir atrodė užbaigti. Dabar aišku ir keista. Beliko padaryti dar vieną vienintelį dalyką.

Bet ne rytoj, pamanė jis.

Kodėl ne? – paklausė jo nekantrus ir įkyrus balsas.

Ne, taip keista, atsakė. Ir šito turėtų pakakti.

Jis gulėjo ant savo suolo ir pro kambario langą žiūrėjo į blausią nakties šviesą.

* * *

Kai vakare jis parėjo, Hėgės ir Jorgeno nebuvo matyti, bet jis girdėjo pritildytą kalbą, sklindančią iš kambarėlio ant aukšto. Daugiausia tai buvo, žinoma, linksmas pašnekesys, toks, kokio jis troško. Tačiau, be abejo, buvo kalbama ir apie jį, ir ta kalba nebuvo linksma, o tokia sunki, kaip kad jiems buvo Matis.

Bet dabar irklai jau padaryti, ir aš greitai sužinosiu, ar įstengsiu.

Jis nuginė šią mintį šalin, nenorėdamas gilintis į ją. Po akimirkos tarė sau: tai juk tas pats, kaip žiūrėti į audrą su perkūnija.

Viršuje visą laiką netilo murmesys ir kalba. Nuskardeno ir linksmas juokas ir tuoj nutilo, kaip akmeniui nukritus ant grindų. Taip galėjo juoktis Hėgė, kai ji dėl ko nors džiaugdavosi. Argi jis šito nežino?

Tačiau po to jie, matyt, vėl ėmė šnekėtis apie jį, nes daugiau nebebuvo girdėti juokiantis.

– Oi, klausykis! – staiga pasakė jis garsiai ir džiugiai ir atsisėdo gale suolo.

Lauke ūžavo vėjas.

Smarkus rudens vėjas.

Šnabždesys ir tylus ūkimas, vėjui įsisukus į seną ir sukiužusį namą. Ir ilgas atodūsis medžiuose. Ir ežeras ėmė smarkiai banguoti.

Taip nuostabu.

Jis atsipalaidavo ir pajuto ramybę.

Rytoj tikrai bus taip pat vėjuota. Ir todėl rytoj negalėsiu nieko daryti. Išplauksiu į ežerą tik ramiu oru. Dabar galiu miegoti.

Jis iškart užmigo – ši diena buvo sunki ir įtempta.

43

Ramu, jokio vėjo ežere – tai buvo vienintelė jo iškelta sąlyga. Ežeras turi būti kaip veidrodis, kai imsis savo išbandymo, kitaip niekas nesiskaitys. Tada tik reikia žiūrėti, ar *kils* vėjas.

Savaime suprantama, tokia sąlyga, galvojo jis.

Vėjas pūtė kelias dienas.

Irklai buvo padirbti, valtis taip pat paruošta. Kasryt Matis keldavosi plakančia širdimi: ar ežere ramu.

Tačiau kiekvieną rytą būdavo vėjuota. Tai pamačius, nagai, gniaužę krūtinę, atsileisdavo.

Dar viena diena, mąstė jis. Ir niekas šito nežino! Ar ne keista?

Truputį vėliau Matis staiga suprato, kad taip yra su viskuo.

Jis nieko neveikė. Jorgenas nebeklausinėjo apie keltininkavimą ir nebereikalavo, kad eitų kirsti medžių.

Raudonos kaip ugnis musmirės vis dar augo visur, bet dabar jos jau nebegąsdino Mačio. Jos nieko nebegali pakeisti.

Ir niekas nieko nežino. Hėgė ir Jorgenas matė porą naujų, pernelyg didelių irklų ir nieko nežino, tik paprasčiausiai galvoja, kad aš nesugebu padirbti mažesnių.

Ar aš dabar rimtai protingas?

Šiaip ar taip, nėra per anksti, mąstė jis.

* * *

Dar vienas rytas. Jis kiek galėdamas stengėsi tvardytis, jeigu išgirstų Hėgę sakant Jorgenui virtuvėje: šiandien ežeras kaip veidrodis.

Tačiau, matyt, bus vėjuota, kai visai įsidienos.

Jis spėliojo, kaip ji pasakys kitaip: šiandien nejuda nė lapelis – galėtų pasakyti. Gal ne prieš gera taip ramu – taip irgi galėtų pasakyti.

Hėgė nieko panašaus nesakė. Ji, be abejo, šnekėjosi su Jorgenu apie svarbesnius reikalus. Oras kiekvienam jų rūpėjo mažiausiai – Jorgenas kirto medžius bet kokiu oru.

Ežeras gali būti ramus kaip niekad, net jeigu Hėgė to ir nesako, galvojo Matis, gulėdamas ant savo suolo. Ir kai atsikėlė, kūnas atrodė dvigubai pasunkėjęs. Jis išėjo pažiūrėti.

O...

Vis dar vėjuota, nuo bangų ežeras tamsiai mėlynas po giedru dangumi. Keista tai matyti dabar, kai šitai tiek daug reiškia.

Atidėta dar vienai dienai.

Valgydamas jis pastebėjo įdėmų Hėgės žvilgsnį. Tą pačią akimirką pasijuto sotus ir išėjo. Ar tik iš manęs nematyti? Jis pasiėmė įrankius ir atsistojęs tarpduryje pasakė, kad nusileis patvarkyti valties.

– Gerai, paremontuok valtį, – atsakė Hėgė patenkinta. – Taigi žinosiu, kur tu.

– Taip, žinosi. Gali sėdėti prie lango ir stebėti mane, – pasakė Matis nerūpestingai.

– Kodėl stebėti?

– Tai gal nestebi?

Jis nuėjo sau. Krapštinėjosi apie valtį, kamšė. Tuo metu atrado visai ištrūnijusią vietelę dugne, po palaidomis lentomis, kuriomis vaikščiodavo. Užtektų tik trinktelėti koja, ir visiškai pramuštum, jeigu tik kaip reikiant spirsi. Jis jautėsi turįs pakankamai svorio, tarsi jo kūnas šiomis dienomis būtų pasunkėjęs aštuoniskart – daugiau negu reikia.

Ant plokščių akmenų sėdima, murmėjo dirbdamas. *Gerai* buvo pasakyta, bet mergaitė to nesuprato. Taip, taip, niekas man nebesvarbu.

* * *

Jis atsisėdo šalia valties veidu prieš vėją, pučiantį nuo ežero.

Pūsk, vėjau! Jis slapčia troško.

Buvo pernelyg daug apie ką galvoti:

Akmenys ant visų akių, pasakė jis nei iš šio, nei iš to.

Ana ir Ingerė, ir visa kita, pasakė jis.

Kiekvienas medis, kuriame nutupia paukščiai, pasakė jis.

Kiekvienas takas, kuriuo vaikščioja mano sesuo Hėgė.

Tačiau visa tai buvo per daug prieštaringa, daugiau jis nebedrįso vardyti.

Valtis, kaip visada, kvepėjo derva, o papuvusios lentos – saule. Matis žvelgė į ežero paviršių, kaip vėjas jį darko. Bangos plakėsi į kojas.

Tačiau netrukus turės nurimti. Visą laiką vėjas nepūs. Kaip nebūna visą laiką ir ramu. Aš kaip slanka, blaškėsi jo mintys.

44

Kai nebeliko ką tvarkyti valtyje, jis užlipo pas Hėgę.

– Ar dabar valtis jau paruošta plaukiojimui? – paklausė ji prisispyrusi, kaip Jorgenas.

– Taip, dabar jau paruošta. Rytoj vėl pradėsiu plaukioti kaip anksčiau, – pasakė Matis.

Jis nežiūrėjo į seserį.

– Žinoma, jau rytoj, – pasakė Hėgė. – Kaip tik taip ir turi būti, Mati, – tvirtai užbaigė.

Ten apačioje, ant kranto, jis buvo sugalvojęs, ką pasakys. Viskas klostosi kaip tik taip, kaip jis nori.

– Jeigu tik nebus per daug vėjuota, – toliau dėstė jis. – Bet valtis visa sutrūnijusi, daugiau nebedrįstu išplaukti, kai vėjuota. Neatsargiai einant, galima kiaurai pramušti dugną.

Nebuvo jau taip smagu pasakyti įprastu balsu, bet jam kažkaip pavyko. Hėgė pamiršo visus savo norus ir, susirūpinusi tik savo broliui gresiančiu pavojumi, pasakė:

– Tai ir ramiu oru pavojinga ja plaukioti, ar ne? Manau, kad negalima tau leisti ja plaukioti.

Matis šniurkštelėjo.

– Gerai pažįstu tą valtį.

– Esi tuo tikras? Neturiu jokio noro, kad nuskęstum.

– Kvailystės.

Viduje Matis sunerimo, ar šitaip nebus išdavęs savo plano. Tačiau jam pasisekė – jis pasakė, ką turėjo pasakyti. Jis žino, kad protingai pasakyta, žino, kad taip ir reikėjo pasakyti. Ar ne keista, kad žmogus tampi protingas, kai jau per vėlu? – pamanė.

– Ramiu oru dėl to galiu visą dieną plaukioti, – pareiškė jis. – Gali nesirūpinti, Hėge, aš žinau, ką galiu ir ko negaliu. Ir kur dėti koją, ir kur nedėti.

– Taip, taip, tik pasisaugok, – pasakė Hėgė ir išskubėjo. Tačiau tuojau pat sugrįžo ir tarė: – Vis dėlto paprašysiu Jorgeną, kad pažiūrėtų, ar valtis nepavojinga. Jorgenas išmano. Jeigu jis pasakys, kad valtimi negalima plaukioti, tai daugiau ja ir nebeišplauksi į ežerą.

– Jorgenas! – sušuko Matis.

Kaip tik dabar, kalbant apie šį reikalą, Jorgenas neturėjo būti paminėtas. Matis pašėlo:

– Apsieisiu ir be Jorgeno! Visur! Jeigu jį pakviesi, aš padarysiu ką nors negera.

Hėgė atšoko.

– Branguti...

– Nebandyk atsivesti Jorgeno! Jeigu jis ateis, tai sužinos, kas jis toks!

– Na, nusiramink, – pasakė Hėgė. – O Jorgenui nieko nereikia iš tavęs *sužinoti*. Jorgenas geras vyras, jis tau nieko blogo nepadarė.

Matis nebegalėjo sustoti.

– Dabar tai padarys oras! – suriko įtūžęs.

– Oras?

– Taip, ar girdėjai? Vėjas ir oras. Gal manai, aš *negalvoju*?

Šitą žodį, kurio jie namuose vengdavo, dabar pavartojo Matis – tarsi įkalė vinį į sieną.

Hėgė truputį nusileido.

– Be abejo, tu apie daug ką galvoji, – pasakė ji. – Po to, kas įvyko, mes visi turime apie daug ką pagalvoti.

Jai rūpėjo tik *vienas* dalykas, ir apie jį kalbėjo. Jis stovėjo priešais nuliūdęs. Ji nebebuvo tokia pati. Ji buvo Jorgeno dalis. Pusė Jorgeno.

– Kaip tu tokia pasidarei? – paklausė jis.

– Kaip?

– Tokia... nagi tokia, kokia esi, žinoma! Nebeatpažįstu tavęs, kokia tu dabar. Kas tau yra?

– Kas man yra? Tu juk žinai. Aš tau papasakojau. Pasijutau laiminga.

Įsitikinimas, kad yra laiminga, užliejo ją kaip banga.

– Ir dėl to vienąkart tave apkabinau, Mati, ar neatsimeni?

Atrodė, kad, jai kalbant, Jorgenas stovi neregimas šalia jos, bet nuo to Mačio įniršis atlėgo. Jis tik taikiai pasakė:

– Na, tai lipk pas Jorgeną.

Hėgė neatrodė nustebusi.

– Kaip tik ir ketinu lipti, – pasakė ji ir užlipo.

Matis liko sėdėti. Lauke jis girdėjo gerąjį vėją. Temo. Jis ėmė kažkaip ypatingai dairytis aplinkui. Nenoromis, bet negalėdamas susilaikyti. Kambaryje ant aukšto girdėjo Hėgę ir Jorgeną klegant ir čiauškant.

Dabar viskas paruošta, pamanė jis. Apie valtį man gerai išėjo – teisingai pasakiau jai. Dabar, ar vėjas pūs, ar nurims, aš jau nieko nebegaliu.

Jis taip aštriai susikibo su Hėge ir tiek daug galvojo tą dieną, kad pasijuto mirtinai nuvargęs ir įsirangė į lovą anksčiau nei paprastai.

Kambaryje ant aukšto nebesigirdėjo kalbant; Mačiui buvo ir gera, ir skaudu. Lauke siautėjo vėjas, kuris leidosi girdimas kokiu šimtu būdų ir sakė, kad pūs ir rytoj.

45

Bet dabar vėjas nurimo.

Tą pačią naktį po kurio laiko Matis nubudo ir, dar nespėjęs kaip reikiant prasiblaivyti, jau žinojo apie vėją. Vėjas nurimo – nesilaikė savo žodžio. Nei šlamesio medžiuose, nei ūžimo. Pirmoji Mačio mintis buvo: tik ne naktį! Niekada nesakiau, kad bandysiu naktį.

Anksti rytą vėl gali imti pūsti, nors dabar ir nurimo. Naktį vėjas dažnai nuščiūva.

Pro langą skaisčiai švietė mėnulis. Buvo prasidėjusi nauja pilnatis po tos nakties, kai jis buvo išsiyręs ežeran.

Jis dar kartą sau pasakė, kad naktimis vėjas nurimsta, bet tai nepadėjo. Vėjas nuščiuvo kitaip nei anksčiau. Kvailystės, kaip galima žinoti, jei guli ir miegi?

Namuose nebuvo girdėti nė garso.

Ar Hėgė savo kambaryje? Tai ne mano reikalas, pasakė sau griežtai. Man jau užtenka to, kad vėjas nurimo.

Jis nebegalėjo nustygti lovoje – reikia išeiti ir pažiūrėti. Jis tyliai apsirengė, namuose buvo mirtina tyla. Išėjo.

Ežere, kaip ir anksčiau, ruožu atsispindėjo mėnesiena. O virš ežero – nė gūsio. Dar niekada ežeras nebuvo toks platus. Matis žiūrėjo į jį užburtas.

Jis matė ir mišką, ir pievą, ir upelį žolėmis apaugusiais krantais. Kad taip atsigėrus iš upelio, staiga pamanė.

Jis nubrido per rasą prie duburėlio, iš kurio ištekėjo upelis. Upeliukas buvo mažutis ir Mačiui nieko nepasakė, bet vis tiek turėjo mažą duburėlį.

Mačiui nesinorėjo pasilenkti prie vandens, kad ten nepamatytų savo veido, kuris atrodė toks sustingęs ir keistas, ir kartu norėjosi išvysti savo veidą tokioje ryškioje mėnesienoje.

Kai jis pažvelgė į ežerą, balsas jame aiškiai paklausė: kaip tu nori, kad įvyktų? Dar visai neaišku, kas atsitiks su valtimi, niekas to negali žinoti.

Apie tai jis nenori galvoti. Net negali. Pakėlęs galvą, tarsi kreipdamasis į patį švytintį mėnulį, jis griežtai ir garsiai pasakė:

– Tai manęs daugiau nebeliečia, tai liečia kitus. Perleidau šį reikalą kitiems!

Taip jis pasakė mėnuliui. Tada nusvirduliavo per laukymę prie tvoros ir kupstų ir prie daug ko, kas buvo keista ir neįvardijama dabar kaip ir anksčiau. Visas mano gyvenimas, pagalvojo jis, bet tuoj nuvijo ir šią mintį. Tik nepradėti šitaip!

Vis tiek atsisėdo minutėlei ant vieno kupsto. Jų buvo daug, ir jie visi atrodė geri ir draugiški, tarsi kviestų jį čia truputį pabūti. Mėnesienoje jis atrodė kaip negyvėlis su savo šešėliu, įtrauktas į paslaptingus šešėlių ir mėnulio žaidimus.

Netrukus jis ėmė drebėti nuo vėsos ir per pievą patraukė namo. Vėl įsirangė į lovą. Tik nebesudėjo nė bluosto.

Dugnas, dingtelėjo jam. Pamažu jo padrikos mintys apsistojo ties dugnu. Bet tų dugnų daug: žolės priaugęs dugnas, mąstė jis. Smėlėtas dugnas. Dumblas. Akmenuotas dugnas. Akmenys. Dugnai, kurių niekas nė nesapnavo.

Tačiau yra ir tas *kitas* dalykas, galvojo jis pasimetęs ir tiek, kiek išdrįso. Ir tada juk vėl iškilsi pro visus dugnus.

Tai aš ten pateksiu? – ištarė, kabindamasis už šios minties.

Taip, iš tikrųjų, jis vėl patvirtino.

Jis nebeužmigo. Vėjas nurimo.

46

Vis dėlto paryčiui Matis užsnūdo: jis nepajuto, kaip Hėgė praėjo pro jį į virtuvę. Nepajuto praeinant nė Jorgeno. Abudu buvo virtuvėje, kai Matis nubudo. Jis girdėjo tarškant puodelius, o tada išgirdo tai, kas jam išvaikė visus miegus:

– Taip ramu šiandien, kad...

Hėgė pasakė tai Jorgenui, nesuteikdama savo žodžiams jokios prasmės; pasakė ruošdama Jorgenui lauknešėlį ir pildama jam kavą.

– A, taip, – abejingai burbtelėjo Jorgenas.

– Vadinasi, šiandien jis galės plaukti į ežerą, – pasakė Hėgė.

Matis neišgirdo, ar Jorgenas ką nors į tai atsakė. Jis pasijuto taip, tarsi jam išilgai viso kūno būtų veriamas siūlas. Mintys plūdo iš visų kertelių, jis beveik visai suglumo. Tačiau jam pavyko jas truputį suvaldyti, susiimti ir elgtis kaip žmogui.

Na, likite čia, kur esate, paliepė jis mintims ir apsirengė. Neliko nieko kito, kaip tik įgyvendinti tą planą.

Pro langą matėsi ežeras. Jis švytėjo toks pat ramus kaip naktį, kai jis buvo išėjęs. Niekas nejudėjo, išskyrus ploną rūko šydą, – buvo puikus rudens rytas. Saulės dar nebuvo matyti, bet ji tuoj patekės ir ims kaitinti, ir ištirpdys tuos kelis rūko kamuolius.

Eidamas į virtuvę, Matis vis dar pašėlusiai kovojo su savo mintimis. Tai buvo aišku tik pažvelgus į jį. Hėgė buvo viena, Jorgenas jau buvo išėjęs, ir Matis dėl to apsidžiaugė.

– Kas yra? – paklausė Hėgė, pamačiusi, kad tai – ne paprastas rytas.

Užuot atsakęs, Matis tik papurtė galvą.

– Pasakyk! – paliepė ji senu seserišku įpročiu, ir Matis iš dalies paklusо.

– Tiek daug galvoju, – pasakė jis tiesą.

– A, vadinasi, nieko kito, – nurimo Hėgė.

Jis krūptelėjo.

– Pavalgyk, – paragino ji.

Jis pabandė nuryti kelis kąsnelius. Hėgę patenkino jo atsakymas, ir ji daugiau nebeklausinėjo. Matis sekiojo ją akimis ir pagaliau prabilo:

– Tai šiandien vėl pradedu plaukioti.

Hėgė džiaugsmingai pritarė:

– Taip, pradėk. Tikrai gerai sugalvota.

Ar ji taip nekantriai laukia? Tačiau tada ji prisiminė tą pavojingą valtį.

– Beje, kartą sakei, kad valtis bloga. Ar ji ir dabar bloga?

– O ne, ne tokia jau bloga.

– Tik gerai apžiūrėk, ir jeigu bloga, tai...

– Pasakiau – kai ramu, nepavojinga. Sakiau, kad pavojinga, kai yra vėjas.

– Na žiūrėk, – perspėjo ji ruošdamasi. – Šiandien priešpiečių neįdėsiu, gali užlipti, jeigu išalksi.

– Gerai, – atsakė Matis.

Dabar jis pasirengęs, reikia eiti. Jis stovėjo viduryje kambario. Pagaliau Hėgė paklausė:

– Kas yra?

– Nieko, – atsakė jis.

Ir šitaip jis turi išeiti. Jis galėtų pasakyti dabar keletą dalykų, bet būtų negerai. Sunku išeiti užčiaupta burna.

Jam leidžiantis šlaitu, virš kalnų keteros pakilo saulė. Savo spinduliais ji skleidė rudens šilumą ir darė visą vaizdą permatomą, ir buvo lengva eiti pro šviečiančią lapiją. O vis dėlto *nebuvo* taip lengva.

Matis stebėjo, kaip taisosi diena.

– Šiandien bus gražu plaukioti, – pasakė jis garsiai ir užsispyręs, nes šlaitas, kuriuo leidosi, atrodė ilgas ir status.

– Ir *tai* puiku, – pridūrė, nulipęs keletą žingsnių.

Taip kalbėdamas jis įveikė visą savo mėgstamą kelelį, einantį žemyn į pakrantę prie valties. Į nosį trenkė dervos kvapas, atgaivintas ryto saulės. Sunkūs naujieji irklai buvo atremti į alksnių guotą ir švietė baltutėliai. Matis įdėjo juos į valtį.

Taigi daugiau nieko.

Kaip dėl?..

Ne...

Dabar reikia veikti greitai. Greit išstumti valtį. Jis išstūmė. Tačiau tuoj apsidairė apdujęs, vėl ištraukė valtį į krantą, po to vėl pasileido kranto akmenėliais iki beržyno ir alksnių guoto, kuris lyg vainikas taip gražiai ir taisyklingai juosė krantą. Matis nubėgo tiesiai prie pilko alksnio kamieno ir suleido dantis

15.-1004

į žievę, kad net nudegino kartūs syvai. Šito niekas neturėjo matyti, ir tai truko tik akimirką. Ir tą beprotišką akimirką jis pastovėjo sustingęs; tada, tarsi nuo ko atsiplėšęs, vėl pasileido žemyn prie valties, o jo dantų žymės ant alksnio kamieno ėmė raudonuoti.

Kas dabar?

Daugiau nieko.

Jis yrėsi tolyn nuo kranto. Irkluodamas visą laiką žiūrėjo į tai, nuo ko plaukė šalin.

47

Ežere nebuvo matyti nieko, išskyrus nuburzgiančią motorinę valtį, kuri toldama vis mažėjo ir mažėjo. Matis laisvai galės padaryti, ką sumanęs, niekas nesutrukdys. Šitas atsiplėšimas sukėlė jame didelę įtampą, tačiau vis tiek jis sugebėjo siųsti įprastus minties impulsus į kairįjį ir dešinįjį irklus, nė kiek nesipainiodamas. Todėl irklavo ritmingai, kaip įprastą dieną. Šįkart nebesižvalgė nė į krantus, kad nekrivuliuotų, ir iš įpročio yrėsi tiesiai.

Vienišas valties priekis suko link tuščių vakarinių šlaitų, o irklininkas sėdėjo nugara į juos. Plaukiant tolyn į ežerą, krantai vėrėsi plačiau, nei jis galėjo aprėpti iš savo stebėjimo taško, sėdėdamas ant kupsto. Viskas, ką jis matė, buvo miela.

Retkarčiais jis pagalvodavo:

Nežiūrėk į juos.

Vis dėlto jis truputį galvojo. *Vienas yra toks, kitas kitoks,* galvojo, nedrįsdamas leistis į gilesnius apmąstymus. Jam reikia neperžengti kažkokios ribos, kad įstengtų įvykdyti savo planą.

Tik jau nebe aš tai padarysiu, aš perleidau tai kitiems.

Stori naujieji irklai per valties galą buvo nukreipti į krantą – ramiu oru jis puikiausiai išplauktų ant jų, jeigu valtis po juo imtų skęsti. Gerai, kad jis nė truputėlio nemoka plaukti, bet jeigu mokėtų, bandymas būtų neįmanomas.

Visokios pagundos užplūdo jį ir rodė jam skaidrų orą ir gelsvėjančius medžius. Matis ginė jas nuo savęs, kad ir kokiu pavidalu jos rodėsi.

Toli ežere. Kur jis plaukia? Jeigu kas nors iš sodybų jį pamatytų, jie turbūt atlėktų sutrukdyti. Reikia nusiirti kuo toliau ir nuo sodybų, ir nuo krantų.

Bet turiu nuplaukti iki juoduojančios gilumos, ir tai turi būti padaryta ten, man reikia plaukti labai toli...

Kaip tik į ten jis ir yrėsi.

Anksčiau čia niekad nesu buvęs, pabandė sau įteigti.

Jis plaukė pro šalį, kaip žmogus be vietos, kuris kilęs ne iš čia, nors čia jį visi gerai pažįsta.

* * *

Staiga jis pakėlė irklus, ir kaktą išmušė dideli prakaito lašai. Kas tai? Tai *čia*. Čia ta vieta. Jis yra pasislėpęs čia, toli nuo visų krantų, nebėra daugiau jokių priežasčių. Kaip tik čia! Tik negalvoti.

Jis įtraukė irklus, šlapi jie sublizgo saulėje, valtis dar truputį paplaukė ir visiškai sustojo.

– Na, dabar, Hėge, – pasakė jis ežero paviršiui.

Jam norėjosi tai pasakyti garsiai ir tvirtu balsu, bet taip neišėjo. Tačiau savo planą jis vykdė negaišdamas. Nutirpusiomis rankomis atitraukė palaidą lentą ir surado ištrūnijusiąją vietą. Jis jautė, kad ir koja nutirpusi, bet smarkiai spyrė į pa-

puvusią dugno lentą ir bemat ją pramušė kiaurai. Jis atitraukė koją tarsi nudegęs. Vanduo pro skylę kliokte kliokė į valtį. Jis pasigriebė didžiulius irklus ir drebėdamas atsisėdo valties dugne, pasispaudęs juos po pažastimis.

Bet kur mano kūnas? – pagalvojo. Kas yra tas, kuris daro tai, ką aš darau? Tai ne aš darau. Dabar pamatysim, kas teisinga, kas turi įvykti.

Valtis greitai prisisėmė. Sutrūnijusi ir leidžianti vandenį, ji ėmė pamažu grimzti po Mačiu, vos tik prisisėmė iki kraštų. Nespėjęs suvokti, kas darosi, Matis pakibo ant irklų. Taip, kaip ir ketino.

Vanduo buvo nešaltas. Vis dar vasariškai drungnas. Ta juoduojanti gelmė tarsi kandžiojo kojas, ir Matis krūptelėjo visu kūnu. Tik jo galva kyšojo iš vandens. Jis pradėjo mataruoti kojomis vandenyje ir kapstytis rankomis, bandydamas išplaukti į krantą. Taip buvo galima daryti, tai buvo plano dalis. Jis įnirtingai kapstėsi, keistai teškindamas vandenį, ir plaukė pirmyn. Ežeras buvo kaip veidrodis, dangus ir žemė atsispindėjo aukštyn kojomis.

Matis kapanojosi pirmyn, akis įbedęs į vieną tašką vakariniuose šlaituose. Tik į artimiausią tašką. Plaukti pirmyn iš visų jėgų – plano dalis.

Netrukus ežeras suraibuliavo, tarsi kažkas į jį kvėpuotų. Šen bei ten paviršiumi nuslinko šešėliai. Matis jų nepastebėjo. Jis kapanojosi lėtai, sunkiai alsuodamas, ir stūmėsi į priekį ta pačia kryptimi. Tuo tarpu už jo nugaros iš už horizonto pakilo debesų siena – šito jis taip pat nematė.

Dabar jis nieko nebematė, beįstengė tik kapstytis pirmyn ir tuo pat metu laikytis ant irklų. Kūnas buvo keistas, nutir-

pęs ir kartu sunkus kaip švinas. Atstumas, kurį įstengė nuplaukti, iš esmės nieko nereiškė palyginus su tuo, kiek dar liko įveikti; iki kranto buvo maždaug tiek pat, kiek ir pradėjus plaukti.

– Hėge! – staiga sušuko jis: dabar pamatė, kad kyla vėjas. Taigi vėjas turėjo pakilti! Vanduo ėmė smarkiai raibuliuoti. Blykšdamas Matis pastebėjo tamsiai mėlyną ruožą, nusidriekusį vandens paviršiumi. Jis greitai artėjo. Mėlynas ir smarkus vėjas ėmė pūsti iš debesų sienos jam už nugaros, – netrukus ežeras įsisiautės.

Vėjas ėmė šiaušti baltas bangų keteras, jos tuoj pripildys Mačio burną vandens, ir jis ims dusti. Tada iškart paleis irklus.

– Mati! – sušuko jis apdujęs ir apimtas baisios nevilties; tuščiame ežere tai nuskambėjo kaip nežinomo paukščio riksmas. Didelio ar mažo paukščio, to negalėjai suprasti.

Tarjei'as Vesaasas – norvegų prozininkas

Lietuvių skaitytojams neblogai pažįstama didžioji XIX a. antrosios pusės norvegų literatūra ir kai kurių XX a. rašytojų svarbiausi kūriniai, tačiau dar nėra gausu vertimų iš naujosios norvegų kalbos.

Norvegijoje yra dvi oficialiai pripažintos kalbos: vadinamoji knyginė (bokmål) ir naujoji norvegų kalba (nynorsk); jomis kuriama grožinė literatūra, transliuojamos radijo ir televizijos laidos, dėstoma vidurinėse ir aukštosiose mokyklose, leidžiama spauda. Naująją norvegų kalbą, pagrįstą daugiausia vakarinės Norvegijos tarmių ir vėlyvosios viduramžių norvegų kalbos sinteze, sukūrė vėlyvojo romantizmo atstovas, savamokslis filologas ir poetas Ivaras Åsenas; 1843–1853 m. jis išleido gramatiką, žodyną ir pluoštą tekstų. Ši „savarankiška nacionalinė kalba" buvo atsvara valstybės kalba pripažintam iš esmės danų kalbos variantui (riksmål).

Naująja norvegų kalba sukurta daug prozos ir lyrikos, šiek tiek dramų, į ją išversta ir verčiama daug pasaulio klasikų. Nemaža norvegų literatūros tyrinėtojų teigia, jog geriausia jų XX a. proza, ypač romanai, ir esanti parašyta šia norvegų kalba.

Tarjei'as Vesaasas (liet. Tarjėjas Vėsosas, 1897–1970) – vienas žymiausių XX a. skandinavų rašytojų, kūręs naująja norvegų kalba ir palikęs ryškias gaires romano, novelės, lyrikos, dramos ir kitų žanrų raidoje. Jis priklausė J. Borgeno, A. Sandemosės, S. Hoelio ir

J. Bjørneboe kartai, kuri, pasak literatūrologų O. Hagebergo, T. Christopherseno ir kitų, savo drąsiais eksperimentais atnaujino norvegų romaną.

Rašytojas gimė Telemarko srityje, Vinjės komunos Vėsoso ūkyje, valstiečio šeimoje. Ūkis buvo nuokalnėje prie Vinjės ežero, kurį supa nuostabiausios kalnų virtinės, šlaitai ir eglynai, ir vėliau šie vaizdai atgis jo kūriniuose.

Kelis mėnesius pasimokęs liaudies universitete Vose, T. Vesaasas liko gyventi tėvų ūkyje, dirbo laukuose ir miške, tačiau ūkininku netapo, anksti ėmęs rašyti eilėraščius ir apsakymus. Ir rašymas jam tapo „kaip apgirtimas"[1]. Jis labai daug skaitė. Nuo mokyklos laikų H. Ibsenas, O. Vinjė, G. Frödingas, R. Kiplingas, S. Lagerlöf, R. Tagorė ir ypač K. Hamsunas – jo mėgstamiausi rašytojai ir mokytojai.

Triskart leidyklos atmetė jo kūrinius, ir tik dvidešimt septintaisiais gyvenimo metais T. Vesaasui pavyko išleisti pirmą nedidelį romaną. Po to rašytojas jau kasmet išleisdavo po dvi knygas.

1925 m. ir 1934 m. T. Vesaasas gavo valstybines stipendijas kelionėms. Iš kelionių į daugelį Europos miestų ir kraštų parsivežti įspūdžiai davė jam naujų impulsų kūrybai. Rašytoją sukrėtė Pirmojo pasaulinio karo padariniai Europoje, žmonių sąmonėje. Jį ima dominti „naktinės" žmogaus sąmonės kertelės, ten slypintis žvėriškumas, jam kelia nerimą kai kurie reiškiniai, pranašaujantys dar vieną baisią katastrofą.

1934 m. T. Vesaasas vedė Halldisę Moren, žymiausią norvegų poetę, kuri taip pat rašė naująja norvegų kalba. Tais pačiais metais jie nusipirko sodybą netoli tėvų ūkio, ir čia abu rašytojai gyveno iki mirties.

[1] *Hageberg O.* På spor etter meining. Essay om samtidslitteratur og om litteraer tradisjon. – Gjøviks tr. – 1994. – S. 66.

Viskas, ką T. Vesaasas rašė, susiję su konkrečiais gamtos vaizdais: mišku, kalnų ežeru, pelke, eglynais, šieno kaugėmis, kriokliais, plentais, kalnų šlaitais. Tačiau jam svarbiausia – žmogaus ryšys su gamta, žmogaus patyrimas. Pirmasis kūrybos etapas buvo mokymosi etapas, kai rašytojas „ieškojo savęs, o ne šlovės"[2]. Su kiekvienu kūriniu jis augo, atrasdavo ir pasakydavo ką nors nauja.

Vienas ryškesnių šio laikotarpio romanų – „Pasiuntinys Hiuskiuldas" (*Sendeman Huskuld,* 1924), kuriame nužymėtos kai kurios T. Vesaaso temos ir motyvai – meilės, gėrio, kilnumo ir pasiaukojimo; jo herojus – vaikiškai naivus, pasiaukojantis žmogus, mylintis gamtą, ypač paukščius. Šį romaną, kaip ir daugelį ankstyvųjų kūrinių, kritikai peikė už sentimentalumą, romantiškumą, bet gyrė už gamtos paveikslus.

„Juodi arkliai" (arba „Juodžiai" – *Dei svarte hestane,* 1928) natūralistiškai vaizduoja žmogaus nuosmukį, į pasaulį žvelgiama berniuko akimis. Autorius susilaukia net tarptautinės šlovės, romanas verčiamas į kitas kalbas, o 1951 m. ekranizuotas.

Vienas ryškiausių auklėjimo romanų norvegų literatūroje – tetralogija „Tėvo kelionė" (*Fars reise,* 1930), „Sigrida Stalbrok" (*Sigrid Stallbrokk,* 1931), „Nepažįstami žmonės" (*Dei ukjende mennene,* 1932) ir „Širdis girdi tėviškės melodijas" (*Hjarta hoyrar sine heimlandstonar,* 1938). Tetralogijoje jaučiamas rašytojo nerimas dėl to, kad žmonėse slypi godūs demonai, kad gresia naujas karas.

Hamsuniškąjį, mokymosi etapą užbaigė romanas „Sandalmedis" (*Sandeltreet,* 1933) – knyga apie gyvenimą ir mirtį. Apie šio laikotarpio romanus T. Vesaasas autobiografiniame veikale „Valtis vakare" (*Båten om kvelden,* 1968) rašė, jog tada jo liežuvis buvęs „varganas ir medinis".

Lūžis kūryboje – romanas „Didysis žaidimas" (*Det store spelet,* 1934; liet. vert. 1973), privalomas kūrinys mokyklų programose, vienas la-

[2] *Norges litteraturhistorie.* B. 5. – Oslo. – 1991. – S. 180

biausiai skaitomų ir šiandien. Jame skamba amžinai gerõs, neprarandamos žemės motyvas, yra autobiografinių momentų.

1940 m. Norvegiją okupavo nacių Vokietija. Tai buvo lūžis ne tik šalies istorijoje, bet ir daugelio rašytojų gyvenime ir kūryboje – S. Undset, H. Moren Vesaas, N. Griego ir kt. T. Vasaaso kūryboje taip pat prasideda naujas etapas. Okupacijos metais jis parašė naujo tipo romaną „Daigas" (*Kimen*), kurį galėjo išleisti tik pasibaigus karui, 1946 m. Šis kūrinys – tai masinės psichozės (fašizmo psichozės?), apėmusios tautą, tyrinėjimas. Tačiau salos, kur vyksta veiksmas, žmonės atitoksta, pasibaisėję pamato ir supranta, ką padarę (jie nužudė išprotėjusį jaunuolį, kuris nužudė mergaitę). Alegorine forma, simboliniais įvaizdžiais rašytojas parodė, kokie tamsūs ir žiaurūs, iracionalūs pradai būdingi gyvuliams ir žmonėms ir kaip jie gali būti suvaldomi. Rašytojas tiki, jog kaip gamta gali atsinaujinti, taip ir žmonės gali apsivalyti ir pradėti gyvenimą iš naujo.

„Daigas" pradėjo „sunkiųjų" romanų – parabolių – grupę. Jiems būdinga turtinga potekstė, simbolizmas, sumišęs su realizmu; atskirus simbolius, alegorinius vaizdus galima įvairiai interpretuoti, jie ne visada racionaliai paaiškinami.

Tipiškos parabolės – „Namas tamsoje" (*Huset i morkret*, 1945), „Bokštas" (*Tornet*, 1950) ir itin pesimistinis „Signalas" (*Signalet*, 1950). Romane „Namas tamsoje" T. Vesaasas pavaizdavo gyvenimą alegoriniame name – nacių okupuotoje Norvegijoje, o „Signale" kėlė klausimą apie žmonių kaltę ir atsakomybę.

„Paukščiai" (*Fuglane*, 1957) daugumos skaitytojų ir tyrinėtojų nuomone – „gražiausias ir tragiškiausias"[3] T. Vesaaso romanas. Jau daugelyje pirmųjų jo kūrinių į pasaulį buvo žvelgiama vaiko akimis, autorius savo požiūrį dažnai sutapatina su naiviu, tyru vaiko požiūriu. Toks vaikiškai naivus herojus pavaizduotas „Pasiuntinyje Hiuskiulde", toks – berniukas Kjelis „Juodžiuose", Nilsas „Bokšte",

[3] Hageberg O. På spor etter meining. Essay... – S. 69.

nervinis ligonis Andreas Vestas „Daiguose". Atsiminkime liaudies pasakų kvailelį trečiąjį brolį, Hamletą, įsigyvenusį į bepročio vaidmenį, Ch. Dickenso, F. Dostojevskio ir kt. „šventus" silpnapročius ir idiotus, – T. Vesaasas, be abejo, tęsia šią Europos literatūros liniją.

T. Vesaaso prozoje išryškėja „ribinė žemė" – *grenseland*, kur dažnai veikėjai yra vaikai, žvėrys ir kvailiai. Rašytojas aiškino, kad „didžiausi signalai jo kūryboje yra iš „sutemų būsenos".

„Paukščių" herojus Matis – protiškai nesubrendęs 37 metų „vaikas". Jis silpnas, negražus, negrabių rankų, našta seseriai, pajuokos arba žeminančios užuojautos vertas žmogus kalnų gyvenvietėje. Kvailelis Matis kaip niekas kitas artimas gamtai, nepaprastai jautrus jos grožiui. Jis kalbasi su jį supančiu pasauliu ir su tuo pasauliu susilieja. Slanka, ėmusi skraidyti virš namo, paukštis ant tako, po slankos šokio ar lesimo palikti kojų ir snapo ženklai – tai paslaptingi ženklai, suprantami tik Kvaileliui. Jis taip pat „rašo" paukščiui; užsimezga ypatingas bendravimas tarp paukščio ir herojaus, – jis tarsi kompensuoja tą pažeminimą, kurį Matis patiria „protingųjų ir stipriųjų" pasaulyje. Mačio vidinis pasaulis keistas ir savaip turtingas, bet nesuprantamas protingiesiems. Jis išmintingas kitaip nei protingieji: naiviu širdies gerumu, tyrumu, kurį pajunta ropes ravinti mergaitė ir Ana su Ingere ežere. Kartais jo naivūs pastebėjimai nuskamba kaip išmintingi aforizmai: „Pagauni žuvį, kai mažiausiai tikiesi", „Kai tylima, nieko nepasakoma", „Ar ne keista, kad žmogus tampi protingas, kai jau per vėlu?" ir kt.

Matis visada tik pats su savimi. Sesuo jį myli, bet negali jo suprasti, neturi tos šventos naivumo dovanos norima priimti už esama, regėti įsivaizduojama. Hėgė tragiškai vieniša, – šito nesupranta Matis; Matis tragiškai vienišas, – šito nesuvokia nei Hėgė, nei kiti. Kvailelis Matis skausmingai jaučia savo tikrąją padėtį, savo nereikalingumą. „Kodėl yra taip kaip yra?" – į šį filosofinį jo klausimą niekas nesugeba atsakyti. Tragišką Mačio vienatvę geriausiai atskleidžia paskutinė scena romane, kai, išvydęs didelius raibulius ežere

ir supratęs, jog kyla vėjas ir „galių" lemta jam nebeišplaukti į krantą, jis šaukia pats save: „Mati!" – užuot šaukęs „Hėge!" ar kitiems adresuotą „gelbėkit!". Viena pagrindinių daugelio T. Vessaso kūrinių temų – „vienatvė ir bejėgiškumas, pasimetimas pasaulyje, kuris galėtų būti turtingas visiems"[4].

Rašytojas yra pavadinęs Matį „santūriu autoportretu", nes pats irgi turėjęs ypatingą galią pajusti kančią, skausmą, persikelti į įsivaizduojamus pasaulius, patirti nepaprastus įspūdžius. Tačiau tai anaiptol nereiškia, jog rašytojas stokojo intelekto.

„Paukščiai", kaip dauguma 5–7-ojo dešimtmečių romanų, dviplanis kūrinys: vienas planas – tikrovė, mažas kalnų sodžius, plentas, vieniša sodyba, kur gyvena Matis ir Hėgė, negausios darbo ir buities scenos; antrasis – herojaus mintys, sapnai, jo vaizduotės kuriama tikrovė, pavyzdžiui, Mačio susitapatinimas su slanka ir skraidymas, sapnas apie tris trūkstamus, tačiau trokštamus dalykus ir kt.

Romano diskurse vyrauja Mačio mintys, dažnai trūkinėjančios jo sąmonės srautas, nedaug pasakojimo ir aprašymų. Autorius stengiasi būti kiek įmanoma objektyvesnis, todėl pasakojime ir dialoge vyrauja tik sausas „jis/ji pasakė", palyginti gausu nedaugiažodžio dialogo. Tekste daug eliptiškų sakinių, nutylėjimų, Mačio žodžius tarsi nuneša vėjas, nutrūksta jo mintis, jo protui sunku rasti sąvokų įvardyti kokiems nors reiškiniams ar abstrakcijoms, ir daugiausia pasakoma tylėjimu, nutylėjimu. Gausios aliteracijos, asonansai, kartojami žodžiai, tam tikros konstrukcijos ir kt. suteikia tekstui ypatingos ritminės prozos bruožų.

Savotiška parengiamoji romano „Paukščiai" stadija – novelė „Kvailys" (*Tusten*, 1952), – jos herojus buvo vardu Matis. Šis romanas daug kuo panašus į novelę: jame tik keli įvykiai, epizodai, lyg savotiškos iškarpos iš herojaus gyvenimo, o veiksmas trunka nuo birželio iki rudens pradžios. Tokia jo struktūra yra ir labai kinema-

[4] *Norges litteraturhistorie*. – S. 194.

tografiška. 1968 m. lenkų režisierius W. Leszczyński pagal romaną „Paukščiai" sukūrė filmą.

T. Vesaasas – vienas iškiliausių XX a. skandinavų novelistų ir, ko gero, pats ryškiausias šio žanro kūrėjas naująja norvegų kalba. Jis yra išleidęs keturis novelių rinkinius ir vieną rinktinę. Brandžiausi rinkiniai – „Vėjai" (*Vindane*, 1952) ir „Graži diena" (*Ein vakker dag*, 1959). Už „Vėjus", kaip geriausią tų metų Europos knygą, rašytojui buvo įteikta didžioji Venecijos premija. Savo tematika, motyvais (instinktai, noras gyventi, atominės katastrofos baimė, erotika, vaikų ir paauglių vidinis pasaulis ir kt.), idėjomis, stiliumi novelės labai susijusios su romanais bei lyrika. Novelėse, kaip ir geriausiuose romanuose, lyriški vaizdai kaitaliojasi su fotografiškai tiksliais nedidelių gyvenviečių, ūkių, plentų, žmonių aprašymais. „Simbolizmas ir realizmas susilydo į tobulą vienybę"[5], – rašo kritikė apie romaną „Paukščiai", tačiau tą patį galima pasakyti ir apie noveles ir daugelį kitų romanų.

Prozininko kelią T. Vesaasas užbaigė romanais „Gaisras" (*Brannen*, 1961), „Ledo pilis" (*Is-slottet*, 1963), „Tiltai" (*Bruene*, 1966) ir autobiografine knyga „Valtis vakare". Paskutiniai romanai – labiau eksperimentiniai kūriniai. Juos vienija ryšių su žmonėmis – „tiltų" – ieškojimo motyvai.

„Ledo pilis " – dar viena T. Vesaaso kūrybos viršūnių, romanas, kuriame simbolinę prasmę turi draugystės ritualas, sušalusio krioklio – ledo pilies įvaizdis. Šį romaną, kaip ir kitas T. Vesaaso paraboles, galima įvairiai interpretuoti. 1964 m. už „Ledo pilį" rašytojui paskirta Skandinavijos šalių Tarybos premija, o 1978 m. romanas ekranizuotas.

T. Vesaasas yra ir penkių poezijos knygų bei lyrikos rinktinės autorius. Šios knygos – tai modernistinės ir tradicinės poezijos sintezė. Jis rašė tik laisvosiomis eilėmis.

[5] *Støverud T.* Milestones in Norwegian Literature. – Oslo. – P. 35.

T. Vesaasas dažnai vadinamas poetinio realizmo skandinavų literatūroje atstovu – Hs. K. Anderseno, B. Bjørnsono, S. Lagerlöf ir kt. įpėdiniu. Jis yra vienas ryškiausių XX a. intelektualiosios prozos kūrėjų.

IRENA VARNAITĖ

Tarjei Vesaas
P a u k š č i a i

Redaktorė *A. Baliulienė*
Viršelio dailininkas *A. Prelgauskas*
Meninis redaktorius *L. Spurga*
Korektorė *L. Girevičienė*
Maketavo *J. Morkūnienė*

Užsakymas 1004
Leidykla VAGA, Gedimino pr. 50, 2600 Vilnius
Spausdino AB „Vilspa“, Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius

Vesaas, Tarjei
Ve-194 Paukščiai / Tarjei Vesaas; iš norvegų kalbos vertė Irena Varnaitė. – Vilnius: Vaga, 1998. – 230 p.

ISBN 5-415-01346-6

Tarjei'o Vesaaso (1897–1970) „Paukščiai" – pasak literatūros kritikų, gražiausias ir tragiškiausias norvegų kalba parašytas romanas. Jame psichologiškai piešiamas kvailelio Mačio paveikslas, atskleidžiamas keistas, savaip turtingas herojaus pasaulis, jo mistiškas bendravimas su gamta.

UDK 839.6-3

Tarjei'as Vesaas'as (1897–1970) – vienas žymiausių XX a. skandinavų rašytojų, kūręs naująja norvegų kalba, turėjęs didelės įtakos romano ir novelės raidai. Jo romanai išsiskyrė formos savitumu, žanrais, eksperimentais, simbolikos ir realizmo sinteze. Išgarsėjęs „Juodaisiais arkliais" (1928), „Didžiuoju žaidimu" (1934) ir kt., karo metais ir pokariu parašytuose romanuose parabolėse tyrinėjo masinę psichozę – „Daigai" (1946), smerkė nacių okupaciją – „Namas tamsoje" (1945), kėlė individo tapatumo, sąžinės, „tiltų" tarp žmonių problemas. Dažnai tyrinėjo vaikų, naivuolių, nenormalios psichikos žmonių pasaulio suvokimą, vienatvės situacijas. „Paukščiai" (1957) – „gražiausias ir tragiškiausias norvegų kalba parašytas romanas", kaip teigia žymus dabartinis prozininkas Dagas Solstadas; herojus Kvailelis Matis – vienišas, tyros širdies, nepaprastos fantazijos žmogus, vos ne mistiškai bendraujantis su paukščiu, gamta. Mačio paveikslas priklauso išmintingų bepročių Europos literatūroje tradicijai.